

لەسەر ئەرکی عەلی بۆسکانی لە چاپ دراوه

بۆ

لە هەقە کەوتنە تەقە...؟

روؤف محمد زەھدی

پێشهکی یه گهی به پیتنوسی عەلی بۆسکانی یه

لنگوئينه وه يه كي كۆمه لايه تي و لاپه ريه كي سپي

بۇ

لەھەقە كەوتنە قەقە...؟

روؤف محمد زھدي

پيشه كي يه كه ي به پيتنوسي عه لي بۆسكانى يه

چاپخانه يى الحوادث

بەغدا - ۱۹۸۵

پیشکەش

بەوانە بێت : کە لە پیناوی راستیدا چەوتی
گەمارۆیان دەدات و هەرگیز کۆل نادن و بۆ پیشەوە
دەچن .

پیشگی

نوسینی : علی بۆسکانی

دەمىڭ بو لەبارەى (ھەقە) كسانەو ، گەلەك شتمان بە گوى دا
ئەدرا . . . ئەوى ئەمان بىست ھەر دەنگى ھەبو ، پەنگى نەبو ! بۆيە
جىي گومان و لىكۆلنەسەو ، سەرەپاي ئەمەش سەرچاوە كەى
بەخشكەى و لەپەناو ، ئەو بىگانانە بون كەوا لەم خاكەدا ، پاستە وخۆ
بەرژەو ئەندىە كيان ھەبو . . . وە يائەو قسانە درۆودە لەسەو ، بوختانىكى
پرووت بون ، كەلە گەل ئاواتى پەسى ئەو بىگانانەدا يە كيان ئەگر تەو ،
ويەك جەمسەريان ھەبو . . . ، خۆ بە كرى گىراو كانىشيان ، ھەر بۆ
(ئافەرىن) ! ، وەيا بۆ (لىسە و چلەى دەم !!) يەك و دەيان پىو
ئەنا . . . وەك بروسكە درۆكائيان بلاو ئەكر دەو . . . ، ديارە درۆو
بوختانىش ھەرگىز لە گەل ھىچ پەپرە وىكى ، نە ئەرزى . . . ، نە ئاسمانيا
پەك ناكە وىت و دانويان پىكەو ناكولت . . . !

لەناو خویشمانا ، ئەوانەى پىشەيان لى دوانە ! وەيان نوسين و لى دوانيان
كردو بە پىشەو ، ھونەرمەندن تايان ، زۆر كەم پاستە وخۆ ئەچن بەلاى

کیشه یه کی کۆمه لگه دا . . . به ده گمه ن لیکۆلینه وه و شیتهل کردنه وه یه کی
(مهیدانیان) ده رباره ی هیچ چهندو چونیک کی کۆمه لایه تی پیشکەش
کردوه ! خۆ ئەگەر لهم باره یه وه شیکیشن هه بویت ، ههر پشت به و
بێگانانه به ستراره ، نوسینه کانی ئەمان کراون به سه رچاوه ی لی دوان و
باسه که ، بۆیه تاسوقمان لی نه شکاوه ، به جۆریک که بلین : (تۆخه ی
ئه وه ئیمه ین به نینۆکی خۆمان ، سه ری خۆمان ئه خورینین ! . .)

ئه گەر نه لیم هه میشه ، به لکو گه لیک جار ئه و بێگانانه
له پیشکەش کردن و چاره سه رکردنی کیشه کانه مانا ، مه لۆتکه یه کی گۆجو
تیک شکاویان پیشکەش کردوین ، هه ربه م جۆره ش به خه لکی تریان
ناساندوین ، وه پراگه یاندوین . . !! گهرچی که مه ترخه میش لهم پرووه و ،
له لایه ن خۆمانه وه ، به هانه و بیانوه که ی عه قل ئه ی گری ! . .

ئه و بێگانانه ی که له ولاتی تره وه هاتبون ، وله سه ریان نویوین و
گوا یا پیمانه وه خه ریک بون و ئیمه یان خوش ئه وی . . . هتد !
کوردواته نی : (خوشه ویستیان نه مرئ ، وسکیان به چیشتی گهرم
نه سوئی . . !!) ده با منیش به ته وه سه وه بلیم : (ده میان به ئاگری نه وته که
نه سوئی . !) ئەگەر هه رچه کیان له سه رنوسیین ، ههر بۆخزمه تی ئه و
مه به سه بوه که له پناویا هاتبونه خزمه تمان . . و خزمه ت له ئیمه وه . . !
ئێتر به ههر باریکه له میان له کاغه ز داییت بۆمان ، هه رگیز مه به سه ،
سه ره که که ی خۆیانیا ن له بیر نه چۆته وه . . ، ئەگەر نه لیم ئه و مه به سه یان
(هه وینی) هه مو بیر کردنه وه و گشت کردنه وه یه کیان بوه . . !

(هه قه) کان به ره یه کن له وانه ی که هه ندی له بێگانه کان ، بئی
ویژدانانه له سه ریان نویون . . چونکه سه ریان بۆ دانه نه وانبون ،
وه نه بوونه به کری گیراویان ، وه یا به کری نه ئه گیران . . !! ئه م

ئوسىنانەشيان لەكاتىكدا بۈە نەك بۆگەشت وېشكىن ھاتىون ، بەلكو قوناغى گەشت وېشكىن تەواو بوبو ، ئىنجا ئەيانويست نەخشە بۇناغەى بەپۈرە بىر دىنك بىكىشەن ، كەوا قەلەفان بىت بۆ دەسەلەتى نەھىسى ئەوساۋ پاشەپۇرۇيان • لەپۈرەۋى حوكومرانى و حوكوم فەرماياندا •• ! بۆيە بەرپەر چدانەۋەيان بە (ۋەستايى) و بەشۈۋە كى عىلمى ، ئەركىكى گىرەنگ و پىرۋى سەرشانى ھەمو پۇشنىرىكى كوردە ، كە پىزى پۇشنىرىە كەى بىگىت ، وخۆى بەلى پىرسراۋ بىزائىت بەرامبەر بەناسىن و زانىن وزانىارى و پۇشنىرى •• ھەتد ئەلىم بە (ۋەستايى) چۈنكە دلىام لەۋەى كەئەو بىگەنە داگىر كەرانە ، لەكاروبارى خۇياندا ، تەواو ، ۋەستاۋ ، شارەزان ••• ھەتد ئىتر بەپىى ئەم شارەزايەى خۇيان ، كەلەناخى بەرژەۋەندىانەۋە ھەلەقۇلىت ، ۋىستويانە نەخشە بۆ ھەمو چالاكە كى كۆمەلەيتى ، ۋىر كىردنەۋەىە كان بىكىشەن •• !

دىارە بەرپەچدانەۋەش ، خۇپاراستن و « بەرگى لەخۆ » كىردنى تىايە •• كە ئەمەش مافىكى پەواۋ بەجىيە •• ، سەبارەت بەم مافە – مافى بەرگى لەخۆ كىردن – مامۇستاي پارىزەر (مىصطفى عىسكىرى) كەلەشىخانى (ھەقە) يە ، بە ھارىكارى مامۇستايان (مىھمەدى مىلا كرىم ، ۋىھمىزە عىباللە ، ۋ د • عىزالدىن مىصطفى رىسۇل) ••• ۋ چەند كەسكىتر كەخۆى ناۋى ھىناۋن ، كىتتىكى بەناۋى ! ئاۋرەدانەۋەىەك لەبىزۋتەۋەى (ھەقە) چاپكىردو بلاۋ كىردەۋە • كىتتەكەى ئەو ، لەپاستىدا بەشدارىە كەلەمىشت و مالى كىردنى كارەسات و پىۋوداۋىكدا كە بەسەر بەرەى (ھەقە) دا ھاتىو ، كەوا دەمۋدەى بىگەنە تارمايى و پەردەىە كى پەشى لای خەلىكى بەسەر پەۋشەت و كىردەۋەىانا ھىناۋى ! بەجۈرلىك لایەنە پىۋوناك و درەۋشاۋە كەشى تارىك و لىل كىردىو ، ئەمە سەرەپاى تەكاندى تەپۋتۈزلىك ، كەوا بەدرىترايى ئەم ماۋەىەى دوايى ، لەبىزۋتەۋەى كە

له پراستېدا ماموستا (مصطفى عسکری) ، سهرده قى بۇ نوسهرو ،
پوشنېران شكن .. تا پادىه كېش ، سهرنجى پاكېشان به لای به سهرهاتى
به رىه كا ، كهوا له سهر خاك وئاوېك له گه لانا پېكه وه ته ژين و سپله ييه
به رىه كا ، كهوا له سهر خاك وئاوېك له گه لانا پېكه وه ته ژين و سپله ييه
ته گهر نهى سېلېنېن به درېژايى مېژووى ته م به رىه ، خانه و خانه قاين ،
مال و مه لېه ندىان ساوپه ناو (دالده) لى قه و ماو ، و لى قه و ماوان بوه له
دهست دهست درېژى و چه رخی چه پگه ردو جه وروسته م ...!! و له پېژاى
ېشت شكان و ناوژپاندى شيانا ، بېگانه و نو كره كان و نان خوره كانيان ،
له م كاره ناهه مواراندها به رامبه ر به (هقه) كان دهستېكى بالاين
هه بوه ...!! خو قسه نهسته قه كهى له مه پېشېنانى خوېشمان ته لى : (جام
وتويه تى ، بشكېم و نه زېږېم ...!) چونكه له پرووى كومه لايه تيه وه دىنگ
دانه وه (زپاندىن) له شكان گورجك پرتره ...!

به لى : ماموستا (مصطفى عسکری) پچهى بهسته له كى نوسېنى
له سهر (هقه) كان شكان .. چنده كه سېكى ترېش وه كو ماموستاى
پارېزه ر (جمال بابان) ، و ماموستا (رشيد محمد على) به دوايا هاتن ...
تا گه يشته سهر ماموستا (شيخ رؤوف زوهدى) ته مېش نهى ويست
له كاروان دواكه وېت .. ، له گوشه لى كولاينه وه كهى كومه لايه تيه وه
هاوكارى كرد ، بهشى خوېى له مه سه له كه دا ديارذى كرد ، كهوا
ته نجامه كهى ته م كتيه يه ! (بۇ له هقه كه و تنه قه) ...!

گهرچى ماموستا (شيخ رؤوف زهدى) پرسيارېكه و كړدويه تى ،
به لام له ناوهرؤك توى وه لاما ، پروون كړدنه وه كهى پاست و دروستى
له بارمى كېشه و به رى (هقه) تيا به دى ته كړېت و ته دوزرېته وه ...

خۆ گوردەواری خۆشمان وتویانە : (بەپرسیار بەغداش
 ئەدۆزیتەو ۰۰) ! جگە لەمەش پرسیار پێشەکیەکی مەنطیقی
 پاستوورپەوانە بەرەو : پەیی بردن و ناسین ، و زانین ، ھەروەھا
 سەرەتایەکی بۆ جولانیدن ، و بزوتەو ، ەدرەیش و تویەتی :
 (وفي الحركة البركة) ۰۰ !

خوینەری خۆشەویست : - سەبارەت بەوێی کە ئازادی بیر کردنەو
 بایەخسکی گرنگ و تایبەتی ھەیە لەلام ، وەپزیشی لی ئەنیم ۰۰ ، چونکە
 بەش بەحالی خۆم لەو باوەرپەدام بێ ئەم (ئازادی) یە مرۆف لەئادەمیزادیتی
 ئەشەوریت ۰۰ ! بۆیە نامەوی پێشتکەوم بیروپای خۆم
 لەسەر وردەبابەتەکانی ناوکیبە کە دەبرم ، ئەمەیان بەرەو پوووی خۆت
 ئەکەمەو ۰۰ ، خۆت ئەکەم بە سەرپشک ۰۰ ، ئەوسا منیش وەکو
 تۆ ، وەکو ئەو ھەموو خوینەرانە ۰۰ ، ھەز ئەکەم کە مامۆستا (شیخ رۆوف
 زەھدی) سەرکەوتو بویت ، لەپێشکەش کردن و دەربڕین و دەرخیستی
 پاستی ، لەکێشەیی بەرەیکدا ، ، کەوا بێگانەو نانخۆرو ،
 و شکەمزەکانیان ۰۰ !! بۆ مەبەسی خۆیان وەکو مەتەلێک ، تا ماوەیەکی
 دوورو درێژ لە (ھیچە) خۆمانی پێوە خەریک کردبو ۰۰ ، خۆیشی
 بشتینی لی کردبوو ۰۰ !

(۱)

کتیبه‌کە ی مامۆستا (مصطفى عسکری) م خۆیندەو ، کە بەناو و
نیشانی : (ئاورپدانه‌و‌یه‌ک له بزوتنه‌و‌ی هه‌قه) یه له گه‌ڵ په‌راویزه‌کانیدا
که مامۆستا (محمد ملا کریم) نویسیوی و دوو‌پیشه‌کیش که مامۆستا
(حمزة عبدالله) و دوکتۆر (عزالدین مصطفى رسول) نویسیویان •
له‌پاستیدا ئه‌م ئاورپ‌لی‌دانه‌و‌یه‌و به‌سه‌رکردنه‌و‌یه‌ ، بۆ ئه‌م جو‌ره
بزوتنه‌وانه‌ ، سه‌رتایه‌کی زۆرباشه‌ ، خۆزگه‌ له‌بابه‌ت ئه‌م بزوتنه‌وانه‌و ،
نه‌ک هه‌ر به‌سه‌رکردنه‌و‌و ئاورپ‌ لی‌دانه‌و ، به‌ل‌کو بایه‌خ‌کی ته‌واویان
بۆ ئه‌درا ، چونکه‌ ئه‌م چه‌شنه‌ پرووداوانه‌ : هاواره‌ ، سکالا‌یه‌ و ده‌رب‌رینی
به‌ره‌ژانیکی گه‌له‌که‌مانه‌ !!

له‌ گه‌ل‌یک شوینی ئه‌م کوردوستانه‌ماندا ، هاوار ، سکالا ، بزوتنه‌و‌و
چالاکی له‌تاو سته‌م و ده‌ست‌دریژی کل‌په‌ی کردووه‌ •• ده‌ست‌دریژی و
سته‌م‌کاریش خه‌ل‌کی هه‌یج لایه‌کی‌تر و بێگانه‌ ، وه‌یا له‌ می‌للەت‌ی‌کی‌تر
نه‌بون ، به‌ل‌کو (م‌ال‌خۆ) بون ، دیاره‌ قوربانی و نی‌جیره‌گانی‌شیان ،
جه‌ماوه‌رو که‌سانی می‌للەته‌که‌ خۆیان بون ، ته‌نانه‌ت ئه‌م سته‌م‌کاره‌ م‌ال‌خۆانه
پردو به‌رده‌بازی سته‌م‌کارانی بێگانه‌ بون له‌ کو‌ڵه‌وارو که‌ساس‌کردن‌سی
می‌للەته‌که‌یاندا ، پ‌یشینه‌نیشمان وتویانه‌ : (که‌رویشکی ول‌ات به‌ تان‌جی

ولآت پراو ده کریت ۱۰۰!) ئیتر که کار له کارتر از اووه میلله ته کهی
 خویانیان بهی دهست و که ساس کردوه ، نۆبه هاتۆته سهرته وانیش ،
 به (ته له) که وه بون ! ئەوسا باره یان لی هه لساوه ، وه یا گله یی به ختی
 خویانیان کردوه ، لهم باره شیاندا داخ و زوخاوی خویانیان هه ربه
 میلله ته که یان پرشتوه ۱۰۰! به شایانی سهرداری و پیشه وایه تی خویانیان
 نه زانیوه ، وه یا پیشه وایه تی و لی هاتویی خویانیان به لایه قی میلله ته که
 نه دیوه ۱۰۰!

زۆرجار ئەم هاواروسکاڵاو بێزاریه شیوازیکی توندو تیژی
 گرتوه ، ئەمه به پیی ده لاقه ی برینه که و توندو تیژی ئازاری
 دهست درژی و سته مه کهی که و ئەنجامه کهی کویره وه ری بوو ۱۰۰،
 وه بۆ لابردنی و چاره سه ر کردنی به کورتی بۆ به رگری له خو کردن و
 خو پاراستن دهست در اووه ته چهک ، وه کو پاپه پینه کهی دیی (وه پار)
 له ناوچه ی شارباژێر له سالی ۱۹۴۱/۱۹۴۲ ، ههروه ها پاپه پینی
 فه لاحه کانی دیهاتی (دۆلی) ، و دیی (گاپیلۆن) له هه مان ناوچه دا له
 سالی ۱۹۴۵ دا .

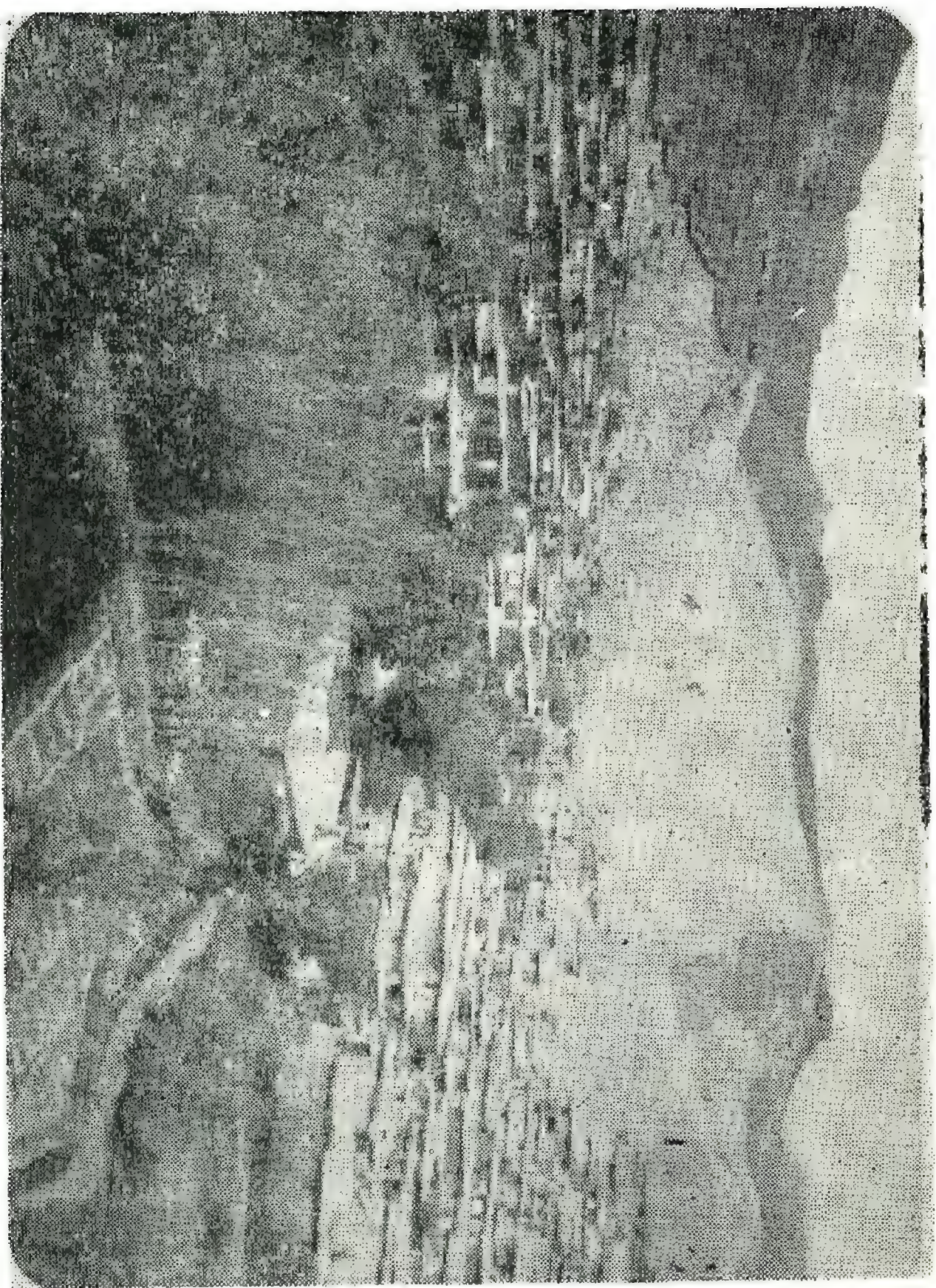
له سالی ۱۹۴۷ له دیی (ماوه ت) مامۆستا بوم ، له گه ل مودیری
 ناحیه ی ماوه ت دا خوالی خوشبو (حه جمیل رضا) و مامۆستا (ع.ح.ب) دا
 چوین بۆ دیی (گاپیلۆن) ، له وی که لاوه ی خانویه کم دی ، که هی
 ئاغا بو که و ا فه لاحه کان لی هه لسا بون ، ده ریان کردبو ، خانوه که شیان
 تیک دابو ، له کابرایه کم پرسی ، له دوایدا زاینم له (هه قه) کانه ۱۰۰
 پیموت : ئەم خانوه گه وره یه که به بیگارو شان و قۆلی خۆتان
 دروست کراوه بۆچی پوخاندان ؟! خۆتان به کارتان بهینایه ، وه یان
 داواتان له میری بکرا یه ، که بیکات به قوتابخانه ، وه یا تیمارگه (مستوصف)

باشتر نه بو . . ! وا دياربو كاكي (ههقه) قسه كه مي به دل نه بو ، به لا
لووتسكه وه ، وه لامي دامه وه كه زور به زهقي رقي په وای چينايه تي تيدا
دياربو ، نه وسا له گفتمو گودا وشه ي ماموستا به كارنه ده هيرا ، ووتی :
نه فهندي : تا ناغا چاوي له م كوشك و ته لاره بو ايه ، هه به ته ماي هاتنه وه
ده بو . . ، بويه پروخاندمان تا جاريكي تر به ته ماي هاتنه وه نه ييت . . !

نه وه نده ي له بيرم ماييت له سالاني ۱۹۳۵/۱۹۳۶ دا خوالي خوشبو
(شيخ محمد زهدي) باو كم له سهر گه لو ماموستا بو ، خو يشم له وئ له پولي
سي يه م ، وه يا چواره مي سهره تايي قوتايي بوم . . ، سهر گه لو دي يه كي
خوشبو : كه ووتوته ناو دو ليكه وه ، ناودار . . ، له بهر نه وه ي
كه زهوي ته ختيان كه م بو ، دانه ويله ي كه م لي ده كرا . بويه بايه خيان
دابو ، به پرز ، و داري بهري ، له ناو چه مه كانيشيدا سیدارو داربي يه كي
تيجگار زوري هه بو . . ، دانيشتواني گورجو گول بون ، چونكه پرزو باخ
هه ميشه پيوستي به چنگه كرئ و فرمان هه يه ، به پيچه وانهي كشت و كالی
دانه ويله وه ، كه وا تهركيكي نه توي ني يه ، كه ميكيشس نازهل و
مه پرومالاتيان هه بو به تايبه تي بز نه مه رز ، و ولاغي باوي وه كو
گوي دريژو ئيستر . . ، چونكه كاروانيان ده كرد ، به رهه مي پرزو
باخه كانيان وه كو : ميوز ، دوشاو ، باسوق ، سجوق و وشكه ميوه . هتد
ده يان برد بو ده ورو به ري كه ركوك و گه رميان تا (حهوت ته غار) و
خوار تر يش ده چون . . ، نه م به رهه مانه يان ده گو پريه وه به ده غل و دان ،
هه ميشه كه ندوي ناو ماليان پر بوله گه نمي ناوچه ي گه رميان ، چند پيشه
سازيه كي ، ده ست كردو ساده شي تيدا بو ، وه كو : ناسنگه ري و
نالبه ندي و دارتاشي و جولا يي ، و هه لاجي ، هه روه ها وه ستايه كي هه ورامی
لي بو كلاشي به روي دروست ده كرد ، بي پيناسي پيشه كه ي پي يان ده وت :
(وه يس) ه ، چند كه سيكيش بو پيدا ويستي مال له ناو ماله كانياندا دو كانيان

دی سدر گلو

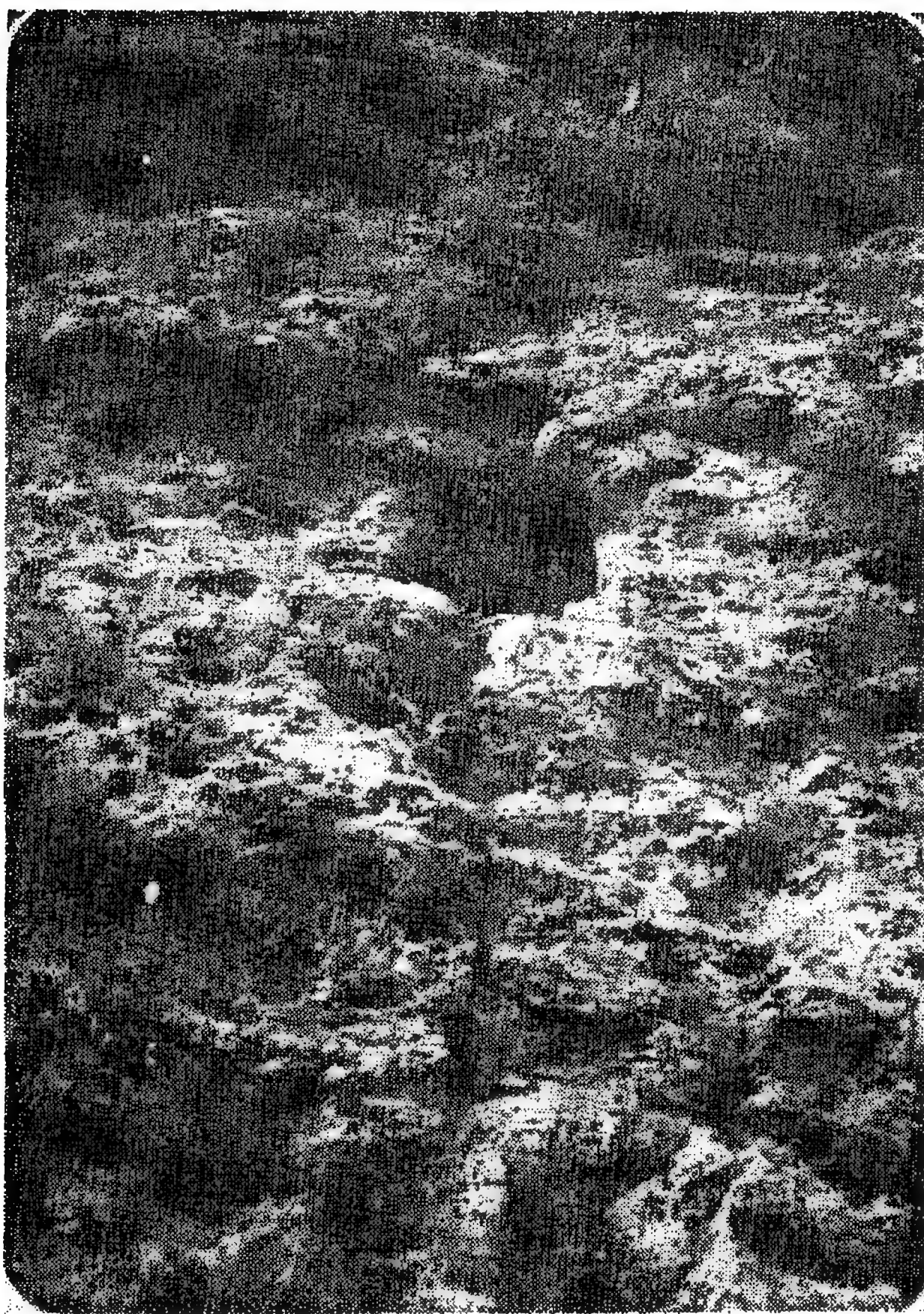

هه بو وه كو : (وه ستاسمايلى خهيات ، و همه امينى حاجى) ، له دام و ده زگاي ميريشدا جگه له قوتابخانه ، مهخفه ريكي پوليس و دايه ريه كي (استهلاك) ى تىد ابو •

خه لكى سهر گه لو : هيمن و له سهر خو و په نجه ربون ، به ده گمهن له ناو خوياندا شهرو هه رايان بيوايه •• جاروبار ، پراچله كين و هاواري (هه قه) له لايهن چهند سوڤيه كه وه ، وه يا قيژه ى شيتيكي پاسته قينه كه (همه جوجه) يان پي دموت كه وا هه ميشه له ناو شيوه كاني ناو ديدا به سهرى قوتى و پي پي پي ده سورايله وه ••• وه يان زه پرينى گوي دريژيك ، كه گوي دريژه كاني تري خه بهر دار ده كرده وه و بو يه كرين ده سهند وه له گهره كي (ونسي و بهر پرور) دا ، ده بو به هه راو گولمه زى زه پرين ••! له مه به ولاوه هيچي تر نه بو كه خاموشي و پي ده نكي هم دي سازگار و بوروژينيت •••

به چياو دو له كاني يه وه گه ليك ديمهن و شوينه واري سه يري كرداري دامالين و داخوران (التعريه والتاكل) هه يه ، له مانه شوينيك كه پي دي ده لين (كوتيله) نريك ريباري (قهره تيكان) به زنجيره چياكه ي (دابانه وه) •• هه روه ها ئه شكه وتيكيش له داميني ديدا هه يه ، پي دي ده لين : (ئه شكه وتي ته شوي تاش) • به پاستي ئه شكه وته كه ، ده رگاو ديواره كاني ئه وه نده ريك ويك بو له ئه شكه وتيك ، نه ده چو ، كه له ئه نجامي (جيولوجيه) وه دروست بوينت ، دوور ني يه له كوئندا په رستگه نه بوينت •

چوينه سهر گه لو تا پولي چواره مي سهره تايي هه بو •• ماموستايه كي خه لكى (موصل) مان بو هات ناوي (انطوان قصير) بو ، وه كو نازناوه كه ي كورته بالا نه بو : لاويكي سوروسپي و مووزه ردو چاوشين گوايا له

ئەشكەوتى تەشۋى تاش

فەرەنسە خویندبوی ، بۆیە ھاتبوہ سەرگەلو تا لەپەوشتی (ھەقە) کان شتێک بزانیت ! ھەرکە ھات وەکو دەستوری سوۆفی ئەم ناوچەیسەو کۆنەرادیکالیەکانی فەرەنسەو ئەندامە دێرینەکانی پارتی (ماپای) جۆلەکە ، تەنکە سمیلێک و پڕیشیکێ تووێزی قەلەم کراوی ھێشتەوہ . . ! باوەڕ ناکەم ئەم پڕیشەیی بەکەلکی ئێشەکەیی ھاتییت ، چونکە کوردی نەدەزانێ ، دیارە بەزمانی (ھەقە) کانیشی نەزانێوہ ،،

لەلایەپرە (٤٧) پەرراوێز (٥٠) بەزمانی کاک (شیخ حسین) ی خانەقاوہیە دەئێت : (ھەقە) کان حەزیان لە خویندن نەکردوہ ، بەلام لەپراستیدا گەلێک لە کورپە شیخانی سەربە (ھەقە) لەگەڵ خوێمدا قوتابی بون وەکو (شیخ عبدالرحمن ی کورپی شیخ عبدالکریم) ی شەدەلەو خوا لێخۆشبو (شیخ مصطفی ی کورپی مامەرەزا) ، ژمارەیی قوتابیانی ئەوسای سەرگەلو دەگەشتە (٣٠ تا ٤٠) قوتابی کەئەمە ژمارەییەکی زۆر باشە لەچاو پڕپەرەوی ئەوسای خویندن دا . وا بزانم یەکەمجار بوہ لە میژووی یەبوہ ندایەتی و چالاکی تێو قوتابیاندان لەپارێزگای سولەیمانی ، کە قوتابیانی سەرگەلو گەشتیکێ قوتابیانیان ساز کردبو ، ھەندیکیان بەپێو ھەندیکیان بەسواری و لاغ بەدیدەنی و سەردان ھاتن بۆلای قوتابیانی قوتابخانەیی سورداش ، ئەمە لەکاتیکدا بوہ کە خوالێخۆشبو مامۆستا (سعید صدقی کابان) مامۆستا بۆلە سەرگەلو ، ھەرۆھەباو کەم وەکو مامۆستایەک ھیچ کێشەییەکی ئەوتۆی نەبوہ لەبابەت نەھاتنی قوتابیەوہ (غیاب الطلاب) ، کە ئاسایی و پرەمەکی توشی مامۆستا دێت چ لەشارو چ لەلادیدا ، کە ئەمە گێج و ترمۆمێتری حەزکردن وەیا حەزنەکردن لەخویندنە . لەبیرمە گەلێکجار خوالێخۆشبو (شیخ عبدالکریم) ی شەدەلە چ بەنوسین ، چ بەدەم تکانی لەباوکەم دەکرد کە کورپەکەیی ئەو لەقوتابیەکانی تر جیا نەکاتەوہ چونکە کورپی ئەوہو کورپی شیخە ، وە

وشه ئاسايه كهی كه پهمه کی باو کی قوتابی بهرامبه ر بهمامؤستا دهی لیت
دوویات ده کرده و ده ده رفهرمو : (گوشته كهی بو تو ، ، ، ، ئیسقانه كهی
بو من !!)

ئه گهر به دل بهراوردیکی ئهم ههلوسته بکهین له لایهن سهر کرده و
پیری (ههقه) کانه وه لهسالی ۱۹۳۵ دا له گهال ههلوسته و کرده وهی
زوربهی ئاغادیکاندا لهسالی ۱۹۵۵ واته دواي بیست سال له گورپان و
پیشکهوتندا ، که خه لکی دیهاته کانی ئهمان دههاتن به (عریضه) داواي
کردنه وهی قوتابخانه یان ده کردو ئهمانیش چون به رهه لستیان کردون ،
ئه وسا بومان ده رده کهویت که (ههقه) کان لهسالی ۱۹۳۵ دا به تایبه تی پیر و
شیخه کانیا ، چهند دل فراوان و کراوه تربون بهرامبه ر به خویندن و
قوتابخنه له چاو ئاغادیکاندا .

لهسالی ۱۵۹۵ . خو ئه گهر له ناو ئهم ئاغادی یانه دا
هه بویت به رهه لستی کردنه وهی قوتابخانه ی نه کردیت
له دی کهیدا ، له ویاوه پهدام له به ره وه بوم که کولیته خانویه کی هه بوه
به ته مای به کری دانی بوه ، به قوتابخانه ، وه یا پیشه کی پاره ی مانگانه ی
فهراشی قوتابخانه کهی بوخوی مسو گهر کرده ! ئهوی شایانی باشه :
که لیکتری له کورپه شیخانی سهر به (ههقه) له گهال خویدا قوتابی بوین
وه کو (عبدالقادی کوری شیخ عبداللهی عسکر) وه (سید احمدی) برای
که پیمان دهوت (سهیده) ئهم قوتابی به کزولاوازیو ، وادیار بو نه خو شه ،
به لام (عبدالقادی) برای هوته ره مندو زور وردبوله وینه و ئیشی ده مستدا ،
له وه رزیشیدا چالاک بو به تایبه تی له سی بازو سنگه و بازه کهیدا ، ههروه ها
(مامه قاله) ی کوری (حاجی شیخ عارف) یس قوتابی بو له گه لماندا بو
ته و او کردنی قوتانی خویندنی سهره تابی و ناوه ندی چو بو کر کوک . . . با
زیاتر له سهری نه پوم چونکه مروف هه رگیز له گیرانه وهی یادی مندا ل
تیر نا خوات به تایبه تی که مالئاوایی له ته مه نی لاوی کردیت . . . !

(۲)

پاسته (ههقه) کان وه کو خاوهن ته ريقه ته کلاسيکيه کان پښمانسي
نه بون که هه ر ته نها به بابته تي (ذکر و فکر) وه خه ريك .. سا به شکو
زوو پي بگه نو بچه ريزي (نيرفانا Nirvana) وه ئير پيويستيان
به تفاقي دنيايي نه ميئت ..! له م دوايه دا سو فيه کي (ههقه) م دواندو ،
ليم پرسى : ئيوه خاوهن ته ريقه تن که چي له به نه نجام گه ياندني دابو
ده ستوري ئايندا که مته رخه من بو يه له گشت لايه که وه په لامار ده درين ..!
کا برای (ههقه) که رچي بي سه واديش بو به لام به لگه و به هانه که ي
پاستيه کي تيدابو وتي : (که سي کا کي وه کو ده يزانيست « دنيا » پيش
(قيامت) که وتوه لي پرسينه وه له قيامه تدا له سر کرده وه ي نه م
دنياه مانه .. نه گه ر لير کرده وه مان خراب بيت ، ئير له وي به ته ماي
جي بين ..؟! ئينجا له بابته (نويزو پوژوه) وه ، وتي : نه م
دوو په يره وه له نان به سه زمان ترن هه مو که سيک پي يان ده وئريت ..،
ده توانيت بيان کات ، که رچي به پروالته و سه رزاره کي وه يا بوچاو به ست
بيت ...! خو نه گه ر که سيک په وشته و کرده وه خرابو به دبیت ،
ناشيرينه به سه رتي کردني نه م دوو په يره وه وه خوي هه لکيشيت ، که
نه نجامه که ي ده بته سو کايه تيه که ده ر باره يان چونکه په وشته ترميک

دهی کات به کوته کی دهستی ، و نان و پیازی پیوه دهخوات ۰۰!) - ته و او -
 لهم بۆچونه دا ئهم (ههقه) له دهسته و تاقمی (کویکرز Quakers) دهجن ،
 که له بهر دهغه لی و داخی ناپاکی ئاین پهره وه ره کانیان به لای هیج
 په پیره و ئیکی ئاینیدا (Lituragy) نه ده چون بویه (ههقه) کان له پیره وی
 ته سه و فیاندا ریالیزمیه کیان (Realism) (واقعی) ، تیدابو چونکسه
 ده میان له کیشهی کومه لایه تیه وه ده دا ، وه کو (ههقه) و یه کسان و
 چون یه کی و ویزدان ۰۰ هتد) به لام ههر له جوار چیوهی ته و فه لسه فه یه دا
 که ریازی ته سه و فی لیوه په یدابوه و هاتوته گوپی ۰۰ به لی کیشهی
 کومه لایه تی ، به پی ی باری زیانی کومه لایه تی ته و ساو ده ق گرتن و
 به مهینه تی و کویره وه رییه کانی یه وه .

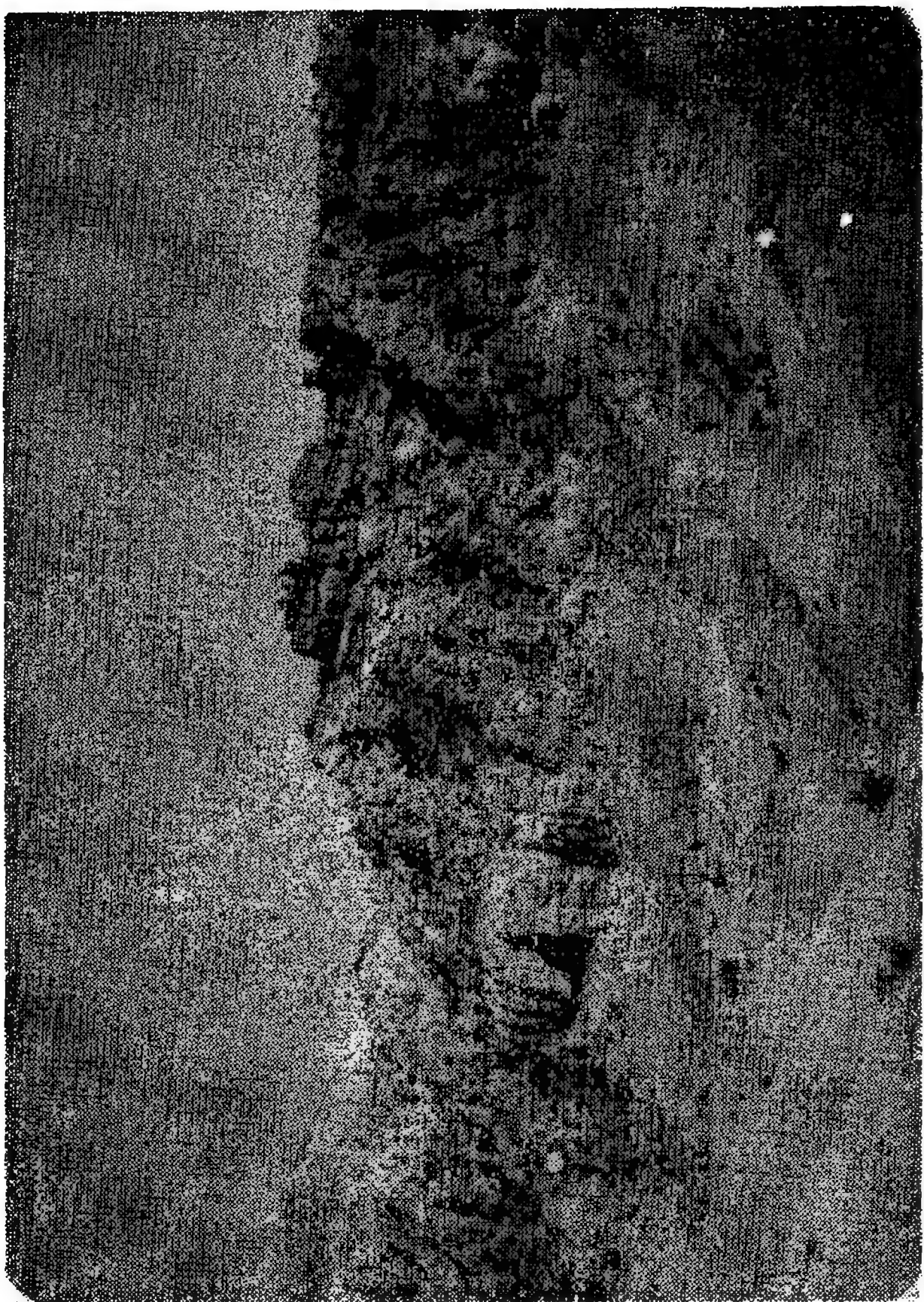
بهش به حالی خۆم له وی گه لیک چیرۆکی سامناک و پرسته مم بیستوه
 وه کو چیرۆک و به سه رهاته که ی (خاتو خوبی) ئهمه ههر له راستیدا چیرۆکی
 پرووتی نی یه که له کولۆلی و مهینه تی خه لکیه وه تاکه که سیك دروستی
 کردیت و میا هه لی به ستیت ، تا ههستی مروف ، به چاک یان یه خراب پی
 بچولیت ۰۰! ئهم به سه رهاته کاره ساتیکی دراماتیکیه که لایه تیکی
 میژووی چوئیتی زیان و گوزهرانی خه لکی ته و سه رده مهی ناوچهی
 (ههقه) کان ده رده خات و جی په نجهی سته مکاری پیوه یه ۰۰ ئهم
 ئافره ته (خاتو خوبی) چه ند کوپیکی ئازاو لاوچاکی ده بیت ، مایه ی هیوا و
 ئاواتی دایکیان ده بن ۰۰! ئینجا لایه نه دراماتیکیه که ی چیرۆکه که
 دیته پیشه وه ۰۰ ئهم کوپانه ته گهر راست و چه پی خویان بناسن ده بنه
 (ته ولای ئالی) (۱) و لاسایی ئهم ده که نه وه و شه قلی سته مکار ده شکین و

---

(۱) ئهم پیاوه خه لکی دیی به ردمشانه ، له ناوچهی مهرگه دا له خیلی
 شیلانه یه ۰۰۰ ، به ئازایه تی و لی هاتویی خوی مهردانه به ره له ستی
 ده ستریری ئاگیانی ۰۰ ناوچه که ی خویی ده کرد له سه رده می
 خۆیده .

رَبِیَازِی قَهْرَه نِیْکَان ۰۰ و کُونْتِیْلَه

لی یان دهنه مووی لووت...! دبا خیرا فریا کهون ، زوو له بالیان بدن...،
 ثم پوځانه زور به نامه ردی له بهرچاوی دایکیان ده کوژرین...! تنجا بو
 نه وهی (خاتو خوبی) ثم نه هیښی په نه درکیتیت دین زمانی له بندا ده برن ،
 چهند پوژیک ده مینته وه... یتیر کوچی دواپی ده کات ، وه کو
 د میان گپرایه وه لاشه کهی فری ده دهنه گو میک له گومه کانی تاشه کانی
 بهر گه لو ، کهوا له دامینې سهر گه لودایه باوه پنا کهم نه هیښی په ک په یوه ندی
 به بون ونه بونی مروه وه هیت ، هه تاهه تایه شارراوه بیت...! (خاتو خوبی)
 به سه زمان ، ویی زمان ! بوبه نمونه و پهندي پسان که ههر گیز کهس
 نه خه له تی و نه ویرئ به کور و کالیه وه پوز لی بدات... زولم و ستم شتیکی
 نه مره ، ستمکاریش نازداره !! نابی کهس پی ی بلیت پی ی خوار داناوه...
 ناوی زالم له یاسای فزیا به دهره ، سهر به ره و ژووریش ده پروات !! بویه
 ستمکار کوردواته نی وه کو (هه چهی نه تی !) ههر ده بیت به کوډ
 خه لکه وه بیت ، مه گهر خوی خه و بی باته وه ده ست و قاچی شل بیت وه ،
 له خوی وه بکه ویته خواره وه ، وه کو له تفسانه کورده واریه کهی
 خو ماندا هیه... هتد (هه قه) یه تی له م مه لیه ندما په یدابو ، بویه
 سهری له هه ندی شتی کومه لایه تی ده خورا...، بویه یاخی بون و
 سهر پیچی و (شیتی) بو ، به لام ههر به ناوی مه سه له دیرینه کهو له په نای
 نه مدا...

(۳)

سیناریو دده رهینانی لادانی (ههقهه) کان لهچی یهوه هاتوه !!؟
«ههقهه» یه تی وه کو بزوتنه وه یهک له ناو قاوغی مهسه له پیشینه کهدا ، نهک
جیاوازوسه ربه خو لهو ، بهلکو شتیکی نهوتو نهبو که شایانی نهوه بیته ،
بهو جوړه تیرو شیرى لى بسوویتو دوو چاری نهو هه مو بوختان و درو
ده له سهیه بیته .. ، بهلام سه بارهت بهوه ی کهوا پربازه کانی تری که له گهل
(ههقهه) یه تیدا له بهر مه کهدان هه مان دهستور مونافیسى شیانن ده میك
بو پيداویستی ژیان و گوزهرانی کو مه لایه تی له مانای (داوه ری و یه کسانى و
په و او هه قو و یژدان .. هتد) پرووتی کردبونه وه ، له تو یژالیکی ته نک
به و لاوه هیچی تریان پیوه نه مابو ، به تایبه تی غه مخورو (شیخ و پیری) نهو
پربازانه ، ته ناتهت جه ماوه ره که ی سه ربه خو یان - مریدو مه نسوب و
مه حسوب - به چاکی که مو کوپى و خهوشی (عیب) ده بینن و لى یان
که وتبونه فاكوفيك و گومانه وه ، گومانیک که سه ره تاي کزیونی باوه په
- هه رباوه پړك بیته - وه ههنگاوى یه که مه بو تیگه یشتی راستى وه یا
تیک دان و شتواندنى !! گومانیک که گوايا : راست بیته نه مانه په یام
هینه ری چاکه و دادو په و او پشمه ر گه ی پړنگای (ههق
ههقه په روهرى) بن بویه (ههقهه) کان به ههق ههقه وه گرتبونی !! خوا

لئی خوشبو «شیخ رضا»ی تالہ بانى توڑالہ تہنکہ کھی ٹہم بہ زم و پر زمانہ
دادہ دپڑیت و دہ فرمویت :

گہر ٹاغان .. و گہر مہ لان و .. گہر شیخان

ہہر فہ فیر .. انہ ، فہ فیر .. انہ ، فہ فیر .. ان

تہوی شایانی باسہ خوالی خوشبو (شیخ رضا) ی تالہ بانى لہ بنہ مالہ ی
شیخیکہ لہ شیخانى یہ کیک لہ و پربازانہ کہوا لہ نریکہوہ شارہ زای نہ ہیتی
پیشہ کہ بوبو ، نہ ہیتی یہ کہوا پہ یومندی بہ پیدایستی باری ژیانى و
گوزہ رانى کومہ لایہ تی ، و بیرو باوہ پر کانپہوہ ہہیت و لہ مہوہ
ہہلقولاییت ، و ہبو سودی ٹہم ہاتیتہ ٹارہ ، ہویہ لہ لایہ کی تردا
دہ فرمویت :

لازمہ بو شیخ بہ یانیان گورگہ خو ،

تا بلین شیخ عایدہ و نانویت بہ شدہ !!

سہرہ پای تہمہ خوالی خوشبو (شیخ رضای تالہ بانى) خوشی
پیاویکی خاوہن ہست و ہست ناسک و پرختہ گریکی وردبو ، کرمی
لہ پہنجہ ی ساغ دہردہ ہینا ..! ہہروہا خوالی خوشبوش (ملا محمد) ی
جہلی زادہ ی کوپہ - مہلای گہورہ - لہ پرووی نہ تہواپہ تیہوہ ،
کہ باریکی تری ژیانى کومہ لایہ تیہ ، پہردہ لہم کہین و بہینہ لا دہدات
ودہ فرمویت :

تا لہ کوردستاندا شیخی بمینى

ٹومیدی زیندہ گانیت پئی نہ مینى !!

بہ لام تہمہ وا ناگہ یہ تیت کہ لہ ناو ٹہم کوپرو تاقمہ دا ، پساو چاک

ئىيە و بۇ پىداۋىستى ژيان و گوزەرانى خۆى و دەسەلاتى لەناو كۆمەلگە
 ھەموشىك دەيتە لاوہ ! ئەوہ تا خوالى خوشبو (شىخ سراج الدىنى
 نەفسىبەندى) ، (رضا شای پەھلەوى) دىت بە ناوى ئاين پەروەرى خۆى و
 پىزلى نانى شىخەوہ !! دەيەوئىت (شىخ) بىكات بە دەست كەلا ، و « موفتى »
 كردهوہ ناھەموارە گانى خۆى ... ، تىكا لەشىخ دەكات كە قايل بىت
 موچەو مانگانە يەك بۇ خانەقاكەى ئەم بىرپىتەوہ ، شىخ مەردانە دىتە وە دەست
 نايەوئىت خۆى بدات بە دەستەوہ ، و لە گەل خۆيدا باوہ پە كەشى خەلك سوك
 ورسوا كات ... ! يەو پەرى ئازايەتەوہ ، وەلامى (پىشاوا) دەداتەوہ و
 دەفەرموى : (ما آبروى فقر و قناعت نى برىم كە پۆزى مقرر است) ...
 واتە ئىمە ھەزارى و قەناعت شەرمەزار ناكەين مادام پزق و ئازوقە
 بىر يار درايت ... !! ھەروەھا خوالى خوشبو (شىخ عمرى ضياء الدىن) شى
 لە وەلامى نامە يە كىدا ، كە بۇ خوالى خوشبو (حاجى مەلا عبداللە)
 جەلى زادەى نوسىوہ ... دواى پروون كەردنەوہ و لىكۆلنەوہ يەك لەبارەى
 چۆتىتى كاروبارى ژيان و گوزەران و ئامۆزگارى كەردن ، لە كۆتايىدا
 بىر سيار دەكات و دەفەرموى : (دگر بەدونان بىراى دونان دويدن چە
 فايدە ، وا زيار بە اغيار گرويدن چە قاعدە ...) ! - يادى مەردان - بەرگى
 دووہم دانەرى مامۇستا (مەلا عبدالكرىمى مدرس) لاپەرە (۲۴۰) -
 واتە : (ئىتر لە پىناوى دووناندا ، دواكەوتنى بىاوخراپ و ناكەس بەچە ، چ
 كەلكى ھەيە وە ئالودەو ھۆگر بونى غەوارەو بىگانەو كەردنى بە دوست و
 ئاشناچ وئىل و پەپرەوئىكە !!) ئىتر مەسەلەكە ھەرچۆنىك بىت مروق
 ناتوانىت پىز لەم زاتانە ، نەئىت ، چونكە پىزى خويانىان پاراستوہ ... !
 بەلام بە داخەوہ ئەم پىاوانە ماوہيان كورتە ، بەنەمانى خويان ھەمو
 كاروبارىك دەچىتەوہ دوختىكى ترو ، زىر پىكىفى پىداۋىستى ژيان و
 گوزەران و كەش وفتى دەسەلاتى ناو كۆمەلگە ... ئىجا وەچەو جى شىنىش

ههزار هالاوی به پلاویک نه داوه !!

دسه لات ته گهر خوش گوزهرانی خاوه نه که یی لی دهر که ین ،
که واپارووی خاوا ناخاته دهمی .. ، گه لیک شت ده گریته وه و
ده گه یه نیت !! به تایبه تی لای ته وانه ی که ده که ونه به رقه میچ و سنوری
دسه لات ته که وه ، گرنگه که یان : داوهری (العدالة) و یه کسانیه ، خو
ته گهر هاتو دسه لات فری به سهر ته م دوانه وه نه ما ته نها که ش و فشن و
خوبادانه که ی دهمیتته وه به سهر خه لکه وه ، که ته مه ش بیژو بیژاری
خه لکه که ده جولینیت ! به تایبه تی ته گهر دسه لات ته که سهر و مرو بی
لی پرسینه وه بیت ، ته وسا نه ک ههر زیان به خشن ده بیت و زیانی خه لکی
ده خاته مه ترسیه وه و گوزهرانیان سه غله ت ده کات به لکو خاوه ن
دسه لاتیش نازدارو به دخو ده کات و له پرووی کومه لایه تیه وه نه گریس و
ناشیرین ده بیت !!

که واپو ده توانین بلین (ههقه) یه تی دمه زهره د کردنه وه یه ک بو بو
ته و ریژازانه ی که وه کو خوی له یه ک سهر چاوه ی فله سه فیه وه هاتبون ،
دوای ته وه ی که پیداوستی ژیان و گوزهرانی ناو کومه لگه و بریق و باقی
دسه لات کولی کردبون !! ته نانه ت ته و ژمیان له ناو (مریدو مه نسوب و
مه حسوبه) کاناندا هاتبو کزی ... ، بویه (ههقه) یه تی چه رده یه ک
له کیشه ی کومه لایه تی وه کو (یه کسانیه ، هاوبه شی ، داوهری ، ناپه و او
ناهه ق و هه قی) تیداد دوویات ده کرایه وه به لام به شیوه یه کی ساکار .. له م
پرووه وه ماموستایان (حمزه عبدالله) و (محمدی ملا کریم) باش بو
بابه تی (ههقه) یه تی چوبون ، له کتیه که ی ماموستا (مصطفی عسکری) دا
- ئاوردانه وه یه ک له بزوتنه وه ی ههقه - .

سه باره ت به وه ی که مه سه له ئابوریه که و (هاوبه شیتی) یه که یان

– گەرچى بەشىۋەيەكى ساكارىش بو – تاپادەيەك مسۆگەريەكى ژيانو
گوزەرانى بۇ ھېنابونە گايەۋە ، لەبەر ئەۋەى (ھەقە) كانىش زوربەى
زۇريان ، فەلاح و جوتيارو ھەژارى لادى بون ، ھەرچى زەبرو زەنگى
چەرخى چەپگەردو ستەمگەرو نەھاتى ھەيە لەپىشدا ئەمان دەگرىتەۋە !!
بۆيە ژيانە كۆمەلەيەتيەكەى كەبەم ھاوبەشىتى و يەكسانىيەۋە بەندەۋە
كۆمەلگەكەيانى لەسەر دروست بوە (Social Structure) كارىكى
واى تى كىردبون ، دلبەندى بوبون ، چونكەلە كوپرەۋەرى و مەينەتى
– تاپادەيەك – دەى پاراستن و خۆيان بەنان خۆرى سەرسىنى و خوانىك
دەزانى بۆيە نىرومىيان دليان لەيەكەرى پس نەدە كرد ، مەگەر غەرىبو
غەۋارە بکەوتايە ناويان ، پىيازى داۋىن پىسى و لادانى پىشان بداناىە ! ئەو
لادان و تاوانەى كەوا لەزەمانى (ھابىل و قابىل) ھەۋە بەدزى وبەئاشكرا
ھەرھەيە !!

ئىتر ئەو ژيانە كۆمەلەيەتيەيان كەوا « ھاوبەشىتى و تەبايىيە » كەيان
بناغە ئابورىيەكەى بو ، ۋە لەپىش و فرمان و بەرھەم ھېنانىشدا
ھەرەۋەزىيەكى سادە و ساكار دەۋرى تىدا دەبىنى ، ۋە لەبەكار ھېنان و
سود لىۋەرگرتنى بەرھەمىشدا جۆرىك لەپرەۋشتى گشتى بەرەيەك
(Grup Behaviour) خۆى تىدا دەنۋاند ۋە ھتە ، بويە لەچاو
كۆمەلگە فراۋانەكەدا تۆزىك پەرەۋشت و كىردەۋەيان جىاۋازبو ۋە ئەم
پەرەۋشتە گشتىەيان بەرژمەۋەندى ھەمو ئەندامىكىانى بەنىرومىۋە لە
مەسەلە كۆمەلەيەتيەكەياندا تۈاندبۈۋە ۋە لەپروۋى سايكۆجىيەتى
سىكۆلۇجىاشەۋە گەلىك كارى تى كىردبون ھەلپەى (impulse) نىر مىيانى ،
سارد كىردبۈۋە ، چونكە خۆيان بەئەندامى يەكخىزان دەزانى كەوا
(نان و نمەك لەبەيندايە ۋە) ! لەم لايەنەۋە ئافرىتە (پىدار) يە ! ھەقە) كە
بەھەلەدا نەچۈە ئەگەر و تىتى : نىرومىۋى (ھەقە) لەژىر لىفەيەكىشدا بن

- لاپەرە (۵۴) ئاوردانەوۈيەك لى بزوئەوۈي ھەقە (مصطفیٰ عسکرى) -
 كۆيۈك لىبەينىندا يە ..! با كۆۈە كە چلە پوشىك وەيا زىخىك بىت ، ئەمە
 وا دە گەيەئىت كە مەسەلە كۆمەلەيەتە كەيان ئەوۈندە كارىگەرە لەناوئاندا ،
 ئارەزوۈي ئىرومىي سارد كردونەوۈ .. ئىجالەوانەيە وتەي ئافرەتە
 (پىدار) يەكەو دەربىرىنى ھەستى بەوشىۈەيە (كناية) بوبىت لەپاك و
 خاۋىن پەيوەندايەتى ئىرومىي يان ؛ ئەگىنە لەو باۋەپەدا نىم ئەگەر
 كارىگەرى (التأثير) مەسەلە كۆمەلەيەتە كەيان نەبىت ، نەك ھەر
 كۆيۈكى مەجازى ۈەك (چلەپوش وەيا زىخ) بەلكو ھەوت كۆيۈ
 راستەقىنەش ناتوانىت پىگە لەئىرومىي بگرىت ، ۈە يا ئەۋپاسە بە
 قوچەقانى بگرىت ..!! چۈنكە ئەگەر دزو مالخوۋ يەك بگرن گا بە
 كلاۋرۋۆژنەدا سەر دەخەن ..! لەگەل ئەۋپەپى پىژمدا بۇ خوا
 لىخوشبو (شىخ رىضاي تالەبانى) كەوا لەم بارەيەۈە بە ھەلبەستىكى
 دوۋدىپى لايەئىكى زۆر گرنگ و پىشەكى توانايەكى فسيۇلۇجى
 لەم پروۈۈە باش پروون كردۆتەۈە ..! با لە (بىگائە وەيا لەخوئش)
 بىسىنى تىدا بىت وەيا نەبىت ، ۈەكو ئەۋ باسى كردۈۈ ، لەواقىعدا ئەم
 كارە زياتر پەيوەندى بە توانا فسيۇلۇجىەكەۈە ھەيە ! مەسەلە
 كۆمەلەيەتەكەي لەمەر (ھەقە) كان گەلەك كارى تى كردبو ، ساردو
 سىرى كردبوۈ ..! ئايا ھەر مەسەلە كۆمەلەيەتەكە نىيە كەلەناو
 كۆمەلگە فراۋانەكشدا سنورو پەرژىنى بۇ پەيوەندايەتى زنومىردو
 ئىرومىي داناۈە ...! ؟ تەنانت زۆر كەس پىركىشى ناكەن كە (ئاموزا ،
 ۈە ياخرمىكى نرىكى خۆي بخوازىت كە پىكەۈە ژياۈن) با شەرعىش
 ھەللى كردىت ..!

(٤)

ئېتىر ئەو پەيپەوۈ كۆمەلەيەتە بە تېنەي كەوا كارى لەمان كەردبو ،
بەو چەشەنە توند پىكەوۈ بەستېونەوۈ شەيداي بوبون . . . ، لەپىرەويشىدا
دەم و دووى ناخەز دەورى تىدا دەيىنى ، وە نەبىت تەنھا لەناو ئەماندا پرووى
دايىت ، بەلكو لەسەرەتاي گەللىك بزوتەوۈي كۆمەلەيەتەدا ، لەھەنگام و
قۇناغلىكى دياردى و تايەتەدا ، ئەم ھۆگرى و ئالودەبوتە ھەرھەيە . . . !

ئەوۈ تا مامۇستاي پارىزەر (جمال بابان) لەم پروۈوۈو لەبابەت
بزوتەوۈي (ھەقە) وە ، كەلە پۇژنامەي (العراق) دا ژمارە (٢٣٣٤) پۇژى
٩٨٣/١٠/٥ بىلاو كراوۈتەوۈ ، دەلىت : (. . . تاكو يەككىيان بەجۆرىك
وەلامى دامەوۈ كە بىروام وابو لەكانى دليەوۈ ديتە دەرەوۈ كە وتى :
ئەوۈتەي بوم بە (ھەقە) پياوۈتېشم نەماوۈ . . . !) - تەواو - .

گەرچى مامۇستا (جمال بابان) ئەم حالەتەي (ھەقە) كانى داوۈتە پال
(ذكر و فكر) كە گوايا ئەمە ئەو لايەنە فسيۇلۇجىيەي لەيىر بردونەوۈ . . .
ھتە بەلام بەپراي من (مەسەلە كۆمەلەيەتە بە تېنەكەيان) كارى لەم لايەنە
فسيۇلۇجىيەشيان كەردبو ، ئەم چالاكەيانى ھىتابوۈ كزى ! ئەگىنە ئىسم
(ذكر و فكر) . لاي پىيازەكانى ترى تەسەوفىش ھەر ھەيە كەچى ئەو

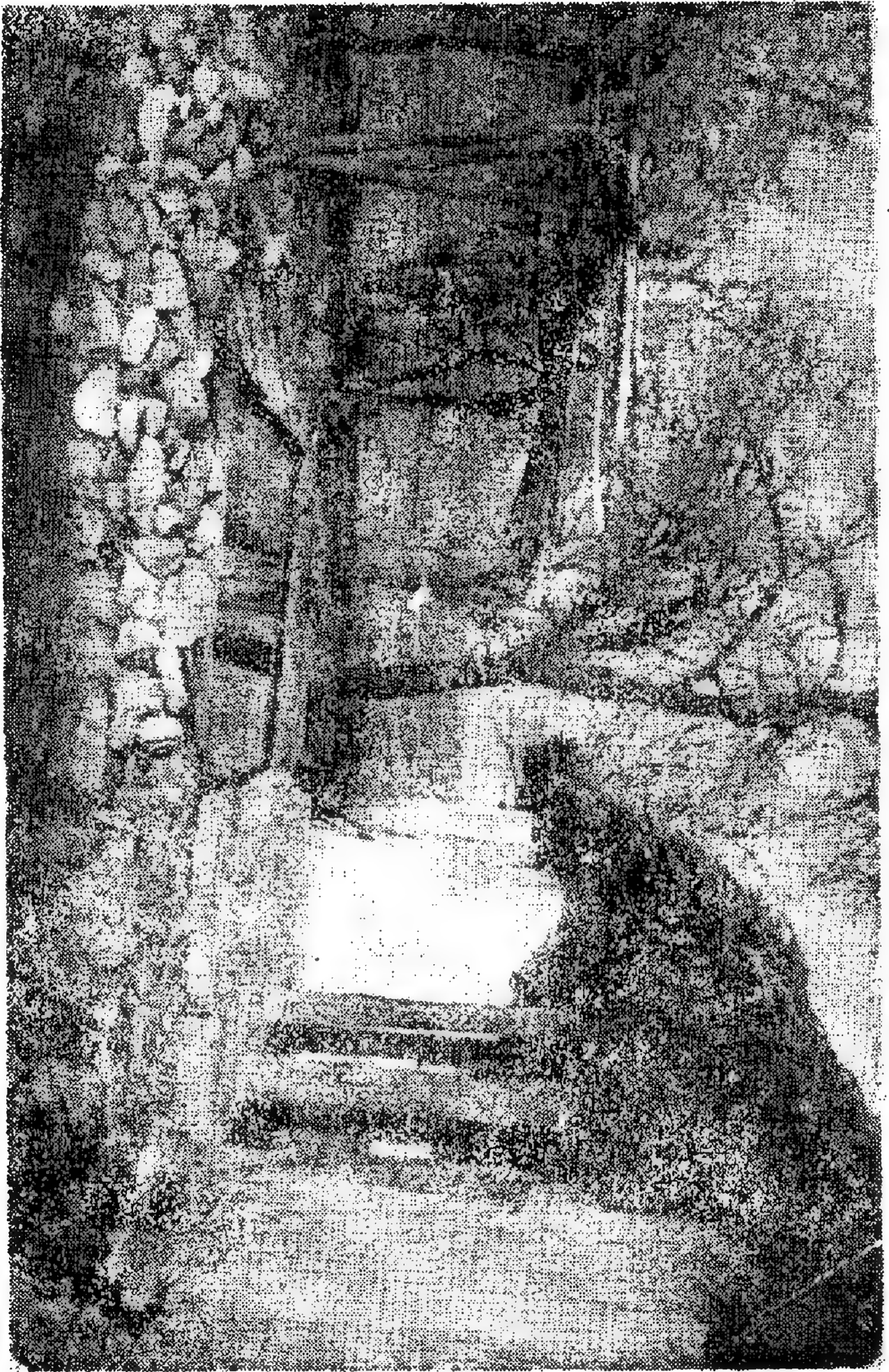
(ئەرڭو پىداۋىستىيە فسيۇلۇجىيەشيان) بەم چەشنى (ھەقە) كان لىي نەقەوماۋە پەكى نەكەوتوۋە . . ! ئەمە بە نىسبەت پياۋەكانياۋە ، ديارە بە نىسبەت ئافرەتەكانىشىانەۋە (ھەمانرا) دروستو بەجئىيە . .

دىسانەۋە لەبەندى سىيەمى وتارەكەيدا ، كەۋا مامۇستاي بەرپىز كەخودى خۆى لە ناۋچەى (ھەقە) كاندا ، بەرپۆۋەبەرى ناۋچەى چناران بوە ، ديارە بە زەبرى فەرمانبەرايەتە كەى (حكم الوظيفة) يەيوندايەتى لەگەل خەلكى ناۋچەكەيدا بە تىن بوە ، ئىتر لە كاروبارىكى ۋەھا گرنىڭو ناسكدا لەپوۋى دابو دەستورى كۆمەلایەتەۋە ، گوايا قسەى ناحەزانىش شىۋەيەكى تىكرپايى ۋەئىرشى گرتبو . . ، لەم حالەتەدا شايتى بەرپۆۋەبەرەكە ، جئى متمانەيەۋە شارەزايەكەيشى بايەخىكى تايىسەكارى ھەيە ، چ بۆپاكانە ، چ بۆتاۋانبىسار كىردن ، بۆيە لەم كەلئەۋە مامۇستا (جمال بابان) بەۋ پەرى پەۋانئىثرىيەۋە (الصراحة) تىيىنەكانى خۆى ، بىچەندوچون ۋەئازايانە ، دەربارەى پەۋشتى (ھەقە) كان دەردەبرپىت ۋەتۆمار دەكات كە دەلئىت :

(سىيەم : پەۋشت - لەگەل ئەۋ ھەموقسانەدا كە دۋاى (ھەقە) كان خرابون كە گوايا تىكەلاۋ بوتىكى نابەجئى لەناۋياندا ھەيەۋ كەس خاۋەن كىچ ۋەيا ژنى خۆى نىيە ، من - مامۇستا جمال بابان - زۆر لەم چىمكەۋە سەرنىجم ئەدا ، ۋەك وتم ئىستاش شىكايتىك ، يا دەنگ دانەۋەيەك ، يان ژن ھەلگرتنىك يا شتىكى ترم نەدى ، بەلام قسەى ناحەزانىشم زۆر ئەبىستەۋە ، ئىتر ۋەكو ئەلئىن تاكو شەرعىش « ظاھر » بىنە . .)
- تەۋاۋ -

لېرەدا ئەۋەى كەۋا بۆچاكەى مامۇستا (جمال بابان) دەبىت تۆمار بىكرىت ئەۋەيە كەۋا ئەم لەمباسەدا پىشتى بە « ظاھر » بىنەكەى لەمەر

خانه قاجاریه کهنه شمشاد

شهرخ بهستوه ، و تفهنگی به تاریکیه وه نه ناوه . . . بویه وا پراست و
 په وان ، بی پچ و په نا بو مه سه له که چوه ، وه له پیشکش کردنی دیمه نیکی
 پراست و واقع دا سهر که وتو بوه . . . تهو « ظاهر » بینه ی که ده بو ،
 زووتریش ته ، ههر له سهره تاوه له گپرو گرفتگی کومه لایه تیدا ، به
 تایه تی له لایه ن به په روشانی شهرعه وه ، له پړو پاغهنده ی دژ به
 (هقه) کاند ، له م پرووه وه پری به دی بی بکرایه . . . تهو « ظاهر » بینه ی
 که وا په پره و کردنی (ناسین و زانین) د به خشیست ، په پره و نه کردنی شی
 وه یا که مته رخ می تیا دا مایه ی (نه زانی) به . . . ، نجا شوین که وتن ،
 وه یان شوین پی هه لگرتن (بی زانین) وه یان به (نه زانین) گوچکه و
 چاوو دل و دهر و ونیش ، ته م نه دمانه هه موی له ناستی لی پسر او ن ، وه
 مانای ته م ثایه ته پیروزه ده یان گریته وه : (ولا تقف ماليس لك به علم
 ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسؤولا . . .) ثایه تی (۳۶)
 سوره ی (الأسراء) ، تهو « ظاهر » بینه بویه شهر یعت بایه خی پداوه ،
 تا کو که س نه بیته نیچیر نیکی به ی ده ست کراو و ده ست به سهری
 (شك و گومان) ، وه یا قوربانیه کی مرداره و بووی درو و بوختان !!

تا کو که س به ده ست (حقیقه ت و واقع) له لایه ک ، له لایه کی
 تریشه وه به ده ست بیرو باوه پره که ی خو یه وه تیکرا دانه مینیت و گیر
 نه خوات ، که سهر ته نجام دوو چاری ته نگ و چه له مه یه کی ویزدان (ازمه
 ضمیر) (Crisis) بیت ، وه یا له پرووی کومه لایه تیه وه له و واقعیه ی
 که هیه دوا که ویت و بیته سه لتی دوا ی کاروان . . . ! نجا خو ی به
 که ساس و کولول بزانت . . . ! سهره پای ته مه ش « ظاهر » بینه شیوازیکی
 پراست و دروستی زانیارانه یه . . . ههر چه نده دوور که وتیه وه له گومان و
 مه زنده زور پیویسته . . . به لام تا کو به شی پراستیش له مه سه له که دا
 بمینته وه ، و وون نه بیت ، هه ندی گومان و مه زنده - نه که هه موی - به

گوناه و سه‌پییچی دراو ته قه‌له‌م ، نه‌و گومان و مه‌زندانه‌ی که به‌لای
 حقیقه‌ت و راستیدا ناچیت •! (یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا كثيرا من الظن
 ان بعض الظن اثم ، ولا تجسسوا ، ولا یفتت بعضکم بعضا ، لیحب احدکم ان
 یأکل لحم اخیه میتا ، فکرموه ، واتقوا الله ، ان الله تواب رحیم ••)
 نایه‌تی (۱۲) سوره‌ی (الحجرات) •

ئیر پله‌ی گومان و مه‌زنده هه‌رچۆنک بیت ده‌وری حقیقه‌ت و
 راستی نابینیت و جئی ناگریته‌وه ، ئهم نایه‌ته‌ی پروژه‌ی تریشی فری
 گومان و مافی مه‌زنده‌ی به‌سه‌ر حقیقه‌ت و راستیه‌وه ته‌واو ده‌رخستوه ،
 که ده‌فرمویت : (ان الظن لا یغنی من الحق شیئا) نایه‌تی ۴۸ سوره‌ی
 (النجم) •

به‌ش به‌حالی خۆم نامه‌ویت چه‌ندو چون له کاروباریکدا بکه‌م که
 ته‌وه‌نده‌ی خاوه‌ن کارو پسپۆره‌که‌ی شاره‌زانه بمر کۆلیم تیایدا ، کورد
 واته‌نی ببه (مه‌لا به‌زین) ! دیسانه‌وه ته‌وی ده‌ی لیم هیچ هونه‌ریکی
 تیدانی‌یه ، چونکه که‌سانی ساویلکه‌و پرهمه‌کیش به‌ی پی ده‌به‌ن و شتیکی
 هه‌ر لی هه‌لده‌کریئن چونکه هه‌زارو سێ صه‌د سال زیاتره له‌م ولاتانه‌دا
 په‌یره‌وی ده‌کریت ••

به‌لگه نه‌ویسته (بدیهی) که‌وا (حه‌رام و حه‌لال) له‌ئیسلامیه‌تدا
 ئاشکراو دیاره ، ئیر ته‌وه‌ی له‌یه‌کیک له‌م دوانه نه‌چیت جئی
 (شک و گومانه) ته‌و ساده‌بیت به (ظاهر) بینی لی وردبهریته‌وه و لی
 بکۆلریته‌وه ، تا به‌سه‌ر (حه‌رام) وه یا (حلال) دا ساغ ده‌بیته‌وه ، له‌م
 پرووه‌وه پیغه‌مبه‌ر (ده‌خ) ده‌فرمویت : (الحلال بین والحرام بین
 بینهما مشبهات ••) له (حدیث الاربعین النووی - للشیخ زکریا
 - صحیح البخاری - المجلد ۱) •

ئىتر سەبارەت بە ھەرچىيەك بىت كە گومان و مەزىندە پەيدادە بىت و
 دىتە ئاراو و بۆ ئەو وى كەس نە كەوئىتە زەلكاوى شىك و گومانەو و ، لەم
 پروو وە پىغەمبەر (د . خ) فەرموئەتتى : (ان الله يحب البصر الناقد عند
 ورود الشبهات ، والعقل الكامل عند هجوم الشهوات) - احياء علوم الدين
 للأمام الغزالي - المجلد الرابع - لاپەرە (٤٠١) - بەلام وا ديارە كە (حەزو
 خواست و ئارەزو و . . . ھتد) ھىرش دىئىت و دىتە كايەو و ھىوای پىئى
 شاد بونيان نريك دەبىتەو و ، ئەو تاسەيە (الاشتياق) گر لەھەست و گيانى
 خاوەنەكەى بەر دەدات ، ئەوسا مەسەلە كە سەربەرەو ژىرو دەمەونوخون
 دەكاتەو و : (العقل الكامل) لى دى دەقەومىت و پەكەى دەكەوئىت و دەبىتە (العقل
 الخامل !) ھەر وەھا (البصر الناقد) یش كويپر دەبىت و دەبىتە (البصر
 الحاقدا) ! ديارە خووش وىستە كەش ئاوەژو و دەبىتەو و ، والىاذ بالله . . . !
 خۆ ئەگەر ئىمە مانانىش ھەر لەسەر شىرازەى مانای فەرمائىشەكەى
 (پىغەمبەر د . خ) ، وتمان : (ان الله لا يحب البصر الحاقدا عند ورود
 الشبهات ، ولا العقل الخامل عند هجوم الشهوات) باوەر ناكەم ھىچ گونەو
 سەر پىچىيەكى تىدا بىت ، چونكە لەبابەتە كە ناگۆرئىت . . .

لەبزوئەو و ئاينەكانىشدا تىن و تەوژمى پەيوەندە كۆمەلايەتيەكانيان
 چەكك بوە بۆ ئىسپات كردنى چاكەى پىيازەكەيان ، و بىروباوەرەكانى ،
 تەنانت خۆ بەخت كردن لەپىناويدا شتىكى پىرۆز بوەو پلەو دەرجەيەكى
 جياوازو تايبەتيان داوەتى ! چونكە ئەو بىروباوەرەپرانە كە ناو خەلكەو و ، بوە
 بە وزەيەك ، بەھىزىكى مادی كەوا خۆ بە قوربان كردنى كۆمەلگەكەيان و
 بىرو باوەرەكانى ، بەلای ئەندامەكانىو و شتىكى باش بوەو دەست
 ھەموكەسىك نەكەوتو و ، چونكە لايان وابو و سەلماندووئانە ، كە بى
 كۆمەلگە كەيان ژيانان تالە ، ئىتر بى ئەم ژيانان بۆچىيە . . . ؟!

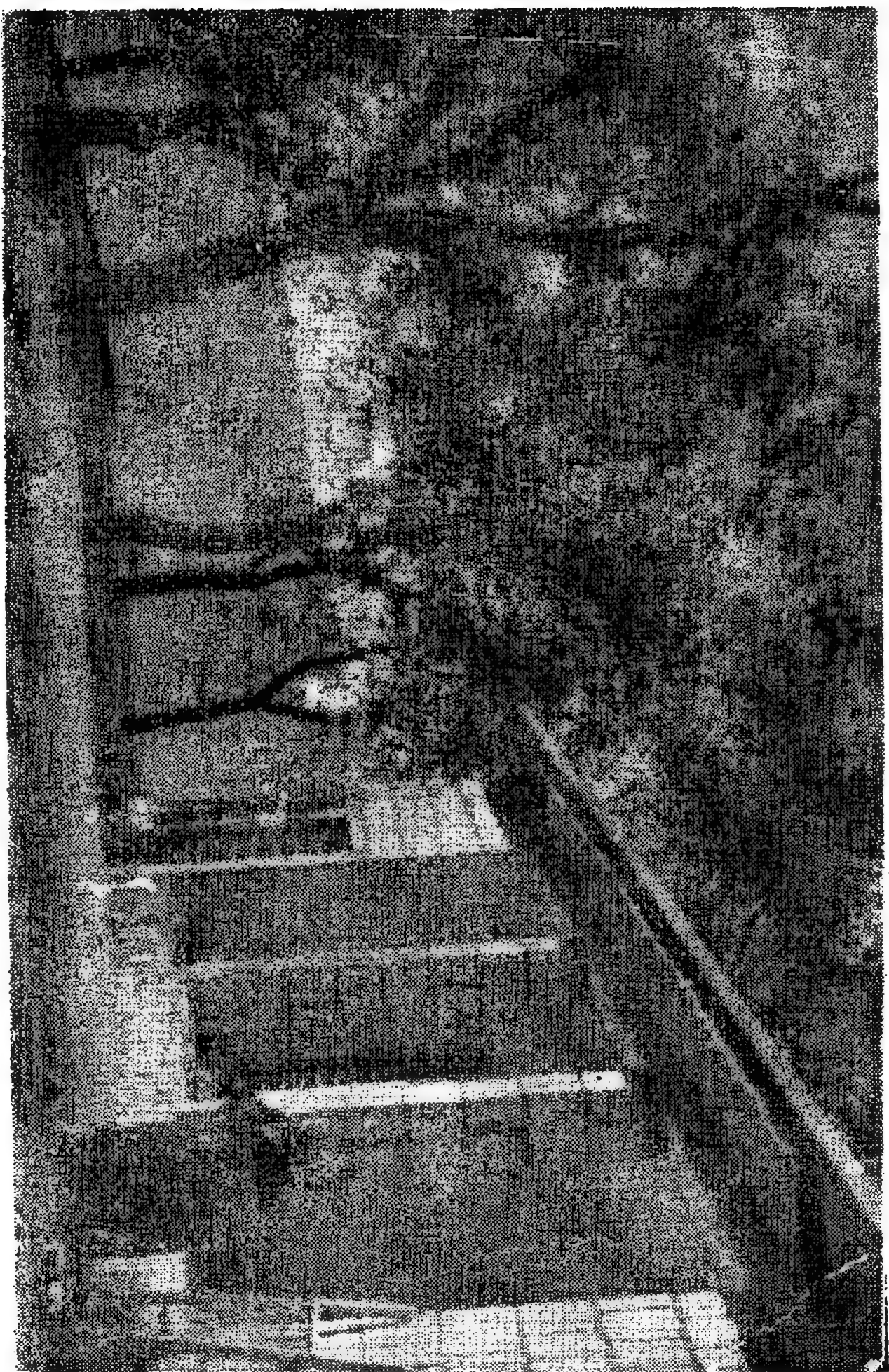

لەم بارە مەوێ گەلێك چیرۆکی راستەقینەى لەخۆ بوردن و پرشانازی
لەم لاو لەولا ، بە درێژایی میژووی ئادەمیزاد پووی داوێ •• ئەوێ تا
لەسەرەتای مەسیحیتیدا جۆریك لە تەسەووف و تەركى دنیا كردن (غنوسی
(Gonosticism) هاتە كایەوێ ، ژن نەهێنانى هەندى لە كار بە دەستە

ئاینە كانیان ، هەروەها شونە كردنى ئەو ئافەرە تانەیان ، كە خۆیان بۆ خزمەتى
بیروباوەرى ئاینە كەیان تەرخان كردوێ نیشانە یەكی ئاشكرای ئێم
(غنوسی) یەتەو لە خۆبوردنە یە ••! خۆ لە سەرەتای ئیسلامیەتدا لە
پەو كردنى موسلمانە كاندای (مەكە) وە بۆ (مدینە = یشرب) گەلێك
چیرۆكى راستەقینەى لەخۆ بوردن و مەردا یەتەو لە پووی كۆمەلایەتیەو
لە پێناوی كۆمەلگە كەیاندا پووی داوێ ، چونكە ئێم دڵبەندى و شەیدایى ،
و سۆزە دەبێتە برپا (Principle) و باوەر (Doctrine) ئىجا دەبێتە
هاندەر وەیا (Mohivation) و ھۆیەك بۆ مانەوێ سەر كەوتنى بزوتنەو
كە ، ئێر لەخۆ بوردن (Altruism) و خۆبە كوشتدان لە پێناوی
بیروباوەرى كۆمەلایەتیدا ، وە یا لە پێناوی (چىن و نەتەوێ ، و ھۆزو
خێزان و ھاوڕێیە) تیشدا ، لە پێناوی شتى كى بەبایەخ ، وەیا پر و پوچ ،
بەشیت وەیا نەهێت •• هتە ئێمانە تىكرا نمونە یەكی راستە قینەو ئاشكران
بۆ ئەو سۆزو شەیدایە ••! ئێر ناخەزانیش چۆنىسان بۆ لوايت
بۆ بەرژەوێندى خۆیان ، وایان لەقەلەم داوێ لىك داوێتەو ••!

بى گومان ئەو بەرەلایەى كە دەدرایە پال (ھەقە) كان لەبابەت
تەگەوبەرانىەو (Promiscuity) لەوێوێە ، كە ئافەرەتى (ھەقە) كان
سەر بەست تر بون لە ئافەرەتى كۆمەلگە فراوانە كەى ، كەتیايدا دەژيان ،
سنورى كۆمەلایەتى ئێمان لەھى ئەوان تۆزىك پان و بەرىن تر بو ، هەندى
باج كەلە كۆمەلگە فراوانە كەدا بەسەر ئافەرەتەو ھەبو لە چارەنوس و شو
كردنیدا ، (ھەقە) كان نەپان دەسەلماندى دانیان پێدانەدەنا •• هەندى

لایه‌نی تریش که ده بو به‌ئاشکرا به‌ره‌ه‌لستی ئه‌و باجان‌ه‌یان بکر دایه ، با له
 به‌هیزترین باوهریشدا نه‌بیت به‌لکو له له‌لاوازترین بر وادا (اضعف
 الأيمان) بوايه ، باری هیچ نه‌بی نه‌یان سه‌لماندايه .. ! که چی چاویان
 لی ده‌پوشی و لی ی بی ده‌نگ ده‌بون .. که بی ده‌نگی نیشانه‌ی په‌زامه‌ندیه ،
 دوورنی‌یه که به‌جۆرنکی تر پشکیکی (کۆتا Kotto) خۆیانی تیدا
 نه‌بیت ! ئه‌م باجان‌ه‌ش وه‌کو (شیربایی Dowrysystem) و سورانه .. !
 دیاره نه‌سه‌لماندن ئه‌م دوو نه‌ریته‌ی له‌مه‌ر کۆمه‌لگه‌ فراوانه‌که ، له‌لایه‌ن
 (هه‌قه‌) کانه‌وه ، سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که یاخی بون و سه‌رپنجی‌یه له‌و دوو
 نه‌ریته ، هه‌ره‌شه‌یه کیشه له‌به‌شیک له‌و کۆمه‌له‌ بیر و باوه‌په‌ی (ئایدیۆلۆجیا)
 که کۆمه‌لگه‌ که‌ی سه‌رومپ بی گۆش کراوه‌و بر وای بی‌یه‌تی .. ! جگه
 له‌مه‌ش زیانیه‌کیش ده‌گه‌یه‌نیت به‌گیرفانی ئه‌وانه‌ی که سودمه‌ندن له‌م
 دوو نه‌ریته که پاسته‌وخۆ ده‌ره‌به‌گه‌کانه .. ، لیره‌دا باسی سورانه ناکه‌م ،
 چونکه ناوی به‌خۆیه‌وه‌یه‌تی دوورنی‌یه که باجیکی کاشی (نقد) مافیکی
 زاوایه‌تی نه‌بویت که به‌پاره‌وه یا به‌شتومه‌ک شکاوه‌ته‌وه ، بۆ به‌رژه‌وه‌ندی
 زاوای پاسته‌قینه .. ! به‌لام شیربایی ، ئه‌م ده‌ستور و نه‌ریته نا قۆلا لایه که
 ئه‌وسا باوبو - گه‌رچی ئیستایش به‌گه‌لیک شیواز و ناوه‌وه هه‌رماوه .. هتد
 شیربایی به‌پێی مانای و شه‌که ده‌توانین ب‌لین : (نرخ‌ی شیر) ئیتر ئه‌و
 زژیمه کۆمه‌لایه‌یه‌ی که ئه‌م چه‌شنه داب و ده‌ستور و فه‌رز ده‌کات و
 ده‌چه‌سیینیت که (شیر و خۆری) هه‌شت ، ئۆمانگ له‌شیری به‌ری دایک
 به‌پۆله (می) یه‌که‌ی بفرۆشیته‌وه و پاره بکات ! ئاخۆ ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه
 ده‌بیت به‌چ به‌ندایه‌یه‌که مه‌لاشووی هه‌لدرابیته‌وه .. !؟ و به‌چ چاویک
 سه‌یری ئافره‌ت بکات که‌وا (دایک ، و کچ ، و خوشک ، و پور و ، ژنی ..)
 نیرینه‌کانیان ، وه‌ ئه‌وی ده‌ستی فه‌وتان بۆ ئه‌م نه‌ریته درێژ کات ، و میا
 نه‌ی سه‌لمینیت ، ده‌بی چۆن گه‌مارۆ بدریت .. !؟ به‌لام (هه‌قه‌) کان به‌لای
 ئه‌م شیر فرۆشیه‌دا نه‌چون و لایان گلاو بوو .. !

خانه‌قا تازه‌کھی شه‌وده‌له
له سائی ۱۳۶۸ دوست‌کراوه

ليردا جيئي تهوه نئي په كهله سهر كيشه ي ثافرت تهوه نده برؤم
 به تايه تي له ناو كو مه لكه يه كي دواكه وتوي وه كو هي خوماندا ،
 هه روه ها مه به سم تهوه نئي په ، كه يه خه ي بايه خه كاني كو مه لكه كه مان
 بكرم و به گريدا بچم .. به لكو ده ليم ده ستكاري و شيواندن و ناوه روه و
 كردنه وه ي بايه خه كاني ناو كو مه لكه و ، كردني به خيرو بير بو
 كه مايه تيه كي زور كه م ، كه بونه ته ته سپي كراس كوت به شان و ملي
 كو مه لكه وه و خويئي ده مزن و به (هاي لايث) ي له سهر ي ده زين !
 بي تهوه ي تتوكيك ثارق بكه ويته ناوچه وانيان .. هتد كه چي زور به ي
 زوري كو مه لكه كه ش كويروه وري بو بمينيته وه هه ميشه دوو ده ست
 به ناله بيت .. و له مهينه تي زيان و گوزه راندا ته پاو تلي بيت و بگه وزيت ..
 ته مه يان جنيو و يه گزدا چوني هه مو كو مه لكه و بايه خه كاني تي ،
 سو كايه تي و نه فره تيكيشه له هه موشتي كي پروزو موقه ده سي ! به لام
 تهوه نده هه يه : هه ر يا سايه ك و په پره ويك كه بو ثافرت داده نريت ، كه وا
 سنوري كي راسته قينه نهك به پروالته بو كه ساسي و كولولي ميژوويه كه ي
 له مهر ته م دانيت و يه كيتي شه خسيه تي (Personal Indentity) به كور
 بپايزيت و پچر پچري (مونتاچ) نه كات هه ر ته نها به شيك و لايه نيكي
 ده رخات و بيكات به بوو كه شه شه و (ته ته !) سفه ته كاني تري ثاده ميزادانه يي
 تيدا ون كات ، وه يا بيكات به كه ل و په ليكي پروو بازاړي ، تا بيته تيجيري كي
 قه له و بو ثاره زوويه كي تايه تي و هيچي تر .. ! تهو ياسايه بو تهو ثاده ميزاده
 بيت كه له پرووي ته شبي هه وه ناوه كه شي له كو مه لكه ي تيمه دا بو به
 ناوه ل و موراديفي ناوي ولاغيكي باري و سواړي .. ! هه رچه نده له و
 باوه پرده دام كه به گوليكيش به هار نايه .. ! به لام ته م جوړه ياسايه له پرووي
 به ربه ره كاني و دوژمنايه تي كردني كو نه په رستيته وه ، له بابته
 پيشكه و تنخوازي و پيشكه و تبازيه وه كه ليك گرنگرو نازايه تي تره له خومالي

(التأميم) گردنی سامانیگی نه ته وایه تی چونکه ئه مه تیریکی گوشنده یه که ئاراسته ی کولۆلیه دیرینه که ده کریت که ساله های ساله به پیروۆزو موقه دهس (Taboo) دراوته قه له م ، وه کو گایه کیشه که وا هه موو به ندایه تیه کی کۆن و نوئی کۆمه لایه تی و ئابوری و سیاسی له مه پ کۆمه لگه ی سه رجه م تیدا کۆبوته وه ، جگه له مه ش نیوه ی کۆمه لگه و بگه زیاتریشی که ئافره تن و خزم و خویشی نیرینه کانیانن و گوا یا شه ره ف و ناموسیانن دینته ریزی ئاده مزاده وه ..

(۵)

له بابەت ئافره ته وه (ههقه) كان ههچ نه ريت و په پره ويكي تهو توپان نه بوه كه تايبه تي بيت به خويان و له كوومه لگه كهي كه تيايدا ده ژين جيايان كاته وه (Deviance) بي پرسي (مهلا) و بي ئاگاداري هم ههچ پياويك نه بوه به ميړدي ههچ ژنيك ، وه ههچ ئافره تيكيش نه بوه به ژني ههچ پياويك تا ههردوولا له بهر چاوي (مهلا) و دوو شايهت خويان (تقليد مذهبي امامي شافعي) نه كړديت نه بون به ژن و ميړد... خو نه گهر حاله تيك پرووي داييت ، په وشتيكي گشتي ئاراسته كراو ، (موجه Conduct) نه بوه له ناوياندا كهوا له مهر كه زيه تيكه وه هاتيت...! به لكو بريتي بوه له پيلان و دهسيسه بو ناو زړاندن و به دناو كړدنيان وه كو له دوايدا باسي ده كه ين ، ويا كرده وه يه كي ئاسايي (عادي) بوه ههروه كو چوڼ له ناو هه مو كوومه لگه يه كدا به دزي و به قاچاغي هه يه...! له م پرووه وه ده توانم بلنم سه بارهت به ووي كه (ههقه) كان سنورو ئاسوي پروانين يان به رامبه ر به ئافرهت فراواتر بو له چاو هيني كوومه لگه پان و بهرينه كهي كه له ناويدا ده ژيان له بهر هم نه نيرومي يان، به لاي په يواندايه تي (قاچاغ) دا نه ده چون ، له كاروباري تايبه تي ههردوولا ياندا...! له م پرووه وه (ههقه) كان زور داوين پاكترن له و كوړو كوومه له تيرخوړ و

تیرشۆره‌ی ، که‌له‌ هیچیان که‌م‌نی‌یه‌ ، ته‌ن‌ها بۆ پ‌رابواردن و فیز !! خو و
 ده‌ده‌نه‌ ئه‌م پ‌راووشکاره‌ و شانازی پ‌یوه‌ده‌ که‌ن . . ئنجا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌
 له‌پ‌رووی (بون و دارا) یسه‌وه‌ کۆکن هه‌ر ئه‌م (بون و دارا) یسه‌ بۆ
 جیاوازیه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌ که‌یان ، سنورو په‌رژین داده‌ئیت ، به‌چاک‌ یان
 به‌خراب چۆن بۆ به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌م جیاوازیه‌ باش بێت و بلوێت به‌و جووره‌
 بریاری هه‌ستی ئاده‌میزادا نه‌یان ده‌دات و دای ده‌پ‌ژێرت . . ! که‌له‌ ئه‌نجامدا
 ئه‌م (جیاوازی‌بازیه‌) یان هه‌میشه‌ ده‌بێته‌ کۆسپ له‌پ‌یازی خواستی
 مرۆفایه‌تیاندا و خه‌فه‌ی ده‌کات به‌تایبه‌تی له‌ په‌یوه‌ندایه‌تی و چاره‌نوسی
 نێرومی‌یاندا . . ! ئه‌مه‌ له‌لایه‌ك له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ ئه‌م (بون و دارایسه‌)
 تایبه‌تیه‌ ، ده‌سه‌لات و توانایه‌کی تایبه‌تیشیان ده‌داتێ که‌به‌ زه‌بری ئه‌م
 بتوانن به‌ئاسانی به‌خواستی خه‌فه‌ ک‌راویان شادبن و بی‌گه‌شیننه‌وه‌ !! ئیتر
 له‌م پ‌رووه‌ ئازادیه‌ که‌یان ده‌گاته‌ پ‌له‌ی به‌ره‌لایی و به‌له‌سه‌یی . . ! بۆیه‌
 ئه‌م (ق‌اچاغ) چێتیه‌ له‌ناویاندا په‌ره‌ ده‌سێت و گه‌شه‌ ده‌کات . . ! ته‌نانه‌ت
 که‌سانی‌تری کۆمه‌لگه‌ که‌ش ، چاو له‌مان ده‌که‌ن و لاسایی ئه‌مان
 ده‌که‌نه‌وه‌ ، له‌مانه‌وه‌ فێری ئه‌م پ‌یشه‌یه‌ ده‌بن . . هه‌روه‌ کو چۆن له‌بازاری
 بازرگانی و ئابوریدا له‌پ‌یشه‌وه‌ن له‌بازاری ئه‌م (ق‌اچاغ) چێتیه‌شدا
 سه‌رده‌ق بۆ خه‌لکی‌تر ده‌شکێنن و ده‌بنه‌ پ‌یشه‌واو ، پ‌یشه‌نگ و گه‌وره‌ی
 مالی . . !

له‌ناو (هه‌قه‌) کاندا که‌م که‌س هه‌ب‌وه‌ دوو ژن وه‌یا سێ ژنی
 هه‌بویت ، ته‌نانه‌ت خوالی‌خۆشبو (شیخ عبدالکریم) ی شه‌ده‌له‌ ، له‌ژیاندا
 ته‌نیا ژنێکی هه‌ب‌وه‌ ، بۆیه‌ ناوی ئه‌م زاته‌م هێنا ، چونکه‌ پ‌یری
 گه‌وره‌یان‌بوه‌ ، کوردواته‌نی گه‌وره‌ ئاو ده‌پ‌ژێرت پ‌چوک‌ پ‌سی‌ لێ
 ده‌خات . . ، واته‌ لاسایی ده‌کاته‌وه‌ ، که‌چی پ‌یری پ‌یازه‌کانی‌تر که‌ وه‌ کو
 (هه‌قه‌) یه‌تی له‌یه‌ك سه‌رچاوه‌ی فه‌لسه‌فیه‌وه‌ په‌یدا‌بون ، یه‌یه‌ك دوو ژنه‌وه‌

دانه گوتون !! بۆ سى يەم چوارەم مرخيان لە کارە کەر و گەنیزەك
 خۆش کردووە ! ئىجا كە كار لە کارترازاو ! هاتون بە سوکە
 نىكاخىك ئاوى دەست نوڤريان حەلال کردووە ، دەلىم بە سوکە نىكاخىك
 چونکە بە چاوىكى سوک سەیر کراوە !! جگە لەمەش بە گەلىك
 وە سىلە و شىواز ، پاشقولى لە مافى (شەرى و قانونى) گىراوە تامافىدى
 کراوە !! تەنانتە منداڵە کەى لە پرووى هەستى مرۆڤاىەتى و عاتىفەووە ،
 بايەخىكى ئەوتۆى پى نەدراوە !! ئىجا لە پرووى (سىکۆلۆجىا) وە
 ئەگەر بە قاچاغى و بى دەنگ ، هى تىش هەلکەوتىت ، هەبوە فووى لە
 دۆ نە کردووە و بستى بە قەرز نەراوە !!

ناسىاوىکم خوالى خۆش بىت ، گىرايەووە وتى : فەپاشىيان
 هەبوە پىبوارى پىبازىك بوە لەو پىبازانە ، حەز لە ئافرەتىك دەكات
 نانکەرى مالى (پىرە) کەى هەردوکیانە !! لەسەر تەندوور توشى
 ئافرەتە کە دەبىت ، گىرى تەندوور ، کولمى سور کردۆتەووە زىاتر گىرى
 بەرداوەتە گيانى ئەم !! کابرا بەرامبەرى دەووستى و قەلەمى ئەژنۆى
 دەشکىت !! ، ئافرەتە کە پىى دەلىت : بۆچى بە ديارمەووە چە قىويت ؟؟
 کابرا گىرى دلى خۆيى بۆ دەکاتەووە .. هتە ئافرەتە کەش لە وەلامدا
 دەلىت : گەوجە سەرەپاى شىخە بچکۆلەکان ، (شىخى) گەورەش
 سى مانگى رەبەقە لە گەلمدا خەرىکەو ، بەتەمايە ... هیشتا گفتم
 نەداوەتى !! ئىستا تۆ بە کف لە کوئىك (کى فیکون) دەتەوئى دەست
 گىرتبم و بە ئاواتى خۆت بگەيت !!؟ لەمەدا مەبەسم تاوانبار کردنى کەس
 نى يە بەلکو لە پرووى بەراوردو پون کردنەووە پەروردمەووە دەلىم ،
 لە کاتىکدا کە مرۆڤ بە بى پتوش و مرک لەخۆنان ، بە خۆى و
 بىروباوەرە کە يەووە کەوا پىى دەنازى و لافى لى دەدات ، لە گەل پىداووستى
 زيان و خواست و ئارەزویدا پى چرپەو بى دەنگ !! بەرەوپروو دەبنەووە ..

ئا لەم بوارەدا درۆ و پراستی خۆی لە (مەسەلە) كەيدا دەردە كەوێت . . . . ،
 واتە ئەو مەزگەلە خۆی لەخۆیدا - يەعنى بەش بەحالى خۆى - چەند
 گۆراوە ، تا لە گەل مەسەلە كەيدا بگونجیت ، ئەو مەسەلەيەى كە
 دەوێت خەلكى تری پى بگۆرێت و بیان هیئتەریزی پێبازە كەى خۆیەو . . !
 لە پێرەوى ئەم باسەدا گەلێك پرسیار دیتە پێشەو ، گرنگە كەیان :
 بۆچى ئەم قسەو بوختانانە بۆ (هەقە) كان بە گشتى دە كرا كەچى مریدو
 مەنسوب و مەحسوب واتە : (ئەندام ، و پالئوراو ، و جەماوەرى) ! پێبازە
 كلاسێكە كانى تر (پیاوچاك) بن و لە خەلكى بىنە پەپولەو فریشتە . . ! ؟
 لە كاتێكدا (شیخ و پیری) هەقە كان و سەر كرده كانیان بەسەنگ و تەلازووى
 ئاین و پەوشت و كردهو ، ئەگەر لە شیخ و پیر و سەر كردهى پێبازە كانى تر
 قورستر نەبوین ، سوكت تر نەبون . . ! ؟

بى گومان ئەمە دە گەر پێتەو بۆ ئەو هەموو تەنگ و چەلەمە كۆمەلایەتیه
 كە كۆمەلگەى خستبوە سەغڵەتیهو . . (هەقە) كانیش هاتن چارەسەرى
 ئەو تەنگ و چەلەمانەیان - گەرچى بە جۆریكى ساكاریشى ییت . . ،
 (هەمان سەرچاوە - ئاوردانەو یەك لە بزوتنەوێى هەقە - مصطفى عسكرى)
 ئاویتهى بەرنامەى سۆفیگەر یەكەى خۆیانیان كردبو كەوا پێبازە كانى تری
 مونا فیسیان كەم و زۆر خۆیان لەقەرەى نەدەداو توخونى نەدەكەوتن . . !
 لەبەر ئەمە بو كە پیر و شیخی ئەو پێبازانە تینیان بۆ هاتبو ، ترسیان لى
 نیشتبو ، كە ئەگەر تەسەوفى ئەم بەرەیه واتە (هەقە) بیته هۆیەك ، وەیا
 نمونە یەك كە سەرومى (تەسەوف) بەو پێگەیهدا بروات . . مریدو
 مەنسوب و مەحسوبە كانى ئەمانیش یەعنى (جەماوەرە) كەیان . . ئەگەر
 نەئیم هەمویان بەلكو زوربەى زۆریان نەداراو هەزارن ، لەتاو باشە لەقەى
 هەزارى هانایان بۆ ئەمان هیناوە كەلەو كۆترەو وەرى و ئاتاجى یەى كەوا

نیایدا ده ژین و دمتلینه وه فریایان که ونو سه بوریه کیان بده نه وه و دلّیان
 خوش کهن ...! تهو جه ماوهره یان بو دابین ناکریت ...، لی یان ده که ونه
 پرتو بو له ! که نه جامه که ی به داخواری و داواکاری ده شکسته وه له مان و
 لی یان دهنه برابهش ...! که نه باره یان بو نه وان ده ست نادات ... چونکه
 خه لکه که ی سه ربه خوئیانیان ، و میا جه ماوهره که یانیان به ته سه و فیکي
 وشکی و پرووتی پاهیناوه ، که دروست نی یه شتی تری تیکه ل بکریت ،
 بویه : (ته سه و فیه) که ، ده یان سره وانه سو فیتی و پیره وی (هقه) کان ،
 که گوا یا فریایان به ئاین و (ته سه و فیه) وه نی یه ! که چی هر به و ته سه و فیه و
 پیره وی خویشیان به خشکه یی و بی ده نگ زیاتیکي ئاسووده و جنجیلانه ی
 (دنیا) یان بوخوئیان مسوگر کردبو ...! چونکه ده یان زانی ، که نه گهر
 بای (ته سه و فیه) له م کونه وه بیت ، یه عنی گیرگرفتی ئابوری و کومه لایه تی
 جه ماوهره که یانی تیکه ل بکریت نه مانیش ده بی بیه برا (هقه) یه ک ، و
 له م پرووه وه ده بی له دنیای پرونده پشبرکی یان (المسابقه) له گه لدا بکه ن ،
 که له پیشدا خوئیان ، ده دو پین ...! چونکه تهو زیان و گوزهرانه ی که له
 سایه ی نه پیشه یه وه هه یانه ، که وا له تهر ده خوون و له وشک ده نوون !!
 ده که ویتته مه ترسیه وه نان بر او ده بن ، نه وسا ده بیت به پره زامه ندی خوئیان
 ده ست به رداری مه سه له که یان بین و ئاش به تالی لی بکه ن و بلاوه و پای دوس
 به جه ماوهره که یان (مریدو مه نسوب و مه حسب) که نه مهش مه حاله و
 کاری کرده نی یه ، بویه له (هقه) ده سه له مینه وه ...!

نه مه له لایه ک له لایه کی تریشه وه پیروشیخانی (هقه)
 له ژیانی خوئیاندا هر وه کو مریدیکی خوئیان ژیاون
 (لاپه ره « ۵۱ » پاشکو ۵۶ ئاوپردانه وه یه ک له بزوتنه وه ی
 هقه - مصطفى عسکری) هیچ جیاوازیه کی نه وتوئیان نه بو
 که په نجه ی بو پراکشریت ، که نه لایه نه ، به لای ده ست و پیوندو

جه ماوه ره وه زۆر گرنگه و بايه خيكي تايبه تي هه يه ، چونكه نيشانه ي
 كياني ته بایي و يه كسانی و خو جيانه كردنه وه و خو به زل نه گرته ، ده بو
 به مريدو مه نسوب و مه حسب (جه ماوه ره كه يان) به جان و جگه ر
 ده يان پاراستن . . بو نمونه : جاريگيان خوالی خوشبو (شيخ عبدالکريم) ي
 شه ده له دانيكي ديشيت و ده ي كيشيت ، مريدیكي كه ئه مه ده زانيت ،
 ديت هه ر سي و دوودانه ي خوی هه لده كيشيت ! ئه م په وشته به ئازاره
 نيشانه يه كي ئاشكرای دلسوزی و خوشه ويستی يه . . ديسانه وه كه
 خوالی خوشبو « شيخ عبدالکريم » ي شه ده له ده گيريت ، هه مويتيکرا
 له حاله تي ته يعي ده رده چن ، و جلی گونيه له به رده كه ن و شيت و ویت ده بن
 لا په ره (٢٥) هه روه كو ده ربريني بيزاريه ك به لام به جورتيكي ناپيک . .
 ئه مه ش له ئه نجامی گوي نه دانه هاوارو سكالایان و له داخی هه لويسيكي
 نه گريس و نا قولا و (پيلان) كه وا به رامبه ريان كه وتبوه گه پرو له ژيره وه
 بويان ساز ده كرا ، كه به گرته خوالی خوشبو (شيخ عبدالکريم) ي
 شه ده له ده ستی پي كرد . . ! ئيتر كرده وه كانيان له وه هه نگامدا له پرووی
 سايكولوجيه وه بریتی بو له ديمه نيكي پيش خواردنه وه ، ورك گرته ، و
 توران ، و مان گرته و يه خه دادپين و خو خواردنه وه . . . هته هه روه ك
 كرداريكي به ره ره چ دانه وه (رد الفعل Reaction) به لام به شيوه يه كي
 (سلبی Negativism) . چاكرين به لگه بو دلسوزی و
 خو به خت كردنی جه ماوه ره كه يان له پيناوی پيرو شيخه كه ياندا ،
 دورخسته وه كه ي ، خوالی خوشبو (مامه پره زا) يه بو عه ماره و بيزاری
 ده ربريني (هه قه) كان و په و كردنه كه يانه : پۆل بو (ياره و لی) له
 كر كوك كه ژماره يان ده گه يشته ده وه يا دوانزه هه زار كه س له قه بزى
 پايزدا به (خاوو خيزانه) وه ، پي ئه وه ي گوي بدنه سه رماو سامان . . .
 هته ئه م بزوتنه وه جه ماوه ريه ، جه ماوه ر هاته مه يدانه وه وه ، به لگه يه كه ،

کهوا (شیخ و پیر و مرید و مهسوب و محسوب) کانی (ههقه) لهمهسهله
 کومه لایه تیه ئابوریه کهدا پیکه وه کولان بون و جوشیان خواردبو ، لهیهک
 جیانه ده کرانه وه (لاپه ره « ۳۷ » کیشه ی تهسوویه دی گهلیری و
 مامه پرهزا - هه مان سه رچاوه) .. ته گینه لهو باوه پره دا نیم که پیر و شیخی
 ری بازه کانی تر ، له لیقه ومانیاندا مرید و مهسوب و محسوب و
 ده ستوپیه ونده کانیا ن ته وه نده به ره روش بن بویان و به تهنگیانه وه بن ، که
 تیکرا بهیهک دهنگ بهو جو ره راپه رن و بهرگریان لی بکه ن و له پیناویاندا
 بینه مهیدانه وه ..! مه گهر له سه ره مه رگدا دور به دور ته گهر (فاتحه) یه کی
 ناره وانیا ن پی ره وایین و ته مان به خیری خویان بویان بیارینه وه که خوا
 له گونا هی نه هینی و ئاشکرا و کون و نوی یان خوش بیت ! ته میش به مهرجیک
 که مهینه تی و کویره وه ری به کوستیکی دا نه خستبن که (شیخ) ی هه
 له بیر بر دبنه وه ..!

ئیر ته وانه تیکرا هه مویان ئاگر بر که وته خویان و بوختان کردن به
 (ههقه) کان کیچیکین لی ده کردن به گایهک و گوینیک به گومه زیک ..!
 لهم هه لویسته ناشیرینه دا گه لیک کوپو کومه لی تر له که له پوری ویره ی
 سوکا یه تی و جتیوی خویان دربه (ههقه) کان باربوویان ده کردن و ده ستیان
 تیکه لا و کردبو - چونکه ته وایش لهم گوپستانه دا مردوویه کیان هه بو ،
 به تایبه تی له کپ کردن و خهفه کردنی کیشه کومه لایه تیه کان و دیزه به
 ده رخونه کردنیاندا - چونکه ئاویته کردنی کیشه ی کومه لایه تی - ئابوری
 بهم ری بازانه زیان ده گه یه نیت به بهرژه وندیان .. به کورتی حهز
 ده کهن هه میشه خه لکی له گوئی گادا نوستییت ..! ئیجا تهوی دهنگه
 جویه کی مالی پادشای خواردبو ، واته تهوی له گوشه گیری و دورمه پهریزی
 ته ورپی بازانه له کیشه ی کومه لایه تی و ته رخان و تاپو کردنی له سه ر به ره یه کی
 تایبه تی ده میان چه ورو نایان لی خواردبو له (ههقه) که وته تهقه ! چونکه

تاقمىك ، بەرمەيەك ، ھەر چۆتىك بىت دەستگىر دەبىت و كارى تى دەكرىت ،
بەلام خەلكەكە ، قەلەبالغىيەكە ، جەماوۋەركە ، ھەتا ھەقايە ، تەفرەدان و
فرىودانى ئاسان نىيە . . !

ئەم كەين و بەينە لەناو كۆرۈ كۆمەلە سىياسىيەكانىشىدا پروو دەدات
چونكى بىنەرتى ھەمو مەسەلەيەك ، بەھەمو بارىك (جەماوۋەركەيە)
كەبۇ چەوساندنەوۋە دادۇشىن مەپرى دۇشەنى ، لە تەنگانەو مەينە تىشىدا
قۇچى قوربانى ، لە پىناو وپىرەوى ئازادىشىدا مەردى مەيدانە !! بە
كورتى خۇي مېروۋەو مېروۋىش خۇيەتى . . !

بەم بۆنەيەوۋە نەھىتىيەك ئاشكرا ناكەم كە بلىم : ئەگەر ناكۆكىناو
كۆمەلگەيەك پەردى سەندوگەيشتە پادەى ترس لە شيواندن و فەوتاندنى
ئەو بايەخ (القيم) و باوۋپانەى كەلە كۆمەلگەكەدا حوكوم فەرمان
(الافكار السائدة) • ژمارەى بوختان درۆو جىئو دوو ئەوۋەندە (مربع) وەيا
سى ئەوۋەندە (مكعب) بگرە زياتر ، لە (حجم) و قەبارەى ئەو شتەى كە
مەترسىيەكەى لى دەوۋەشيتەوۋە زياد دەكات . . خۇ ئەگەر لەگەل سەردەم و
زەمان ، لىكى يەين ، وەيا لىكى بىدەينەوۋە ، ژمارەى درۆو
سوكايەتى لاي بەپەرۋشانى بايەخ و باوۋپە حوكوم فەرماكەى ، كە
كەوتۆتە مەترسىيەوۋە بەرامبەر بە ناحەزەكانىيان ، دەگاتە ژمارەيەكى
(فەلەكى) ! تا ئەو بە پەرۋشانەيەك پارچە دەبنە تۆپەلىك (كتلة) لە
وزەى درۆو دەلەسە ، وەيا دەبنە فەيلەسوف و داھىنەر (المخترع)
و ھونەرمەند ، لەو وىژەى سوكايەتى و جىئودا . . ! تەنانەت لەخۇيشيان
دەخۇن و لە يەكترى دەكەونە تەقە ، وەك لەشكرىكى پەشوكاۋ ، دوژمن
زۆرى بۇ ھىنايت و لە مەرگانى تريك كرىدبىتەوۋە . . ئەمە ئەگەر بمانەوئىت
بابەتەكە ، بە زاراۋەى پەروانى ماتماتىك (الرياضيات) بەراورد كەين و

دەبرین . . . ! وپوون کەینەو .

بەلام بەسەنگ و تەرازوی کۆمەلایەتی (الاجتماع) دەئین .
ئەوانی کەلە ئەنجامی ئەم ناکۆکی و بەزم و پەزمەدا ئێشەکانیان لێ
تێک دەچیت و لێیان دەقەومیت و مەترسیە کە ئاوقای دەسەلات و
بەرژەوەندیان دەبیت لەناو کۆمەلگەدا ! دین سەنگ لەخەلکی دەگۆرن،
تەنانت دەستە چەورە کە خۆیان بەسەر هی تر دا دەسون و خۆیان بەوان و
بە ناحەزانیان پاك دەکەنەو . . . ! ئێر هیچ بە لایانەو (شەرم و خەوش) !
نێیە کە پوژی سەدجار سەر پێچی لەو بایەخانە بکەن ، کە کردویانە
بەبێشتە خوشە ی ژێر دانیان و کوتەکی دەستیان . . . ، ئێر چۆنیان بو
بلویت بە ئارەزووی خۆیان مل لەو : (حرام و حلال ، وەیا ممنوع و
مسموح ، وەیا قانونی و بێ قانونی) بە کورتی لەو « دەبی و نابییە »
وەردەگێرن ، بێ ئەوەی هیچ باکیان بێت . . . ! وەیا مێشکیان میوان
بیت . . . !

(٦)

له بیرمه ئەو سا له سەرگه‌لودا دووسێ کانی تێدabo •• کانی ژنان لهولاتی ئیمه‌دا له هه‌موو پووێه‌که‌وه شوێنێکی دیاردی و جیلاوازی هه‌یه •• سه‌ره‌پای ئەوه‌ی که‌وه‌کو گۆران ده‌لیت : (قیله‌ی دل‌داری هه‌رزه‌کارانه) •• مه‌له‌ندیکی تایبه‌تی ئافره‌تانه که به سه‌ربه‌ستی سکا‌لاو گله‌یی به‌ختی خۆیانی تێداده‌که‌ن •• هه‌وال دی مآل به‌مال تێدا باس ده‌کریت •• به‌کورتی نیمچه ده‌زگایه‌کی سوکه‌له‌ی پامیاریه به‌شیوه‌یه‌کی ساده ، که‌وا هه‌موها مشو‌که‌رانی و ئەندامانی ئافره‌تن ••

دوای نوێژی خه‌وتنان ، ئافره‌ت و ده‌سته کچ کو‌پ‌نکی هه‌له‌رکێیان ساز ده‌کرد به (شیخ) یاندا هه‌له‌گوت به ئاوازیك (ترنیمه Them) که‌له‌ناخی ده‌رونیانه‌وه ده‌هاته ده‌روه ، دووپاتیان ده‌کرده‌وه‌و ده‌یانوت : (هیمه‌ی ناکه‌م هیمه‌ی به‌درۆ)! که‌ئه‌مه واده‌گه‌یه‌نیته که زۆر دوژمنی درۆ بون ، ئەو نه‌خۆشیه کو‌مه‌لایه‌تی - سایکو‌لو‌جیه‌ی که‌له ئەنجامی هه‌ست کردن به‌ناته‌واوی (Inferiority-Complex) په‌یدا ده‌بیته ، که به‌لای ، نه‌خۆشه‌که‌وه ، وه‌یا « درۆزنه‌وه » ، وایه که هه‌مو خوارو خه‌جیه‌کی پێ‌پراست ده‌کاته‌وه‌و له‌وانه‌یه بی‌گه‌یه‌نیته ئاواته‌که‌ی خۆی ••! ولیقه‌یه‌کیشه هه‌مو خه‌وش و که‌مر کو‌پی و ناته‌واویه‌ک داده‌پۆشیت ••!

تنجا دواى ئەومى كە ئەم كۆپرە تەواو ماندو دەبون ، دەستیان ھەلدە گرت
 و چەند كەسكىيان (حال = جەزبە Ecstasy) دەى گرت ، ئەم
 حالەتەش وەنەبىت تەنھا لەناو ئەماندا پروو بدات و بەسەر ئەماندا
 ھايتىت . . . بەلكو لەكۆپى (ذكر) دا بە تەپل و دەف ، كە دوو ئامىرى
 موسىقىن ئەم حال لى ھاىن و ھىستىرئايە (Hysteria) پروو دەدات
 بەتايبەتى كە كۆپرە تەواو گەرم دەبىت و دەگاتە پلەى (ذكرى ھەپە) . . !
 ھەروەھا لەناو كۆپرو كۆمەلى ھونەرىشدا كە بزوتنەو (Movement)
 و ھەلپەركى بە ئاوازی موسىقاو ەبىت ھەمان دەستور جەزبە ، ھىستىرئايە ،
 حال و فى لى ھاىن پروو دەدات . بە تايبەتى لە ھەلپەركى (پۆك
 ئەندۆل) دا ، بە ئاوازی مۆسىقاي (گاز) ەو . . ! خو لە ناو مىللەتەكانى
 ئەفەرىقادا ، لەئاھەنگ و بەرمى خوئاندا ئەم حال لى ھاىن و جەزبە گرتە
 شتىكى تەواو ئاسايى و عادەتە ، ھەروەھا لە ولاتەكانى ئەوروپادا لە
 يانەكانى شەوگارىاندا (Neight-Clubs) كە بەدىمەنىكى پىشكەوتن
 يان دادەنرىت . . ! لە لنگەفرىتى ھىستىرئايە جەزبە خراپىرى تىدا پروو
 دەدات ، بە جورىك ھەمو كردارىكى فىوولۇجى و بايوولۇجى كە
 پەيوەندى بەئادەمىزادو ئادەمىزادىتەو ھەيە تيايدا سوكو و پسوا دەكرىت
 ئەمە سەرەپاي كۆپرو كۆمەلى ترو (ھىيەكان) ، كە تىكرا دىمەنىكن ،
 لە دىمەنەكانى رەنجەپووى و نامووى ئادەمىزاد لەسايەى رىزمىكدا كە
 بەندايەتى چەوساندەو ەپروژ ترين بايەختى . . ! چونكە لەم حالەتەندا
 بەشداربوانى ئەم كۆپرانە دەگەنە ئەوپەرى خوشى تنجا دەسەلانىان
 بەسەر خوئاندا نامىنىت ، . . بىن و (لانس) ەو دەگرن ، لەپرست
 دەردەچن . . ! بەلى (ئەوپەرى خوشى) ئەو خوشىەى كۆمەلگەكەيانو
 جىھانى واقىياندا چىشمەكى ناكەن و بىبەشن لى ! ئىتر دىن بەم شىوئە ،
 تۆلەى ئەو (بىبەشى) يە دەكەنەو . . ! سو ماوئەكە خوئان
 سەرخوش و دلخوش و ژىرخوش دەكەن . . !

خوالی خوشبو شیخ عبدالکریم-ی شہدہ

بزوتنه ووه چالاکی ئافرهت به شیوه یه کی گشتی به داخه ووه له ولاتی
تیمه دا جیی په زامه نی هندی کور و کومه ل نی یه ، که وا له گهل (هقه) دا
له پرووی فله سفیه ووه له بهره (بایکن) ! ته ناهت که له پوریکي
نه ته وایه تیمان که (په ش به له که) له تیر و توانجیان به دهر نه بوه . . ! تنجا
(هقه) یه تیه ک واته (ته سه و فیک) پریگه به چالاکی ئافرهت بدات . ووه
یا هه لویستیکی که مته رخه می هیت به رامبه ری و تاوانباری قه ده غه ی
نه کات . . ! ووه یا سنوری بیرو پرایان به رامبه ربه ئافرهت توژیک کراوه تربیت
له چاو نه و بیرو پراو دابو ده ستوره ی که کومه لگه که ی سه رجهم
پی پراهاتوه ووه یا پی پراهیزاوه و په روه رده کراوه ووه کو له پیشه ووه باسکرا . .
نیر نه و کور و کومه لانه (هقه) کانیا چو ن به دل ه ؟! سو فیتی که یان چو ن
ناکه ن به زړ ؟ و خویشیان به مندالی ژنه دو مه که . . !؟ با له بهره (بایکیش)
بن . . هتد چونکه زوړانباری له پتاوی مانه ووه دا Struggle For Existence
ری و شوین و دابو ده ستورو یاسای خو ی هیه هه ری که ووه
هه رلایه ک : گفتار و په فتاری خو ی پی یه ، په و او نار ووا ، هه ق ،
و ناهه قی خو ی هیه . . !! زوړانیا پی ده گریت سه ره شکیته یان پی
ده کات . . به درو ، و به راست له کو ن و له نو ی به هانه ی مانه ووه یی بو
دینته ووه ، تا سپاتیان کات و بیان چه سینت . . !!

له م جوړه نمونه زوړه : ته نها بو دهرس و په ند باسی ده که م ووه
هیچی تر ، نه وانه ی که ووا ئاگاداری بزوتنه ووه ی نیشتمانی بون له کو تایی
سالانی چل داو سه ره تایی په نجا دا باش ده زانن که خوالی خوشبو ماموستا
(کامل الجادرجی) نوینه ریکی به پیزی ریزیکی نیشتمانی بو . . نه م
پیاوه هه ر نه وهنده ده می سوتا ! باسی دیمو کراتیه تی ده کرد له چوارچیوه ی
نه و دوخ و باره دا که هیه (الوضع القائم Topia) تا خه لکی خه م ووه
به ژاره ی خو یان به با بدن و نه ی په چنه دل و په نا نه به نه ، بهر سه رکشی ووه

ياخى بون له ميريش كه گوايا نيشتمانى بو ، لىي زوير نه بن وه يا
 بى هيو او په نجه پوښ لىي ، كه هم ديمو كراتيه ته سودى (ميرى) تېدايه و
 سودى ته وانهى كه به ته ماى (ميرتېن) و بهرده وامى (ميرى) تيه كه يان !!
 كه چى ناحه زانو و دوژمنانى ديمو كراتيه ته له لاپه په زهرد باوه كانياندا ،
 به ناشكراو به نه هينى ، پوو به پوو وديا پاشمله ، هر چى ناشى
 پى يان كرد ... هتد ، تاكو پقو كينهى خوځيانى ته و او پى پرېژنو
 كه فو كولى دليان بنشيننه وه دهاتن ناووناتوره له و پياوه به پرېزه
 دنا ... ، دهستكارى پئاس و ناوه كه شيان ده كرد ، پى يان دهوت :
 (كامليوف جادربو سكى) ! نهى (هقه) يه تى له لايه ن ناحه زو دوژمنانى
 هه ندې (ماف و راستى ، و هقه) وه ده بى چى پى بو تر ت !!؟

تاكو باشر له بنه پرته مى سه له كوومه لايه تيه كان تى بگه بن پيوسته
 كارم سات و پرووداوه كانى ، سه رده م و زه مانمان له بير نه چى ت ، گهر چى له
 كتيه كهى ماموستا (مصطفى عسكرى) دا سو كه دهست نيشانك كراوه
 (لاپه په « ۲۳ ») نه و پرووداوه سياسى و كوومه لايه تيانهى كه له مه ليه ندى
 باسكراوه وه نزيكن ... ، كه تا پاده يه ك كه م و زور پاسته و خوځيان لايه لا ،
 كار له و بزوتنه وانه ده كه ن كه هاوچه رخ و هاوده مى هم پرووداو و
 كارم ساتانه نن !!

خوا لى خوشبو (شيخ عبدالكريم) ي شه ده له ، له سالى (۱۹۲۰) دا
 ده ستى به (ارشاد) كرده (هه مان سه رچاوه) ، يه عنى دواى جهنگى
 يه كه مى جيهانى ، كه جيهان خه لتانى خوځن بوبو ، وه هيشتا كارم ساته
 پر مه ينه تيه كانى له بير خه لكى نه چوبوه وه ... ، سه باره ت به گراني
 (Famine) و گرانبارى سه فهر به رو پاشه له قهى جهنگه كه ، كه لىك
 چير وكى ، تراجيدى ، به سه رده مى خه لكه وه بو ، نه وى ديوى بو نه ديوى
 ده گيرايه وه ... ، نه و كارم ساتانه ، ته نانه ت دهر ونى كوږر شيان هينا بوه

جۆش (ھەلبەستەكەى خوالى خۆشبو ملا حمدون بەناوى
 سەفەر بەرەو (۰۰) ، ھەر لەم سال و سەردەمەداشۆرشى سالى (۱۹۲۰)
 عىراق و لەئىنگلىز پاپەرىن ، پىش ئەم بەسى سال بەرپابونى شۆرشى
 ئۆكتۆبەر و ، دامەزراندنى دەسەلاتى سۆفیت و دەسەلاتى ھەزار و نەدار و
 دەنگ دانەوەى بە ھەمولایە کدا ھاتە ئاراو ۰۰ بۆبە نمونە و پىشپەوئىك :
 كە ئەگەر ھەزار و چەوساوان يەك بگرن و ریزو ریبازى خویان بزائن و
 گومرا نەبن ۰۰!! دەتوانن بىراى بىر سنورىك بۆ چەرخى چەپگەردو ستم
 دابىن و پرزەى سەر کردایەتى و پىشەوايەتى چىنە جیاوازو موقة خۆرەكان
 بىرن لەناو كۆمەلگە كەياندا ۰۰! و زياتىكى ئاسودە بۆ خویان و
 نەوەيان مسۆگەر كەن !! ئىتر مقومقوى ئەم دەسەلاتە وەك ئاگر لەكای
 كۆن يەغنى لە (ستم و چەوساندەوەى دىرىن) بەربو بىت ، كەوتە
 ناو وەو بە ھەمولایە کدا تەشەنەى کرد ، كەوا سەرچاوە كەشى ، بەماو و
 مەسافە ھەر ئەوئەندەى ، مەلبەندى (ھەقە) كان و بەسرە لى يانەو و دورە ۰۰!
 بۆيە شتىكى سەير نى يە كەوا ھەر بزوتنەوەيەك كە پەيوەندى بە
 كۆمەلانى خەلكەو و ھەبىت بە ھەر ناوئىكەو و بىت بە درۆ يان بەپراست
 دەبىت بەشى ئەو ھەزار و نەدارايانەى پىو بىت ، ئەو ھەزار و نەدارايانە
 كە ئەمرو بونەتە (ھەوئىن) لەمەپىن و بزپكان واتە لەسەر كەوتن و
 نوشوستى ھەمو کردارىكى كۆمەلایەتى و سیاسى دا ۰۰ بەكورتى ئەمرو
 بونەتە (گۆى گرەو) ۰۰! بۆيە دەلیم بە (درۆ) چونكە ھىنى ترىش ھەيە ،
 بە مەبەسى لەخستەبردن و خەلەتاندن ، و گردنیاں بەپردو بەردەباز دەم لە
 كاروبارى ھەزارانەو و دەدات ۰۰، چونكە دەمى كەس بە كەس ناگیرىت ،
 خۆكوردەوارى خۆشمان و تويانە : (دەمە چىت لى كەمە ۰۰!) كە
 ئەنجامەكەشى بۆ ئەو چىنە نەدارايە لەدەستى دەستى و تەفرەدان زیاتر ،
 وەيا جاف واتەنى لە : (خاس دانیشن نان ھات) بەولاو و ھىچى تر نى يە ۰۰!

(۷)

ئەو سا لەسەرگەلۇدا جگە لەقوتابخانەو دایرەى (استهلاك)
مەخفەرىكى پۆلىسىشى تىدابو ، وەكو پىشتىر و تم لەبەر ئەووە كە خەلكى
ئەم دىيە ھىمن و لەسەرخۆ بون ھىچ ناكۆكىەكى وھايان نەبو ، كە
پۆلىستیان بە پۆلىس و پۆلىسخانە بىت . . . ، لەم لایەنەووە لەوئى پۆلىس ھىچ
دەورىكىان نەبو كە لە خزمەتى ئەوان و لە خزمەتى گەلدا بن ! بەلام
وا دیاربو دەورىكى تریان پى سپىررابو لە ناویاندا . . . !

لەكانى و روژانە كەياندا (Excitation) ھەندىيان وەك ئەوان
جلى گونەيان لەبەر دە كىردو دەچونە ناویانەووە . . . ،خۆيان وا پىشان دەدا كە
گوايا (ھىمەت و بەرەكەتى شىخ) ئەمانىشى پاكىشاووە كەمەكىش ، وەيا
(كەمەندكىش) كىردون . . . ئىنجا بۆ ئەووە جىي باوەر و متمانەى ئەوان
بن ، لەو بەزم و پەزمەدا سەرەوتيان نەبو ، لە (ھەقە) كان بە جۆش تر
بون . . . بەزاراوەى سىياسى لەوان (چەپرەو) تر بون . . . ھتە
ھەندىكى تریان بەرگە پەسمىەكانيان دادەكەندو جلیان دەگۆپى . . .
سەربان بن بانیان لە ئافرەت دەگرت ، چاوپرکىيان لە گەلدا دەكىردن . . .
لەپەناى ئەم ئەركەووە كە دیاربو پەسمى بو ! چونكە دەبوايە سنورو

لی پر سینه ووه کی هه بوايه •• به تایبه تی به نیسبه ت کابرایه کی فرمانبه ری
 میریه ووه که نابیت کاریکی وا بکات ، خوی له که دارو به خویه ووه ناوی
 ووه زیفه که یشی بزپینیت • له پهنای ئهم ئهر که پرسمیه ووه ، ووه یا به بهر که
 رسمیه که یشه ووه گهلک شت که وتی ئاسانه و ئیسپات کردنی گرانه ••!
 ووه کو چیرۆکیک که خویان کوپه ئازاو پالهلوانه که ی بوین ، و ئهو ئافره ته
 به سه زمانه ش له مان قوزترو لاوچاکریان دهست نه که وتییت و ته نه ها به
 تیری عه شقی ئهمان گرفتار بوین ••! ده ئهو ونده ی تریشیان پیوه ده نا ،
 به ئاشکرا ده یان گیرایه ووه باسیان ده کرد •• له سه ره تاوه به مه به سی
 ناو زپاندیان • له دواییدا ئاراسته کردیان بو سه ره ئهو رپبازه ی که خویان
 مه به سیانه ووه کو (پاسپارد) هیه ک ••! بی ئهو ووه ی شه رمه زاربن ئهو ی که
 ده ی لین ئهمان هانده رو هاوبه ش و لایه نیک بون تیایدا • چونکه ههمو
 خراپه یه ک و تاوانیک به تا که که سیک ده کریت ، ته نه ها ئهم تاوانه نه بیت ، به
 دوو که س نه بیت - نیرومئ - به ته نجام ناگات •• که چی نیترینه که
 ووه کو به رزه کی بانان بو ی ده رچیت و رزگاری بیت و سه ره پای ئهمه ش
 بیته مایه ی شانازی بو ی ••! ئسجا هاو کاره که شی واته (مئ)ینه که
 تاوانبارو سه رزه نشت بکریت و سوکی و پسوایی ههر بو ئهم بمینیته ووه ،
 نه ک ههر بو ئهم و به س به لکو ئهو نیترینانه ش بگریته ووه ، که دوورو
 نریک په یوه ندیه کیان به (مئ)ینه که ووه هیه ••!

به م بو نه یه ووه کاره سات و په ندیکم بیر که و ته ووه که له جه نگی
 سه ره به خویی ولاته یه کگرتوه کانی ئهمه ریکادا پرووی دا ئه ویش ئاهه نگی
 چایه که ی بوستن - (Bustone Tea Party) دین بو شوینه ونی

جلی هیندیه سورده کان له بهر چه ند که سیک ده که ن ، به م بهر که ووه ده چنه
 ناو ئهو که شتیانه ووه که باره کانیا ن چایی (کومپانی یه ی بازرگانی هیندی

پوژھه لاتھ .. (باره چاييه كان به ئاشكرا له بهرچاوى خه لكى فرى ده ده نه
ده ریاوه ، تا وای ده رخه ن ئه م ئیسه هیندی به سوره كان كردویانه ..! ئه م
جوړه كرده وانه له ناو كوړو كوومه له سیاسیه كانیښدا هه یه به ناوی هیلی
لاره وه (خط مائل) به مەسی :

أ - لادانی بزوتنه وهی ناوبرا له ئامانجه سه زه كیه كانی خو ی بو
ئه وهی سه رنه كه وتن یارو یاوه ری بێت و نوشوستی بمینییت •

ب - تاكو بزوتنه وه كه بكه ویته دهستی ئه و به ره و تاقمه ی كه
هیله لاره كه ی پتویه نه ده وفرستاده ی نه هیینه تی به سه ر بزوتنه وه كه وه ..!

ح - هه ستان به هه ندی كرده وهی ناشیرین له په نای ئه مداو به ناوی
بزوتنه وه كه وه ، بو شكاندن و ناو زپاندنیان لای خه لكی و كه سانی
ساویلكه ، تا له بزوتنه وه كه ، دووریان خه نه وه ..

ع - ده ست نیشان كردنی ئه و كه سانه ی كه له ناو بزوتنه وه كه دا ،
چالاکی و ده وریك و جیگه په کی تایبه تیان هه یه ، بو مشور لی خواردنیان
له ئاینده دا ..!

ه - نانه وهی دووبه ره کی و كه رت و په رت كردنی بزوتنه وه كه و
هه ل لوشینی به شینه یی و به ئاسانی ..! به راستی ئیستعمار گه رانی
ئینگلیزو شاگرده كانی له م كارانه دا زوړ یلمه ت و شاره زان • كوردواته نی
تیایدا بونه ته : (شوړی ، كه پوړی حه وت جار خو ی ده گوړی ..!!)

تاكو باشت ده ست بخه یه سه ر (سیناریست) و ده رهینه ری
پراسته قینه ی ئه م به ندو بالوره یه ی : (لادانی هه قه كان له ئاین) .. هه
سه ره پای ئه وه ش كه كه م و كوړی و ناته واوی كوومه لایه تیش
به سه ر و به ره وه ، له هه مو لایه كه وه و به هه مو بارێكدا له خزمه ت و پیناویدا

بوه خوا هه لئاگرى (سېنارىست) يش ووستايانه دهمارى ههندي كورپو
 كومه لى گرتوه و به كارى هيناون و خستونيه ههله كه سه ما بو مه به سى
 خوى . . ! ده با به پراگوزاريش بيت تهماشايه كى كتيه كهى مستر
 (سى . جى .) ته دموندز (بكهين كه به ناو ونيشانى (كرد ،
 ترك و عرب) هويه كهوا كورته باسيكى (ههقه) كانيشى تدايه ، گهرجى
 باسه كهى كورته . . به لام له و كاته دا به نيسبت (ههقه) كان و جى و
 شويتى په سى دانه رى كتيه كه وه ماناو بايه خيكي گرنگى تايه تى هيه و
 گه ليك شت ده گه يه تيت ، به كورتى سهره تاي هيرش و گه مارودانى
 (ههقه) كان ، له پيشه وه له لايه ن ته وه وه ، وه يا ته وانه وه . . ! با تو زيكش
 له م پايه ي (ته دموند) بكولينه وه كه له كتيه كهيدا هاتوه . . هتد ، له لايه پره
 (۱۸۷) دا ده ليت : [گوايا له مه فزه يه كى پوليسيه وه بيستوه ، كه چون
 بو (ههله دن) بو ته بليغات و پراگه يان دن ، كه له و سهره وه گه پراوه نه ته وه
 به (سهره گه لو) دا (ههقه) كانيان ديوه ، به گه له به نير و مئ وه ، له خه وزى
 مزگه وتدا ، سه گيشيان پئ بوه مه له يان كردوه] . . تاكو وه هاى دهرخات
 كه لادانى (ههقه) كان له موقه دهمسات و نه ريتى كومه لگه دوو جار
 برزاوه . . ! به لام تام و له زمه تى خوى به وشا يانى زیده نه فرمت لئ يان
 له لايه ن كومه لانى خه لكه وه . . ! بويه به و شيوه يه ناو ملي سه گيان
 ده كات ، چونكه به پئى (حدود) و سنورى ئيسلام ته ویش دهنائيت ههر
 كرده وه يه ك له و كرده وانه ، سهرينچى يه كى تايه تيه ، له سنورى
 (مكروه) ده چيته دهره وه ، تيكه ل به (حرام) ده بيت . . ! ثجا بو ته وه
 ئيشه كه له (ههقه) كان په قو و سه خت تر كات ، تا زياتر كوشنده تر بيت
 بو يان ، هم هاتوه له شوينيكدا تيكه لى كردون كه لاي خه لكى
 پزينيكى تايه تى هيه ، بو ته وه ي زياتر دهمارى خه لكه ساويلكه ي پئ
 بگريت دژى ته وان ، ههرچه نده هم مه سه له يه ، باسيكى ناسكه ، به لام

بۆ پروون کردنه وه و زوو کوتایی بی بئین ، دروسته ئه گهر موعاده له
 ماتماتیکه که ی ۲م جوړه دابئین ، دواى نه وه ی نیشانه ی که ره سه کانی
 موعاده له که بهم پیتانه دیاردی ده که ین : (ه = ههقه) ، (موقه ده سات = ع) ،
 (مه له کردنه که به تیرومئ وه به گه له = ل) و (چه وزی مزگه وت = م) ،
 و (سه گ = س) .. ئیتر لای مستر (سی . جی . ئه دموندز) ههقه کان ،
 وه یا : ه = + (ل + م + س) .. ، وه یا ه = - (ل - م - س) ئیتر
 وه کو دانه ری کتب مستر (س . جی . ئه دموندز) ده لیت :
 : ه = - ع .. !

تنجا دواى نه وه ی که نویسنه که ی ئه م به ته رازووی کاره ساته
 راسته قینه کان به راورد و به ره و پروو ده که ینه وه ، ئه وسا ده رده که ویت که
 وا (کئ) ؟ له راستیدا داهینه رو ده رهینه ری (سیناریست) ی بی
 ئاینی و لادانی (ههقه) کانه له پرده وشت و نه ریتی کومه لکه پیلان و
 په نجه ی (کئ) .. ، چ لایه ک له م به ندو بالوره یه و پر و پاغه نده یه دا ، ده وری
 سه ره کی و جولاندن و هاندان و ئا راسته کردنی هه بوه .. ! بی نه وه ی به لای
 (شی کردنه وه ی) مه له کردنه که دا بچین و بی خه ینه بهر ، ژئ و که وانی
 پر سیار و وه لام .. چونکه وه کو خوی ده لیت پولیس ! بۆیان گیراوه ته وه ..
 پولیس سه ره چاوه ی شاره زایه که ی ئه م بوه له م باره یه وه .. !
 پولیس ئه و دام و ده ز گایه ی که به شی ئاشکرا و نه هیئیه که ی C. I. D.
 ده ست ئیزی خۆیان و ئه مان بناغه یان دانا بو .. ! ئه مه واده که یه نیت که
 (ههقه) کان زوو تر خرابونه ژیر چاودیری Control ئه م دام و ده ز گایه و
 پیلانه کانیه وه .. ! به لام نه وی گرنکه و بایه خیکی تایبه تی هه یه ، له
 پروون کردنه وه و ده رخستنی ئه م باسه دا ، ته نانه ت مستر (سی . جی .
 ئه دموندز) یش نای شارپته وه یه : که یه که مجار چاوی به خوالی خوشبو ،
 (شیخ عبدالکریم) ی شه ده له که وتوه ، له فه رمایشه کانیدا وه کو ئه م

ده لیت : (حیکمه ټکی دنیایی) تیدا دیوه . . ! (هه مان سه رچاوه
 - کتیه که ی ته دموندز - کرد ترک و عرب) . . ئنجا سه باره ت به ووی که
 دانه ری کتیه که نوینه ریکی به رزو گرنکی حوکومه ټکی (داگیر کهر) بوه
 له و مزاره تی ناو خوی حوکومه تی ولایتی (داگیر کراو و ده ست به سهر دا) و
 پایه بلند بوه تیا دا و فرمان به ریکی به رزو فرمان ره و بو . . هتد بو یه
 له هه مو گفت و گو کانی (شیخ عبدالکریم) ی شه ده لده دا هه ر ته نها
 (حیکمه ته دنیاییه) کانی له مهر هم سهرنجی (نه وی) پراکشاو . . ، یه غنی
 شتیک بو ۱- پدا ویستی فرمان په وایه تیه که ی سودی هه بیت . . -
 ۲- وه یازیانی پی بگه یه بیت و بو پاشه پوژی ده سه لاتیان وه زنگی هه بیت ،
 وه یا بیته کو سپ له ری بازی ده سه لاتیاندا هم دوانه ی به لاوه گرنک بوه و
 هیچی تر . . ! به کورتی به دوربین (تلسکوب) ی ئیش و ئه ر که که ی
 ته ماشای کاره ساته کو مه لایه تیه کان ده کات . . تا کو (بول بریریان
 کات ، کامیان به که لکی نه و دیت ئافره یینی کات (O. K.) و ده ست
 بدات به پشتیدا . . نه وی تر که بو نه و ده ست نادات و سودی بو ی نی یه و
 کو سپه . . ! نه ک هه ر په ری کات و نه فره تی لی بکات به لکو خه لکی
 تریشی لی هان دات ، تا گه له کو مه کی لی بکه ن و رسوای که ن و هه ر
 له بیشکه کهیدا بی تاسین . . ! نه بادا هم (حیکمه ته دنیا) بیانه ، گه وره و
 بی په و که بنو بچه ناو جه ماوه رانی ری بازه که ی (شیخ) هوه ، و ته شه نه
 بکات و خه لکی پوه بنیشته وه و پهره بسیت و بی سه لین و بروای بکه ن ،
 نه وسا بیته هیزیک چونکه ټکه ل به باری ژیانی پوژانه یان ده بیت ،
 و ده بیت به شیک له ژیان و گوزه رایان و په یوه ندایه تی له گه ل باری ژیانی
 دنیای پروون یاندا پهیدا ده کات ، نه ک له گه ل باری قه بری تاریک و
 نوته ک ، که توره که ی سهر ده کر ټه وه . . !

خۆ ئەگەر خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شەدەلە ، لەو
 شێخانە بوایە ، کە دەمی لە کاروباری دنیا یەو نەدایە ، وە یا دەم
 تێوەدانه کە ی هەر بەش بەحالی خۆی بوایە و بەس !! وە لای
 جەماوەرە کە ی سەربە (خۆی) نە ی درکەندایە و ئەمانی بێ خەبەردار
 نە کردایە وە ، وە کو پیشتر لە گفت و گۆی سوفیەکیەو شێکمان بوو
 دەرکەوت !! وە یا کو پێوەری و کولۆلی جەماوەرە کە یی بەدایە تە پال
 (بڕواو موقەدەساتە) کە ی خۆی !! بێ چەند و چون بەمەش دەم کوتی
 بکردنایە و هۆ دنیا یە کە ی تێدا بزر کردایە ، کە پەوشتی (ئەدموندز) و
 سیاسەتی ئەوانیشی تێدا بزر دەبو !! وە ها پاساوی جەماوەرە کە یی بەدایە وەو
 پەروەردە ی بکردنایە !! وە یا پێرو شێخانی (هەقە) مێملی کفن بونایە
 و (مرید) و مردویش گۆرپە گۆر !! بێگومان ئەو سا لای مستر
 (سی . جی . ئەدموندز) و ئاشناکانی و ئەوانە ی کە (قسە کە ی) ئەمیان
 کردووە بە وێردی دەمیان بەرامبەر بە (هەقە) کان !! لەم بارە یاندا
 خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شەدەلەو شێخانی سەربە (هەقە)
 دەبۆنە شێخێکی نورانی ! و (هەقە) کانیش دەبۆنە فریشتە !! خۆ
 ئەگەر بەسوسە یە ک سوکە پە یووە ندایە تێکیان لە گەل (پیرانی ئیستیعمار) دا
 هەبوایە ، بێ چەند و چون لە باریکی تر دا دەبۆن !! ئنجا لەم حالە تە دا
 مستر (سی . جی . ئەدموندز) و ئاشناو پۆشناو یارو یاوەرانی لە
 (مالمخو) کان ئامادە دەبۆن بەو پە پێ شانازیەووە لە کەل و پەل و تفاقێ دنیا یی
 هەرچی دال بێخواریت بە (دلخواز) یشەووە ! پێشکەشی بکەن !! بەلکو
 مولک و مالی میری و دەوڵەت لە یستە ی دەورو تە سلیمدا دەبۆن ، پێشین
 (السلف) بوو پاشینی (الخلف) دەور دە کردنەووە بە ئامۆژگاریەکی
 دەست درووەووە ئەک جەلەبی !! کە سەر ئەنجام دەبو بە خێرو بێر
 بەسەریاندا دە پێژا !! تەنانەت شارەزایی عیلمی و کیمیا گەری و

دەرمانسازیه کە ی لەمەر خۆیان (فارمۆ کۆلۆجی) دەخستە پێناو ، وژیر
 پێلاوێ کە ی (شیخ) هەو ، وردەیکە لە (مرکباتی فوسفۆر) یان بۆ پێو
 دە کرد ، تا شوێن پێ کە ی لەتاریکیدا بدرەوشێتەو و نوری لێ ببارێت !
 (کارەساتە کە ی شیخ سلیمان المرشد لەسوریه لە کۆتایی سالانی چلدا
 ۱۹۴۶ ۰۰) تا مریدو مەنسوب و مەحسوبەکانی بەجەماوەری
 پێ لایەنیشەو ۰۰ هتد لە ئاستی توانا نەهێنەکانی زیاتر سەر سام بن ،
 برپاوە متمانهی پێ بکەن ۰۰ ، تاهەمیشە کۆپی پێشەو بازاری نازو
 ئێعجازی !! گەرتر بیت ۰۰ ئنجا (شیخ) خوێشی دوعا گۆو شوکرانە
 بژیری (بەخشندە ی) ئەو بەهەشتە ی سەرزەوێه بیت کە لەم دنیا یەدا ،
 لەساو پەنای موقەدەساتە کە یەو بۆی پەخساوەو دەستی کەوتو ۰۰ !
 ئەگینە هەرگیز خوالێ خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شەدە لە بەو دەردە
 نەدەچو ، کەچو ۰۰ لەبارو زروقیکی نەهێنی دا لەتەنگی بانگی شێواندا
 بەپلاریکی نەهینی یەو نەدەبو (الاغتيال) ۰۰ ، بە لولاقی شکاو ، و دلی
 شکاوەو سەر بێتەو ۰۰ !

ئێتر ئەوی بەلای مستر (سی . جی . ئەدموندز) هەو زۆر گرنگەو
 حەزیش دەکات بەخەلکی تریشی بگەیهێت ، و کۆپو کۆمەنی تریشی
 پێ بوروژێت لە (هەقە) کان ، تابێنە یارمەتەریکی خۆی و نێمچە
 گە لە کۆمەکیەکیان لێ بکەن ، کە سەرئەنجام جم و جۆل و کردەوێ خۆی و
 یارو یاوەرانی دژی (هەقە) کان لەغەلبە غەلبی ، ئەم گە لە کۆمەکیەو
 گەرەلاوژە یەدا وون دەبێت ۰۰ دەبۆیە پێشیان دەکەوێت و سەرەشتیان
 دادەدات تاقە کە ی خۆی بێتەو ۰۰ ! بۆچی ؟ چونکە قسە کە ی ئەم
 لە گەل « دواکەوتویی و ناشیستی ئەواندا - واتە خەلکە کە دا دەگونجێت و
 دەنگ دەداتەو ۰۰ بەمە دەماری نەفامی و هەرزەمەتیان دەگرێت ۰۰۰ هتد
 سەرەپای ئەمەش بە تیرێک دوو نشان دەشکێت : (ا - دوزمنە

كلاسسه كهى پڙىمى ولاته كهى خوى لاي خهلكى سوڭ ده كات . . . ، نهو
 دوژمنهى كه هميشه مايهى سل كردنه وه وسهر ئىشه يانه ، به جورىك
 كه زمانى حاليان ده لىت : زينههار هه رچيهك ده بن ، بن تهنه نهو دواپراوه
 مه بن و توخونى نه كه ون . . . !! ب - به وانده شه وه كه وا بوئىكى نهو
 دوژمنه ، نهو دواپراوهى له مه پ نهوانى لى دىت ، له ولاتانى تر دا . . .)
 بويه بهو جوره بو بابته تى (هه قه) يه تيه كه چوه . . . بويه به (هه قه) كان
 ده لىت : (جورىك له كومونىستى مال و مولك و ئافره تى تىدا بهدى
 ده كرىت . . . !!) هه مان سه رچاوه - كرد ، ترك و عرب دانهرى مستر
 (سى . جى . نه دموندز) لايهره « ۱۸۷ »

با دريژرهى پى نه ده بن و له كورتى بى برينه وه ، كوردش ده لىت و
 (قسه هه زاره و دوانى به كاره) . . . نهوى كه لكه لهى كومونىستى
 له كه له دا بىت ، واته بيه وىت گومه لكه بكات خاوه نى هه موشتىك و مال و
 مولكيش به خاوه ندايه تى گشتى (ملكيه جماعيه) نه مه ئافره ت
 ناگريته وه ، چونكه ئافره ت له پرووى ئابوريه وه نه مال و نه مولك و نه به ره هم
 (Production) و نه هوى به ره هم هينان (Production Means)
 مه گهر له به ره هم هيناندا ، وهك كرىكارىك وايىت . . .

مستر (سى . جى . نه دموندز) ليره ، له م ولاته ده يه وىت به
 ئافره ت به (مئى) نه بهر هه لستى له ومه ترسيه بكات ، كه بخايه نى و نه خايه نى
 هه ر پرووده كاته خاوه ندايه تى مال و مولك ! كه چى له ولاتى خوياندا ،
 بهر به ره لا كردن بو (ئىربازى !) به پى ياساى (Legal Sodomy)
 به ئازايه تيهك ده ژمىررىت بو ئازادى فهردى . . . ! و به ده سكه وىتىكى
 گرنگى نه م ئازاديه ده دريژه قه له م ، نهو ئازادى يه يه كه مافى خاوه ندايه تى
 مولك و مالى پى ده پارىژرىت لاي نه وان . . . ! نهو ده سكه وته كه

وئرانكارىيەكى ئاشكرايە بۇ ھەمو كىدارىكى سىكسۇ - فىيولۇجى
 لەمەر ئادەمىزاد كەوائىنجامى سامناكى لەپووى سۇسۇلۇجىا ،
 ئادەمىزادىتىيەو ، لە تىكدان و كاول كىردنى مەلەندى سىروشتى (تخرىب
 البيئة الطبيعية) خراپترە ، چونكە بەيىچەوانەى رىپازى بايۇلۇجىيەو .!!
 ئىتر ناوھىنانى ئافرىت لەم پووۋەو دىغەلەكى تىدايە . . ھەروەھا
 تىوۋەگلاندنىشى بەم چەشنە ، تەنھا مەگەر لاي لايەنگرانى ئەو رىئىمە
 كۆمەلەيەتيانەو دىروست بىت . كورد واتەنى كە (نىربىئى و مىبىئى بۇ
 دۆى دەوئى .!!) بە وتەيەكى تر ، كە لايان وايە ھەموشىك لەپىناوى سودو
 قازانچ و كىرفاندا كارىكى دىروست و بەجىيە .!!

بەلام مىتر (سى . جى . ئەدموندز) بۇچى بەو جۇرە دەگىرپىتەو .
 ترش و خويى پىوۋە دەكات .!! ؟ ئەمەيان گولۇپىكى سەوزە ھەلى دەكات
 بۇ ئەوانەى كەشىت و شەيداي مال و مولكن ، كەبوبون بەخاۋەنى ،
 وەيا بۇ خاۋەندايەتەكەى - بە مەرجىك تەنھا خويىن لەلوتى خويىان
 نەيەت .!! لايان وايە ھەموشىك ھەرزانەو دەھىتت بىرپىتە پىناوىيەو !
 بۇيە خاۋەندايەتيان ئەوۋەندە لەلا گىرنگە ، لەھەمو شىكى تر ، زىاتر ،
 شاپانى رىزو پەرسىن يانە ! گولۇپىكى سەوزە ھەلى كىردوۋە بۇ ئەوانەى
 كەوا زىوان و پاسەوانى نەرىت و داب و دەستورى كۆمەلكەن
 كەپاراستىن و بەرگرى لەو (خاۋەندايەتە) بەچەكى بىر كوز ! لەگەل
 چاودىرى و پاكىرتى بەپاك و خاۋىنى ، و ئاگادار بونى . . ئەركىكى
 سەرەكە لەبابەت و فەرمانى پاسەوانى و زىوانەكەياندا .!! تا كەس
 نەخەلەتى و نەوئىت ، بە خراپە باسى ئەو خاۋەندىتە بىكات كە لەپووى
 كۆمەلەيەتيەو (خانەدانىشى) ! پىوۋە ، سەرئەنجام پىركىشى نەكات
 دەستى فەوتانى بۇ دىرر كات .!! با ئەو خاۋەندايەتى و خانەدانىتەش

گەشتە پادەيە کى وە ھا کۆمەلانى خەلکى يان ھىنايىتە قاقوزا ، و
کۆمەلگەشيان پەريشان و دەرمان خوارد کردىت !!

بەلئى ئەمانە ھوشيار دە کاتەو و تا بجولئىن مەترسيەك پرووى
تى کردون !! بۆ ئەمەش وە کو مستر (سى • جى • ئەموندز) دەلئىت :
ھەندى لە بازار گانە بە پىژرە کانى توتىن دەبن بەشايەت ، کە گوايا لای مېرى
شکاتيان لە (ھەقە) کان کردو و لاپەرە « ۱۸ » ھەمان سەرچاوە - کتیبى
کرد ، (ترک و عرب) ئەو بازار گانە بە پىژرە کە ھەمیشە مایەى نابوتى و
کو پىرە وە رىي بون بۆ « توتەوان » لەبىست نۆزدەيان لئى قول دەدان !!
دیارە شايەتى ئەم دەبىت کەسانىك بن کەلە کەنەفت و کۆلەوار کردنى
خەلکىدا چەپيان لەم کەمتر نەبىت !! ، وەيا وە کو شايەتە کەى مام پىوى
بن !!

ئەگىنە بۆچى دەبىت کابرايەك لە ھەندەرانەو و ھاتىت ، فرى بەسەر
بەسەر ھىچ ئاينىك و موقەدەساتىكى ئاينەو و نەبىت ، بەتايەتى مىللەتى
ئىنگلىزىش ، کەبە سروشت و پەشت كزى ئاينى - گەرچى لە پرووى
مەدەينەت و شارستانىتى يەو و پىشەنگى و ئىجگار بلىمەتن !! کەچى
لەر !! ، لای ئىمە ئەو و نەدە بەتەنگ موقەدەساتەو و بىت ، بۆى بىتە شىر !
و بىت بە گزىرو مجەور بۆحەوزو ئاوى مزگەوت !! بۆچى (کاسە
لە ئاش گەرمتەر !!) وە کو گەرپوسەکان دەلئىن - ئاش واتە چىشت -

بەم بۆنە يەو و پرووداوىكى راستەقىنەم بىر کەوتەو و کە لە دواى
جەنگى يە کەمى جىھانى و شکاندنى دەولەتى (عثمانى) و داگیر کردنى
عراق لە لايەن ئىنگلىزە کانەو و پرووى دا : -

ئىنگلىزىك دە کرىت بە حاکمى سياسى و فەرمان پەوا لە (موصل) ،
مەسىحە کانى ئەم ناوچە يە ، زۆرىي خوشحال دەبن و دە گەشەنەو و ، کەوا

مهسيحيه ڏو (برايه کي ديني) ! وه کو خويان فرمان پڙهوايه کي به رزه له
 ناوچه که ياندا .. وه به پيويستي ده زانن که هه ندي له قه شه کانين به
 سه رو کايه تي به کييان پجن بو به خير هاتن و پيشوازي کردني .. له کاتي
 گفټو گودا سکا لا ده کهن .. ، يزار ي دهرده پرن ، که گوايا خه لکي
 ناوچه که سه غله تيان کردون و تازاريان ددهن ، زور به گهرمي تکاي لي
 ده کهن که فريايان که ویت و يارمه تيان بدات ، فرمان پڙهوا لي يان ده پرسيټ
 هو که ي چي به ..؟! ته مانيس ده لين : له بهر ته وه به ، ته وان موسولمان و
 ئيمه يش (مهسيحي) ن .. ! فرمان پڙهوا ئينگليزه که له ولا مډا پي يان
 ده ليت : (که وایي پرؤن موسولمان بن ..!) بهم جوړه قوروقه پيان پي
 ده کات .. !

(۸)

بهش به حالى خۆم گومانم ههيه كه دانهري كتيبه كه (كرد ، تركو
عرب) تهوهنده ساويلكه و بهسه زمان و خوش باوه پ بىت ، وا بهسهادهيه تى
لهمهسه له كه ، گهيشتييت وه كو تاوان و لادانيك (Deviation) دهى داته
پال (ههقه) كان وه كو بهو جوړه وا بهساكارى و سهريئى بو بابه ته كه
دهچيت .. ! چونكه ولا ته كهى خوى گوايا مهلبه نديكى ديرين و گرنكى
ديمو كراتيه ته .. هه رگيز عقل ناگريت كه نهو ناگريت كه نهو لهم
بابه ته وه هيچى نه بىستيت ويا نه خوئيند بيه وه ، ته نها هه ر ته وه ندهى لى
بزائيت هه ر وه كو له كتيبه كه يداو (بهزه قى دهري خستوه و په نجهى بو
پاده كيشيت ! به تايه تى نهو بابه تهى كهوا مستر (سى . جى . نه دموندز)
بهو جوړه باسى ده كات . دامه زرينه ره كهى زور بهى ژيان و چالاكى
كومه لايه تى و سياسى له ئينگلته ره دا بوه .. ته نانه ت ئابورى سياسى
ئينگليزى به شيكى به بايه خ و گرنك بوه له ليكو لينه وه وتى بينه كانى ..
خو دانراوه كانى (المؤلفات) له خوئيندنگه و كو ليجه كانى به شى زانبارى
مرو قايه تى (Human Sciences) دا له هه مو زانكو كانى ئينگلته ره دا
ده خوئينرين .. ، ته نانه ت ئاو و گلى ته ويى به نسيب بوه و له گورستانى
به ناوبانگى (لندن) دا ئىز راوه !! ئىتر بوچى واليره خوى له ئيمه گيل

ده کات ۰۰؟! له مه دا گله یی لی ناکریت چونکه فرستاده ی ده وله ټسکی
 داگیر که ره ، په یامی نه وی پټی په ۰۰! فرمانی ده وله ته که ی خوی به جی
 ده گه یه ټټ له ولاتیکي داگیر کراو وده ست به سهردا ، که وا سهر وژیری
 خاکی ولاته که ی پر له گه نجو سامانی ټابوری ۰۰، ټمه له لایه ک له لایه کی
 تریشه وه ، ټمه ی ټه و نیشانه یه که ، له نیشانه کانی بلیمه تی و گونجان و
 سهر که وتویی له بیر کردنه وه ی ټیستیعمار یانه یدا که له م پرووه وه ، ټه مان
 حه وت به ردیان داوه به یشتی هه مو ټیستیعمار گه لانی جیهاندا به دریژایی
 میژووی پر مهینه تی ټیستیعمار بو به ره ی ټاده میزاد ۰۰ وه له بهر پا کردنی
 ټاشوب و ټازاوه شدا هه وینی حه وت قازان شیرن ، بو یه به لای ټه وه وه :
 بانیکه و دوو هه وا ۰۰؟!

به لام نه وی شایانی باسه و جی گله یی بوچی هه ندی کوړو
 کو مه لی هاو نیشتمانی و مالخو ۰۰! قسه کانی ټه و بلینه وه
 به هاو نیشتمانه کانیان ۰۰؟! له کانی کدا « ټه و » به حیسابی ټه مانه یش زور
 دووره له بیرو باوه پری ټه و کوړو کو مه له هاو نیشتمانیانه وه ۰۰! ټه گهر
 موری (فاسق) ی به ناوچه وانه وه نه بیت ۰۰، که چی بی لیکولینه وه و
 (فتینوا) و ته کانی مستر (سی • جی • ټه دموندز) بکوته وه به چاوی
 (هه قه) کاند ۰۰! سهره پای ټه مهش ټه گره اتو به م هاو نیشتمانیانه ، و ترا
 که سی کاکي به م لاسایی کردنه وه و کردارانه تان به « خو پایی » خر مه ت
 گوزاریه که به و ۰۰! له وانه یه توړه و به رزه بلنس بن ۰۰!

دوا ی ټه وه ی که مستر (سی • جی • ټه دموندز) وه یا (سیناریست)
 ده ره ټیانی بابه ته که ی به کاکل و تو ټکله وه زور به وردی بو به وه ستایی
 له ناو کو مه لگه فرا وانه که ی که (هه قه) کانی ټدا ده ژین هه لده بژیریت و
 ټاماده ده کات ۰۰ سهره پای ټه مهش ، جی و شوین و مهر که زی په سمی

فەرمان پەرۋايتەكەي زياتر يارمەتى داۋە بۆ بە ئىنجام گەياندنى
 مەبەسەكەي بە ئاسانى .. دىت تۆمەتى جۆرە كۆمۇنىستىك بە « ھەۋەسى
 خۇي » ! گەلآلە دەكات و دەي گرىتە (ھەقە) كان .. تاخەلكى لىيان
 بىللەمىتەۋە ، ئەو تۆمەتەي كە جاران لەبرەۋدا بو .. ، ئەمرۇش سەبارەت
 بەنەگرىسى و ئالەبارى بەكارھىنەرانىۋە ! ۋەكو تۆمەت و تاوان بازارى
 ھاتۆتە كزى و تەۋژم و تەزوۋى جارانى نەماۋە .. چونكە خەلكى بە
 تەجرۋە و ئاقى كەردنەۋەي خۇي بۆي دەركەۋتەۋە كە مەترسى
 پاستەقىنە لە لەق بونى بايەخ و باۋەر (القيم والافكار) لەپاستىدا لەۋەۋم
 پەيدا دەبىت كە ئەو بايەخ و بىرو باۋەر لە پەلەي يەكەمداۋ لە سەرەتاۋە
 لەلايەن ھەلگران و پاسەوانانى يەۋە دەكرىت بە قوربانى كەمايەتەكى زۆر
 كەمى كۆمەلگە كە .. لە لىكدانەۋەۋ سور كەردنەۋەيدا دەكرىت بە
 قورگى ئەم كەمايەتەدا .. كەچى زوربەي زۆرى كۆمەلگەكەش زەقەي
 چاۋى دىت .. سەرەپاي ئەمەش ئەو زوربەيەي پى دەم كوت و سەركوپر
 دەكرىت بۆ بايەخ و بىرو باۋەر كە لەق و شلۇق دەبىت ! ..

بۆ پوون كەردنەۋەي ئەم لايەنەۋ پاشقول گرتن لە بىروباۋەر بۆ
 سودى تەنھا (لايەتلىك) ! ئەم سەرگورشتەيەتان بۆ دەگىرپمەۋە : -
 دايلىك لەگەل مىندالىكى چوارپىنج سالى خۇيدا شەۋىك بە مىۋانى دەچىتە
 مالى ناسياۋىكى .. لە پىنگە گەلىك ئامۇزگارى مىندالەكەي دەكات ، كە
 لەۋى چا نەخواتەۋە .. ، تاكو شەۋ كە نوست جىگەكەي خۇي تەر
 نەكات .. ! چونكە باۋەرپىكى ۋەھا ھەيە لەبابەت تەر كەردنى جىگەۋە
 لەلايەن مىندالەۋە .. كە دەچنە مالەكە ، مىندالەكە دەبىت دايكەكە
 لەپەستادا ، چاى خەست و شىرىن دەخواتەۋە ! مىندالەكەش خۇي
 پى پاناگىرى و دەتەقىتەۋە ، بە دايكى دەلىت : - تۆنەك ھەرجىگەكەت
 تەر .. ، بەلكوخۇت پىس دەكەيت .. ! ئىتر سەبارەت بەم پاستىە گورچىك

بپه ، پوژبه پوژر تومته ته که ی نه میس کزولاواز بوه بهر و تاوایون چوه
 له پابه ری (قاموس) زاراوی نه و تا وانانده دا که دهرباری کومه لگه
 ده کرین . . ! هه رچه نده له هه په تی نویسنه که ی نه و ، له سه ره تاوه ، هه بو
 وای ده زانی که واه دست و نه شانندن ، له مجوره نا کو که کومه لایه تیه و ،
 نه و بیرو باوه پانه ی که له پیره وی پی گه یشتن و گه یشتن و گه شه کردنی
 کومه لگه که دا پیداویستی زیان و گه شه کردنه که ی ده ی هیئته ئاراوه . . هتد
 دست و نه شانندیان به شتیکی باش و دست که و تیک داده نا بو خویان . . ! نه یان
 ده زانی دوا ی جه زره به و دست و نه شانندنه که یان ، نه مانیش هه ر « باراشیک » !
 به ساغو سه لیمی ده خون . . ! بو پروون کردنه و ده ی نه م سه له یه ، ده لین
 له پرووی بایو لو جیاوه : له ئافره تیکی سک پر (حامله) ده چن که ده یه ویت
 منداله که ی له بار خوی به ریت . . به لام « له بار بردنه که » به نیسبه ت
 نه ندروستی ئافره ته که وه به گشتی نه نجامه که ی دوو به ختی و سامنا که . . !

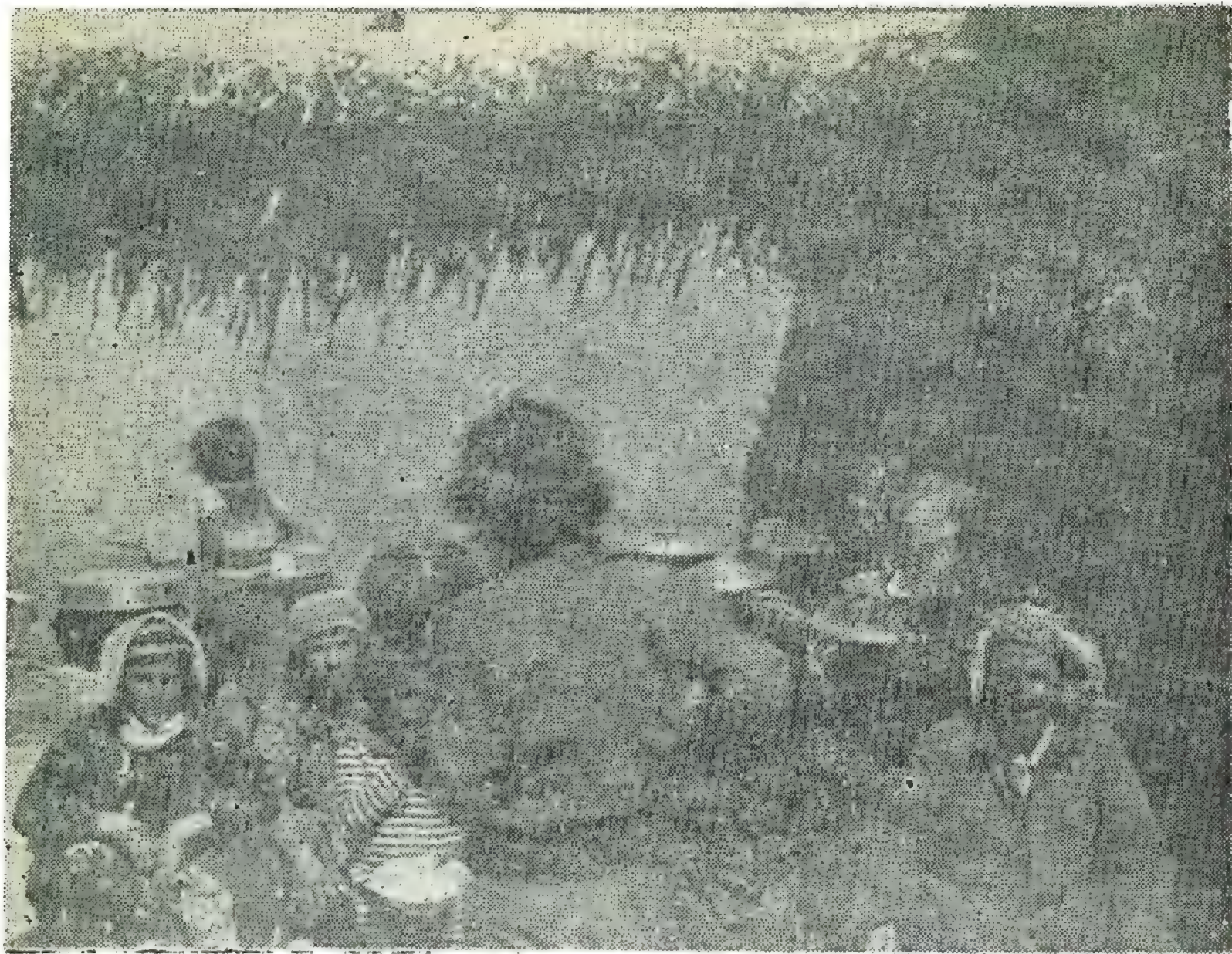
ئیجا مستر (سی . جی . نه دموندز) دوا ی زه وی خوش کردن به م
 قسه و قسه لو که بو هه نگاوی دوو می ئیسه که ی ده که ویته کار ، دست
 ده داته چه کی گیره شیونی : چه کی (به رت که وسه ر که وه = فرق تسد)
 نه و چه که ی که تاییستاش له ناو ئیمه ماناندا له ولاتی تازه پی گه یشتودا
 (البلاد النامیه) به داخه وه هیشتا چه کیکی برنده یه و کول نه بوه . . ! بویه
 دست ده داته نه و چه که چونکه مشوری پاشه پوژر ده خوات ، له پرووی
 پاراستنی به رزه و ونندی و به رگری کردن له خویان . . چونکه چه کی
 ته نگ و چه له م و ته نگانه یانه ، چه کی زامتی پیری یه (Oldage Security)
 به لام نه مرو به دست ده ست ویلی پیریکی که فته کاره و ده یه « ئیستعمار » . . !
 نه مهش له بهر نه و ده ی که (نه بادا) که ره سه کانی تر بابه ته که ی پووج
 بیته وه ، و تو یکلی بی کاکل بمیئته وه ، بابه تیپه ربونی زه مان و پهیدا
 بونی هه ندی کاره ساته وه ، چاویان بکریته وه و هوشیار بیه وه ، ئیر

گوئی پرایه‌لی ئەم نەبن ، وەیا لێی بته‌کینه‌وە و سەری (ساجییان) !
بەخۆن ، بە کورتی بگۆڕین ، و دەست بگۆڕن بە پێی هەورازو نشیوی
کارەساتەکان ئاشناکانیشیان دەست‌بە‌کەن بە گێڕ گۆڕین !!

ئێتر بۆ مشور خواردن لە (هەقە) کان ، لەپاشە پۆزی دورنزیکیاندا
هەر لە سەرەتاوە مستەر (سی . جی . ئەدموندز) هێلانە دۆزیی بوە
بۆ پراوکە دانان و لە دەمە‌و‌دانسی ئەم و ئەو ، لەخزم و خویشمانی
خوالی‌خۆشبو (شیخ عبدالکریم) ی شە‌دە‌لە ، و لە شیخانی (هەقە)
وە کو لە‌دوا‌یدا باسی دە‌کە‌ین . . . بۆ هە‌ل‌گرتنی ئەرکی ئەو چە‌کە
بە‌پ‌ندە‌یە - چە‌کی بە‌رت‌کە‌وسەر‌کە‌وە - کە‌لە‌ هە‌مو‌کات و شوێنیکدا
چە‌کی بە‌کاریان بوە بۆ پۆزی (نە‌بادا) بە‌رام‌بەر بە‌ کۆ‌مە‌لانی
خە‌لک و (هەقە) کان و هی‌تر تر کە مستەر (سی . جی . ئەدموندز) و ئاغا‌کانی
بە‌پێی سەر‌و‌پ‌یزی فەرمان پ‌روایە‌تیە‌کیان گومانیان لێ دە‌کردن کە‌وا
پە‌نگە لە‌گە‌ڵیاندا نە‌بن . . . ، وەیا نا‌حە‌زو کۆ‌سپێک بن لە پ‌ر‌پ‌رە‌وە‌یاندا . . .
وەیا دە‌گ‌ون‌جیت ئەو کۆ‌پ‌رو کۆ‌مە‌لانی کە ئەمان س‌ل‌یان لێ دە‌کردنە‌وە
گومانیان هە‌بو کە لە‌وانە‌یە د‌ل‌س‌ۆ‌زیان نە‌بن ، ئە‌میان بن ، و ئە‌تە‌ویان ،
تە‌ن‌ها لە‌وانە‌ن کە دە‌ستیان گ‌رت‌و بە ک‌لا‌وە‌کانیاندا (با) نە‌یات . . . ه‌ت‌د
چون‌کە سیناریست خ‌و‌شی دە‌زانیت ک‌و‌ئێ‌ی د‌ی‌ش‌یت . . . ! بە‌هە‌ست و
ه‌ونە‌رمە‌ندی لە‌چە‌وساندنە‌وە و داد‌ۆ‌شین‌دا . . . بۆنی ئە‌وە‌ی کرد‌و ، کە
بە‌خایە‌نێ و سەر‌و‌م‌پ ، کە‌رە‌سە و ئە‌ک‌تەرە‌کانی (مە‌ثل) . . . بابە‌تە‌کە‌ی ،
« نە‌ه‌ینی » پ‌شە‌کە‌ی (سیناریست) یان لە‌بەر‌چاو هە‌ل‌دە‌مال‌ریت و ئاش‌ک‌را
دە‌ب‌یت ، ئێتر لە‌بەر‌چاویان دە‌کە‌و‌یت ، وەیا بە‌ ک‌ۆ‌ستی خ‌و‌یاندا دە‌کە‌ون و
لێ‌یان دە‌قە‌وم‌یت ، ئە‌وسا ئە‌م‌یش پ‌رزە‌ی دە‌ب‌ر‌یت . . . ! هەر‌چ‌ۆ‌نێ ب‌یت
بابە‌تە‌کە‌ی ئە‌م کە‌وا بە‌و ج‌ۆ‌رە خ‌و‌یی پ‌ن‌و شە‌کە‌ت کرد‌و ، و خە‌ل‌ک‌یش
دوو‌چاری نە‌گە‌تێ و مە‌ینە‌تی بە‌ر‌گە‌ ناکات و بە‌ردە‌وام ناب‌یت . . . ، ئە‌وسا

(۱)

(۲)

گوئی گرو تەماشاکەرانش ، که خەلکی ولاتەکن ، و مەلەندو ، ولاتیان
بوە بە شانۆیەك بۆ شانۆگەریە نەگرسەکەى ئەم •• وەهەندى کەسیش
نەك هەمویان ، لەو کۆپو کۆمەلانە ، که پزوپزیکى تایبەتیان هەیهو
(سیناریست) بۆ مەبەسى تایبەتى خۆى خستونیە هەلەکەساماو ، ئاوملى
فرو فیللى کردونو دواچار هەر دەبنەو بە قوربانى فروفیل ••! وەیا
کردونى بە توئیکل بۆ کاکلی بابەتەکەى (الموضوع) •• وەیا ئەکتەرو
شەکەرۆکە (الراقص) و کەرەسەى (سیناریۆ) کەى ، کەپەیتا ، پەیتا
لاسایى ئەم و دەمەلاسکى هەقیقەت و راستى دەکەنەو ••!! لە نەفامیەو
بیت ، یا لە فامیدەییەو ، ئەگەر لەنەفامیەو بیت شایانى گلهیى نى یە ؛
گفتارەکانى ئەم دەجونەو کردویانە بەدروشیمک دژى (هەقە)
هاونیشتمانیە کانیان ، کەلە هەمو پروویەکەو ، بى وەزنگن ••! ئەمە
لەلایەك ، لەلایەكى تریشەو خەلکی ولاتەکە فیر دەکن هەر لەیەکترى
بخوینن و بەربنە سەر و پۆتەلاکى یەکترى و چەواشە ببن و نەپەرژینە
سەر ئەوەى که (سیناریست) بۆ بەرژەوەندى (مشتیک) ! لەچاوچنۆکە
جیهان خۆرەکانى ولاتەکەى خۆى سامانى سەرورژیرى خاکى ولاتەکەیان
بە تالان بۆئەوان کیشەووە مسۆگەر دەکات ، بۆ ئەم مەبەسەش بە پێى
بەرنامەکەى خۆى لەکەردایە ، نەخشەیهکیان بۆ بکیشیت که خیر لـ
خۆیان نەبین هەمیشە دوودەست بەنالەو دەستندە خۆرى ئەوان بن ،
سال بەسال خۆزگە بە پار ، و بە سەردەمى ئەوان بخوازن ••!! بەلام
سەرئەنجام و کۆتایى شانۆگەرى و چیرۆکەکەى بە نىسبەت ئەوانەو کە
دەبنە ئەکتەر ، وەیا میکروفون بۆ دەنگ دانەوێ گەتارو پەسندکەرى
کردارەکانى •• کوتومت لە کۆتایىەکانى چیرۆک گێرپانەوێ کوردەوارى
خۆمان دەچیت که ئاسایى (عاده) بەم پرستەیه کۆتایى دیت : (لەوسەردەو
که گەپاینەو •• هیچیان نەداینى ••!) ئیتر ئاو یینەو دەست بشۆ ئەمە

هه مو دستكه و ته كه يه له م پيشه يه !!

به كورتى (سينارىست) وەيا مستر (سى • جى • ئەدموندز)
ئەوئيش ھەر لە گوماندا يە و دوودلە ، لەوانەى كەوا (ئەم) ، ئەو پراو
ژيشكەيان (1) پى دەكات و پشتيان پى دەبەستىت ، وە ئەم بەيت و بالۆرە يە و
ئاوازيان پى دەسپيرىت و پى لى دەدات دورنى يە كە وا پوژىك لە پوژان
لەم بەندوباوەى ئەم تى دەگەن •• ئىتر تەوژميان لە مەسەلە كەى (ئەمدا)
سارد دەبىتەو ، وەيا خود بە ھۆى ھەندى كارەساتى ترەو ، كە لەناوچە كەدا
پروو دەدات ، ناوچە يەك كە لە قەمچى دەسەلات و ژىر پركىفى ئەمدا نى يە
بەمە بارى ھەلسەنگاندن و موعادەلە كۆمەلايەت يە كەى كەرەسەكانى
بابەتە كە ئەميش لاسەنگ بكات •• ! ھەر وەھا دەگونجىت كاريگەرى
(التأثير) ئەم كارەسانانە سەرچەم بىنە پارسەنگىك بۆ ئەوان – « ھەقەكان » –
وبارى لاسەنگى يەكترى راست كەنەو كوردواتەنى (دۆستى دۆستم ••
دۆستمە •• دۆزمنى دۆزمنم دۆستمە) !! ئىتر ئەم كەلەك و كۆلەكەى « ئەميش »
سەرنەگرىت •• چونكە ئەگەر سينارىست لىرە دەستى بروات ، لەولايەى
كە ئەو جوۆرە كارەساتانەى تىدا پروو دەدات دەفى دەنگ نادات •• وەيا
ناتوانىت كارلە ھەمو كارە ساتەكان بكات بۆ سودى مەسەلە كەى خۆى ،

---

(1) لە ھەندى لادى كوردستاندا بۆ پرابواردن و گالتەوگەپ ، بە
يەككى ناشى و نەشارەزا (پراوژىشكى) بۆ دادەمەزرىن : سەر
لەئىوارە چەند كەسىك لەگەل كابراى ناشيدا دەچنە قەراغ دى
گونىيە يەكى خالى و تەنەكە يەكى ئەدەنى •• دەلىن تۆ لەتەنەكە
بە •• ئنجا ژيشك كۆ دەبنەوە بيان گە گونىيەگەو ، ئىتر ئەمان
خۆيان دەدزەوە •• ئنجا كابراى ناشى تا بە خۆى دەزانىت كە
ئەنجامى تەنەكە لى دانەكەى ھىچ نىيە ، وە ئەم جوۆرىكە
لەگالتەوگەپ •• ! لەوانەى تەبەرەبەيان ھەر تەنەكەى بەتال
بكوتىت •• ئنجا گونىيەى خالى بباتەو بۆ مالى خانەخوئى كەى •• !!

ئەمە لەلایەك . . ، لەلایەكى تریشەو لەناو كۆمەلگە فراوانەكەى
 كە (ھەقە) كان بەشىكن تايادا گەلێك كۆپو كۆمەلێ تر ھەن ، كە
 سىنارىست و ئەكتەر و ھاوکارانىشیانى دەدزى (پقى لىيان دەبێتەو . .)
 بالە بەر خاترى چاوى پەشى (ھەقە) كانیش نەبێت بەلكو لەبەر
 بەرژەوەندى و کارسازى خۆيان . . ! دىسانەو دەگونجێت ھى تریش
 ھەن ، لەبەر مەینەتى و کوێرەوەرى خۆيان ، ھەرنەيان پەرژێتە سەر
 ئاوردانەو مەك لە سىنارىۆكەى ، وەيان ھەر تى نەگەن و سەرنجیان
 پانە كێشێت چونكە كۆمەلگە بێشەيە ھەموشتىكى تەدايە . . ! واتە
 كاكى سىنارىست ، ئەوسا بەقەلەندەرى بىبێتەو بە دەردى كاپرا
 سىوەيلەكەى لىبێت ، كەلە تاقي خۆيدا كۆپو كال دەورى دابو . . ھتە
 كە كۆپەكانى پى گەشتن و ھەريەكەيان چو بە پای كارى خۆيەو لى
 جيابونەو . . ، دۆستىكى دۆربىن توشى بێت ھەوالى مال و مندالى
 دەپرسێت . . ، كابراش بە ھەناسە ساردیەكەو دەلێت : (ماوینەو ،
 ئەمن و ھەنى و سوزن و بەنى . . !!) ھەنى واتە (خىفەى خىزانى) !

بە كورتى تەماشاكەرانى شانۆگەريەكەى تەكرا كەوا زوربەى
 زۆرى كۆمەلگەكەن و بون بە چىرۆكىش بۆ شانۆگەريەكەى لەدىمەنى
 پروپامایى (Flattery) ، و بەپەرۆشەكەى مستر (سى . جى .
 ئەدموندز) بۆ موقەدەساتى كۆمەلگەكەيان بێزى لى بكنەو
 لى وەپرس (Antipathy) بىن چونكە بەش بەحالى (ئەم)
 ئەو ھەول و تەقەلایەى جۆرىكە لە دوو پروپامایى ، چونكە دەيەوئیت
 موقەدەساتى خەلكەكە وەكو لە پێشەو و نمان كە (ئەم) فەرى بەسەر
 ھىچ موقەدەساتىكى ئاینەو نەيە ، موقەدەساتەكەيان دەكات بە مایەى
 ئاشوب و ئازاوە بۆ مەبەسى تايەتى خۆى . . بە واتەيەكى تر بۆ کارسازى
 خۆى ، دەستكارى موقەدەسات و ھەمو كەرسەو بابەتێكى كۆمەلایەتیان

ده گات ودهی شیویتیٔ ، تا خه لکه کهی لی دور که ویته وه ، وەیا ئه و
 که ره سه و بابەتی پوشنیریە ، له خه لکه که دور خاته وه به هر ناوێکه وه
 بیت ، تا له میژووی خوێان دور بن ، تا دوو چاری سه رکویری و
 سه رگەردانی و تاموویی (Alienation) ببن ، له ئه نجامدا : خزمه تکاری و
 نوکەری به ئازادی و سه ربهستی ، و گەدایی و سوال که ریش به پادشایه تی
 نه دەن !! هه میشه وابزانن ئه و نانهش که ده یخۆن هه ر هی (ئه وانه)
 له وانه وه دهستیان که وتوه !! ئیتر له م پێپه وه دا که به ئامانجی خوێ گەشت
 هتد که ره سه و ئه کته رو هاو کار یه عنی یارمه تده ران ، یارو یاوه رانی جارانی
 تالک و جوت جوت په رده کات .. ، گۆران واته نی ئه و سا زمانی حالی
 ده لیت : (کهی تۆم دیوه .. ، کهی ئه تناسم .. کهی کهی کهی !!)
 ئه مه له چاکترین وه زعو باردا .. ئه گینه ئاشناو پۆشنای تازه بو قۆناغی
 تازه ده گریت کورد واته نی : (بو ره نه بیٔ بازه بیٔ ده ست هه وساره کهی
 تازه بیٔ !!) ئنجا که تازهش هات کۆنه خه لاته ، یارو یاوه رانی
 کۆنیش ده به خشیٔ به و خه لکه کهی که ئهمان لی یان بو بونه مووی لووت و
 ملۆزم و یواز .. هتد یه عنی دوا ی سه ره شکینه و دوژمنایه تی پێ کردن
 ده یان داته ده ست دوژمنه کانیان ، واته سه ریان ده تاشی و ئاوینه کهشیان
 ده داته ده ست ! به م چه شنه پشیان به رده داو ، به په ندیان ده کات و ،
 به ره و پرووی رقی خه لکی یان ده کاته وه !! له گه ل ئه و په پی پێزمدا بو
 هۆنه ری به پێزی ئینگلیز (شکسیر) که وتویه تی : (ژیان شانۆیه و
 خه لکه کهش ئه کته رن « مثل ») ، له گه ل داوا ی لی بوردن له
 هونه رمه ندانی شانۆ و شانۆگه ری ، چونکه له پێناوی پروون کردنه وه دا
 کاسه و که وچکی ئه مانم خواستوه و زاراوه کانیانم به کار هیناوه ..

بو زیده پروون کردنه وه تا پتر له کاریگه ری (التأثير
 Effectiveness) کاره ساته کۆمه لایه ته کان بگه ین له گه ل کاسه دراوستی و

گہرہ کی بہرپوڑ

دیوی سہرگہٹو

گہرہ کی نسی

دەستياوياندا بە سەريەكتريەوۋە لە بزوتنەوۋە كۆمەلگەو گۆپاندا ..
 ھتد لەم پرووۋەو لە پياوئىكى داناو شارەزايان پىرسى و تىسان : زانيارى
 كۆمەلايەتى لە ھەلسەنگاندن و بەراورد كردندا بە زانيارىەكانى تىرى
 وەكو : (فىزىيا ، كىمىيا ، وبايۆلۇجىيا ، ئەندازە ، ماتماتىك ، و جەبر ..
 ھتد) لەكاميان دەچىت !!؟ ھەر چەندە ئەم زانيارانە لە پىرەوياندا ،
 سەرومپر كار لە كىشەي كۆمەلايەتى و گىروگرفتى (سىياسەت)
 دەكەن ...! لە وەلامدا ووتى : (زانيارى كۆمەلايەتى كە سىياسەت
 « بەرزترىن پلەيەتى » زۆرتر لە زانيارى جەبر دەچىت ..، بۇ نمونە
 ژمارەي (٤) ھىنايەوۋە وەوتى : - (بەپىي ماتماتىك ژمارەي چوارە ،
 ھەرچوارە نرخ و بايەخى ناگۆپىت .. ئەگەر بلىن * سى ونيووسى چارەك
 ئەمە ھەلەيەو چوار ناگريئەوۋە ، و ناگاتە چوار ..، بەلام لە (جەبر) دا بە
 بوون ، وەيا بە پەيدا بونى نىشانەيەك لەبەر دەمى چوارەكە وەيا ھەر
 ژمارەيەكى تردا ، لە بنەرەتەوۋە نرخ و بايەخى چوارەكە ، وەيا ژمارە
 ناوبراوەكە ، دەگۆپىت يەغنى : - ٤ جيايە لە ٤ + وەيا ٤^٢ جيايە لە ٤^٣ ..)
 ھتد ئەم چوارانە لە نرخ و بايەخياندا جيان لە يەكترى ، ئىتر بەم پىودانە
 بايەخ و نرخى كارەساتە كۆمەلايەتى و سىياسەكان و بۆجووتيان لە
 گۆپاندايە ، كە ئەگەر كارەسات و گىروگرفتىكى سىياسى و كۆمەلايەتى
 تازە لەھەر لايەك بىت ھاتەئاراو .. بە كورتى نايت : بەچاويك بە
 (ھەمان چاو) بەچاوەكەي جارەن سەيرى كىشە كۆمەلايەتەكان بکەين و
 موئادەلە سىياسى و كۆمەلايەتەكەيى بۇ پىكخەين !!

لەپاستيدا مستر (سى . جى . ئەدموندز) لەم پرووۋەو زۆر
 سودى لەم پەيرەوۋە (القاعدة) وەرگرتوۋە ..، بەلام بەپىچەوانەي سودى
 كۆمەلانى خەلكەوۋە تىكرا و (ھەقە) كان بەتايبەتى ، بۆيە ھەر
 لەوساوە ، ترساوۋە كە بە ھاتنەپىشەوۋە چەند كارەساتىكى نوئى تىرى

کۆمه‌لایه‌تی یه‌وه که له‌تواناو پرکیفی خۆیدا نی‌یه کاریکی وه‌ها بکه‌ن
 ته‌میش نابوت بیه‌ت و لی بقه‌ومیت ، و (سه‌گ شوانی پیکه‌وه بیه‌وه) ،
 بۆیه هه‌ر له‌و وه‌خته‌وه (بنه) بۆ سیاسه‌تی : (په‌رت که‌وسه‌ر که‌وه = فرق
 تسد) داده‌تیت !!

مستر (ته‌دموندز) یش به‌ پێی پێداویستی (الضروریات) ئه‌رکی
 فه‌رمان په‌وایه‌یه‌ که‌ی ، ده‌زانیت له‌ مه‌سه‌له‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی وه‌کو
 وه‌کو مه‌سه‌له‌ی (هه‌قه‌کان) دا که‌له دم‌ودووی
 (شیخه) که‌یانه‌وه - خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شه‌ده‌له‌ - وه
 هه‌ندی (حیکمه‌تی دنیا) تیدا دیوه ! له‌کاروباریکی وه‌ها ئالۆزو
 ناسکدا بریاردان شتیکی ئاسان نی‌یه بۆیه تۆزیک به‌شی ئه‌و سه‌رو به‌شی
 (ناشتی) تیدا ده‌هیلته‌وه ، و ته‌واو شولی لی هه‌لناکیشیت ، گیره‌شیوینیه‌که
 به‌که‌سانی تر ده‌سپیریت و (خه‌تاسوری له‌ خۆم دووری !!) ده‌لێت :
 بۆمیری مه‌ترسیان نی‌یه .. و کردنه‌وه‌ی قوتابخانه ده‌کات به‌ چاره‌سه‌ری
 کیشه‌و به‌ره‌که‌یان !! لا په‌ره (۱۸۷) کتیی (کرد ، ترک ، و عرب)
 دانه‌ری « ته‌دموندز » .

له‌ به‌رته‌وه‌ی که‌ مه‌سه‌له‌ی کۆمه‌لایه‌تی هه‌ر ته‌نها بریتی نی‌یه ،
 له‌ لایه‌تیکی تایبه‌تی له‌ چالاکی ئاده‌میزاد ، به‌لکو ته‌نجامی کۆمه‌لێکه
 له‌ چالاکی ئابوری و بیروباوه‌رو په‌یوه‌ندیه‌کانی ناو کۆمه‌لگه
 (Social Relations) ئه‌و په‌یوه‌ندایه‌تیانه‌ی که‌ کۆمه‌لگه‌ی پێوه‌ به‌نده‌ی
 له‌سه‌ری دروست بوه (Social Structure) ، و ئه‌و په‌یوه‌ندایه‌تیانه‌ی که
 گۆپاوه‌و له‌ گۆپاندايه ، به‌ درێژایی ته‌مه‌نی ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه .. به
 درێژایی ماوه‌ی سوپانه‌وه‌ی کوره‌ی ئه‌رز به‌ ده‌وری خۆیداو به‌رامبه‌ر به
 پۆژ .. هه‌تد ئه‌و گۆپانانه که‌ وا که‌م و زۆر کار له‌ وێژدان و ده‌روون و

شیوازی بیر کردنه وهی هه مو کهس و نه دایکی نه و کومه لگه یه و ،
 کومه لگه ی ناوبرا ده کهن ... ، بریتیه له گه لیک جالاکی ئالۆسکا و
 تیکه ل و ییکه ل و ئالۆز ، له و باوه پرده دا نیم که «تاکه کللیک» هه بیت بو
 هه مو قفله کانی بشیت و بتوانیت بیان کاته وه و نه و هه مو ئالۆسکاوی و گری و
 لیچکه ی پی بکریته وه ... هتد وه یا په چه ته یه کی تایه کاری هه بیت بو هه مو
 دهر دو مهینه ته یه کانی بشیت و چاره سه ری بکات ... !

به لام شیوازه که ی مستر (سی • جی • نه دموندز) کللیکه قفلی
 گیره شیوینی و ئاژاوه و ئاشوب و خوین پرشتن ده کاته وه ... ! په چه ته یه که
 به که لکی دهر ده سه ری و سه ر ئیشه که ی (الصداع) خویان دیت و
 په س - گهر چی بو ماوه یه کیش بیت - ، به لام قفله کانی تر که په یوه ندیان
 به زیان و گوزهرانی خه لکه وه هه یه ، زیاتیک که شایانی ئاده میزاد بیت
 لایه قی نه و زینده وه ره (دوو پی) یه بیت ، که داهینه رو دروستکه ری
 هه مو خیر و بیرکی سه ر زهویه ، نه و زینده وه ره که به ره و ئاسمان چوه و
 به ناخی ئه رزدا چۆته خواره وه ... ! نه و زینده وه ره ی که وا به (تهن و
 لهش) یس گه یشتوته مانگ ... ، نازانم بویرم بلیم نه و زینده وه ره ی که
 پیرو پیغه مبه ران (له وه) و بو (نه وه) ... !! نه م کللیه یان لای کومه لانی
 خه لک خویانه بو کاتیکه که نه و کومه لانی خه لکه پی و پربازی زیان و
 گوزهرانی خویان بزانی و گومرا نه بن ... ، به کورتی له ته جرو به و
 تاقی کردنه وه یانه وه فیر بن و شاره زا بن ، په ش و بو ر ، دۆست و دوژمن
 له ناو خویاندا جیا که نه وه دۆست و دوژمنی زیان و گوزهرانیان بناسن ...
 نه و سا به کللی ناسین و زانین دهر گای زیان و گوزهرانیان بو ده که ویتسه
 سه ر گازی پشت ... !

به لام مستر (سی • جی • نه دموندز) سنگیکه و ده ی له قینیت ... !

شتيكە پەگ و پيشەى لەناو خەلكە كەو كۆمەلگە كە خۆيداىە و پىيان
 دەفرۆشیتەو . . . ، ئىتر تال و كرمىى لەسەر خۆيان و ئوبالى بە ئەستوى
 خۆيان . . . ! بۆيە ھەر لەسەتاو ھەولى داو ەشان بەشانى تۆمەتەكانى كە
 (ئاراستىى (ھەقە) كانى دەكات ناليم (سىياسەت) بەلكو دەلیم پەوشت و
 كردهوى (پەرت كەوسەر كەو ە) يان لەگەلدا بەكار بىتیت . . . ، تا بيان كات
 بە ئاردى ناو دىر كان . . . ! خۆيان خۆيان بخۆنەو ە ! گەرچى بەم پەوشت و
 شىوازەى تا ماو ەيەك سەر كەوتىن ياو ەياو ەرىتى بەلام سەر كەوتىكى
 « وەختى » بۆ ئەمىش وەيا بۆ « ئەمانىش » ھىچى تى ناچىت . . . پۆنى
 خۆيان دەداتەو ە لەسەرى خۆيان . . . ، سەر كەوتىكە جىى ئومىد نىيە ،
 پىشى پى نابەستىت . . . ! چونكە (ماكو چەكەرى) كىشە كۆمەلايەتى -
 ئابورىيە كە ، كەوا (ھەقە) كان وەكو لەپىشەو ە و ترا ئاوتەى پىيازە كەى
 خۆيانيان كەربو ، لەناو كۆمەلگە كەدا ھەرماو ە . . . ، پۆژ كۆپو كۆمەلى
 تىرىش با بەشىوازىكى جىاوازش بىت - دەخاتە سەودا و ئەندىشەى
 چارەسەر كەردنى ئەو كىشانە ، واتە لەم پو ەو ە ، زياتر ئاوەل و ھاوپى بۆ
 (ھەقە) كان پەيدا دەبىت ، گەرچى لە بنەپەرت و بۆچون و چۆنىتى (الكيفية)
 چارەسەر كەردنى ئەم كىشانەدا ، لە توندو تىرى شىوازدا ، لەوانەيە كە
 (ھەقە) كان لە چاوياندا بەحەوت ئاو شۆرابنەو ە . . . !

لەپىشەو ە و تمان كە مستر (سىسل . جون . ئەدموندز) چاوى
 گىراو ە لەخزم و خويشانى خوالى خوشبو (شىخ عبدالكرىم) ى شەدەلە
 (بنە) يەك دانتى بۆ كەردارە پەسندە كەى لەمەرخۆيان - كەردارى
 (پەرت كەو سەر كەو ە) - ئەم چاو گىپران و لەدەمەو ەدانەو ە ھەول و
 تەقەلايەى بە خۆپايى و بى سود نىيە بۆ ئەو مەبەسە دورەى كە ھەيەتى و
 بە تە مایەتى بەرامبەر بە (ھەقە) كان كەرتىيەلە : ۱ - كەرت و پەرت كەردنى
 (ھەقە) كان ولاواز كەردىان و لاواز كەردنى ئەو مەترسىش كە لەمانەو ە

پهیدا ده بټت - که هاوبه شټتی و ته بایی و یه کسانټیه که یانه - ... ،
 ۲ - له که دار کردنی ټهو بهر بهش له شیخانی سهر به (هقه) که وا
 له سهر کردایه تیه که یانه وه زوړ تریکه ، به تریک کردنه وه یان له خوی و دام و
 ده زگا کهی خوی ، که ټهم ده ستکاریه ټه نجامیکی کوشنده ی ده بټت
 به نیسبهت (هقه) کانه وه ټیکرا ، چونکه ټهو بهر بهی که له مه وه
 تریکه ده که وټته داوی یه وه ، قهر زداری ده ستیا وټتی به سهر یه وه ، ټیتر
 ده بټت ټهو قهرزه ، ټهو کاسه ټارده له سهر بهستی و ټازادیه کهی خوی
 بداته وه به و ... ! سهره پای که ټهم ده ست ټیوه دانه ی ، ده ست وه شان دټیکه
 پراسته و خو له سهر و کایه تی و له پشه وایه تیه که یان ، به
 واته یه کی تر ناوچه رگ و (مهر که زیه ته که یان) ده گریته وه ، چ بو
 (هقه) کان و چ بوهر رپیک خراو ټیک کومه لایه تی بټت یا سیاسی ، له
 بنه پرته وه هلی ده ته کټیټ ... ده با توژی کیش سهر ییکی ټهم شیوازو
 رپیازه بکه بن ، نه خټیک لی و وردینه وه ، تا کو به ده می (ټهو) که سانی
 بی خه تا ، تاوانبار نه کرټ ، و له که دار نه بټت ، ته پرو ، وشک پیکه وه
 نه سوتی ، له نه شاره زایه وه مه به سه کهی (ټهو) بټته دی ، که ټهمه
 یار مه تدانټیکه ، وه یا بون به پردو بهرده بازیکه بو په رینه وه ی بیروپراو
 پیلانه کان یان به به لاشی و به خو پرایي ... !

مستر (سی • جی • ټه دموندز) له کټیه که ید (کرد ، ترک و عرب)
 وه کو خوی ده ی لټت : ۱ - پولیس له پره وشتی (هقه) کان ټاگاداریان
 کردوه (افاده) یان داوه ... هتد •

ب - بازار گانه به پټزه کانی توتن بیزار یان ده ربرپوه ، لای میری
 شکت یان لی کردن بون به شایه تی ټهو به سهر (هقه) کانه وه • دیاره له
 تاوو هه وایه دا (مناخ) هه لټه ته (مضبط) یه کی چل که سیشیان

لئى كراوه تهوه ... هتد كه و ابو پيشه كيهك ساز بوو و هاتوته ئاراوه ، نهو
پيشه كيهى كه پراسته و خو ، يا لابه لا (دهست و دهمى) هم و ديا (ئهمانى)
تيدابوه ، وه كو پيشتر باسكرا ... !! ئيتير (هم) وه يا مستر (سى • جى
ئهموندىز) كه نهو به لگه و نيشانه (خو كردانهى خوئى !!) لا
ئهموندىز (كه نهو به لگه نيشانه (خو كردانهى خوئى !!) لا
كو دهمي ته وه ئنجا پيوسته له سه رى بجوليت ، چونكه نوينه ريكى به رزى
حو كومه تيكى دا گير كه ره له وه زاره تى ناوخوئى ولا تيكى دا گير
كراودا ، همو ته ماشاى دهمى هم ده كه ن ... ! كه ده بيت (شخصيا)
له شوئى كارومات (محل الحادثة) ئاماده بيت و ئاگادارى هم مه سه له يه
بيت ، بو چاره سه ر كردنى به پيرى يه وه بجيت ! چونكه قوناغى فسك و
هوړو جرت و فرتى پيلان دانان به نه نجام گه شت ، ئيتير مه سه له كه ، كه وته
باريكى تره وه ... !! كه ده بيت له م باره ياندا ، له م مه له بنده ياندا چاره سه ر
بكرت ، كه نه ميس بارى ياساينى و قانونى يه ، كه وا ميرى پاسه وان و
پاريزه رينى ... هتد بو يه مستر (سى • جى ئهموندىز) هه لده ستيت
ديده نى يه كى خوالئ خوشبو (شيخ عبدالكريم) ي شه ده له ده كات ، له مال و
خانه قاكه يدا گفتم و گوئى له گه لدا ده كات ... (حيكمه تيكى دنيايى)
له فه رمايشه كانى (شيخ) دا ، ده دوزيته وه ... ئيتير نه وه بنده ناخايه تيت
خوالئ خوشبوان (شيخ عبدالكريم) ي شه ده له وه (حاجى شيخ عارف) ي
سه ر گه لو ده گيرين ، ئيتير ميرى ده كه ويته راوو دوونانان ... هتد هم
كه ين و به ينه يه كه سه ر دواى ديده نى و چاوپي كه وته كه ي (ئهموندىز)
به (شيخ عبدالكريم) ده ست پي ده كات ... !

ليره دا پرسيارتك قوت ده بيتته وه و ديتته پيشه وه ... ، بو جى مستر
(ئهموندىز) نه وه بنده بي لوتفه له گه لياندا ... ؟ ئايا هيچ شيوازيكى
(اسلوب) دم لووسى و ديبلوماسى نه وئوى نه بو كه له ئه ركى هم گرتن و

بردنه چ له سه رشيخاني (ههقهه) وچ له سه ر ميريش كه م كاته وه له كاتيكد
 كه ئهم فه رمان په وايه كي به رزو گه وره بو ، دام و ده زگاي وه زاره تسي
 ناوڅو كه ي ئه و ميريده دا . . . ، وه يا كاريكي وه ها بگردايه ، باري هيچ نه بيت
 (شيخه) كانيان بكات به ئه نگوستيله و بيان كاته په نجه ي څويه وه . . . ! به ش
 به خالي څوم له و باوه په دام كه (ئه دموندز) له م پرووه وه هه رگيز
 كه مته رڅه م نه بوه و دريغي نه كرده و ! چوونه كه ي بو شه ده له بو خزمه ت
 (شيخ عبدالكريم) نيشانه يه كي زه قي چالاكي و لي ها توويي بوه ، بو
 به رژه و وندي فه رمان په وايه تيه كه ي . . . ! به لام وا دياره كه خوالي خوشبو
 (شيخ عبدالكريم) ي شه ده له ي بو نه رم نه كراوه و نه خوساوه ، به كورتي
 (شيخ) ي بو (تاو) نه كراوه ! له گه ل ته واوي پيژمدا بو ئهم زاته ، كه
 ئهم وشه يه لايه قي ئه و ني يه . . . به لام ده قاوده ق شاياني ئهم جوړه مامه له يه و
 كرده وه يه يه ، مايه شانازيشه بو خوالي خوشبو (شيخ عبدالكريم) ي
 شه ده له ، چونكه مستر (ئه دموندز) نه يتوانيوه هه لي فريوئيني و لاسي
 بدات . . . ! بچي گومان ئهم پيشناري هه بوه به لام (شيخ) قوبولي نه كرده و
 ده ستی ناوه به پروويه وه بو يه به و جوړه له (ههقهه) و شيخاني سه ربه (ههقهه)
 به قين داچوه ! ئه وي پي ي و توون ، پي ي و توون (۱۸۷۷) كتيه كه ي
 ئه دموندز (كرد ، ترك ، عرب) . . . ئنجا ئه و كوړو كوومه لانه ي كه به
 هه زارويه ك په ت يابه ندي ئهم و جلّه وي كاريان به ده ست ئهمه وه بوه ،
 به پرووپامايي ده هاتن قسه كاني ئه ميان ده قوسته وه به (ههقهه) كانيان
 ده و ته وه . . . ته نانه ت بو ئافه رين له لايه ن ئهمه وه و ره زامه ندي (سلاو) شيان
 ده دايه وه . . . ! ئهمه هه موي سه باره ت به فه رمان په وايه تيه كه ي ، كه وا
 له به پړيوه بردني كاروباردا (به خشيش) و به خشنده يي (الكرم) و خه لات
 بو پاراستي به رژه و وندي و جي به جي كردني گيرو گرفتني فه رمانه
 يداويسته كاني (الاوامر الضرورية) فه رمان په وايه تي و فريودان و له

خشته بردن ... هتد ، ههروه ها له پرووی کۆمه لایه تی و دره وشانه وه و
بریسک وهوپی ده سه لات و گه وره یی ناو کۆمه لگه و (سه رداری و
سه روه ریه) که یه وه له ولاتی دوا گه وتودا ئهم به خشیش و به خشنده یه
ده وریکی سه یرو ئه فسونای هه یه !!

ئیتیر مستر (ئه دموندز) له کتیه که یدا بۆیه خوالی خوشبو (حاجی
شیخ عارف) ی سه رگه لو ده کات به داهینه ری (هه قه) یه تی ... ، تا بیکات
به گورزی ده ستی خووی و به ربهره کانی خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی
شه ده له ی پی بکات و به (حاجی شیخ عارف) هه پره شه له م بکات ... واته
یا (شیخ عبدالکریم) ئه گه ر له گه لماندانه بیته ، له خۆمان نه بیته له جیگه ی
تۆه هه یه ... ! به لام له (ده مه وه دانی) خوالی خوشبو (حاجی شیخ عارف)
به م شیوه یه و یه وه به سه به کاکل و تو یکلله وه ده غه لی و نا پاکیه ... ! ته نانه ت
(حاجی شیخ عارف) خویشی ئهم قسه یه ی (ئه دموندز) ده خاته
یشت گوئی و به لایدا ناچیت ... ، ئه کینه له گه ل خوالی خوشبو
(شیخ عبدالکریم) ی شه ده له دا به جوت نه ده گیران و پراوودو و نه ده نران ... !
هه رچه نده خۆم ئهم زاته م نه دیوه و به خزمه تی نه گه یشتوم ، به لام
ئه وانده ی که دیویانه و پرسیارم لی کردون تیکرا باسی باشی و ژیری و
دور ئه ندیشی خوالی خوشبو (حاجی شیخ عارف) یان کردوه که ئه مه
شایه تیه کی ده ماوده م (تواتر) و جئی باوه پرو شایانی ستایش و پیره بو
ئهم زاته ... !

خوالی خوشبو (حاجی شیخ عارف) و یستویه تی له گوشه نشین و
و که نارگیریه وه ، به هووی ئه رزو ئاوه وه ، گوزه رانیکی هه بیته ... و
دیاره چه زی نه کردوه که خووی توشی سه رتیشه و گێراوی (ارشاد) و
گه پرو گێچه لی مریدومه نسوب و مه حسوب بکات ... ! ئه کینه له م پرووه وه ،

ده‌بوایه جی‌دهستی چالاکیه کی دیاربوایه . . ! خو ئه‌گهر به‌ربه‌ره‌کانی
 خوالی‌خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی‌شه‌ده‌له‌ی بگردایه ، وه‌یا هه‌لو‌یسنیکی
 ناحه‌زانه‌ی هه‌بوایه به‌رامبه‌ری له‌بابه‌ت سه‌رگردایه‌تی کردنی (هه‌قه) وه ،
 ئه‌و دپهاتانه‌ی که‌له‌و ناوچه‌یه‌دا له‌ژیر دهستی‌دا بو وه‌کو : (قۆمرغان ، و
 قهرانگویی ، و تو‌یزاوا ، و حاجیتان) که‌دانیشتوانی (هه‌قه) بون و سه‌ربه
 (شیخ عبدالکریم) دووچارای کیشه‌یه‌کی ئیجگار زۆر ده‌بو ، له‌گه‌لیاندا ،
 وئیش و کاریشی په‌کی ده‌که‌وت . . ئه‌مه‌ له‌لایه‌ن ، له‌لایه‌کی تره‌وه‌ که‌ئهم
 لایه‌نه‌یان زۆر گزنگه‌و بایه‌خیکی تایبه‌تی هه‌یه‌و گه‌لیک مانا ده‌ به‌خشیت !
 به‌ربه‌ره‌کانی کردنی خوالی‌خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی‌شه‌ده‌له‌ ،
 له‌مه‌سه‌له‌ی سه‌رگردایه‌تی کردنی (هه‌قه) دا ، به‌م به‌ربه‌ره‌کانیه‌ زیاتر
 له‌مستر (ئه‌دموندز) و دام‌وده‌زگا که‌ پێ نریک ده‌کرده‌وه ، بو پاریزگاری
 خوی له‌م بارودۆخه‌یدا ، ئه‌وان ده‌بونه‌ پشت‌و‌پشتیوان بو‌ی و ته‌میش
 به‌ناچاری هانای بو‌ ئه‌وان ده‌هینا ، که‌ئهم باره‌ی بو‌ ئاینده‌و پاشه‌پو‌ژی
 شایانی ستایش و جی‌ی شانازی نه‌ده‌بو بو‌ی . . . ! خو ئه‌گهر خوالی‌خوشبو
 (حاجی شیخ عارف) دوا‌ی قسه‌ی مستر (ئه‌دموندز) بکه‌وتایه ،
 چاره‌نوسی خوی و کوپه‌کانیشی له‌چاره‌نوسی (قانگه‌لاژک) به‌ده‌م‌باوه
 باشت‌ر نه‌ده‌بو . . ! بو‌یه‌ دوره‌په‌ریزی‌یه‌که‌ی له‌سه‌رگردایه‌تی کردنی
 (هه‌قه) و (هه‌قه‌یه‌تی) به‌هه‌رچ بیانوو‌یه‌که‌وه‌ بو‌یت . . .
 دوورته‌ندیشه‌ک و ژیری‌یه‌کی تیدا‌بوه ، ئیتر هه‌رله‌وساوه ، کوپه‌کانیشی
 به‌که‌سابه‌ته‌وه‌ خه‌ریک‌بون و به‌ئیجاره‌ گرتنی جو‌گه‌ی « چالاغ »
 له‌سه‌رچه‌می (تابین) ، و توخونی هیچ قۆمیه‌و قۆمیه‌کاریه‌کی دژ به
 سه‌رگردایه‌تی (هه‌قه) ، و هی‌تر نه‌که‌وتون ، به‌هیمنی ژیاون تا نویسنی
 ئهم چه‌ندیره‌ش . . !

(۹)

لهسالی ۱۹۲۷ز که یه کهم بیرى نهوت لهم ولآتهدا لهلايهن گهله
کومپانيه کانی (I.P.C.) وه هه لکه ندر اووه و له پرووی بازار گانیه وه
(نهوته) که نرخ و بایه خیکی پهیدا کردوه ، پیش ثم سهرده مهش به
نیو چهرخ - ته گهر چهرخک صدسال بیت - ثم ولآت و ناوچه یه که
له پرووی جوغرافیاوه لای ته وروپایه کان به (Mesopotamia)
میزو پوتامیا ، واته دۆلی دوو پروووباره که = (وادی الرافدین) به ناوبانگه
سهرنجی گهشتیاره ته وروپایه کانی پراکیشاوه . . به گه لیک ناوه وه ،
ته نانهت به بهرگ و میزه ری ئاینی خه لکه که یه وه ! هاتون گوا یا بو
پشکین و لیکو لینه وه ، و دۆزینه وه . ، ثمه له کاتیکدا که وریا بونه وه که ی
میلله تانی ته وروپا ، ته نجامیکی سروشتی ، بو ته و شوپشه زانیاریانه یه ،
که پیش ثم به چهند چهرخک ته و میلله تانه ی خستبوه سهر رپبازی زانین
به هو ی لیکو لینه وه و پشکینه وه ، که به پرووخانی رژیمی دهر به گی ، و
پهیدا بونی رژیمی سهرمایه داری له ته وروپادا دهستی پی کرد . . له
راستیدا ته وی یو یسته بو تریت رژیمی سهرمایه داری له سهره تایدا بو
گه شه کردنی ، پشتی به زانیاری ده به ست ، ثمه پیش ته وه ی بگاته یله ی
ته مپو ی که وا ئیمپریالیزم وه یا « ئیستعمار » . . ! ههرچه نده هه ول و

تەقەلا ، لە پرووی دۆزینەو ، و لیکۆلینەو و شارەزایی و شارستانییەو (الحضارة) لە ھەرلایەك و لە ھەرلایەكەو بەت کارئەکی پەرۆز و باشە لەم مەیدانەدا ، گەشتیارە ئینگلیزەکان پێشەنگی کاروانی ئەم گەشتیارانە بون . . . سەبارەت بەو ، کە میلەتی ئینگلیز لەپیش ھەمو میلەتەکانی تری ئەوروپادا ، ھەر لەسەدەمی (پەرچەریک) ھەو کەوتنە سەرباری تەجروبو و تاقی کردنەو ، و پشکین و دۆزینەو ئێتر بونە پێشەو و کراس سوری بەر لەشکری پزیمی سەرمایەداری و ، وەستەو بلیمەت تیایدا . . تەنەت بونە تەپراوێر پێ کراوی یاسایی (مستشار قانونی) (Legal Adviser) بۆ ھەمو پزیمکی سەرمایەداری لە ھەرلایەك بەت . . !

پێ چەند و چون ، ئەگەر زانین و زانیاری و شارەزایی بەپێچەوانە ی خێر و خوشی وەیا گۆران و پشکەوتنی کۆمەلانی خەلکەو بەکارھێنرا ، وەیاخود خرایە پێناو و پاراستنی مەبەسیکی تایبەتیەو . . ! ئەوسا دەبێتە ھۆی مەینەتی و کۆلۆلی بۆ کۆمەلانی خەلک . . وەکو پزیشکی کە زانیاریە پزیشکایەتیە کە خۆی (Medical Sciences) تەنھا بۆ بون و دەولەمەندی ! تەرخان کات و بەکار بەیت و بیکات ، دەستمایە بۆ ئەم مەبەسە . ! دیارە لەم بارەدا « قازانج سەری مایە دەخوات » زانیاریە کەش سوک و پسواری بەت . . لەم پەرەووە یەکیک لە زانایان و تویەتی : (بێردۆزە ئەندازیاریە کانیش « النظريات الهندسية » ئەگەر چاکە ی مەرۆف و خەلکی تیدا نەبوا ، و بەکەلکی کەس نەھا تاییە ، ھەرگیز خەلکی ئەو بێردۆزانەیان نەدەسەلماندو دەیان گۆرین . . !) بۆیە شتیکی سەیر نییە کەوا جم و جۆل و چالاکی ئەو گەشتیار و پشکینارە زانین و شارەزاییە کەیان لای خەلکی ولاتەکەو (خانەخوێ) ! جێی گومان

سَل کر دنه وه بَیت ، ته نانهت له گهلَک (لا) هه ندیکبان چاره نویسیکی په ست و
غه مناکیان هه بو وه !!

با له بابته که مان زوړ دوور نه که وینه وه ، چونکه به لای منه وه -
گهرچی له هه قه وه هه قه یه تیدا (لا) نیم و له وان نیم ، ته نها بو مشتومال کردنی
پراستی و حه قیقه ت ، ثم هشتومره ده کم ، دیسانه وه به پیداوستی سهرشانی
هه مو پوښنیریکي ده زانم که ده بی به رامهر به و کاره ساتانه ی
که له نریکیه وه پروو ده دات بیروپایه کی پراست و دروستی هه بیت له
تاستی تا کو : ا - نه بیته نیچیریکي دوودلی و پراپی !! ب - واتهی
ناحه زو دوژمنی هه مولایه ک به پراست نه زانیت !! ئنجا بینا له سه و ثم
دوانه بریار بدات ، دیاره ئه نجامه کهش ، بو پوښنیریتی (الثقافة)
شیواندن و تیکدانه ، وه بو پوښنیره کهش (المثقف) له گهل مه پدا
شیوه ونو له گهل گورگ دا شایی کردنه !!

ئیر ته و قسه و قسه لو کهش ، که دواي (هه قه) کان خراوه ، ته و
ته قو توقه ی له مان کراوه ، ته و پراوژان و ئازاردی که واه مان چه شتویانه و
به سه ریان هاتوه !! هتد - دلیان له خویمان دا نه مینی !! - به شیکه
هه مووی نی یه ، له و کیشه و به ریه ، که له پیناوی مه سه له سه ره کیه که دا
هه مو میلله تی گرتبوه وه ، و ئاوقای هه مو و هاو نیشتمانیه کی دلسوز بو بو ،
به کورتی : سزابو ، تو له بو ، (تو له) ی ته لقه له گوئی نه بون و (کوپنوش)
نه کردن ، له پیره وی مه سه له سه ره کیه دا ، که واه گشت شاره زایی و چلاکی
گه شتیاره ئینگلیزه کان و سپوره کانیانی سهرجه م به ره و پروو کرابوه وه ،
به مستر (سی • جی • ته دموندز) یشمه وه ، هه مو له خزمهت و پیناویدا
بون !! له پیناوی ته و « بیره نه وتانه » دا که واه کانگای سامانیکي بی
شومار بون و خرابونه ژیر چه پوله ی که له کومپانیه کانی نه وت ، بو

دەرھینانی و کیشه وه کردنی ئەم سامانە بەتالانی ! بۆ سودی مشتیک لـە
بازرگانانی ئەم پیشەسازیە - پیشەسازی دەرھینانی نهوت و پالۆتیی - لە
پیناوی پاراستنی ئەم بەرژەوێندیه چه ورەو . . ! لە ھۆشیار بونەو و
(وریا) بونەو و خەلکی ولاتەکو و خێر نەبینین لەم سامانەیان . . !

ئەجا دروستە ئەگەر بلییم : تیکوشانی خەلکی ولاتەکو
نیشتمان پەرورەران و ئازادیخوازانی تیکرا ، ئەوێندە بەرمیلی نهوتی
کیشەو و کراو . . ئەوێندە بەرمیلە فرمیسک و خوینی پتو و بو . . !
چیرۆکی ئەشکنج و ئازاریش لەم پڕپەودا بو بە (بەیتی بلە !) نالییم
ھەر کو تایی نایەت . . ، بەلام دەخایەتت . . ! ئەمە ئەک ھەر لێرە ھەیه . .
بەلکو لە ھەمو ئەو ولاتەدا کە بۆنی نهوت وەیا بۆنی ھەر سامانیکی تری
چەوری لێ دیت ، ھەمان ئاش بە فرمیسک و خوینی خەلکەکی و
ھاو نیشتمانیا نی لە کاردا یەو دەگەریت ! گەرچی پڕباز و شیواز ، جیاوازی
بن بەلام ئامانج و مەبەس ھەر یەکە . . !

لەم بارو دۆخەدا مەسەلە کومەلایەتیە کە ، و ھتد دەخریتە بریتی
(سیاسە) تەو و ! سیاسەتیش لە پیناوە و خزمەتی ئابوری و (اقتصاد) دایە ،
بێ گومان ئەمیش دەستیای ! بەسەر سیاسەتەو ھەیه ، دەبێت پاداشی
بداتەو ، واتە ئەمیش یەعنی ئابوری و (اقتصاد) دەبێت لە پیناوە و خزمەتی
سیاسەت دا بێت . . کورد واتەتی : (ھەمو پڕگەیکە بۆ « بانە » دەچیت . !)
واتە ھەمو پڕباز و شیوازەکان لە سیاسەتدا یەک دەگرتەو ، و دەچیتەو بۆ
سیاسەت . . ئەجا ئەوی ویلی پەواو ناپەوا یە ، وەیا ھەق و ناھەقەو
بەدوایدا دەگەریت تەواو ماندوو ، چەواشە دەبێت . . ، تا دەی گاتی و پێی
شاد دەبێت - لەم پڕپەودا - توشی گیرەو کیشە یەکی بێ ئەندازە
دەبێت . . ! ئەم کیشەو بەرە یە کوتومت لە چیرۆک و تەلیسمی (قەلایجە)

دەرھینانی و کیشەووە کردنی ئەم سامانە بەتالانی ! بۆ سودی مشتیک لێ
بازرگانانی ئەم پیشەسازیە - پیشەسازی دەرھینانی نەوت و پالائوتی - لە
پیناوی پاراستنی ئەم بەرژەووەندیە چەورەو . . ! لە ھۆشیار بونەووە
(وریا) بونەووەی خەلکی ولاتەکەو خێر نەبینین لەم سامانەیان . . !

ئەجا دروستە ئەگەر بلییم : تیکوشانی خەلکی ولاتەکەو
نیشتمان پەرورەران و ئازادیخوازانی تیکرا ، ئەووەندی بەرمیلی نەوتی
کیشەووەکراو . . ئەووەندی بەرمیلە فرمیسک و خوینی پتووە بوو . . !
چیرۆکی ئەشکنج و ئازاریش لەم پێرەودا بوو بە (بەیتی بلە !) نالییم
ھەر کوتایی نایەت . . ، بەلام دەخایەنیت . . ! ئەمە نەک ھەر لێرە ھەیە . .
بەلکو لە ھەمو ئەو ولاتانەدا کە بۆنی نەوت وەیا بۆنی ھەر سامانیکی تری
چەوری لێ دیت ، ھەمان ئاش بەفرمیسک و خوینی خەلکەکەو
ھاوینشتمانینانی لە کاردایەو دەگەریت ! گەرچی پێبازو شیواز ، جیاوازی
بن بەلام ئامانج و مەبەس ھەر یەکە . . !

لەم بارو دۆخەدا مەسەلە کومەلایەتیەکە ، و ھتد دەخریتە بریتی
(سیاسە) تەووە ! سیاسەتیش لەپیناوەو خزمەتی ئابوری و (اقتصاد) دایە ،
بێ گومان ئەمیش دەستیای ! بەسەر سیاسەتەووە ھەیە ، دەبیت پاداشی
بداتەووە ، واتە ئەمیش یەعنی ئابوری و (اقتصاد) دەبیت لەپیناوەو خزمەتی
سیاسەتدا بیت . . کوردواتەتی : (ھەمو پێگەیکە بۆ « بانە » دەچیت . !)
واتە ھەمو پێباز و شیوازەکان لە سیاسەتدا یەک دەگرتەووە ، و دەچیتەووە بۆ
سیاسەت . . ئەجا ئەوی ویلی پەرەواو ناپەرەواوە ، وەیا ھەق و ناھەقەو
بەدوایدا دەگەریت تەواو ماندروو ، چەواشە دەبیت . . ، تا دەی گاتی و پێی
شاد دەبیت - لەم پێرەووەدا - توشی گیرەو کیشەیکە بێ ئەندازە
دەبیت . . ! ئەم کیشەو بەرەیکە کوتومت لە چیرۆک و تەلیسمی (قەلایچەو

پاختو و سوال ده كسەن ••• فەرمان پەواكە دەپرسیت ئەمانە
 چ كارەن ؟! یارو یاوەرەكانی وەلامی دەدەنسەو دەلین : ئەم دووانە
 زۆردەمێكە لەم شوێنەدا سوال دەكەن و بڕایەتیان زۆر خۆشە موو بە
 بەینیاندا ناچیت •! ئیواران كە پۆشستەو ، هەرچیەکی دەستیان كەوتییت ،
 بە یەكسانی و بەتەبایی وەكو برا بەشی دەكەن •• ئنجا فەرمان پەواكە
 ئەمە دەزانیت لییان نزیك دەبێتەو پارە یەکیان بۆ فری دەداتە ناو دەستە
 سەر كەیانەو بە دەنگی بەرز دەلێت : (ها ئەمە لێرە یەك ••!) ئیواری
 كە دەپۆنەو ، وەكو جارێك حیسابی دەستكەوت بکەن و بەشی بکەن
 (لێرە) كە ی تێدانی یە ، لەنەكتری دەكەونە گومانەو دەبێتە مشتومریان
 بەگزی یە كەدا دەچن ••!! بۆ بەیانی لەبەر دەرکی مزگەوتە كە بە
 لیوولوتی ئاوسا و ناوچەوانی هەلتۆقیو لەشولاری بریندار بە پلاری
 كویری ••، دەیان بینن ! هەریەکیان پرووی كردووە لایەك و پشت لە
 هاوپی جاران غەبارو كزومات دانێشتون ••!

تاكو چۆنتی كۆششە كە بۆخوینەری بەرپز پتر پروون كەینەو ،
 كەوا چۆن چلیسی و چاوچنۆکی ، وەیا بارە نالەبارە كە لەمەر
 (سیاسەتی اقتصاد) و ئابوری لەلایەن بیگانهی داگیر كەرەو لەناو ولاتی
 داگیر كراو دەست بەسەردا لەشت ئەم كارەساتە كۆمەلایەتیانەو خۆی
 مەلاس داو ، بەجۆریك كە پەنجە ی تاوان و خەتا و پرووی دەم پراستەو خۆ
 ئاراستەیان نەكریت •، سەرگورشتە یەك لە گەنجینهی ژیا نی كۆمەلایەتی
 خۆمان ، دەگیرینەو ، كە پوخته كەشی دەماو دەم بلاو بۆنەو بوە بە
 قسە یەکی نەستە !

دەلین :- ئوبالی بە ئەستۆی ئەو ی وتی- پیری ژنیك لە سامانی جیهاندا
 بۆ سەرماو سۆلە ی زستان و تەنگانهی چلە كە ی كۆپەلە یەك پۆنی خۆمالی

نايابی له ترسی پیاوخراب ، له پشتیره که یاندا شاردبوویهوه ، چونکه دایره ههستی کردبو ، که (ههباس) ناویک به کوپه له پوښه کهی قیر یوه . . ! ئیر بۆ ئهوهی بهسهر کهسدا نهچیت و کهس خهتابار نهکات ، وه بۆ دۆزینهوهی دزی راستهقینهش کهوته پیلانوتهگیر . . ! ئنجا هاته پشتیره کهو دهورو بهری کوپه له کهی ئاورپشین کرد . . به جوریک تا بو به قورپنکی خهست ، سا بهشکو شوین پیی دزه که هه لگريت . . ، وهیا نه کهر دزه که بهمهی زانی خوی لهقهرهی کوپه له کهو شوینه کهی نادات . . دیاره ئهم ههول و تهقه لایهی دایره بۆ بهرگری له سامانه کهی و پاراستنی شتیکی دروست و بهجییه !

بهلام (ههباس) ی چلیسی چاوچنۆک ، که بهم کردو کوشه ی دایره دهزانیته ، دیت ههر له پشتیره کهدا سواری گویدریر کهی پیره ژن دهیته ، ههر بهسواری ئهوهوه خوی ده که یه نیته ئاستی کوپه له کهو چنگیکی باشی لی داده گریت و بهسواریهوه ده که ریته دواوه ، کوئی دریرزه کهش له جیگه کهی خویدا ده به سیتهوه ! دواپی دایره که بهمه دهزانیته له بهرخویهوه ده لیت : (سم سمی کهری و چنگ چنکی ههباسی . . . ئهمن سهرم لهم کاره ده ماسی ! واته ده ئاوسی) •

ئیر داگیر کهری بیگانه بۆ گه یشتن بهمه بهسی خوی و بهرگری و پاراستنی بهرزه وه ندیه کانی ، به تهنها خوی پیی هه لئاسیت و نای کات . . خوی ناخاته بهر چاوودهم ، به لکو ئهم ئهر که به کهسانی تری خه لکی ولاته که ده سپریت ، ئهو که سانهی که بۆ به بهسی ئهو بشین و بگونجین و له پرووی په وشت و خوو کرده وهوه له هیچ شتیکی باکیان نهیته ، ئهوسا بهسواری ئه مانه وه ، بههوی ئه مانه وه ده گاته ئامانجه کانی خوی . . ! تا سهر له هاو نیشتمانیانی دلسۆز بشیوینیت « ئهونه ناسن » ! وسهریان له ئاستی

کاره ساته کان بماسیت - بئاسیت - و سهرسام بن و میا باری هیچ نه بیت ،
 خه لکی ولاته که و هاو نیشتمانیان بهیه کتیه وه ، به خویانه وه خه ریک بن و
 شوین پیی ئەم هه لئه گرن و ئەم نه دۆزنه وه ، وه یا تا ئەم ده دۆزنه وه ، له
 کهشمه که شه دا خه لکی ولاته که ته و او ماندو شه کهت ده بن ، وه له پیره وی
 ئەم که بن و بهینه و زۆران بازیه دا ، داگیر کهری بگانه قاقمیکنی باشی
 له ئاشناو رۆشناو گورزی دهست بو خوی پیکه وه ناوه و پهروه رده
 کردوه .! ئەوسا هاو نیشتمانیان له هیز و تواناوه یه خه ی ئەوان ناگرن ،
 به لکو له لاوازی و زه بونی وه بوی دینه مهیدان .!.

ئسجا دوا ی ئەوه ی که ئەم بیر نه وتانه ده رامهت و سامانیان زیادی
 کردو که وته ناوه وه ، نوینه رو کویتخا په سمیه کانی ئەم بهر ژه وه ندیهش
 له ناو دام و ده زگای ئەوسای میریدا ده سه لاتیان پهیدا کرد ، ئەگه نه لئین
 خویان ده سه لاتنی ته و او بون ! له م بارودوخه دا پتویسته دا پتویسته ئەم بیر
 نه وتانه ، ئەم سهر چاوه ی وزه و سامانه وه کو : « شه تله په یحانه ی
 ساوا . . له چاوی بهد دوور بیت » ! واته له چاوی خانه خوی ، له چاوی
 میله تی ولاته که و هوشیار بونه وه یه یان !! بویه ده بوایه خویان بهر گریان
 له خویان بکر دایه و خویان بیاراستابه . . . بو ئەم مه به سه شس ده بی
 کویتخا و گزیر و پاسه وانی جور به جور هه بن به بهرگی سیویل و نیشتمانیه وه
 به کورتی بو ئەم ئامانجه یا چه رده یه که له ده رامه تی نه وته که نه یکات ،
 لایه لایان راسته وخو به ره و پرووی ئەوان بکریته وه . . وه میریش چاوینکی
 لی یان بیت و ده ستیک بیت به شان و ملیاندا و جی لوتف و لایه نیان بیت و
 نازیان بکیشیت . . . !! ههروه کو میکروبی « سیل » که ده چینه له شه وه ،
 بو پارێزگاری خوی وه کو قه لغان و قه زاوه گیر ژه هر یک که پیی ده لئین :
 (ئەنتی توکسین Anti Toxine) به ده وری خویدا ده پیریت . .

ئەمانىشەن بەم جورە (ئەنتى تۆكسەن) ى خۇيانيان پىشت ۰۰، ئاشناو پۇشنى
خۇيانيان بە ناو كۆمەلدا بىلاو كىردەو ، بوونە (ھىلىكى لارى سەر بەوان
لە ناو حىزىكى سىياسى گەورە و فراواندا كە تىكرا كۆمەلگە و سەر و مې
ھاو نىشتەمانىانە ۰۰!! ئىتر بى دەنگ بون بە بەرەيەكى چەوت و نە گرىس و
نالە بار لە مېرووى نىشتەمانىدا ! ئىنجا ھەر وە كو پىسى و چەپەلى يارمەتدەرى
مىكروبن (نەزانى و نەفامى) و ھەرچىەكى لەم دوانەو داكەوئىت و
پەيدابىت و بوەشىتەو ۰۰۰، بە كورتى كەم و كورپى و ناتەواوى كۆمەلگە
بار و باوەرى ئاشناو پۇشناكانى ئەم گەلە كومپانىيە بون ۰۰!

(۱۰)

سەبارەت بەۋەدى كە مەلبەندى (ھەقە) كان گەلىك لە دېھاتە كانيان
نزىك وەيا لەناوچەى بىرە نەوتە كاندايە، بە تايبەتى بەشى سەرۋە و سەرۋى
پۇژھەلاتيان سەرپەرشتكارانى ئەم « بىرانە » شى دواى ھەولدايتكى زۇر
نەيان توانى پىرو شىخە كانيان بىكپن و بىان كەن بە كوتەكى دەستى
خۇيان . . ! لەھەر پروۋىە كەۋە بوپىت بەپاستى ئەمەيان مايەى شانازيە
بۇيان . . ئىتر لەپىرپەۋو ئەنجامى ئەم ھەول و كۆششەياندا ئەۋسەر
پەرستكارانە بۇيان دەر كەۋتەو ، گەشتىبۇنە برۋاو قەناعەتلىك Certainty
مادام نەبۇن بە پياۋو نۆكەريان ، كەۋابو بۇ بەرژەۋەندىە كەيان وەزنىگان
ھەيە . . ! ئىتر كەۋتە ھاندان و تىز كەردنى « ئەمۋەو » لە (ھەقە) كان
بەھەرناۋىكەۋە بىت بۇ كىش كەردنيان بەلاى ! (گەپى بارەترى) و شەپى
لابەلادا . . !! يان خەرىك كەردنيان بەم بەزم و پەزمەۋە لەبىر بىردنەۋەى
مەسەلە كەيان و ناشىرىن كەردنيان لاي خەلىكى . . ! خۇ ئەم
سەرپەرشتكارانى بىرەنەۋتە . . لەم پروۋەۋە ئەۋەندە كارامەو لى ھاتون
باۋەپ ناكەم بۇ بابەتە كەيان لەسەرناۋو ناتۆرە ، وەيا پەلپ و بىانو پەكيان
بىكەۋىت . . ! گەرچى پروۋكارو دىكورو ! (عنوانى) ھاندان و بەھانە كەش
ژن و ژن خوازوتەنگ چەلەمەى كۆمەلەيەتى و وەيا جۇگەو ئاۋو كىشەى

(تسويه) بئيت ! ئەم كىشە يە كەلەبنە پەتدا بۆ قول كەرنە وەى ناكۆكى
نىوان خەلک و تىكدان و ، وئرانكارى لە كاردە بۆ . . !

تەنھا لە پرووى بەلگە و پروون كەرنە وەى دەى ھىننە وەى ھىچى تە
ئەمەيان نىشانە يە كى زەق و ئاشكرا يە بۆ ئەو كەردو كۆشە (الاجراءات) كە
دژ بە (ھەقە) كان لە كاردە بۆ . مامۆستا (شاكر فتاح) كەوا خۆى
ئەوسا (قائممقام) و لى پەرسراوى يە كەمى ئاسايش بۆ لەقەزای
(چەمچەمال) دا ، « لەكۆمەلە پۆژنامەى - چەمچەمال » كەيدا
بلاوى كەردۆتە وە ، وەكو ئەو دەلئيت (ھەقە) كان لە (۳۵) دىى
ناوچە كەيدا ھەبۆ ديارە مامۆستا (شاكر فتاح) یش سەبارەت بەجى و
شۆينى فەرمان پەوا يەتە كەى ، لەبارەى پەيوەندايەتى ناو خەلکە وە ، چ
بەنيسبەت ئازا وە وە بە ھۆى لایەنگرى و لاسەنگ كەردنى مىلى تەرازووى
داوەرى وە (العدالة) . . چ لە دامەزراوى و پتەو كەردنى ئاسايش
بەركەمالى دا سەربارەت بەداوەرى ، وپەپرەو كەردنى يەكسانى و بە يەكچار
سەركەردن و پاراستى بەرژە وەندى خەلکە وە ، بەبى جياوازى ، لەبەر
ئەم جىگە تايبەتى و گەنگەى مامۆستای ناوبرا و تەكانى لەم وە وە
بايەخىكى تايبەتى ھەيە .

لە ژمارە (۱) پۆژى ۱/۷/۱۹۴۶ دا لەلاپەرە (۸/۹) دا لەبارەى
(ھەوالى چەمچەمال) وە لە كۆمەلە پۆژنامەى (چەمچەمال) دا
بەناوونىشانى شەرو ئازا وە : [لە ناوەندى دەستەى « شىخ عبداللەى
گۆپتەپە » و دەستەى « سەيد احمدى خانەقا » دا لەسەر ئاوى دىى
« عەسكەر » لەمانگى پىشودا شەپە تەنگىك و ھەراو ھورىايەك پرووى دا
يەككە لە دەستەى (شىخ عبداللە) كۆژرا بەلام فەرمان پەوايى زوو فریا
كەوت ، شەپەكەى كۆژاندە وە ، لەشكرى (حقەكانى شىخ عبداللەى

گۆك تەپەي) بىلەن پىي كىرد ، پىنج كەس لە (حقە) كان و ھەر چوار كۆپەكانى شىخ عبداللەي خىستە بەندىخانەو ، پياۋىكى سىد احمدى خانەقايشى گرت (ئاۋەكەي عەسكەر) ىشى خىستە بەردەست سىد احمدى خانەقا كە بەفەرمانى پارىزگارى كىر كوك درابو دەستى [تەواۋ .

لەمەدا بە كاي كۆن بەبا كىردن - سەرەپاي ئەوۋى كەپشينايمان بەسندىان نەكردوۋ - ناگەينە ئەو ئەنجامەي كەوا چۆن گەلىك جار ، تان و پۆي پىلان بۆ (ھەقە) كان ھونراۋەتەو . . !؟ چۈنكە لەتەپ و تۆزى ئەو بەبا كىردن و شەن و كەوۋەدا ، راستى و حەقىقەت نوقوم دەپىت ، جگە لەھەندى ئەنجامى نالەبارى تىرىشى لەپروۋى كۆمەلايەتەو . . ! ھەرۋا ناكرىت ئوبالى كەمتەرخەمى و درىغ لەپروۋنەدان وەيا پروۋدانى تاوان و كۈشتن لەم كارەساتەدا كەخاۋەن كۆمەلەپروژنامەي چەمچەمال دەگىرپتەوۋ بەخەينە ئەستۆي كەس . . تەنانەت ئەستۆي لى پىرسراۋى يەكەم و پارىزەرى ئاسايشى ئەوساى ناۋچەي چەمچەمالىش . . ! چۈنكە ئەم تەنھا واشەرىك وە يابورغىك بوە لە دام و دەزگاي مەكىنەيەكى زلدا . . بەتايەتتى بۆ دوژمنايەتتى كىردنى (بەرە) يەك كە دەمىك بو دروشمى ئافەرۋز كىردنىان راستەوخۆ ، لە كوئىخاۋ گىزىرەكانى (بىرەنەوتە كانەوۋ) . . ! (ھەلكرا بوناۋيان كەوتبۈۋ ناۋ ناۋانەدە ، و كەتبۈنە بەرچا و و دەم و خوئىيان كىراپوۋە كاسەوۋ . . ! بەرامبەر بە (بەرەيەك) كە دوژمنايەتتى كىردنىان و كەۋلىان قىمەت دەكات . . ! ئەمە سەرەپاي ھەول و تەقەلاي تىرىش و گەمارۋدانىان و سەغلىت كىردنىان ، لەلايەن فەرمان پەوايانى ئەوساۋ ھەندى دەستەوتاقمى سەربە (مىرى) و سەربە (بىرى !) كە ھەمىشە لەكاروگەردابون دژ بەۋان . . ھتە ، ديارە لە وەزەو بارو تىكەۋلىكەيەكى وادا . . ! و لەبە جەرگىرىن ھەلۋىستدا ، ھەلۋىستىك كە نەھىتى مەبەس ، وەيا مەبەسى نەھىتى ، لە وەزەو

باروتیکه ولیکه کهدا بیته ناوئاخن و ئاشکرا نه بیت ، ئا لهم جوړه
 هه لویستانه دا ، تا پاده یه ک مەردایه تی و ، ویردان ، وئازایه تی فەردی
 - تاکه که سیك - وون ده بیت چونکه : (په واو مافو هه قیک) پې شیل
 ده کریت ، بویه کهس پر کیشی ناکات ، پې بیت بهو پشکوویه دا وهیا
 بچته ژیر نهو داره شکسته وهو دان به کردو کوښه کهی خویدا بیت و به
 (دوی خوی بلت ترشه ..) ! چونکه نهو کهسهش ، له نهجامی
 شاردنه وهی مەبهسی نه هیسی به نیسبت خویه وه ، دوو دل له په واو
 ناپه وایی کرده وه کهی خوی دلنیا نی یه .. بویه پې دزیی لی ده کات تا
 بهشی (پوژی له پوژان) بهیلتیه وه ، بویه له باس کردن و ناوهینانی سل
 ده کاته وه و قوروقه پې لی ده کات ..! خو نه گهر وانه بیت زوو که له شیر
 سه رباره دار خوی به کریارو به خه لکی ده ناسیتیت ..!

بو زیده پوون کردنه وه ، تاکه حقیقه ت و راستی لهم (هه راوهوریا)
 یه دا ده رکه ویت ، که میلی ته رازووی داوهری (العدالة) له و نا کو کیه دا
 به لای چ لایه کیاندا لاسه نگ کراوه ! جگه له مهش (سلاو) ی بو
 دراوه ته وه ..! بو نه مه به سه پوخته یه کی سه رزمیری (Statitics)
 کاره ساته کهو نه نجامه کهی پیشکەش پو شنیران ده کهین تا نه وان له سه ر
 پوخته ی نه نجامه کهی بریاری لایه نگرتن له و کاره ساته دراماتیکیه دا بدهن
 به پو شنیریتی خو یان زالم و مه زلوم ، لایه ن و پشتگرتن له و بیت و به روه
 گرت و برده دا ساغ که نه وه و بدوژنه وه : -

أ - یه کیک له ده سته ی (شیخ عبدالله که له) هه قه (کانه کوژرا : ۱

ب - پینج کهس له (هه قه) کان گیران ۵

ح - چوار کوری « شیخ عبدالله » خرا نه به ندیخانه وه ۴

لەم سەر ژمیرە یەو (دە کەس) لە (ھەقە) کان دوو چاری زیان
 بون ئەمە ئەگەر دەست دانە گرین ، کوشتن لەم کارەساتەدا ھەر بە (زیان) !
 دابنن و بەس •

بەلام لایەنە کە ی تری ناکوکیە کە ، تەنھا یەك کەسیان لێ گیرا ••
 خۆزگە ئەم (قەلە) ش نە دە گیرا •• ! ئەمە وادە گە یە ئیت کە پازە ی
 (نەسبە تی) زیانی لاکە ی تر لە چاو زیانی (ھەقە) کاندایەك بە دە یە
 (۱ : ۱۰) ، ئەنجامە کەش ئاشکراو پروونە : (ئاوە کە ی عەسکەر) یش بە
 بەراوە کانێەو ، بە فەرمانی پارێزگای کرکوک درایەو بە سید احمدی
 خانەقا ، وە کو لە کۆمەلە پۆژنامە ی - چەمچەمالدا نووسراوە • ئاو یئەو
 دەست بشۆ •• ئێتر ئەم کوشتن و گرتنە لە پیناوی چیدا کە پشتر لە
 لایەکی ترەو بەریاری ئەنجامە کی دراییت •• ؟

ئەجا نازانین ئەو ھەراو ھوریا یە کە لێ پرسراوی یە کەمی ئاسایش
 زوو فریای کەوتووە مەبەس لە بەرپا کردنی ئاوو تینویتی بوە ، ئەو ئاوە ی
 کە بناوانە کە ی لە سەرەو بە فەرمانی پارێزگاری کرکوک ھەلبەسترا بو ،
 زوو تریش بەریاری لەسەر درا بو •• ! یان تەنھا تینویتی بوە بۆ کوشتن و
 گرتن و شەپ فروشتن بە (ھەقە) کان •• ؟ ! دیسانەو گرتنی چوار کوپی
 « شیخ عبداللە » و پینج کەس لە (ھەقە) کان ئەم دوو ژمارە یە کە لە
 یەکتەر یەو زۆر نزیکن و ئەو ئەندە یان بەین نی یە ، لە پرووی کۆمەلایە تی •
 و پێرەوی چون یە کی ئەوسای ناوخە لکیدا ، مانایە کی تایبە تی ھە یەو
 گە لێك شت دە بە خشییت • ! ئەم دوو ژمارە یە وا دە گە یە ئیت کە لە
 بەلاو مە ی نە تیدا ، لە ناو سەر و پیزی (ھەقە) کاندایە کسان ی و تەبایی و جوۆرە
 دیمو کراتیە تێك لە ناویاندا ھە یە •• ! ئەگینە لە کارەساتێکی وە ھادا بە
 دە گمەن (کوپە شیخ ، کوپە ئاغاو بە گزادە •• !) بە ژماردە ، ئەو ئەندە ی

دەست پتوۋەندەكانيانو بەقەدەر ئەمان پتوۋە دەبن ! بەلكو لەم
جۆرەكاروبارانەدا ، لە زەبرو زەنگدا ، لە گرتن و بردن و سەغڵەتیدا زیاتر
بە شى (مسكين و پەغەت و مريد و مەنسوب و مەحسوبى) پتوۋەيسە ، وە
زۆرتر خەلكى ترو جەماوەرەكە دەگرێتە وە وتووش دەبن نەك
ئەوان !!

هەرچۆنىك پت ئەنجامى دەستكەوت و زيانى بە هەردوو لایەنسى
ناكوکەكە ، لەو هەراو بەزمو پەزەمەدا ، تەواو دیارەو هیچ پتوۋىستى بە
ئەنگوۋست نى يە .. لە پاستیدا ئەمە گەرپوگێچەل کردن بە (هەقە) كان
دەرخات لە هەراو هوریايەكدا كە لى پسرراوى يەكەمى ئاسايشى
چەمچەمال بە قسەى خۆى زوو فریای كەوتوۋە !! لە زوو
فریاكەوتنەكەشى ، زوو تر پای خۆى بەجۆرىكى گشتى ، بەرامبەريان
دەربەرپوۋە و كردونى بە بەرەيهك لە (اسماعيليه) كان كە بە زەبرى
(بېھۆش داپو) گێزو ، وێر كراون ، لاپەرە (۱۰۱/۱۰۲) كۆمەلە
پوژنامەى چەمچەمال .. خو ئەگەر بەدەابوونى وەزەو بارىكى
كۆمەلە لایەتى ، بە داوودەرمان ئامادە بكریت ، ئەوسا كۆپو كۆمەلانى
ئىستیعمارگەران ، بە ئاسانى دەتوانن بەسەر دێرەو چارەنوسى كۆمەلە لایەتى
میللەتاندا زال بن !! دەتوانن پەچەتەى (قالوم) يك سازكەن و مېشكان
بشۆن و بیان هێنە ژێر بار ..! ئێتر پتوۋىست بەچەكى (بېرولەش)! ناكات
بۆ بەكارهێنان لە زۆرانبازى و تىكوۋشاندا ..! خو ئەگەر كەردەوۋە
پەوشتى (هەقە) كان بە بېھۆش داپوۋ بويیت ، وەكو ئەو دەلێت .. ئەوسا
بۆسۆيەك وەيا هەر بۆنىكى تری كەسكون بەدرايە بەلوتیاندا ، لەوانەبو
بەهاتنايەوۋە هۆش خۆيان ..! ئێتر هیچ پتوۋىست بە ئەركى پشەنبازى
دوورخستەوۋەى پىرو شىخەكان و مېرى لى هاندانان ناكات وەكو لى
پسرراوى يەكەم لە ئاسايشى ئەوساى ناوچەى چەمچەمال لە كۆمەلە

پروژنامه‌ی چه‌مچه‌ماله که‌یدا ده‌ری برپوه ...! وا دیاره به‌رنامه‌که‌ی مستر
(سی • جی • تدموندز) ی زور به دل‌داچوه ، بویه هه‌ست و هه‌لو‌یستی
به‌رامبه‌ر به (هه‌قه) کان له‌داخ و زوخواو پی رشتن ده‌چیت ...

به شیوه‌یه‌کی گشتی لاسایی کردنه‌وه : گیانی لی‌وردبوننه‌وه و
لی‌کولینه‌وه و بیر کردنه‌وه و (عقل) و ژیری په‌ک دمخات ، مرؤف دمه‌داته
ده‌ست ئاهی نه‌گرفته ! و به‌ره‌و پرووی گریمانیکی (Assumption)
بی جی‌ی ده‌کاته‌وه ...! دده‌ی کاته‌کینه‌یه‌کی قورمیشکراوی بی
هه‌ست و گیان ، په‌وشت و کرده‌وه‌ی شیوه‌یه‌کی دینامیکی (Dynamic)
پرووتی ده‌گریت ، چونکه له‌قه‌باره‌ی پاسته‌قینه زیاتر دمخاته‌سه‌ر (کابرای
لاسایی که‌ر) له‌باره‌ی توانای خودی خو‌یه‌وه (Ego) چونکه له
به‌شی‌یه‌کی‌تر - واته (لاسایی کراوه‌که) دمخاته‌سه‌رخوی و
ناشی‌یانه‌ش به‌کاری دینیت ! وه‌کو یه‌کیک : هه‌ز له‌ده‌ستیک جل‌بکات
له‌به‌ری کات به‌لام خوی ئه‌و جل‌وبه‌رگه‌ی نه‌بیت ، ئنجا بیت ، له
یه‌کیکی‌تری بخوازیت و به‌قه‌ده‌ر خوی نه‌بیت ...! ئه‌مه له‌باره‌ی
خو‌یه‌وه ، که خویی پیوه سه‌غله‌ت و گرانبار و ناشیرین ده‌کات ...، چ
له‌باره‌ی پاده‌ی تیگه‌یشتن و پو‌شنیریتی کومه‌لگه‌که‌یه‌وه بیت به‌رامبه‌ر
به‌هه‌لس و که‌وت و کرده‌وه‌کانی‌یه‌وه له ناویاندا ...! به‌پیی‌ی پیوه‌رو
گیجی (المقایس) وه‌خت و زه‌مان و ئه‌ندازه‌ی پیشکه‌وتنی
کومه‌لگه‌که‌ی ... هتد ، ئه‌وساله‌و بار و دو‌خه‌ی که‌هیه (واقع
Reality لا دمه‌دات ، ده‌بیت به‌گژ واقعه‌که‌دا بجیت ، به‌پیی
بیرو باوه‌ری خوی بی‌گو‌رپیت ... هتد به‌لام ئایا مه‌کینه‌یه‌کی قورمیشکراو
توانای بیر کردنه‌وه‌ی هه‌یه ، تا باوه‌رو برپوایه‌کی هه‌بیت ...! ئه‌گینه‌له‌م
حاله‌ته‌دا واقعه‌که ، وه‌کو کرداریکی به‌ریه‌جدانه‌وه (Reaction)

به گزیدا ده چٲته وه و یه خه ی ده گزیت ...، بویه لاسایی کردنه وه له
په وشتی کومه لایه تیدا کاریکی نه نگ و ناشیرینه ...! لهم پرووه وه
پشینانمان ده ریاره ی گرانباری لاسایی و نه نجامه که ی به نیسبه ت
گیان له بهرو ، ته نانه ت بالنده ی وه کو (قازو مریشکی) وه برپاریکی
به جی یان له سهر داوه ...!

(۱۱)

بئى گومان ئەگەر بى « بىر يارىكى پېشىن » و بەجاۋىكى پەخە گرى !
پېشەنگ و بىچىنەى ، ھەلسەنگاندن و بەراوردو (شىى) كردنەو و
پىكىن بن ئەم چەشنەھول تەقەلايە دەپتە شىۋازىكى زانىارانە (عىلمى) ،
جىى متمانەو باو و پ لە پروون كردنەو و گەشتن بە (حەقىقەت) و
پاستى دا . . ! لەم كەلپنەو و بابگەرپنەو و بۆ نوسىنەكەى مامۇستا (جمال
بابان) كە لە پوژنامەى (العراقى) ژمارە (۲۳۳۴) پوژى ۱۹۸۳/۱۰/۵ دا
بلاو كراو تەو و . . لەسەرەتاو و باسى بابەتكىمان كرد ، ئىستاش بسۆ
دەرخستى لايەتسى گىرنگى ژيانى كۆمەلايەتى (ھەقەكان) . . . لايەنى
ھىمنى و ئاسايش پەروەرىيەكەيان ، كە لە واقعدا ئاۋىنەيەكە ، كەوا
پەشت و كردهو و يان خۆيى تىدا دەنويىت . . ! ناليم سەر و مېر ئاسايش وەيا
« پەتى » وەيا ھەر چۆنىك بىت چونكە دەگونجىت بە زۆرەملى
(Coercion) بە جورىكى ناقولاً (سلبى) تا ماو يەك ئاسايش
بەر كەمال بىت و كەس لە كەس نەكەويت . . ، بەلام ئەمە چ ئاسايشىكە كە
بە زەبرى داپلوسىن و تى كوتەوتى پرە . . !! دامەزراو بىت . ئەمەيان خۆي
لەخویدا ئاسايشە دەلیم كە لە ھوش و ھەستەو و ھاتىت . . وەبە جورىكى

باش (ایجابی) بارودۆخی چۆنیتی دەروون (سایکۆلۆجی) و لایەنەساغ و سەلیمەکەى ...، نەك لاينە نەخۆشەکەى کە یرتتە لەشپرزەیی (القلق Anxiety) ، ئەو شپرزەییە کە پۆپەى پەشۆکانەو راستەوخۆ کار لەبارى ئاسایش و هیمنی دەکات و دەى شلەقینى و دەى کاتە ئاشوب و ئاژاوە ..! بۆیە نوسینەکەى هەر وەکو (افادە) ی شایەتیک ، کوتومت دەنوسمەووە ، تۆزیک گەفت و گۆی، لەسەر دەکەین تا گەفت و گۆی دلی بە پەرۆشان و ویل بوان بەدوای (حەقیقەت و واقعەدا) بنیشیتەووە ..! مامۆستا (جمال بابان) دەلیت :

[یەكەم : ئاسایش : ئەو ماوەیەكە لەوناوچەیهەدا بوم ، جارێك نەمبیسەت شەپ یا هەرایەك لەناو (هەقە) کاندای پروویدات ، یاخەرمانیك ، یاخانووێەك بسونى یادزى مالى و ئاژەل بکریت ، یاخود ژن هەلبگریت کە ئەمانە لەدیھانەکانى تردا ئەو پۆژە پەمەکی بون .. زوووزوو دووپیات ئەبونەووە .. تاكو پۆژیک نەمدى یەکیك لە دانیشتوانى دیھاتى « هەقە » کان بىن لەپۆلیسخانە ، لای مدیرى ناحیە شکات لەیەکتر بکەن ، یاخود یەکیك شکاتیان لى بکات ، هەر بەقەستى چاوەپروانى شتیکی وام ئەکرد ئیستاش نەمدى ..] – تەواو –

نامەوێ لەنوکهووە دەست پى بکەمەووە ، بەلام هەر بۆیاداوەرى دووپیاتی دەکەمەووە دەلیم : « ئەوژیانە کۆمەلایەتیەیان کە لەسەر شیرازەى یەكسانى و تەبایی لە دابەش کردنى خێروبێرو بەرھەم پیک هاتبو .. » وە جۆرە هاوبەشییەکی (الاشتراکیە) ساکاری تیدا بەدى دەکراو دەھاتەدى – ئاوردانەووەیەك لە بزوتنەوێ هەقە (مصطفى عسکری) – لەئیش و فرمانیشدا ، یارمەتى و ھەرەمەزکاری دەورى تیدا دەبینى – (بەندى دوووەمى نوسینەکەى مامۆستا جمال بابان لەپۆژنامەى – العراق – پۆژى

۱۹۸۳/۱۰/۵ دا بلاو گراوۋتەوۋە !!) ، ئىنجا سەبارەت بىم يەكسانىيەۋ سودمەندىبۇنيان « چۈنئەك » لەبەرى پەنجى خۇيان ، لەبەر ئەم يەكسانىيەۋ تەبايىيە ، ھەمۇيان بە يەكچاۋ سەيرى كەلەۋپەلۈ تفاق و مال و ئازەلى يەكترىان كىردۈ ، ھەريەكەيان ئەو شتومەكانەي كە ھەيانبۈۋە بو سودى گىشتى بەكارىان ھىناۋە ، بە ھىنى خۇيى زانىۋە .. ئىتر چۆن دزى لە خۇي دەكات !!؟ ھەر بەھۇي ئەم يارمەتى و يەكسانىيەۋە بو ، لەكاتىكدا كە دىھاتە كانىان بون بەژىر ئاۋى ئەستىلكى (دوكان) ەوۋە مالىان لى تىك چوۋ ، بەم لاۋلادا گوۋىزانەۋە ، لە تەنگانەۋە لى قەۋماندا خۇپاگرېبون و باكيان نەبو ئەنجامەكەشى پىيانەۋە ديار نەبوۋ !!

ھەمىسان لەپروۋى ژن ھەلگىرتىشەۋە ، ۋەكو لەپىشەۋە وتمان : لەبەر ئەۋەي كە ئاسۋى تىپروانىن يان بەرامبەر بەئافرەت فراۋاتىر بوۋ ، لەچاۋ ئاسۋى كۆمەلگە گەۋرەكەي كە تىايدا دەژيان و لەپروانگەيەكى تارىك و لىلەۋە سەيرى ئافرەتيان نەدەكرد ، چونكە بە ئادەمىزادىكى ئىشكەريان دەزانى و دادەنا ، لەبەر ئەمە جىگەيەكى تايپەكارى ھەيە لەناۋياندا .. ئەمە لەلايەك لەلايەكى تىرىشەۋە ، لەبەر نەبونى جياۋازىيەكى ئەۋتۈ لەناۋياندا لەژيان و گوزەرانى پۇژانەياندا ، جياۋازىيەك كە ئەندامانى كۆمەلگەكەيان لەيەكترى ھەلبۇتۇرئىت و جياكاتەۋەۋە بيانكان بە چەند دەستەۋ تاقىمىكى (خواروژوور)! ۋەيا بە بەرەمى (خانەدان) و (بۆرەپىاۋ) ، كە ئەم جياۋازىيە ھەستى مرقۇقايتى ، سەر كوت و سەر كوۋىر دەكات !! لەبەر نەبونى ئەم جياۋازىيە : ژن ھىنان و شوۋ كىردىيان ئازادىيەكى تىدايەۋ ھەر لەبەر ئەمە پىۋىستىيان بەلادان ! و سەرپىچى ، ۋەيا ھەلگىرتى ئافرەت (Woman - Abduct) نىيە !! خۆنەرىتى ژن ھەلگىرتىن لە ۋلاتى ئىمەدا شتىكى ئاشكرايەكەۋا پىژىمى دەرەبەگايەتى يەكەمىن ھاندەرو پىشتىۋان و پەنا ، تەنانەت « دالەمى » ھەلگىرو

هه لگراو بوو . . هتد ، وه له ههمان کاتيشدا ناو بئري کهر و برار
مه سلحه تيش بوو . . چونکه : ا - هم پر دوو که وتن و ژن هه لگرتنه مایه
ناشوب و ئازاوه و رق و کینه و شلوق کردنی په یوه ندایه تی ناو خه لکی
بوو . . هتد ب - له ناو بئري کردن و مه سلحه تيشدا سودی گیر فانی کاکسی
دهره به گی تیدا بوو . . ! به کورتی داهات و دمه سکه ونی مادی و ومه عنه وی له
ژن هه لگرتندا ، دهر ژایه گه نجینه ی پرسته می پژی می دهره یه گایه تیه وه . .

تجبا به م بونه یه وه ده لیم ته گهر یه کیک بی و ژرایه ، دهستی بو
ئافره تیکی دهره به که کان بهینایه و هه لی گرتایه ، وه یا ئافره ته که یان پی ی
له جهرگی خوی بنایه و پر دووی کوره لاویک بکه وتایه ، به مه رجیک
له به ره ی کومه لایه تی خوی نه بوايه ، ته گهر شانس و پیکه وت یارمه تی
بدانایه سر گوم و سهرنگون نه کرانایه . . بی گومان هه ردو و کیان نامو و
سهر گهر دان دهبون و مهرگی خویان به ئاوات ده خواست . . ئیتر ته انجام و
چاره نوی ته هم پر وه شتی هه لگرتنه هه رچو ئیک بویت ! به لام کرده وه که :
هاواره ، سهر پیچی یه ، یاخی بونه له داب و ده ستوری کومه لگه یه ک ، که
پیکه له خاوین ترین په یوه ندایه نی دوو ئاده میزاد ده گریت ، له پر پر وه ی
ژن هینان و شو و کردن و پربازی هاوسه رری تاندا (الزواج) که به بی
تهم هاوسه ری تیه کومه لگه ی ئاده میزاد ده پو کیته وه و گه شه ناکات . . ! به م
بونه یه وه ته وی ده بیت بو تریت که له واقعیشدا به لگه یه کی زه ق و ناشکرایه
بو یه کسان و ته بایه که ی ناو پیزی (هه قه) کان ، گهر چی له م پر وه وه
پیویست به ناو هینان ناکات . . له ژن و ژن خوازدا ، شیخانی سهر به (هه قه)
بی په روا کچی خویانان داوه به مریده کانیشیان با مریده کهش له پیز و سره ی
شیخه کانیان نه بوبن . . ، چ له پرووی بنه چه شیخی تیه وه وه یا له پرووی
بون و نه بونه وه . . ! که چی چینه جیاوازه کانی تر که له باره ی کومه لایه تیه وه
له سره ی پیشوه ی کومه لگه دان مریدو بوره پیاو (العوام) به شایسته و

لايهقى ئافرىقانى خۇيان نازان ۰۰۰ ۋە ھەرچونىڭ بىت پىر كىشى ئاگەن گە
ژىيان بىدەنى ، ديارە ئەوى باسما كىرد نىشانە يە كە لە نىشانە كانى يە كسانى ۋە
جۆرە دىمو كراتىيە تىك لە ناو (ھەقە) كاندە ۰۰ بە لام تىرىنە كانى چىنە
جىاوازە كان ، بە ئاسانى تۈانىۋىيەنە كە ئافرىقا لە چىنە كانى تىرى خىۋار
خۇيانەۋە بخۋازن ۋە بىتىن ۰۰!

ئىتر كۆمەلگە يەك كە يە كسانى ۋە تەبايى لە ھەمۇ سەرىكەۋە بالى
بە سەردا كىشاپىت ديارە ئەندامە كانى لە ھەمۇ پروۋىيە كەۋە جىاوازن
لە ئەندامانى كۆمەلگە يەك كى تر كە يە چاۋى خۇيان دە بىتىن ، پۇۋى سەدجار
ھەمۇ بايەخىكى مۇۋاپىقەتى ۋە پەۋشەت ۋە خو (الاخلاق) پى شىل دە كرىت ،
تەننەت ئەم بال بە سەردا كىشاپەنە كار لە چۆنىتى بىر كىردنەۋە ئەندامانى
كۆمەلگە كە دە كەن ، يەنى ئەوى لاي خەلكى تر ۋاقىع ۋە حالە ۰۰ لاي
ئەمان تىرى ئاگەن بە تالە ۰۰! بۆنمۇنە : -

لە دۋاى جەنگى دوۋەمى جىھانى (شىروودايدى) ناو كە پەيام نىرى
(المراسل) پۇۋنامە يەكى ئەمەرىكايى بو ، بە سەردانىك دە چىتە ۋە لاتى
سۇقىت ۋە (مۇسكۇ) ، لەۋى دە چىتە باغچە يەكى مىندالانەۋە ، دۋاى خۇ
پى ناسىن يەككە لە مىندالە كان پى سىارى لى دە كات ۋە دە لىت : - پاستە لە
ۋە لاتى ئىۋەدا (ئەمەرىكا) تاكە زەلامىك بۆى ھەيە كارگە يەكى ھەبىت ۋە
بە چەند كەسىكەۋە ئىش بۆ ئەۋ كابرەيە بىكەن ۰۰!؟ (شىروودايدى) لە
ۋە لامدا بە فىزىكەۋە ، كە گۈاىا ۋە لاتە كەى ئازادى كەسىكى (الحرية
الفردية) تىدا مۇۋەككە دە لىت : - بە لى ئەمە پاستە تاكە زەلامىك ، ۋەيا
كابرەيەك بۆى ھەيە كە چەندەھا كارگەى ھەبىت ۋە بە ھەزاران كرىكارى
تىدا بىت ۰۰! مىندالە كان ۋاقىان ۋە دە مىنى ۋە سەرسام دە بىن : ھەمۇ بە يەك
دەنگ ھاۋاردە كەن ۋە دە لىن : (ئاى ، ئەى بۆچى مىرىتان ئەۋ تاكە زەلام ،

ئەو كابرايە ناگرېت و لە بەندیخانەى توندگات !!

ئىتر (ھەقە) كان بەم يەكسانى و تەبابى و ھاوبەشىتى يەيان لە ژيان و گوزەرانى پۆژانەياندا ، لەگەل بوونى ئەم يەكسانى و تەبابى و ھاوبەشىتىە ، بە پەرگەماو شیرازەى کۆمەلگەكەيان تا پادەيەكى زۆر ، پىرزەى دەغەلى و پىقو كىنەيان بىرىبو . . . ، لە پاستىدا شەيتانىان كەلەمەو (شەيتان لغاو) كىردبو . . . ! ئەو پەقو كىنەيەى كە ئەنجامەكەيان ھەر ئادەمىزاد كۆلەوار ناكات و خەرمان و خانو گىرتى بەر نادات . . . ھەتد بەلكو (كلك و گوئى) ى گوئى درىژو بى ژمانىش لە ئەنجامى سامناكيان پىزگارىيان نەبوە !! بۆيە لەم پىووەو و تەكانى مامۆستا (جمال بابان) كە لەسەر بىنچىنەى (ظاهر) بىنى بوە ، شايانى باو پىو جىئى متمانەيە . . . !

مامۆستا (جمال بابان) لە ھەمان وتارى بىلاو كراو ەيدا لە پۆژنامەى (العراق) ى پۆژى ۱۹۸۳/۱۰/۵ دا لە بابەت (شطحات) و قسە نىز پىكاندەو و كەوا لەگەل پىيازى (تەسەو فدا) ناگونجىت و دەبىتە لەكەيەك و ھۆى تەكىنەو ەى خەلك لە خاوەنەكەى و سەلەمىنەو و لە (ھەقە) كان دەلئىت : (شىخ عبدالكرىم) لە سوڤىەكانى ئەداو بەتوندى لەگەل ئانا ئەجولايەو و كە ئەو پىگايە نەگىرن بەجۆرىك داواى مەخفەرىكى پۆلىسى كىردبو لەوئى . . . بەلام شەپۆلەكە ھىند بەھىزبو شىخ عبدالكرىمىشى پادا . . .) - تەواو - لەمەدا ئەو ەندەى من بزانم لەبابەت كىردنەو ەى مەخفەرى پۆلىس لەسەرگەلۇدا ، وەكو لەدەمى دوو ئامىر مەخفەرىانم دەبىست كە بەرودوايون بە ئامىر مەخفەرى ئەوئى ، ئەم دوانەش خوالى خوشبوان (حامد اسعد) و (سىد رشىدى جەبارى) بون . . . تەنانەت خوالى خوشبو (حامد اسعد) ژنى دوو ەمى سەرگەلۇيىە ، وەخوئىشى خالى ھۆنەرى نەمر (گۆران) كە بۆ دىدەنى جاروبار دەھاتنە

لای باو کم و دەیان و ت : مەخفەر لەسەر گەلۆدا لەسەر داخوازی و
 داواکردنی خوالی خوشبو (شیخ حمە صدیقی کۆری شیخ عثمان) و
 پێشنیاری مەستر (شێرد) کە ئەوسا پشکنیاری گشتی (مفتش عام)
 پۆلیس بو کراوەتەووە ، سکالایان دەکردو دەیان و ت : ئێتر - سەرگەلو -
 ئەوەندە هێمن و بێ دەنگە هێچی تێدا پروو نادات ... ، کەچی هەمو سەری
 مانگیکیش راپۆرت و لیستە ی سەرپێچی و تاوانیان لیمان و دەوێت ، نازانین
 چی بکەین !! ؟! باوکیشم بەلاقرتیە کەووە پێ دەوتن ، کەوابو خۆتان
 شتێک دروست کەن !! !

لەو باوەڕەدام لەبارە ی مەخفەری پۆلیسەووە ئەم پرایە راستە ، چونکە
 ئەگەر خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) پۆلیسی بوستایە ، دەبو بو
 « شەدەلە » بۆ لای خۆیی داوا بکردایە .. خۆ ئەگەر لەسەر داواکردنی
 فەرمانبەرانی ئەوسای گوا یا میری نیشتمانی بوایە ، دەبو مەخفەرە کە لە
 (شەدەلە) بێت چونکە ئێرە مەرکەزبو نەک سەرگەلو !! ! لەلایە کسی
 تریشەووە (بەرە ی خوالی خوشبو شیخ عثمان) لەسەر گەلۆدا لەگەڵ
 (هەقە) و (هەقە) یەتیدا نەبون ، سەبارەت بە خاوەندایەتی (کێلگەو پەزو
 باغو ئاشەکانی بەردی) بەرژەو وەندیەکی تایبەتیان هەبو ، بۆیە لە وروژانی
 خەلکی و جموجولی جەماوەر - هەرچۆنێک بوایە - سلیان دەکردەووە ،
 بەنوشوستان دەزانی بو دەسەلاتیان لە سەرگەلۆدا ! دیسانەووە داوا
 کردنە کەشیان ، خۆی لەخۆیدا جۆریک بوە لە (پاکانە) بۆ خۆیان !
 و (ئاگرەسورێ .. لەخۆم دورێ) ! تا لەدەمەووە نەدرێن و لای میری
 ناشرین نەبن و تاوانبار نەکرێن کە گوا یە : پەنگە ئەمانیش لە
 (هەقە) کان بن ... چونکە لە سەرگەلۆدان ، و بەخزمایەتیش لە شێخانی
 سەربە (هەقە) وە نزیکن .. بەتایبەتی ئەمە لە کاتی کدا کەوا میری لە
 (هەقە) کان وە خۆ کەوتیو لەسەر چز بو لی یان !! !

نابیت له بیرمان بچیت یه کهم که سیک ، که سنگه کهی له قانسو
 سه رده قی پر و پاغه ندهی شکاند دژبه (ههقه) کان .. وه (فه توا) ی له تاین
 لادانی ئەمانی ئاراوه مستر (سی . جی . ئەدموندز) بو وه کو پیشتر
 باسکرا (لایه ره ۱۸۷ کتیی - کرد ، ترک و عرب - دانهری مستر
 (سیسل . جون . ئەدموندز) وەرگیرانی مامۆستا جرجیس فتح الله . هتد)
 له لایه ن ئەو دام و ده ز گایه وه گه مارۆ دران که مستر (شپرد) یشمان
 پشکنیاری گشتی (مفتش عام) پۆلیسیان بو ..! له لایه ن ئەو دهسته و
 دایه رده یه وه په لامار دران و هیرش برایه سه ریان ، که ئەو جوتو
 گه لیکێ تری وه کو ئەمان که سه روکی په سمی ، و پیشه وای پراوته گیر ،
 و ئەندازیاری ده روون و مامۆستای ههست و ههلوێستیان بون ..!! ئاشکرایه
 ئەوی ئەوسا ئەمانه نه یان کوشتنایه کوردواته نی نه ده مردن ..! دیاره
 به دگویی و زهم کردن له لایه ن دوژمنی ده غه ل و ناپاکه وه به رامبه ر به هر
 لایه ک بلیت نیشانه ی پاکی ئەو لایه یه ...، خو گه ر ناپاکانیش ستایشی
 (مدح) هه ر لایه ک بکه ن بئ مه لامهت نی یه ..! به م مانایه هۆنه ری
 عه رب (احمد ابو طیب المتنبی) وتویه تی :

اذا اتتك مذمتی من ناقص   فهي الشهادة لي بأني كامل

ئێتر ئەوی له وتاره کهی مامۆستا (جمال بابان) دا بایه خێکی تایبه کاری
 هه یه و پێویستی به پروون کردنه وه یه کی هێتانه و له سه ر خو هه یه ،
 چونکه مه سه له یه کی ناسکه .. سه بارهت به وه ی که پراسته و خو په پوه ندی
 به کار و بارێکه وه هه یه که زۆر له میژره میلله ته که مان له گه لیدایه و له پرووی
 کۆمه لایه ته وه ئالوده ی بوو و ده قی پێوه گرتوه ، به و په ری له خو بوردوبی و
 ئازایه وه به گه لیک شیواز به رگری لی کردوه ، ته نانهت خو یی ناو ته
 پێتاوی یه وه ، بوو به به شیک له میژرو مان بۆیه لی دوان له مه سه له یه کی

وەها وریایەکی دەوێت ...! دەم تۆوەدان و دەست داگرتن لێی خزمەت
 ناکات و ئەنجامیکی پێچەوانەی دەبێت ، ئەو بەشە بایەخدارەش لە
 وتارەکە مامۆستا (جمال) دا ، یەکەمیان خوا لێ خوشبو (شیخ
 عبدالکریم) ی شەدەلە ، ھەرگیز ھەزی بە (شطحات) و قسە بزپکاندن
 نەکردووە لەبارەی ئاینەووە ... ئەمە شتێکی راستە : چونکە بزوتنەووەیەک
 کە بنچینەکی لە سەر ئاین و ، بەپەڕەوی ئاین پاراو کرابێت ،
 قسە بزپکاندن (شطحات) لەبارەووە لادانە لەفەلسەفەکی و پەڕە و بیرو
 باوەڕەکانی ، سەرەپای ئەمە ، بزوتنەووە کەش بێ فیکرەییەکی
 (ئایدۆلۆجیا) ئاشکراو پروون دەھێڵێتەووە ...! ئینجا لەم حالەدا بەلگە
 نەویستە (بەدیی) پیاویک سەرکردە پێبازێکی سەر بە ئاین بێت ، چون
 بە بزپکاندن (شطحات) قایلە کە وەرەنجی لەپەرستندا (Adoration)
 بەفێرو دەدات ، بۆ باوەڕەکی زیانی ھەیە ...!؟ ھەمیشە بزوتنەووەیەک
 ئەگەر فیکرەییەکی ئاشکراو دیاردی نەبێت ، بێگومان ئەو بزوتنەووەیە
 توشی گەلێک تەنگ و چەلەمە دێت ، ئەنجامە کەشی چەواشەو
 سەرلێ شێوانە ...! تەنابەت کەسانی سەربەبزوتنەووە کە دەکەونە
 گێژاویکەووە ھەرچی پێشی سور بو لای ئەوان ھەمزاغایە ...! بە کورتی
 بزوتنەووە کە بە لاش و خۆپایی و کەساس و پاشەپۆژێکی کۆلۆال و تاریکی
 دەبێت ...! دوو میان : دووپاتی دەکەووە خوالی خوشبو (شیخ
 عبدالکریم) ی شەدەلە تا دوا ھەناسەی ژیاڵی لە گەل (شطحات) و
 بزپکاندا نەبۆ ، وەھەرگیز بزپکاندن لەبابەت ئاینەووە (شیخ) ی
 پرانە مایووە ، بەلکو وەکو پیاویکی ئاینی ئاغر پێزی خۆیی پاراستووە ،
 چونکە چارە نوسەکی چاکترین شایەتینی ، کەوا ھەزاری و
 بەلاریکی نەھێنەووە (الاغیال) سەری ناوەتەووە ، وھێچی وەھای
 بەجێ نەھێشتووە بۆ وەچەکانی - چ لەشارو چ لەلادی کەوا ئەمڕۆ خۆیاڵی

خۆ ئه گهر (شطحات) و بیدعت گۆیهك پرووی دابیت ، سه بارهت به فراوان بونی بزوتنهوه كهو له ئه نجامی پیشوازی کردنیهوه بوه به گهرمی له لایه ن جه ماوه رانی هه ژارو نه دارای لادیكانهوه ، چونكه یه كسانی هاوبه شیته كهی له مهر پریبازی (ههقه) كان ، ژیان و گوزه رانیکی مسۆگهری بۆ ساز کردبون . . هتد . ئهویه كسانی و ته باییهی كه به گوئی دهیان بیست ، و به چاو نهیان ده بینی ، و ههستیان به بونی نه ده کرد . . ! به لام لای (ههقه) كان ئه مه هه بیست کورد واته نی ئاسمان ئه ستونی دهویت . . ! بۆیه قه له بالغیه کی بی شو ماریان تی ورو کابو ، به جۆریك كه پریكخستی له وزه ی خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شه ده له دا نه بو ، یه غنی له پریکی سهر کردایه تیه که یاندا نه بو ، كه بتوانیت ، ئه و قه له بالغیه ئامۆزگاری و ته می ، و ته سکی و دابین بکات و هیا ده سه لاتنی به سه ریدا بشکیت ده ره قه تی بیت . . . ، ئه مه له لایه ك له لایه کی تریشه وه ئه م پیشوازی و به پیره وه چونی جه ماوه رو قه له بالغیه ، ده رگای خسته سهرگازی پشت بۆ هاته ژوره وهی كه سانی (پاسپیرا و) و (ئیرا و) !! و تیکه لا و بونیان به بزوتنه وهی (ههقه) بۆ تیکدانی پریزیان و ناشیرین کردنیان . . . !! مادام ناحه زو دوژمنی یه كسانی و هاوبه شیتهی ، و ته بایی له ناو کۆمه لگه فراوانه که ی (ههقه) کانی تیایدا ده ژین به سه ر زیندو و جی ده ست و ده میان هه یه . . !!

(۱۲)

ئېتر دواي ئه وهى كه هه ول و تهقه لاي له خسته بردنى
(شيخ عبدالكريم) ى شه ده له وشيخانى سهر به (ههقه) و پراگيشانيان بو
پىزى په سمى سهرى نه گرت ئىجا كنه كردن له ژىره وه (القاعدة) له ناو
(ههقه) كاندا ده ستى پى كرد بو هه لخليسكاندنيان و سهر كه وتنى ئه و
پيلانه ى كه له ئارادابو بويان .. دورنى به له پىبازى ئه م كرد و كو شه دا ،
دام و ده زگا كه ى مستر (سى . جى . ئه دموندز) باربوى نه كرد بن ! پياوانى
سهر «به م» نه چوبنه ناويانه وه ، پىبازى بزپكاندن و (شطحات) بو خوش
نه كردن و پيشان نه دا بن .. تابزپكاندن پيشان نه دا بن .. تابزپكاندن
به ئاينه وه بركات به دروشم و سفه تى سهره كيان ، تابسر و ئىتته
سهر كردا يه تيه كه يان ، مادام ئه م سهر كردا يه تيه ى بو لاس نه درا وه .. !
كه و ابو با له ئه ندام و كه سانى لاسار ، ولاجله وه و هه لمه ته كاسه كانiane وه
ده ست پى بركات .. ! ده گونجيت ئه وانه ى كه به ئاينه وه ده يان بزپكاند ،
وه يا ئه و پىبازه يان گرتبو (ئه دموندز) ناس نه بو بن .. چونكه (شطحات و
بزپكاندن) شتى فكريه ، له هه مو و بزوتنه وه يه كدا - هه ر بزوتنه وه يه ك
بىت - ئه مه نه خوشيه كى فكري بزوتنه وه كه يه .. ! خو (ئه دموندز) و

دام و دوزگا کهی ههزارویهک شیوازیان ههیه بۆ تهشهند پیدانی ئەم
 نهخۆشیه . . . بۆ کارتتی کردن له میشت و بیر کردنهوهی کهسانی ساده و
 ساویلکه و ئاراسته کردنیان بۆ ئەو مه به سهی کهخویان ده یانه ویت ،
 سه ره پای تهوه ، که کهسانی لاسارو ، لاجلهوو ، ههلمه ته کاسه
 له پرووی ره وشت و خووهوه (الاخلاق) به رامبه ر بهم نهخۆشیه فیکریه
 وهیا (پهتا) به بهرگه ناگرن و مه ناعه یان (Immunity) نییه .
 ته نانهت مستر (سی . جی . نه دهن دز) و هاو کارانی گۆی گره وه که یان به
 دهسته وه بو ، چونکه خویان میری و ته وای ده سه لات بون بکوژو بیر
 هه ر خویان بون . . ! پشتریش باس مان کرد که چۆن پۆلیسه کانی
 ته و سای سه رگه لو به شداری وروژانی (ههقه) کانیا ن ده کردو له مانپش به
 جۆش تر بون . . ! ئیتر هاندان وجولاندن، و دلخۆشی دانه و ههش له سه روو
 هه مو یانه وه . . !!

بزپ کاندن و ، وپینه ، وهیا (شطحات) ههروه کو دیمه تیکی ناساغی
 فیکری (ئایدیۆلۆجی) ! به له سه بون و له پست ده رچو نیکه له و
 په یوه ندایه تیه فیکری یه که نه ندامانی بزوتنه وه که ، به یه کتری و
 به مه سه له فه لسه فیه سه ره که که یانه وه ده به سه تته وه ، ئیتر زۆر پۆیشتن و
 به ره لایی تیایدا . . . وهیا توند گرتن و ده ست داگرتن لهم په یوه ندایه تیه
 فیکریه و جۆری بیر کردنه وه لی ، له گه ل ده ربړینی ، وه کو هه لو یست
 و په وشتیک ، به تایبه تی له قوناغیک و بارو دوخیکی دیاردی بزوتنه وه که دا
 ئەم به له سه و به ره لاییه پهیدا ده بیت . . هتد شتیکی ئاشکرایه ، نه ندامانی
 بزوتنه وه کهش - هه ربزوتنه وه یه که بیت - له پاده و (مستوی) ی
 بیر کردنه وه و فیریاندا چون یه که نین ، خو کورده واری خویشمان
 و تویانه : په نجه کانی ده ستیش وه که یه که نین . . هتد ، ئنجا ئەم (شطحات) و
 بزپ کاندن و وپینه یه هه ر ته نها له مه سه له ی ته سه وفدا نییه . . گه رچی

میشرووی تهسهوف و ورپینه کهرو (شطحات) ویدعت گوی سهیرو مهزنی دیوه .. هندیکیان بون بهقوربانی ئهم (یدعت) گویی و (شطحات) ، گیانی خویانیان لهپیناویدا بهخت کردوه ! ئنجا دواي ئهوهی که کۆچی دوايان کردوه (ردی اعتبار) کراون ، وبه (أولياء) و پیاو چاک دراونهته قهلهم .. هتد تهنانهت گلکو کهیان بوه بهنزرگه و گله کهشی مایه ی فهپر وموفه پرك ..!! ئیتر وه نه بیئت ئهم (شطحات و بزپرکاندن و ورپینه یه) تهنها دیمه نیکی تایبه تی تهسهوف بیئت و بهس . بهلکو له بزوتنه وه و پیکخراوه کۆمه لایه تی و سیاسیه کانیشدا بوونی (شطحات و بزپرکاندن ، ورپینه) شتیکی پهمه کی و ئاسایی و (عادة) هه یه ، ئه وه تا دیمه نی جلّه وشل گرتن و زۆر پۆیشنه که ی له بیرو پادا به چه پره و Left وه توند گرتنه کهشی تا پاده ی تاساندن و فلیقاندنه وه ی !! به به پراست پره و Right (۱) ناو ده بریئت . به لام هانده ری دهروونی (سایکۆلۆجی) وه یا هو ی بنه پره ت له بزپرکاندن و (شطحات) دا . چ له تهسهوف و ، چ له (لادانه) پراست پره و و چه پره وه که ی له مه پر پیکخراوه کۆمه لایه تی و سیاسیه کاندای بیئت ده که پریته وه بۆ :

۱ - تی نه گه یشتن و په ی بی نه بردنی ، هندیك له کهسانی سه ره به بزوتنه وه که ، له ورده باب به ته کانی پریپره وی مه سه له که یان که وا ئه ندامیکن تیایدا .. هتد .

۲ - بیزار و ، وه پرس بون له درێره کیشان ، و خایاندن ، وبه ته مابون له گه یشتن به ئاواتی دیرین و ئامانجی دوا مه نزل دا .

۳ - هه ست کردنی هندیك له کهسانی سه ره به بزوتنه وه که .. ئیتر

---

(۱) ئهم دوو زاراوه یه (چه پره و ، پراست پره و) له شوپشی سالی ۱۷۸۹ ی فهره نسه وه په یدا بوون .

سه بارهت به لي هاتويي خويانه وه بيت ، يان ههست كرده كه يان
جوريك بيت له خود په سندی و نه رجسيهت

و به خودا پاپه رمون .. كه گوايا له ناو بزوتنه وه كهدا ، پله ي
جي وشويڼيان نزمه و حقي خويانيان نه دراوه تي .. ته مه ههر
وه كو ته نجاميكي چهوت (نتيجه سليه) له به كسار هيناني
لي هاتويي وزرنگيه كه يان ..! به لام كومه لگه كاني ئاده ميزاد ههر
چه نده بچوك و تنگه به ريش بن . داب وده ستورو په پړه و ، ويا
(مه ركه زيه تيكي) خويانيان هيه كه له ناخي فله سه فكه يان و
بيروپا كانيه وه هاتوه .. له هه مان كاتيشدا (سه نكي مه حكه) چالاكي و
جم و جولي كومه لگه و ته ندامه كاني پي تاقي ده كرښه وه ، پي ي
ئاړاسته و ئاموژگاري ده كرښت و لي يان ده پرسرښته وه ، كه ده رچون
له و (مه ركه زيه ته) و ده ستورو په پړه وه كاني ، ده ره جوته
له كومه لگه كه تيكړا ..! بويه بزړكاندن و ، وړپته (شطحات) ، ويا
لادان و (انحرافات) دروست نيه ، كه چي دروستيش ده بيت ..!

۴ - ويا جي وشويڼه كه يان له قه باره ي تواناي خويان زياتره .. يا وه هاي
ده بينن ! ته و ساله خويان بايي و باغر ده بن ..! زماني حاليان
كور دواته نني ده لښت : (ته زم هه لده به زم) ! ته مه ته گهر (شطحات)
گوگان ويا (منحرف) و لاده ر ، و له پړيزده رچوه كان به سوسه يهك ،
سو كه په يوه ندايه تيه كيان نه بيت ، به هيسل ويا به تيره يه كي دژ
به بزوتنه وه كه وه ....!

۵ - سه بارهت به په يدا بوني كار ه سات و بيروپاي تو .. هتد خاوه ن
بيروپاي باسكراو ، له چاره نوسي بيروپا كه ي ده كه وښته تر سه وه ..!
بو به رگري و پاراستني (توندی ده گرښت!) ، ته م توند گرته ش له

ئىسلانى (حوكمى عورفى) وميا (حاله تى طوارء) ده چىت كه
 حوكومه ته كان له تهنگانه و مه ترسيىدا ، بۆ چاره سهر كردنى
 كيشه كانيان ، په ناي ده به نه بهرو به كارى دىنن . . بهم توند گرته ،
 بىرو باوه پره كه له خه لكى دوور ده كه ويته وه . . هتد دياره
 بىرو باوه پيش چالاكيه كى ژيرو بىرى (عقل) ئاده ميزاده . . .
 دور خسته ومى له خه لكى ، به مانا نه مان و فه وتاند نىنى . . .
 له مان و فه وتانى بىرو پايه دا (چه پره و ، وراست پره و) يه كدگر
 ده بن به واته يه كى تر : راست پره و به توند گرته كه ي ده تاسىتى ،
 چه پره و يش به به ره لايه كه ي به قه ليه كيدا ده داو هلى ده وشىنى . . !!
 بهم بۆنه يه وه نايىت له بىرمان بچىت ، سه باره ت به وه ي كه :
 بزپ كاندن و (شطحات) ده يا لادان و (انحرافات) هه ردو و كان له سه رچاوه و
 به پره تى فه لسه فياندا جياوازن و له يه كرى ناچن . . هه مان ده ستور
 له شپوه و چوئى نيشاندا هه ر جياوازن ، له بزوتنه وه كوومه لايه تى و
 سياسيه كاندا ، ته جرو به و تاقي كردنه وه يه كى ، دياردى ، و گشتى
 كوومه لايه تيه ، خه لكى به چاك يان به خراب ده ي بىنىت ، برپارى له سه ر
 ده دات ، چونكه كوومه لگه تاقىگه (المختبر) كه يه تى ! به لام له ته سه وفدا
 ته جرو يه يه كى شه خسى يه ، له و كه سه به ولاوه ، كه سى تر په ي پى
 قابات . . !!

هه رچوئىك بىت بزپ كاندن و ، وپىنه و لادان ، وه يا (شطحات و
 انحرافات) له پرووى فىكرى يه وه : به ره لايى ، وبه له سه يى ، وله پرىز
 ده رچونه ، ئه نجامه كه شى بۆ بزوتنه وه كه ، نوشوستى و دوو به ره كى
 جيا بونه وه يه (Secession) ، هه روه كو له بابته تى (حمه سور) دا باسىكى
 ده كه ين . . . ، ئىتىر ئه وى كى كه وتمان ، ده بىته كه لىن و كه له به رىك

له بزوتنه وه که دا فاحه زو دوژمنانی ، لیوه بیچنه ناوی یه وه ... هتد خو
 ته گهر به تهن و لهش نه چن ، به لام له پرووی فیکری و ئایدیۆلۆجیا وه ،
 بیروپراو شیوهی بیرکردنه وهی خوځیانی دده نئی ، به مه به سی تیکدانی و
 ته پاندنی له ناوه وه ، تا کو هیرش بردنه سهری له دهره وه یه وه ئاسان بیت ،
 وئهرکیکی وای نه ویت ... ! به لام به نیسبهت بزوتنه وه که وه تیکرا ،
 ته وه یان گرنکه ، که ئایا دهست بهرداری ئامانجه سهره کیه کانی بوه ، وه یا
 له بناغهی بیروپراوه پره فلهسه فیه کهی خووی به (کردار) لای داوه ، وخووی
 دوپاندوه یانه ... ؟ ! له مه دا بریاردان ته وه ندنه ئاسان نی یه ... ! وه لامه کهی
 لای وهخت و زه مان ته و پرووداوه کاره ساتانه یه که سهرجه م ، به چاک
 یان به خراب کار له نه نجام و چاره نوی بزوتنه وهی ناوبراو ، و «لادان» و
 جیابونه وه کهی ده کهن تیکرا ، چ له ناوه وهی بزوتنه وه که و ،
 لادانه که یه وه ... ، چ له دهره وه یانه وه ... !! ههروه کو هه مو بزوتنه وه و
 لادان و جیابونه وه یه که له (جیهانی سروشت) دا ، له باره ی تواناو ،
 بهرگه گرتن و مانه وه یه وه ... ! ته گینه (بزوتنه وه که) یان (لادان و
 جیابونه وه که) ی یه کیکیان به ره و گوپرستان ، وه یا وه کو زاراوه سیاسیه که
 ده لیت ، بی غه م و په ژاره : «به ره و سهره نویلکی میژوو ده چیت» ... !

خو ته گهر (هه قه) کن ویستییان ژیا نی دنیای پروون یان توژیک
 پرووناکی تیدا بیت - به کردار نه که به گفتار - ههروه ها جوژیک له هاوبه شی و
 ته بایی و یه کسان و ههروه و زکاری بالیان به سهردا بکیشیت و حوکوم
 فه رمایت له ناویاندا ... ته مه هه رگیز له خوا یاخی بون نی یه ، وه له م
 ریازه شدا ته گهر سکالایان کردیت و درکاند بیتیان که خوابهرداری
 نی یه ، زور بهی زوری خه لکی له برساندا قویره ی سکی بیت ،
 وه که مایه تیه کیشیان له تیریدا مری بیت !! وه یا ته گهر کاریکی وایان

کردیٔ ، که کهسیان یه خسهی خوئی له دهست ههژاری و نه بونی
 دانه درپٔ . . ! ویا به دهست کیشهی دنیا یانه وه دانه مین و له کوردهی
 ههردوو جهژنان نه بن . . ! خو پٔغه مبه ریش (د . خ) فهرمویه تی :
 (کاد الفقر ان یكون کفرا) ! - گولستانی سعدی - ، نهو ههژاری و
 نهو باره ناله باره ، که په گی هه موشتیکی پٔوهیه . . هتد ، ئیتر
 تیکویشان بو پرزگار بون له م باره ناهه مواره ، هه رگیز سه ریچی و لادان
 نی یه له ئاین و برپا خو ئه گه و خوانه خواسته ، نه مه سه ریچی ولادان
 بیٔ ، نه وسا ئاین و برپا به جووت ده بن به یار ویا وه ری : ههژاری و
 ناتاجی و په جالی ، و به ندایه تی . . ! به م پٔ و دانهش ها و به شی و یه کسان و
 ته بایی ، هه ره وه زی و ئازادی تیکرا ده بنه دوژمنی ئاین و برپا ، ویا
 ئاین ویرا ده بیٔ بیته دوژمنی نه وان . . !! - والیاذ بالله - ئیتر ئه گه ر
 کورده واری خو مان ، و تیٔیان : (برستی په گی هاری و هه ژاریش په گی
 گولی پٔوهیه) !! به هه له دا نه چون ، نهو هه ژاری په کی کار
 له بیرو باوه ریش ده کات ، هه ر وه کو کابرا هه جیجیه که ی که سکالای له
 دهست هه ژاری کردو وتی :

خوا گه دابای . . . خوا گه دابای ،
 هه فته و دو هه فته چون من گه دابای ،
 هه مانه له کؤ ، کلاش له پا بای !!
 چیوی گه دایت گرتایه جه دهس . . . !
 نه وسا نه تراتی حالی گه دا چهس . . !

دیسانه وه سه رگورشته کانی (کفر احمد) که کابرایه کی نه فسانیه یه
 (شخصیه اسطوریه) ، نهو چیروک و (سه رگورشته نهی نهو) که ده ماو ده م
 به سه رده می خه لکه وه یه و بلا و بوته وه . . له گه ل هه ندی له هو نرا وه کانی

(وہ لی دیوانہ) ئەمانە نمونە یەکن بۆ چۆنیتی هەستی ناسۆری ئەهاتی و
کوێرە وەری و باشە لەقەکانی هەزارى ۰۰!

لەم باسەدا تاكو سەرەداوی فیکری بابەتەکانمان لێ وون ئەبێت و
نە ئالۆسکیت وە ئەوە وەندەى لەتواناو بێت بتوانین شتێکی پوخت
لە کێشە و بەرەى کۆمەلایەتی لە لیکۆلینە وە یەکی پاست و دروست
لە بارەى (هەقە) و (هەقە یەتیە وە) پێشکەش بە خوێنەری بە پێز بکەین •
تاكو پەنجەى خەتاوە تاوان بۆ هیچ لایەك درێژ نە کریت لە مستر
(سى • جى • ئەدموندز) و هاوکارانی بەو لاوە ۰۰! ئەو هاوکارانە کە
شوێن پێی ئەمیان هەلگرتبو ، چ لەزانینە وە بویت ، زانییك کەوا بەندە
بە بەرژە وەندیانە وە ، یان بێ ئەوەى کە خۆیان بزانی و هەست کەن
بە بەرژە وەندى کە یانی پێوە بەندە ۰۰۰ هتدا چ لە لاساری و سوربۆنە وە
بویت لەسەر نەزانین بە ئەنقەست ، کە لە ئەنجامدا بووبۆنە پرد و
بەردە باز بۆ پەڕینە وە ی «پیلان» بۆسەرە واندنە (هەقە) کان بە ناھەق ۰۰!
وە یا سوکە بە شداربۆنیک بویت لەبەر خاتران ! بۆ پسواکردنى
(هەقە) کان لەناو کۆمەلگە فراوانە کەى کە تیایدا دەژین ۰۰، ئەم هەول و
تەقە لایانە سەر وەر ، دەپژانە دۆلیاتی ئاشی ئەو پیلان و دەسیانەى کە
بۆ ئەم (هەقە) بەسەرمانانە لە کاردا بو •• ئنجا ئەم هەلوێستە دوژمنکاریە
جۆر بە جۆرانە ، تیکرا لە گەل کردو کۆشى مستر (سى • جى • ئەدموندز) و ،
ورده ئینگلیزەکانى تر کە بۆ بەرژە وەندى ولاتە کەى خۆیان پروویان
کردبۆ ئەم ولاتە ، کە تیایدا بووبۆنە پیاو ماقول و روشنیرو کوێخا و
ئاغا ۰۰! یەکی دەگرتە وە ۰۰

تەنانەت خاتو (هینی هارۆلد هانسن) لە کتێبە کەیدا کە بە ناو و نیشانی (ژیانی
ئافرەتى کوردە) و مامۆستا (عزیز گەردى) لە ئینگلیزیە وە کردو و یەتى

بە گوردی لە لاپەرە (٣٤٦ - ٣٤٧) دا ، ھەمان قسە گە ی مستر (سی . جی .
 ئەدموندز) بە (ھەقە) کان دە لێتە وە . خۆ ئە گەر (ئەدموندز) ھەروە کو
 سیاسییەك شتێکی تێدا ھێشتییە وە و زۆر نە ھاتی تە پێشە وە ، تا پێی
 پاشە کشی ھە بێت . . . ! بۆیە دە بینین تە نانەت ، تێ بینە کانی شی لە بارە ی
 (ھەقە) کانە وە دە داتە پال ئە و پۆلیسانە ی کە چوبون بۆ (ھەلە دن) بۆ
 تە بلیغات . . . لاپەرە (١٨٧) - کتیی (کرد ، ترک و عرب) . . .

بە لام خاتو (ھینی) کە بە زمانی مستر (گاوان) دە ی گێر پێتە وە ،
 بێ چە ندو چون ، خوالی خوشبو (حاجی شیخ عارف) دە کات بە سەر و کی
 پە یرە و ی (پرووتی - بەرە لایی) ئە و بەرە لاییە ی کە و (ھەقە) کانسی
 پێ تاوانبار کرا وە . . . ، ئەم (سەر و کایە تیە !) دە داتە پال ، ئە و (حاجی
 شیخ عارف) دە ی کە باو کی خوالی خوشبو (شیخ تە یفور) ی خانە خوئی
 کە ی خۆیە تی . . . ! کە لە « تۆزرا و » و ئە و ناوچە پە دا (شیخ تە یفور)
 چا و ساغو دە لیلی بوە . . . !

لە مە دا بە نێ سبەت ئەم ئافرە تە وە ، ئە گەر خزمەت و نان و نمە کی لێ
 دەر کە ی ن کە و (داب و دە ستور یکی کۆمە لگە پۆژ ھە لاتیە کانە ، کە لای
 ئە وان شە پقە دا گر تێك ! وە یا بە چە ند و شە یە کی سوپا سنامە ی سە رزارە کی
 کۆ تایی بێت و ئێتر ھیچیان لە ھیچ !! بە لام دوو بارە کردنە وە ی و تە کانی
 (ئەدموندز / گاوان) لە بارە ی (ھەقە) کانە وە بێ چو نە بنج و بنا و ان و
 لێکۆ لێنە وە یە کی یە کی عیلمی . . . ، جێ یو ییکە بێ پە روا ئا پاستە ی باو کی
 خانە خوئی کە یی کرد وە . . . ! لە کاتی کدا ئەم (خاتونە) گوا یا بە گە شتێکی
 زانیارانە (سفرة علمیة) ھاتبوە ناوچە کە یان . . . !

لەم کە لێتە وە یۆمان ھە یە کە بلین : ئە گەر وە کو مستر
 (ئەدموندز / گاوان) دە لێن و ئەمیش دە ی لێتە وە ، ئە گەر خوالی خوشبو

(حاجی شیخ عارف) داهینه‌ری پښاری به‌ره‌لایسی بویت له‌ناو
(هقه) کاندای - له‌گه‌ل ته‌واوی پښمدا بوټم زاته‌و کوږو کوږه‌زاو ،
وه‌چه‌کانی چونکه‌ ټمه‌ بیروپای ټهو دوانه‌و ده‌ست وپیوه‌نده‌کانیانه‌ ،
ټمه‌ وا ده‌گه‌یه‌نیت ، ټم زاته‌و ټه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندیان پیوه‌ی هه‌بوه‌ خاوه‌نو
نوینه‌ری ته‌وژمی (تیار) ، به‌ره‌لایسی و ، به‌ره‌لایسخوازی بون له‌ پښی
(هقه) کاندای !! ټتر بوچی ټم به‌ره‌لایسه‌ به‌سهر به‌ره‌ی خوالی خوشبوان
(شیخ عبدالکریم) ی شه‌ده‌له‌و (مامه‌په‌زای) برابدا ساغ‌بکریته‌وه‌ ،
له‌سهر ټه‌مان و له‌سهر هه‌مو (هقه) کان بکریټ به‌مال !! به‌لام وادیاره
مه‌ترسی له‌مه‌سه‌له‌ی (هقه) دا ، له‌لایه‌ن به‌ره‌ی خوالی شبوان (شیخ
عبدالکریم / مامه‌په‌زا) وه‌ پرووی کردبوه‌ پاشه‌پوژی ده‌سه‌لاتی
(ټه‌دموندز / گاون) و ده‌ست و پیوه‌نده‌کانیان ، نه‌ک له‌لایه‌ن به‌ره‌لاو
به‌ره‌لایسخوازانوه‌ ، بوټه‌ له‌به‌د گویی و پرویاغه‌نده‌ کردندا دژی (هقه) کان
به‌گشتی ده‌ستیان داده‌گرت و ده‌میان نه‌ده‌سرموت !! به‌کورتی به‌هوټی
به‌زه‌یه‌که‌وه‌ شانی هه‌موپانیان ئارداوی ده‌کرد !! به‌واته‌یه‌کی تر کرده‌وه‌ی
به‌ره‌یه‌ک - دروټ بیت یان پاست - کردویانه‌ به‌نمونه‌ ، وه‌یا (پی‌خوړ) ! بوټ
سوک‌ورپسواکردنی هه‌مویان ، به‌وبه‌ره‌یه‌شه‌وه‌ ، که‌ ئاشناو پوښناو
چاوساخیانن ! ئاوها پاداشیان ده‌ده‌نه‌وه‌ - به‌ش به‌حالی خوټم له‌وباوه‌په‌دام
که‌ټه‌و تی‌بینیانه‌ی (خاتوه‌ینی) ش ، له‌م پرووه‌وه‌ فږی به‌سهر حه‌قیقه‌ت و
پاستیه‌وه‌ نی‌یه‌ !! - ته‌نانه‌ت سهر به‌ستی ئافره‌تیش خاتو (هی‌نی)
به‌ژن به‌رستی ده‌داته‌ قه‌له‌م ، بوټه‌ سهر به‌ستی ئافره‌ت له‌ناو (هقه) کاندای
و شه‌و پرسته‌یه‌کی نابه‌جی‌ی ده‌داتی !! ټیا ټه‌مانه‌ له‌ ولاته‌کانی خوټیاندا
ده‌توانن ټم کرده‌وانه‌ بنوینن و نه‌بن به‌بابه‌تی لاقرتی و تانه‌وته‌شهری خه‌لکی
ولاته‌که‌ی خوټیان و پای‌گشتیان !! نازانم چوټن بوه‌ که‌ بارودوخی ئافره‌ته
(هقه) کانیان نه‌کردوه‌ به‌ ئافره‌ته‌ (ټه‌مه‌زوټ) یه‌کان ، که‌به‌ پیاو به‌زی‌ن

جۆره‌ها چیرۆکیان بۆ هه‌لبه‌ستون !!

هه‌ر چۆنێك بێت ئه‌م خاتونه به‌گه‌شتێكی زانیارانه (سفره‌ علمیه)
هاتبو ده‌یتوانی بۆ ئه‌و ژن په‌رستیه « مشیك وه‌ یاچه‌ند نمونه‌یه‌کی (عینات)
لی به‌ینایه‌وه‌و پێشكه‌شی بكر دایه . . به‌تایبه‌تی دانه‌ری كێیه‌كه ، (ژیا نی
ئافره‌تی كورد) ، خۆی ئافره‌ته به‌ئاسانی ده‌یتوانی به‌چێته‌ ناو ورده‌بابه‌تی
باسه‌كه‌یه‌وه‌ ، بێ ئه‌وه‌ی له‌خۆیه‌وه‌ قسه‌ فری بدات ، وه‌یا به‌پاپورته‌كه‌ی
(ئه‌دموندز - گاون) دابه‌جێته‌وه‌ . . ! خۆ ئه‌م (خاتوه‌ینی) یه‌ تا له‌باسه‌كه‌یدا
سه‌ركه‌وتوبێت و دانه‌میشت ، به‌دوای ده‌نگه‌ موروپه‌كه‌ی
بێ كونه‌شدا گه‌پاوه . . . به‌لام په‌نگه‌ له‌وه‌ تر ساییته‌ كه‌ نمونه‌كان (عینات)
به‌دلی دۆستانی و ده‌زگا و دوكانی (كلسیترك) و (پاسكوسنید) (١) نه‌بن
كه‌وا به‌هه‌موو بارێكدا باربوویان كردوه‌و ، یارمه‌تیان داوه‌ ، ئه‌م جوته‌
ده‌زگا و دوكانه‌ كه‌له‌ په‌نای عیلم و به‌ناوی (اتنوگرافیا) وه‌ ئه‌ركێكی تریان
له‌سه‌ر شان وه‌ به‌ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نن ، دیاره‌ ئه‌م خاتونه‌ش له‌په‌سه‌ن و بنه‌چه‌ی
سیاسی (ئه‌دموندز / گاون) ه‌ كوردواته‌نی : (توخمه‌تخیلی) یه‌ . . . ئیتر
كاری مامۆستا (عزیز گه‌ردی) راست بێت كه‌ وا له‌ لی بینه‌كانیدا لاپه‌رم
(٣٤٨) - هه‌مان سه‌رچاوه‌ - باری لاسه‌نگی راست كردۆته‌وه‌ . .

بۆ پروون كردنه‌وه‌ی ئه‌م گیره‌شویینه‌ كه‌ (گای بنه‌) تیايدا !!
پیاوانی بێگانه‌ی داگیركه‌رو كه‌سانی سه‌ربه‌وان بون ، كه‌وا له‌م كاره‌ساته‌و
گه‌لێك كاره‌ساتی ترو (دزه‌خورجێته‌) ی ! سیاسی و كۆمه‌لایه‌تیدا
ئاراسته‌كه‌ر (موجه‌) بون و ده‌ستێكی بالاییان هه‌بوه‌ تیايدا . . ، ته‌نانه‌ت

---

(١) ته‌كایه‌ به‌ وردی ته‌ماشای ئه‌و پێشه‌کیه‌ بکه‌ كه‌ خاتو (هین) خۆی
له‌ كێیه‌كه‌یدا (ژیا نی ئافره‌تی كورد) نویسیویه‌تی و مامۆستا (عزیز
گه‌ردی) كردویه‌تی به‌ كوردی .

(شيخ حسين) ى خانەقا ، لەلاپەرە (۵۹) پەرەراوێز (۶۳) - ئاوردانەووەیەك
لە بزوتنەووەی هەقە - مصطفى عسکری ، بێ پەرەراو ئازایانە دەلیت :
(لەو پۆژەووە کە پێبازی کۆمەلایەتیی لەناو هەقەکانا دەرکەوتووە
ئینگلیزەکان لێیان کەوتنە ترسەووە ، ئێر هەرچیان بەسەر هات دەستی
ئەوانی تیاو . . . . م . م . ك) - ئەواو . ئایا پێبازە کۆمەلایەتییە کە
(هەقە) کان دەپیت جی پیت کە ئەوان لێی ترساوون . . ! ؟ هەرئەووە نەبوو
کە : - ویستویاتە بەشیوازو پێبازو پێبازی : (یەكسانی و تەبابی و
هاوبەشی و ، هەرەووەزکاری . .) لە نەبونی و هەژاری پزگاریان پیت !
خۆ نەیان ویستوو ، پزیمی کۆمەلایەتیی و سیاسی لەدورگەیی بەریتانیادا
بگۆرنو (هەقە) یەتیان بو بێرن . . ! ئێر بۆچی لێیان کەوتنە
ترسەووە . . ؟ بەلام وادیارە مەترسیان لە (مشتەیی ناو هەمانە کە) ،
لە یەكسانی و تەبابی و هاوبەشییە کە لەمەر (هەقە) کان هەبوو ، کەوا
بۆ بارخانە نەوتینە کەیان و سامانە کەیی زیانی هەیه . . !

ئێر بۆ دەرخیستی حەقیقەت و راستی لەم مەسەلەیدا ناچار دەبم ،
کە جاروبار هەندێ فیکرە ، بگرە هەندێ پرستەش دووپات بکەمەووە ، بەم
بۆنەیهووە داوا لەخوێنەری بەرپز دەکەم لێم ببوریت ، چونکە وەکو دەلیت :
(قسە قسە دینیت . . !) سەرەپای ئەمەش کارەسات و پرووداوە مەزنەکان ،
لە کۆبونەووەی وەردە بابەبەتە لە یەكچووەکان لەبارەیی چۆنیتی یانەووە ، پەیدا
دەپیت . . . . هتە لە ئەنجامی ئەم (جەمەع و تەرح) و کردارە ماتماتیکە بە
سەر زیانی کۆمەلایەتیهووە ، تیکرا ژمارەیی ناکوکی (التناقضات) و ردە
بابەتەکانی بارە ناھەموارە کە زیاد دەکات ، بەرامبەرە کەشی واتە گۆرپان و
کارەساتە مەزنە داھاتووەکان - خوێان کو دەکەتەووە ناکوکیەکانیان
کەم دەپیتەووە ، بە کورتی (کۆلتر) ! دەبن ئەوسا ئەم زیادو کەمی یە ، ئەم
گۆرپانکاریە لە چەندایەتی (الکمیە) یە کەیدا ، کار لە چۆنیتی (کیفیە)

مەسەلە كۆمەلەيەتە كە ، تېكرادە كەن و دەي گۆپن بەبارىكى تردا ، كە
بۆزىيان و مانەو و پېشكەوتى بەرەي ئادەمىزاد سودىكى ھەيە . . . !

بۇ نمونە :- شۆپشە كۆمەلەيەتە كان لەژمارەيە كى بى شومار و زۆرى
(وردەبىزارى) ناوخەتكيەو پەيدا دەبىت . . . ، (بىزارى) لەو
كردەوانە ، لەو بارە ، كە (ھەرپەشە) لە ژىن يان دەكانت و ژيان و
گوزەرانىان ، دەخاتە مەترسى فەوتانەو . . . ! ئەنجا بۇ ئەو وىنەيە كى
پاستەقىنە لەواقع پېشكەش بكەين ، تۆزىك لەباسە كە لا دەدەين - تكيە
لىمان بىورن - چونكە لادانە كەش نىمچە پەيوەندىە كى بەباسە كەو ھەيە
ولەيەتكي پروون دەكاتەو . . . ھتە .

دوای ئەو وى كە ئىنگلىزە كان سەر كىر دایەتە (ھەقە) و شىخانى
سەربە (ھەقە) يان بۇ ھەلنەخەلەتاو ، بۆيان لاس نەدرات ئەمانىش خوا
ھەلناگرى بەئارەزووى ئەوان نەبون و كورپوشيان بۇ نەبردن !! ، ئەنجا
ھاتن لەژىرەو ، لەناو رىزى (ھەقە) كاندا كەوتە كار بۇ رسوا كردن و
پىشاندايان بە جۆرپىكى ناشىرىن و نەشار . . . ! ئەوانەي ئەم دەورانەيان
دەبىنى ھىچيان خەلكى دورگەي بەرىتايىاو ناوچەي (وىلز و ،
ئىسكوتلاندا) نەبون ، وە ھىچ پەيوەندىە كى پاستەو خۆيان
بە ئىنگلىزە كانەو نەبو ، بەلام ئەمان تەنھا سوديان ، لەلەيەتكي چالاكى و
اى ھاتو وىيان وەرگرتو ، لە چالاكى زاتى و شەخسى (Ego) ئەو كەسەي
كە لەناو رىزى (ھەقە) كاندايە ، وەيا دوورو تريك پەيوەندى پىيانەو
ھەيە . . . ، ئەم لەيەنەيان بۇ مەبەسى خۆيان پەروەردەو بە خىو
كردو . . . ! وەيان ھاتون ، ناكۆكيە سادەكانى ناويان ، ئەو ناكۆكيانەي
كە لە ھىچەو ديارنى يەو ، جىي ھىچ ناگرىت ! زل و ئەستورىيان كردو
بەجۆريك كىردويانە بە دەلاقەيە كى گەورە ، وەيا وەھايان پىشان داو ،

تا له يه کتريان تيز کهن بيان کهن به گثر يه کدا ، به تايه تي به گثر
 سه رکړد ايه تيه که ياندا ...! خو ته گهر هه ول و کوښشيان له گهل
 خوالی خوښو (حاجی شیخ عارف) ی سه رگه لودا سه ری نه گرتیټ ،
 سه باره ت به ژیری و دوور ته ندیشی ته م زاته وه بو و خرمايه تيه کی نزيکی
 له گهل خوالی خوښو (شیخ عبدالکریم) ی شه ده لدا ، له گهل گه لیک
 هو ی تریش ، که له وانه يه شه خسی پروت بو بن ، به که لکی نانه وه ی
 دوو به ره کی نه هاتون ، وديان ته نجاميکی پیچه وانه يان ده بو ،
 له که رت کړدن و دوو به ره که که ی که ده يانویست ، نه و دوو به ره که ی
 که به که لکی نه وان بیټ و خر مه تيان بکات ...!

به لام له ناوړیزي (هه قه) کاند ا هه يه بو ته م مه به سه بشیت و سه ری
 پیوه نه بیټ ، ته مه له لایه ک ، له لایه کی تریشمه وه ، که ته م لایه نه يه که سر
 په یوه ندی به چوټی پښازی (هه قه) کان و نه ونه ریت و په پړه وه وه هه يه ،
 که له ناویاندا حوکوم فهرمايه ، ته میښ نه و يه کسان ی و ته بای و جوړه
 دیمو کراتيه ته يه که له ناویاندا هه يه ...، چونکه جیاوازيه کی ته وتو
 نی يه ، له ناو پیرو مریده کانیاندا ، که شایانی باس بیټ و په نجه ی بو
 پراکشریت ، که ته م پړه وشته له ناو پښازه کانی تری ته سه وفدا به دی
 ناکریت ...! دیاره مشور خوار دیش بو ته م یشمه ، بو دوو به ره کی و
 نه رکه که ی ، پیویستی به تی بینی و لیکولینه وه و ده راسه يه کی قوول و
 فراوان هه يه ، که زور ده میک بو کړدو کوښیکی تايه کاری بو ته رخان
 کرابو ، یشی پوژیک و دوان نه بو ... تا کو ده ست نیشانی پاله واتی
 لی هاتوی کارامه ده کړیت بو ته م نه رکه بو ته م قوناغ و هه لویسته ، که و
 هه مو هه ل و مهرج و مواصفاتیکي تايه تی و شه خسی بو ته م دوو به ره که
 تیدا بیټ ...!

(۱۳)

لهم باره يه وه سه رچاوه يه كي و امان ني يه كه يارمه تيمان بدات ، بو
لي دوان له كيشه ي جيابونه وه و دووبه ره كي و كه رت كردن له ناو
(هه قه) كاندا جگه له كتيبه كه ي ماموستاي ياري زه ر (مصطفى عسكري)
- ئاوړدانه وه يه ك له بزوتنه وه ي هه قه - له گه ل نوسينه كه ي ماموستا
(رشيد محمد علي) كه له گوڤاري (كاروان) ژماره (۱۵) كانونسي
يه كه مي سالي ۱۹۸۳ كه به ناوونيشاني (مه سه له يه كي مه زن و هه وليكي
كه م) بلاو كراوه ته وه ، كه وا هه ردو و كي ان به جوت باسي په يدا بونسي
(حمه سور) ده كه ن له بزوتنه وه ي (هه قه) دا ، هه روه ها بو ليكو لينه وه و
ده راسه ي (حمه سور) يتي ، هيچتر - ئاشكراو دياردي - شك نابه ين
لهم دوو سه رچاوه يه به ولاوه . . . ، بويه ده بينن ناچارين لي دوان و
گفت و كو و ، شيته ل كردنه وه و چه ندو چونمان ، هه ر له سه ربنجينه ي نه و ،
وت و ويژانه يه كه نه م دوانه لهم پرووه وه كردويانه .

پيش نه وه ي ، كه بچينه ناو باسه كه وه - هه روه كو له ده ر گادانيك -
چه ند پرسياريك ديتنه پيشه وه : - حمه سور كي يه . . ؟! له بزوتنه وه ي
(هه قه) دا پيش جيابونه وه ي رده وشتي چو ن بوه . . ! دواي جيابونه وه كه ي ،

ئەو بەرمەيەي كەئەم بوبە پىروپىشەوايان دابو دەستورو پەشتيان
چى بو ؟۰۰! وەلامى ئەمپرسىارانە تا پادەيەك پرووناكيەك ئاپاستەي
ئەنجامى كەرت كەردنەكە دەكەن ، چ كىيە ؟۰۰! لەبزوئەوئەي
(ھەقە) يەتەوئە ۰۰ ، چ بەنيسبەت چارەنوس و پاشەپوژى جىابونەوئەكەو
خودى كەرت كەردنەوئەكەوئە ۰۰۰!

(حمەسور) پياوئىكى نەناسراوبوئە ، نەناوى باوكى ديارە ، نەھى
باپىرىشى ، ھەروەكو لەلاپەرە (۳۱) - لەكتىبى ئاورپادانەوئەيەك
لەبزوئەوئەي ھەقە - دانەرى ماموئستا (مصطفى عسكرى) دا ھاتوئە ،
گوايا خەلكى ئالان و سيوئەيلە ۰۰ ، ديسانەوئە ماموئستا (رشيد محمد
على) يش لەنوسىنەكەيدا - گوئارى (كاروان) ژمارە (۱۵) كانونىي
يەكەمى سالى ۱۹۸۳ لاپەرە (۷۰) دا دەئلت : (حمەسور) خۆي و توويەتى
كە خەلكى دەورووبەرى (ماوئە) ۰۰ ئىتر (حمەسور) خەلكى
ھەرلايەك بىت ، لە پىرپەموى ژيان و گوزەرانى تايەتەي خۆيدا ، بەوئەكە
باوك و باپىرى ، بىئاو ، و نەناسراون ، وا دەردەكەوئەت لەسەرەتادا ژيانىكى
پىستەم و كۆلۆل ژياوئە ، بە تايەتەي لە تافى منداليدا ، ئەم ماوئەيەي
بەكوئىرەوئەرى و سەرگەردانى بردىتە سەر ، تا گەورەبوئە ئىسقانى پەق
بوئە ۰۰! لاي خوالى خۆشبو (شيخ عبدالكریم) شەدەلە خۆي
گرتوئەوئە ، لەوئى چەپ و راستى خۆيى ناسيوئە چاوى كراوئەوئە ! ئەم
تەمەنە مندالە پىستەم و مەينەتەيەي (حمەسور) وەنەبىت خەوشىك بىت
بوئە ، بە ناشوكورى ئاليم مندالى بەختەوئە كەمە ۰۰ كەچى بەپىچەوانەوئە
مندالى كەساس و كوئۆل زۆرو زەبەندەيە ۰۰! بە تايەتەي لەلادىكانماندا ،
كە پزىمى دەربەگايەتى دەسەلاتدار بو ، ئىتر نەخۆشى و مەينەتى
كۆمەلايەتى ، دەقلىك و چوارچىوئەيكى پەمەكى و ئاسايى و عادەتى بو ،
كەم كەس ھەبو لەبىنىنى مندالى شىرۆلەو كوئۆل و پەرىشان دلى پابجەلەكىت!

سه بارهت بهم جوتنه نه گېته : هي نه خوشي و هي كومه لايه تي ! به شيكي زور له مندالي به سه زمان ، هر به ساوايي هه تيوو ، بي كه كهس و قه له ندهر ده بو . . ! هه ميسان به ناشو كوري ناليم ، پريمنيكي كومه لايه تي نه وتوش نه بو ، كه چاوديري مندالي لي قه و ماو بكات ، نامور گاري و په روه رده كردني بخاته نه ستوي خوي و ده ستيك بښت به سهريداو بي كه سي پوه ديار نه بښت تاگه وره ده بښت و له خه م ده پرده خښت . . ! دوور ني به له ناو نه م مندالانه دا (كه له فهيله سوف و داهينه رو ، پوښنيرو ، ويژره واني بليمهت هونه رمندي لي هاتويان تدا نه بښت) ! نه گه ر ده رفعت و هه لو مهرجي گونجاويان بو هه ل بكه و تايه . . ، به لام به نامويي ، به سهر گه رداني و به ئاتاجي ، بښگومان بليمه تي و لي تووييه كه شيان پرووده كاته لايه نيكي نه گريس و ناله بار (سلبی) ، وديا پروپوچ . . ! خو نه گه ر نه م مندالانه به دارو بارو تن ولش پته وو قايم نه بونايه ، واته له پروي بايولوجي يه وه به هيز نه بونايه ، بهر گه يان نه ده گرت و نه ده مانه وه و زوو جوانه مهرگ ده بوون . . ! ئتر نهركي ژيان و خو به خيو كردن و هه لس و كهوت و كه شمه كه شي ناو كومه لكه شيان ده كه و ته سهرشاني خويان هه رله شواني كار هه ل و بهر غه ل و گولكه واني و شجا په نجبه ري و ئاشه وانيه وه پيدا ده هات تا ده گه يشته به رده ركي : « ديوه خاني ئاغاو به گك ، يان ته كيه و خانه قاي شيخه و مجه وري مز گهوت » . . !!

دياره ژياني كولولي و پرسته مي سهرده مي مندالي ، شوينه واريكي پرسته مترو سخته ، له ده ست سهرده مه پر مهينه تيه كه ي ، كه له هه رده تي منداليه كهيدا ديوي تي و چه شتويه تي له ده رووني منداله كه ساسه كه دا به جي ده هيليت . . ! وه كو برينيكي ساپري شوين ده مي تيغيك ، وديا شوين پرووشاوي يهك به پروو گاري په وشت و خوويه وه دياره ، له گه ليك بارو ، هه لو يست و مونا سه به تدا خوي ده رده خات و ده رده كه ويت . .

لەشیوەی وەرپرسی و بێزاری و پقویاخی بون بە هەست و عاتیفەییە وە دیارە و
 خۆی دەنوێنیت ... هتد چونکە ئەو بارو هەلۆیست و بابەتە ، کوێرە وەرپە
 دێرینە کە ی خۆیی بیر دەخاتە وە ، برینە کە ی دە کولێنیتە وە بۆیە توخونی
 ئەو جۆرە بابەتە ناکەوێت و خۆی لەقەرە ی نادت وە یا لەئاستی هەلدێت !
 ئەمە لەلایەك ، لەلایەکی تریشە وە ، ئەم منداڵە کە ساس و کولۆلانە ،
 سەبارەت بە وە ی کە بە تاقە تەنیا زۆرانبازیان لە گەل ژياندا کردووە و
 بە سەریدا زال ، جۆرە شارەزایی و خوێرە و تاقی کردنە وە یە کە تایبەتیار
 لا کۆ دەبێتە وە ، ئەمە جۆریك لە هەستی بەخۆداراپەرمان و خودپەسندی و
 فەردیەت ، تەنانت دەمارێ سەرپێچی و یاخی بوویش ، لەدەر و وێناندا
 چە کەرە پەیدا دەکات !!

ئەجا وە دیارە (حمە سور) لەرووی سایکۆلۆجیە وە ، هەرپەمەیهك
 بوە لە ناکۆکیەکان (التناقضات) ، کە لە ئەنجامی ئەو هەمو مەینەتی و
 کوێرە وەری و کولۆلیە وە پەیدا بوون کە لە هەرپەتی منداڵیدا گرفتاری
 بوو ، وەتیایدا ژیاو !!

(حمە سور) سەرەتای ژيانی تەسەوفاڵیە کە ی لەخزمەت
 خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شەدە لەدا بوە ، پێلاوی دەربەدەری و
 ئاورەیی ، بەرگی هەستیوی لای ئەم زاتەدا کە ندووە .. پێویستە بزانی
 پەوشت و کردە وە ی لەم قوئاغە ی ژياندا چۆن بوە !!؟

مامۆستا (رشید محمد علی) دەلێت : (حمە سور) یەکان چایان
 نەخواردووتە وە . هەر وە ها لەزەمانی (شیخ عبدالکریم) خۆیدا
 چاخوردنە وە قەدەغە کرابو .. هتد (تەواو) - گوئاری (کاروان)
 ژمارە ی (۱۵) سالی ۱۹۸۳ - .. ئەوی ئاشکرایە خوالی خوشبو (شیخ
 عبدالکریم) لە سالی ۱۹۶۲ دا کۆچی دوایی کردووە ، ئەمە وادە گەیهێت

کەسێ ساڵە کە ی پێش مەرگی (شیخ) لەو ساڵە شومانە بوە ، کە جیهان
 لە گەرمە ی جەنگی دوووەمی جیهانیدا بوە . . . ، ئەو ساڵە پرمەینەتیانە ی
 کە خەڵکی چایان بە خورماو مێوژ دەخواردووە چونکە بەهۆی
 جەنگە کەووە شەکر قاتی بو . . . خۆ ئە گەر (شیخ) قەدەغەشی کردبێت
 لەو باوەرپە دام کە ئیشیکێ باشی کردووە ، چونکە شیرینی تری خۆمالی
 هەبو کەوا جینگە ی شیرینی شەکر بگرێتەووە و تامەزرۆی شەکر
 بشکێنێت و لەمیش باشتربێت لە پرووی خۆراکەووە (التغذية) . . . ، بایزانین
 (شیخ) هەلۆیستی چۆن بوە . . . !؟

مامۆستا (رشید محمد علی) لە هەمان سەرچاوەدا دەلیت : [بەلام
 حمەسور خۆی لە بای چانەخواردنەووە کە یاندا ئەلی : « پوژیکیان
 کۆمەڵکی زۆری سووفی و شیخان لە تەکیە کۆبونەووە منیش چومە
 زورەووە گویم لی بو « شیخ » ئەیفەرمو مریدی من نابێت چا بخواتەووە
 - واتە حمەسور بەدەنگی بەرز قیژاندم وتم : « من دەبخۆمەووە »
 شیخیش فەرمو : « شیتە لە گەڵ تۆم نی یە » . . .] - تەواو -

ئەوی لەم هەلۆیستە ی (حمەسور) دەووە شیتەووە : أ - « حمەسور »
 خۆی لە شیخ سور کرۆتەووە ، بەو شیوە ناشیرینە بەسەریدا دەشیرپینی و
 بەو جوۆرە ناشیرینە بەرپەرچی شیخە کە ی ، مامۆستا کە ی (ئوستادە) کە ی
 دەداتەووە . لەسنوری ویل و نەزا کەت دەردەچیت بەرامبەری . .
 ب - لەپەپرەو و فەرمانی (ئوستادە کە ی) یاخی دەبێت و دەلیت : من
 دەبخۆمەووە) ، کەچی ناشی خواتەووە ، ئنجا چاخواردنەووەش قەدەغە
 دەکات ، ئەمە وا دەگەیهێت کە (حمەسور) لەو کۆمەڵەدا ویستویەتی
 (شیخ) بشکێنێت ، بەلام شیخیش ناپەزایی و زویر بونی خۆی لەو
 هەلگەرانەووە ی ئەو لەناو ئەو کۆمەڵەدا بە : (شیتە لە گەڵ تۆم نی یە)

چارەسەر دەکات . . ! خو ئه گەر (حمەسور) ئەم کردەوویە بەرامبەر
 ھەرشێخێکی تری (ارشاد) بنواندایە ، لەو شوێنەداو بەو زەقی یە ،
 یۆکومان وەلامە کە ی ھەر (شێتە لە گەڵ تووم نی یە) نەدەبو . . . ! بەلام
 وا دیارە (شێخ) بەمریدی خوویی نەزانیو ، بۆیە لە گەڵ ئەوی نەبو . .
 - ئیتر (حمەسور) مە گەر ھەر خووی بزائیت مرید ، وەیا پاسپیراوی
 کئی بو . . ! ؟ خو ئه گەر پاسپیراویش نەبویت خزمەتی پاسپاردنی
 کردو . . ! وەیا بئی ئەووی کە بە خووی بزائیت کیلگە ی تاقیگە یەك
 (حقل التجارب) بو . . !

لەبارە ی (حمەسور) وە مامۆستا (مصطفى عسکری) لە کتیی
 ئاوردانەوویەك لە بزوتنەووی ھەقەدا ، لاپەرە (۳۲) کە بەزمانی
 مەلا سەلامی ترێخۆرەوویە ، دەلیت (کەشیتی پەیداو حمەسور یە کێک بو
 لە شێتە کان و « شیخ عبدالکریم » بەشیتی یە کە ی ئەو (؟) پازی نەبو . . .
 ھتە (ئە گەر شیتی و سوڤیتی لەو بارودۆخەدا ئامرازوئاوہ لی یە کتری بن ،
 وەیا (دوو دیوی پارە یەك) بو بن . . ، ھەر گیز ئەم کردەوانە ی (حمەسور)
 سوڤیتی و دلەندی نەبو بە شێخەو ، ئەودلەندی یە کە بەردی بناغە ی
 ئیوان (شیخ و مریدە) و یە کە مەنگاوە لە پێرەوی (تەسەوف) دا ، ھەر
 وەکو گوی پرایە لی (الاطاعة) وایە بو (مەرکەزیەت) لەزیانی حیزبایەتی
 و سیاسیدا . . ! بۆیە (شیخ عبدالکریم) باشی ناسیو ، تا ھەقی نەبو کە بە
 (شیتی) یە کە ی ، وەیا بە سوڤیتی یە کە ی (پازی) نەبیت . . ، وەیا سلی
 لی کردبیتەو و گومانی لی ی ھەبویت . . !! وەیا شیتی یە کە یی بەشیتی یەك
 زانی بیت کە دەست لە (عاقل) یش بوەشیت ! بە کورتی
 (شیتی عاقل . . ی !) بیت .

(حمەسور) ھەرچۆنێک بویت لەناو کۆمەلگە ی (ھەقە) دا ،

ئاوات و نيازى خۆيى نەشاردۆتەوۈ •• ئەوئىش ئەوۈ بوۈ گە بەمىراتسى
 (شىخ) شادىت ••• ھتە ئەوۈتالەلاپەرە (۳۱) كىيى ناوبراودا
 (مامۇستا مصطفى عىسكىرى) بە زمانى مامۇستا (حمزە عبداللە) ۈ
 دەلىت : (حمەسوز پاتى مردنى شىخ عبدالكرىم مېزەرەكەى لەسەر خۆى
 ئەنئى و جەكەى لەبەر ئەكا ئىدىعەى شىخىتى ئەكات ، بەلام شىخەكان مىلى
 بۆ كەچ ناكەن لەشەدەلە دەرى ئەكەن •• ھتە) - تەواۈ -

لەم ھەنگامەدا (حمەسوز) پاشە كىشى لى دەكات ، چونكە بەتاقى
 تەنیا دەرقەتى ئەو دابو دەستورى كۆمەلگەيە نايەت ، كە دەيەۋىت
 سەرۈمىر خۆى بىكات بەپىروپىشەۋاۈ شىخيان ، بۆيە خۆى و دەستەو
 تاقمەكەى پروو دەكەنە (كالاۋقوت) لەۋئى بە نامرادى جىئىشىن
 دەبىت ••، لەم بارەيەۈۈ مامۇستا (محمدى ملا كرىم) لەلاپەر (۳۲) ھەمان
 كىتبدا باشى بۆ چۈە كە دەلىت : - (••• حمەسوز ۈەكو گوتمان پەشە
 مىكىن بوۈ ، تىكەلاۈ كرىشى و چۈنەناۈ كاروبارى ئەۋئى و ئەۋەش ، ئەبى
 پىشت بەزەمىنەيەكى كۆمەلەيەتى پتەۋبەسىت كە (حمەسوز) بە پىئى
 دابو نەرىتى كۆمەل نەيۈۈ •• ھتە) - تەواۈ (ديارە ئەۋ زەمىنە
 كۆمەلەيەتى كە ئەۋ نەيۈۈ ، بەپىئى دابو دەستورى كۆمەلگە
 بۆپىشەۋايەتى ئەم ئىشە ، يەنى (ارشاد) ، دەگەرپتەۈۈ بۆ بنەچەى ، كە
 دەبىت : بە پەسەن بىچىتەۈۈ سەر يەكىل لەنەۈۈكانى (امامى على) ئەم
 ئىسپاتى ۈەرەسەت و بىروانامەيەى ھەبىت ! ئەۋسا بۆ ئەم ئىشە (ارشاد)
 دەشى و لەسەرى دەخوات •••! - ئەمەش دەگەرپتەۈۈ بۆ ئەۋ تىكۆشان و
 زۆرانبازيە كە زۆر لەمىزە پەيدا بوبو ، لەسەرحو كۆمىرانى كرىن لەناۈ
 كۆمەلگەى موسولمانەكاندا ، كە ناكۆكىەكەى (امامى على) و (معاۋىيەى
 كۆپى ابى سفیان) پۆپەى ئەۋ تىكۆشان و زۆرانبازيەبو ••! - ئەگىنە
 دەبىت (ئەۋكەسە) لەپىئى عىبادەت و بەجى گەياندنى مەراسىم و پەيرەۋى

ئاينى و پەرستەو (پىڭگات) و سەلەۋىشى بداتەو ۋىجا دەپىت
 بە (شىخ) . . . ! كە بەم جۆرە شىخانە لە ولاتى ئىمەدا پىيران دەوترىت
 (شىخى بەرمال) ! وا ديارە (حمەسور) یش پەلەى بوە ، وىستویەتى
 بەسەر قوناغەکاندا باز بدات ، بۆیە نە پەرزاوۋتە سەر ئەم خەبات و
 تىكۆشانە !! بۆ گەشتن بە ئاوات و ئامانجەكەى ، وە ھەر بۆیە لەم
 پىپازەدا نامراد بوە . . . . ھتە ھەرچەندە لە کاروبارى (ارشاد) دا ،
 لە پرووى كۆمەلایەتى و متمانەو باوەرپەو ۋە ئىشى (ارشاد) ، شىخى
 بەرمال تامى ئەو شىخانە نادەن كەوا ئەو (ئىسپاتى وەرستە و
 پروانامەيان) ھەيە كە وا باسماں كەرد . . . ، بازارى (ارشاد) و نازو
 ئىعجازيان لای خەلكى وەكو ھى ئەوانى تر گەرم و گورنىيەو
 ئانويىن . . . ! تەنانت كابرايەكى (سەيى) ساويلكەى دەلەندى
 (سەيدوسادات) ، باوەر و متمانەى ، بە كورتى « خوشەويستىەكەى »
 بەرامبەر بەم بەرەيە - واتە بەرەى سەيد - دەگاتە پادەيەك ، فەزلى و
 چاكەى (گوى درىژە) كنىشيان دەدات ھەمو گوى دايژىك كەدەلئىت :
 و دەيان كات بە گەورەو سەردارى تىكرا ھەمو كوى درىژىك كەدەلئىت :
 (كەرگەل سەى گەل . . . سەى گەل كەرگەل) !! لىرەدا (گەل)
 ئەداتى جەمە .

لە لا پەرە (۳۳) ى كىتەبەكەى مامۆستا (مصطفى عسكرى)
 - ئاوردانەو ەيەك بزوتنەو ەى ھەقە ، بە زمانى مامۆستا (محمدى مەكرىم) و
 مامۆستا (حمزە عبداللە) وە ھاتو ە كە گوايا : [حمەسور بە پىي ئەو ەى
 كە پىشتەر و ترا لە بنەمالەى شىخان نىيەو لە پىشەى كۆمەلایەتەو ە
 ئەچىتەو ە سەرجوتيارانى رەنجكش ، لەوانەيە بە كەردەو ە باسكراو ە كانيان
 وای ھەلسەنگىن كە نوپنەرى ھىلىكى پادىكالى مەشرەبە لە بزوتنەو ەى
 ھەقەدا لە گەل دەمارىكى باش لە واقع و دەورو پىشت نە گەشتن ، كەفو

گول دامر گاندنه ووی زووبه زوویشی ئەم پرایه مان زیاتر ئەچه سیپیت !!
ماموستا (حمزه عبدالله) یش لایه نی ئەم پرایه ئە گریت بهرە ی حمه سور
به بهرە یه کی « چه پره و » ئەداته قه لەم ... هتد [- ته و او -

ئەم چەند دێره ، که بهم جوړه تومار کراوه ، ناوئاخنی بیروپاکاتی
پووست به پروون کردنه ووه لئ دوانیک ده کات :

بێگومان هه مو بزوتنه ووه یه کی کۆمه لایه تی به پیی بنچینه ی
ئایدیۆلۆجیا که ی خوی (چه پره و و پاست پره و و ، پادیکالی و کلاسیکی و
پۆمانتیکي ... هتد) تایبه تی خویی هه یه ، به لام ته قه لادان بو لیکدانه ووه
هه لسه نگاندنی بزوتنه ووه یه که به کیش و ته رازووی بیرو باوهری
بزوتنه ووه یه کی کۆمه لایه تی تر ، که له بنچینه ی ئایدیۆلۆجیه تیاندا له یه که وه
دوور بن ئەمه هه ولکی بی سودو به هه له دا چونه ...! خو (هه قه) کان
له سه ربناغه ی ئایدیۆ لۆجیا ی ته سه وفه که یان مابونه ووه ... ، بریاریان نه دا بو
جاف واته نی (گالیان وه گوێزن) بولایه کی تر ...! دیسانه ووه هه ولدان بو
هه لسه نگاندن و لیکدانه ووه ی کاره ساتیک که چەند چه رخیک له مه ویتش
پرووی داوه ، به پیی بایه خو بیرو باوهره کانی ئەمپرو ، کهرچی له هه ندی
ورده بابته تی گشتیه که یاندا له پرووی کۆمه لایه تی وه له کاره ساتی ئەم
سه رده مه ش بچیت ، بی چەند و چون ، ئەم هه ول و ته قه لایه ش مه به س نادات
به ده سته ووه و سه ر ده کات ، وه یا به لای که مه ووه ، غه در له کاره ساته که
ده کریت ...! هه روه کو : بین سه رزه نشتی ئەو کورو کال هه رزه کارانه
بکه یین که جاران کورته ک و شهروالی یزو خامه کیان له بهر ده کرد ...
بلیین بۆچی پانتۆلی (کاوبۆی ، وه یا فلاتیان) له بهر نه کردوه ...!؟
هه روه ها هه ولدان و کووشش بو جی به جی و چاره سه رکردنی کیشه ی
کۆمه لایه تی و کاره ساته کانی ئەم سه رده مه ، به پیی بیرو باوهره کیش و

تەرازووی دۇربىن ھەمان دەستور ئەمىش ھەۋلىكى بى سودە ، مەبەس و
(ھدف) ناھەنگىۋىت . . بەلكو كورت دىئىت . . ! ھەروە كو يە كىك
بۇ بىرىنى پىگايەكى دوورو درىز (ولاغ) بەباشتر بزانىت لە
(ئۆتۆمۈبىل) ئىتر پاست ترىن زاراۋە ، وشە بۇ ئەم جۆرە پەۋشت و
ھەلۋىستەش (كۆنە پەرسىتى) پر بەپىستى . .

دىسانەۋە لە پرووى چىنايە تىۋە ئاشكرايە ، لەزىيان و گوزەرانى
پۇژانەشدا دەى بىنىن ھەركەسى لەنەچەدا بچىتەۋە سەرجوتيارانى
پەنجكىش ، مەرج نى يە كەبىتە نوئەرى ھىلىكى پادىكالى ، ئەمە
چ لەنزوتەۋەى (ھەقە) دا ، ۋەيا لەھەر بزوتەۋەى كى كۆمەلایەتى
فراۋاتردا بىت . . ، دىسانەۋە مەرج نى يە ھەركەسىك كە نوئەرى ھىلىكى
پادىكالى يا نوئەرى ھەر ھىلىكى تر بىت ، دەبى ھەر بچىتەۋە
سەرجوتيارانى پەنجكىش ، ۋەيا چىتىكى تايەتى ، ۋەيا بىتە نوئەرى
ئەو بىچىنە كۆمەلایە تىۋە كە خۆيى لىۋە ھاتو . . ! ھەمىشە ، لەھەمو
كاتىكداۋ لەھەمو جىگەيە كدا دروست نى يە كەۋا نوئەرايەتى ھىلىك و
چىتىكى تايەتى سەرومىر بەستىت ، بەبەرەيە كى تايە تىۋە . . ! چونكە
لەزىيان و گوزەرانى پۇژانەى كۆمەلگەدا ، گەلىك پرووداۋ (الاحداث)
دەبىنىن كە بەپىچەۋانەى ئەو بۇچوۋنەۋەى . . . ، زۇر كەس ھەيە
لەنەچەيە كى پەنجكىشە كەچى بەدىمەن و دىكۆرو بىر كىردنەۋەىدا
ھەرگىز بەلایى بىچە كەى خۆيدا ناچىت لافىكى تر لى دەدات . . دەتوانىن
بلىن نوئەرى لایە كى ترە ، لەناۋ بىچە كەى خۆيدا . . بەلام بۇچى
ئەم جىاۋازىۋە لەپىزدە رچونە لەناۋ كەسانى بەرە جۆرە جۆرە كاندا
ھەيە . . ؟ ! ئەمە دەگەر تىۋە بۇ ئەو كەسانە خۇيان و ئەو كىشانەى پۇژانە
دەى ھىتە بەردەمىيان ، ئەوسا جى بەجى و حەل كىردنى كىشە كانى پۇژانەى
خۇيان لەبەرە كەى ترە دەبىن ، ئىتر تا زۇر تر بەتەنگ خۇيانەۋەىن ،

غەمى خۇيان بخۇن ، بەپەر ش تەنگ و چەلمەكانى خۇيانەوۋە بنو
 بەس !! زياتر بازبازۇكى و ئەمبەرۋەوبەر دەكەن ! ئىجا « دامردنەوۋەى
 زوۋى كەفوكول » یشس وچان و پشووۋىەكە بو (گىرگۈپىن) ،
 پىشەكەكى سروشتىيە بو گورخواردنەوۋە بو قەلمبازو گورمىكى تر !!
 خۇ لە فیزیادا ھەيە : ئەو مادانەى كە زوۋ گەرم دەبن زوۋیشس سارد
 دەبنەوۋە !! بابە زاراۋەى فیزیایى لىن : گەرمیەكە دەدەنەوۋە !! چونكە
 ساردبونەوۋە بارىكى وزەییە (الطاقة) لە مادەكەدا !! ھەرۋەھا
 ئەوانەى ھەچ بیروباۋەپىك و پىبازىكى كۆمەلایەتى بەئاسانى و زوۋ
 بگرنەبەر ، ھەمان دەستور بەئاسانى و زوۋیش دەى گۈپن و دەى دەن بە
 دەستەوۋە !! چونكە تەگەر گەرمى (الحرارة) وزەيەك بىت بو
 بزوتنەوۋەى مادەو گۈپانى لەبارىكەوۋە بو بارىكى تر ، ھەرۋەھا
 بیروباۋەپى كۆمەلایەتىش وزەيەكە ، ۋەزەيەكى كۆمەلایەتیە
 (Emery - Social) بو پەروشت و پىبازگرتن و كردهوۋەى كۆمەلانى،
 بو بازبازۇكى و ئەمبەرۋەوبەر كردنىش لەناو كۆمەلگەدا !!

خۇ ئەگە بە وردى سەیرىكى ئەنجامى كردهوۋەكانى (حمەسور)
 بکەین دەر دەكەوئ وەكو مامۇستا (محمدى ملا کریم) لەكتیەكەى
 مامۇستا (مصطفى عسکری) دا وتویەتى : (ئەو دەمارە باشەى كەلەواقع و
 دەورو بەر نەگەشتندا) حمەسور ھەیبوۋە ، دەلیم نەك ھەر سەرى لە
 (ھەقە) كان شىۋاندبو ، ۋە بوبوبە (پواز) !! ۋەیا كەرتىكى سەربەخۇ
 لەناو بزوتنەوۋەى (ھەقە) دا بەلكو بوبوۋە (لەكە) یەك بۇيان لەناو
 كۆمەلگە فراوانەكەدا ، چونكە نائىكى لەگەل (ھەقە) كاندا خواردوبو ،
 كردهوۋەكانى ئەم لەسەر (ئەوان) حىساب دەكراۋ بەسەر ئەواندا ساغ
 دەبوۋەوۋە دەسەپا !! خۇ ئەگەر لەقۇناغىكى تايبەتى بزوتنەوۋەى
 نىشتمانیدا (حمەسور) دۆست بوئىت ، ئەمە لەروۋى كۆمەلایەتیەوۋە شتىكى

سەیر ئىيە...! تەنەت گەللىك لەدەرە بەگە كان ، لەگۆشەى كۆمەلایەتى و
 ئاوبانگ و درەوشانەومى خۆيانەو لەئاو كۆمەلگەدا ، لەقوناغىكى
 تايەتى دا دوست بون لەگەل بەرەىەكى نىشتمانى ، وەيا لەگەل چەند
 كەسانىكى بەرەىەكى تايەتى نىشتماندا ، پەنايان داوون ، پاراستويانن ، كە
 ئەم مایەى شانازىە بۆ ئەوان يىش پەناھىندە كان...! تەنەت تاياندا ھەبوو ،
 چارەنوس و ئاوات و ھىواى خۆى بەستۆتەو ، بەو بەرەنىشتمانىەو ، كە
 خۆى بەدلى بوو پەيوەندايەتى لەگەلدا ھەبوو ، چالاكى و ئازايەتى
 لەئاوياندا ئاشكراو جى دەستى دياربوو...!

بەم بۆنەىەو پرووداويك دەگىرپمەو - گەرچى گالتەو گەپ
 ئامىزىشە - بەلام لايەنى دراماتيكيەكى لەپرووى كۆمەلایەتىەو ، مانايەكى
 تايەتى ھەىەو قوزبىكى گرنكى ھاندەر (الحافز) پروون دەكاتەو ، بۆىە
 بەنمونه دەى ھىمەو تا خوینەرى بەپىز لەرچەو رىپازى مەسەلە
 كۆمەلایەكان نرىك بىتەو و يارمەتى بدات لەتىگەىشتىدا .

دەلن : - ئوبالى بە ئەستوى ئەو وەى وەى - لەسالانى جەنگى
 دوومى جىھانىدا گىرفان برىن بەجۆرىكى سامناك لەشارى (القاهرة) دا
 تەشەنەى كردبو... لى پىرسراوانى ئاسايش و پۆلىس ، بۆ دانانى سنورىك و
 بنەپر كردنى ئەم تاوانە ، كەوتنە خۆيان ، بازووى ھىمەتيان لى ھەلمالى...
 ھتە ، ئىجا ھاتن لى ھاتوترىن بەرپۆەبەرى (مەدر) پۆلىسيان دەست
 نىشان كرد بۆ ھەستان بەئەركى دۆزىنەومى شىوازى گىرفان برىنەكەو ،
 بنكەو رىكخراوەكانى گىرفان برەكان... ھتە ھەروەھا بەجۆرىكى
 ھونەرى (فنى) ھاتن مىكياجى بەرپۆەبەرى دەست نىشان كراويان كرد ،
 ھەيئەت و قياوتيان گۆرى و خستیانە شىووى سوالكەرىكەومو فەرمانيان
 دايە كە ھەفتەى دووجار بە بى دەنگ بەپۆستەدا راپۆرتيان بۆ بىرىت...!

بۆ ئىشە پشووۋى دوو مانگيان دايە بەموچەوبەرەتسى (الراتب
 والمخصصات) تەواۋەۋە ، تا دوو سى ھەفتە پەيتا پەيتا راپۇرتى دەنارد ،
 لەپىر راپۇرت ناردن كۆتايى ھات ۰۰! بەلام پاش ماۋەيەك نامەيەكيان
 لەلايەن بەپىۋەبەرى نىرراۋو فرستادە كەيانەۋە بۆ ھات كە تيايدا دەلىت :-
 [ئىم نامەيەم بە وازھىتان (الاستقالة) دابىن لەفەرمانبەرەيەتيەكەم ،
 چونكە ئىم فرمانەي ئىستام بۆمن قازانجترە ۰۰!] ھەرچۆنىك بىت ئىم
 پياۋەتى كىردە ، كە وا خۆى بەسەر لايەكدا ساغ كىردۆتەۋەۋو
 كوردۋاتەنى : نەبۈە بە كەرى ناو جۆگا : قەپالىك لەملاۋ ، قەپالىك لەولا !
 ۋەيا نەبۈە بەھاۋپىي كارۋان ۋاۋكارى جەردە ۰۰!

بابىنەۋە سەرەۋكارى باسەكەمان ، ئىتر ۋەكو دەلىن ئەگەر :
 (نىشتمان ھى ھەموان بىت) ۰۰ ھەمو كەسىك بۆى ھەيە دەم
 لەنىشتمان پەرۋەرەۋە بىدات ، ئىجا بۆ ئەۋەي پى بۆ (سېلە) بى خۆش
 نەكەين ، با ئىمەش ھەرەۋەكو ئەۋ دوو مامۇستايە (محمدى ملا كرىم
 حمزة عبدالله) دەلىن : لاپەرە (۳۳) كىيەكەي مامۇستا (مصطفى عسكرى)
 ھەرواى (ھەلسەنگىن كەۋا حمەسور) نوئىنەرى ھىلىكى رادىكالى
 مەشرەبە لە بزوتنەۋە ھەقە) دا ۰۰۰ ھتد سەرەپاي ئەمەش (سەلاۋ)
 بۆبدەينەۋە بلىن لەگەل بزوتنەۋە نىشتمانيدا دۆست بۈە ۰۰ گەرچى
 لەكارۋبارو مەسەلەي كۆمەلەيەتى و نىشتمانيدا ، بىرپار لەسەر كۆتايى ،
 كوردۋاتەنى (كەۋش لەپى كىردن) و !دوا ئەنجام بىرئىت باشترە ئەۋ
 ئەنجامەي كەچراي ژيان تيايدا دەكوژىنەۋە ، ئەۋسا بىرپارەكە ، جۆرە
 ئازادى و سەريەستىەكى تىدايە !! ۋەكابرەي باسكراۋىش لەسنورى وزەي
 كۆمەلەيەنى Energy - Social چۆتە دەرەۋە ، ۋەكو پىشتر باسكرا ۰۰۰
 ئىجا ئەگەر (حمەسور) لەگەل بزوتنەۋە نىشتمانيدا پەيۋەندى باشو

دۆست بويىت .. بەلام بۇ (ھەقە) كان بەكشى ، وە بۇ كۆمۈنەكەي
 لەمەرخۆي بەتايپەتى كۆست بۈە ..! لەو كۆست تر كە بەمىندال نەبون ،
 وىە وەجاخ كوئىرى ، لەسەر خۆو بەشىنەيى بىريارى فەوتاندنى داون ..!
 خۆ ئەگەر (ھەسور) وەكو مامۇستايان (محمدى ملا كرىم و ھمىزە
 عبدالله) دەللىن : (چەپرەوپادىكالى) بويىت بەم بەرنامەيەي : « لەبەر
 بورە مىندال نەبون » ..! لەكۆمۈنەكەيدا ، بەم كوردەوئەي قورپى بىو
 چەپرەوي و پادىكالى گرتۆتەو ، ھەردو كيانى زىندەچال كوردە ..!
 چونكە (چەپرەوي ، پادىكالى ، شۆپشگىرى ، دىموكراتى .. تىكرا
 ھەمو بايەخىكى مرقايەتى و كۆمەلەيتى ..) ئەم جۆرە وشەو زاراوانە ،
 ھى ئادەمىزادەو بۇ ئادەمىزاد ..! ئىتر ئەگەر ئەم بەرەيە (الفصيلة) يە
 نەماو فەوتا .. ، تىجا وەكو كابراي كوردە دەيىت بلىسن : (پاش باران
 كەپەنك) ! ئەوسا نەوئەستاي كەپەنك و نەكەپەنك لەبەرىش دەمىتت ..!

ئەم بەرنامەيەي ئەم ئەگەر مەوداو ، سنورو ، چوارچىو ،
 شىوازي لى دەر كەين شان لەبەرنامەي (بۇمبانيۆترۆن) يەكەي لەمەر
 ئەمەريكا دەدات كە خۆيى پىو ھەلدە كىشىت و ھەپەشە لەژيانى
 (گيان لەبەر) ، چونكە تەنھا كار لەشانەكانى (الخلايا) لەشى زىندەو
 دەكات و ھەليان دەوئەشيتت و تەرتىيان تىك دەدات ، خۆ ئەگەر
 خوانەخواستە بەر ھەرشارىك بىكەوئىت شارى خاپورو بى ساھىب
 دەمىتتەو .. ، ھەروەكو چىرۆك خوانەكان لەچىرۆك و بەسەرھاتە
 دىرىنەكاندا دەيان گىرايەو ، و دەيان ووت (كەباب لەسەر وەجاخ
 دەسوتا .. ، دوكان و بازار كرابو ، بەلام كەسى بەدىارەو نەبو ،
 ھەمو بوبون بەبت و مردبون ..!) بەلام ئەمپۇ كانگاي سامانى سىروشتى و
 پىشەسازيەكانى سەروژىرى خاكى ئەو ولاتەي كە تووشى ئەم بەلەيە

دهيٽ ، هيچي لئ نايهن ، دامه زراو (المؤسسات) و كارخانه و بانكه كان
 ساغو سهليمن و ده رگايان له سه رگازي پشته ، به لام له بت و مردوو زياتر
 كه سي تري به دياره وه نابيريٽ ، به پاستي پرؤ گرام و به رنامه يه كي
 جه هه نه ميه . . ! مه گهر ههر به بيري پياو خراپ و دزو جه رده و (ئه رسين
 لوبين) دا هاتيٽ . . (ئه رسين لوبين) ي پاسته قينه ي ئه م سه رده مه . . !

ئير مه سه له كه ههر چوئيٽ بٽ ، هه رده و به رنامه كه (بو مبي
 نيوتروني و قه ده غه كردني ، بوني مندال) له پرچه ك برينه و وي ئاده ميزاددا
 يه ك ده گر نه وه ، ئه و ئاده ميزاده ي ، كه داهينه رو دروستكه ري هه مو
 پايه خيكي مرو قايه تيه . . ! ئنجا له پره وشتي (چه پره وي) و (پاديكاليتي)
 حمه سورددا چرا هه لكه و چي تياماوه . . ! ؟

مامو ستا (رشيد محمد علي) له گو فاري (كاروان) ي ژماره (١٥)
 داده ليٽ : (مه سه له يه كي تري گرنگ ماوه ، كه لاي (حمه سور) يه كان
 هه يه و كاك مصطفى عسكري نه ك ههر به كورتي و ته نها جاري كيش باسي
 نه كردوه ، به لكه ههر به لاي شيذا گوزه ري نه كردوه ته و يش مه سه له ي
 (مندال نه بون) ه ، ئه م مه سه له يه لاي ئه مان هه يه ، لاي هيچ كام
 له به شه كان ي تري (هه قه) و هيچ تا قم و كو مه ل و تايه فه يه ك له ولاني خو ماندا
 نه م بيستوه هه بٽ ، ئه و كو مه له ي به يه كه وه ته زين هيچ مناليان نابٽ . .)
 - ته واو - . . ئه م مه سه له يه ي كه وا مامو ستا (رشيد محمد علي) باسي
 ده كات پيوستي به پروون كردنه وه و شي كردنه وه يه كي تايه تي هه يه ،
 تا بگه ينه پوخته ي ته و ته نجامه ي كه (حمه سور) يه كان تا چ پاده يه ك فريان
 به سه ر (هه قه) يه تيه وه هه يه . . ! ؟ چونكه ئه م مه سه له سامناكه
 - قه ده غه كردني مندال بون - كه وا ئه م باسي كردوه ، ته نها لاي

(حمەسور) يەكان ھەبۈۋە بەس ، لاي (ھىچ كام) لەبەشە كانى تىرى
(ھەقە) نەبۈۋە ..

خۆ ئەگەر بەتەرازوۋىيە كى وردى ئەلە كىرۋىسى ئەم كىردەۋەيە
(ھەلسەنگىنىن) كە لەناۋ ئەماندا ھەبۈۋە ، لەناۋ (ھەقە) كانى تىردا نەبۈۋە ،
ئايادەتۈن بىر يار بەدەين كە (حمەسور) (ھەقە) بۈۋە ؟! سەرەپاي
ئەۋەش كە خوالى خۆشبو (شىخ عبدالكریم) ى شەدەلە ، لەكاتى خۆيدا
بەشىتى يەكەي (حمەسور) ۋەيا بەسۋىتتى يەكەي پازى نەبۈۋە !!
(ئوردانەۋەيەك لەبزوۋتەۋەي ھەقە - مصطفى عسكرى) .. لەلايە
كى تىریشەۋە مامۇستا (رشيد محمد على) لەرچەۋ پىرەۋى نوسىنە كەيدا
بەبىرى خۆي (حمەسور) يەكان بەبەشك لە (ھەقە) دادەتت .. ھتد !
لەگەل تەۋاۋى پىزىمدا بۆ ئازادى بىر كىردەۋە .. ، بەلگەنەۋىستە
(بدىھى) ئەگەر دوو كەس ، لەسەر شىك مەشت ۋە مېرپان بۆ ، بىگومان
يەككىيان لەسەر ھەقەۋ پاست دەكات ئەۋى تىرپان پەلپو بىانو ،
گەرۋىگىچەل ۋە كىردەۋەيە كى ۋىرانكارىيە !! لەم بارەدا مامۇستا (رشيد
محمد على) دەبۈۋايە ، ھەروەك پۈشنىرىك ، بۆ پاستى ۋە ھەقىقەت ۋە
ھەقە كە بگەپايە كە لاي كامپانە !! بەلام ھەرچۈنك بىت نوسىنە كەي
شايانى سوپاسە ، پەنجەكەي بەفېرۋ نەچۈۋە ، يارمەتى داۋە
لەپۈۋون كىردەۋەي بەشك لەھەقىقەت كىدا ..

بەلام ئايادەبەرچى مامۇستا (مصطفى عسكرى) بەلاي مەسەلەي
مىدال نەبون ۋە قەدەغە كىردى مىدال بوندا نەچۈۋە كەلاي (حمەسور) يەكان
ھەيە .. ، پەنگە سەبارەت بەۋە بىت كە مامۇستاي ناۋبراۋ خۆي لەشىخانى
(ھەقە) يەۋ (حمەسور) ى نىيە ، ۋە (حمەسور) ىش بەرەيە كەلە
(ھەقە) كان جيا بۆتەۋە ھەرچۈنك باسى بىكردنايەۋ ، يان لەسەرى

بنوسینایه لهوانه بو ، بایهختکی ئهوتۆی نهدهبو ، بهتایبهتی ئهگهر
نوسینهکهی مهیلهو پهختهو پهختهکاری بوایه ، بهرامبهه به
(حمهسور)یهکان .. ههميسان دوور نییه لهم پرووهوه سلی لهوه
کردیتهوه ، که به بۆنهی ئهم (حمهسور)ی منداڵ نهبونهیانتهوه ، برینی
کۆنی پرۆپانهندهی دژ به (ههقه)کان بهگشتی بۆچی بکولیتتهوه ..؟!
ههرچۆنێک بێت ئهو خۆی وهلام بداتهوه گهلیک باستره ..

(۱۴)

بۆ ئەووی لەسەر جەم و تېکرای (عمومیات) مەسەلە (حمەسور) تئى بگەين ، واباشە لە وردە بابەتە تايبەتە کانیەو دەست پئى بگەين ، لە وردە بابەتە دیاردیە کانیەو • لەسەر و و هەمویانەو ، لە هەمویان سامناکتر (منداڵ نەبۆنە کەیانە) کەوا مامۆستا (رشید محمد علی) باسی کردووە •

مامۆستای ناویراو لە وتارە کەیدا لە گوڤاری (کاراون) ی ژمارە (۱۵) سالی ۱۹۸۳ دا لە (حمەسور) ی پرسىووە کە هوێ چیه منداڵیان ناییت ••؟! ئەمیش وەلامی دەداتەووە ، دەلیت : (ئیمە خوومان ناھیلین منداڵمان بییت بەپئى فەرمودەى خواى گەورە کە لە قورئانى پیرۆزدا ئەفەرمویت : « واعلموا انما اموالکم واولادکم فتنه ، بەلکو مال و دارایش دەگریتەووە کە (حمەسور) ئەم ئایەتە پیرۆزەى کردووە بە نەزەریەو دروشم بۆ منداڵ نەبۆنە کەیان •• ئەوێ لەم ئایەتە پیرۆزەدا ئاشکرایە ، (فتنە) وەیا ئاشوب هەر بە تەنها (منداڵ) ناگریتەووە ، بەلکو مال و دارایش دەگریتەووە کە هەمان دەستور هەر لە چوارچێوەو سنورى ئەو (فتنە) و ئاشوبەدایە ••! ئێتر ئەوێ لەنوسینەکەى مامۆستا (رشید محمد علی) دا زەق و ئاشکرا دیارە ، بەش بەحالی خووم بەپراستی دەزانم چونکە (پەنجە بەکۆمەل و

ههروهه ز بنچینه که یه تی ( ) ، مامۆستا (رشید) ده لیت : « حمه سور » یه کان
 (دهرامه تیکی باشیان هه یه به یه که وه په یدای ده کهن و ده یخۆن ۰۰) ئیتر
 لهم حاله ته دا به پیی به هاته کهی حمه سور بو مندال نه بون ، به پیی ئایه ته
 پیروژه که ، ده بوايه وازیان له مال و دارایش به ئایه چونکه له پرووی
 (فتنه) وه له ئایه ته پیروژه که دا ئه میان ، واته مال و دارایی پیش
 (اولاد = مندال) که وتوه ، که چی به پیچه وانه هه لوێستیان به رامبه ر به
 (مندالا) ئه مان بایه خیکی تابه کاریان داوه مال و دارایی که وا له گهل
 مندالدا به جوت (فتنه) و ئاشوبن !!

لهم دوو هه لوێسته ناکو که دا به رامبه ر به وه زعوو باریکی تابه تی
 که وا مال و دارایی و مندال ده گرته وه به پی جیاوازی ، (حمه سور)
 لایه ئیکیانی له لا باشه و په سندی ده کات و هه ولی بو ددهات به لام
 لایه نه کهی تری که (منداله) که بیجوی ئاده میزاده که مروقه ، که په یدا
 که رو دروست که ری هه مو بایه خیکی مادی و مه عنه وی ئاده میزادیتی به ۰۰ ،
 ئه مه یان به چاک نازانیت و په سند ناکات و قه ده غه ی ده کات ۰۰ ! مه سه له کهی
 لا بوه به (که متیار) که ده لێن گوایا : لایه کی ده خوریت و لاکه ی تری
 نه ۰۰ !!

نامه ویت زور له سه ر (حمه سور) و به رنامه که ی برۆم که وا له ناو
 کو مۆنه که یدا به ئه نجامی که یاندوه به مه نهک هه رسره واندویه ته چاره نویسی
 ئاده میزاد ۰۰ به لکو سره واندویه ته ههستی مروقا یه تی ئه و که سانه ش
 که به و په پی دلسۆزیه وه بو ئه و ، له ناو کو مۆنه که یدا پیکه وه ده ژین ، وه
 له به ئه نجام که یادنی ئه م به رنامه ره شه یدا ، بون به کیلگه ی تاقیگه ی
 (حقل تجارب) ئه و ، که وا به زاوژی نه کردن ، به وه جاخ کو ئیری یه کی
 ئه نقه ست ته مه نیان له گهلدا بردۆته سه ر ! ئه میش به و جوړه پاداشی

داونەو ۰۰، ۰۰ ۋە بەو شىۋەيە بىر يارى فەوتاندنى داۋن كە داۋىتى ۰۰!!

لېرەدا چەند پىرسىيارىك خۆي فەرز دەكات و دېتە پىشەو ۰ : بۇچى
(حمەسور) بۇ بەرنامە و نەزەرىيە كەي لە (فتنە) و ئاشوبەو دەست
پى دەكات و لە (زىنە) ۋە جوانىيەو دەست پى ناكات ۰۰! ۰! ونايەت ئەم
ئايەتە پىرۆزە (المال والبنون زينة الحياة الدنيا والباقيات الصالحات خير
عند ربك ثوابا وخير املا ۰۰) ئايەتى (۲۶) سورەى (الكهف) ، بىكات
بەنيەت و نەزەرىيەى كاروبارى خۆي لەم پوۋەو ۰! ۰! لەبەرچى
ۋەھا بەو جۆرە بەرپەش بىنى سەيرى مىندال ۋەيا پىچوى ئادەمىزاد
دەكات ۰! ۰! ۋەلە مىندال بەو جۆرە بەقىندا چوۋ ، تەنانت چاۋى بەرايى
نادات كەلەناو كۆمۆنە كەيدا بيان بىنىت ۰! ۰! ۋەكو مامۆستا (پشيد)
دەلىت ۰۰

دوور نىيە ئەم ھەلۋىستەى بەرامبەر بەمىندال ، كەوا دىمەنىكە
بۇ چۆنىتى دەروونى (سايكۆلوجىيەسى) ئەو ، نەگەرپتەوۋ بۇ ئەو
كوپرەۋەرى و مەينەتى و كەشمەكەشەى كەلەسەردەمى مىندالى دىۋىتى و
تيايدا ژياۋە ، كە بەبىنىنى مىندال بىرىنى كۆنى دېتەوۋ سوۋى و دەكولىتەوۋ ،
ۋەيا كۆلۈلەكەى ئەو سەردەمەى خۆيى بىر دەكەۋىتەوۋ ، ۋە كوپىشتىر
باسكرا ، ۋە ھەر لەبەر ئەمەش بوۋ ، كەبايەخىكى تايەتى داۋە بەبارى
(دارايى و ئابورى) خۆيان ، چونكە ئەمەيانى بە ھۆى سەردەكى كۆلۈلى
ۋەكە ساسىيەكەى سەردەمى مىندالىيەكەى خۆى زانىۋە ، كە تەزا ھەر لەمەدا
پاست بوۋ بەھەلە نەچوۋ ۰۰!

لە لايەكى تىرىشەوۋ ، گەرچى سەرى بىر ياردان ،
بەپى دەستىكەۋتى بەلگەيەكى بى تىنى بايۋلۇجى ۰۰ ،
بەكورتى بەپى لىكۆلىنەۋەيەكى عىلمى - بايۋلۇجىانەو

(فحس) (Test) له بايەت نەبونی مندالەو ، بەبى ئەم پېشە كە
 بېرىداران كاريكى نابەجىيە .. بەلام لەپرووى كۆمەلايەتەو
 (سوسپولۇجيا) وەو بەبىي پەپرەوى ئىسلام و شيان و دروست بونى ژن
 ھىنان تاجوار ..! ئەمە فەحس (Test) كەردىكە بۆ ئۆزىنە كەو
 بەلگەيەكى بەھىز لەبارەى وەيانەبونی مندالەو پېشكەش دەكات ....
 ھتە خۆ بە ناشوكورى نۆلىم لەپرووى كۆمەلايەتى و پەيوەندايەتى
 ئىرومى وە ، لەكۆمەلگەى ئىمەدا بە ژن دەوئىرىن ..! ديارە ئەمىش
 لەژنىك زياترى ھىناو ..! ئىتر دەگونجىت بۆ شاردنەو ، كەم و كوپى
 ئەم لايەنەى ژيانى ، ھاتىت « مندال نەبونی » بەسەر ناقمەكەى و
 كۆمۆنەكەى لەمەر خۆيدا پەسندو فەرز كەردىت ، ئەمە ھەروەكو
 شىوازىكىش بۆ لىھاتويى و ئىعجازو خوارىقى (شىخىتە) كەى !! بۆيە
 دەبىن ، بۆ بەھانەى ئەم پەوشتەى پىشتى بەو ئايەتە پىرۆزە بەستەو كە
 مامۇستا (رشيد محمد على) باسى كەردەو . ئىجا كەم و كوپى و ناتەواوى ،
 لەم لايەنەو ، زياتر پالى ناو بە (پەش بىنى) يەكەيەو بەرامبەر بەبونی
 مندال ، زياتر پىشتىوانى ئەم ھەلوپستەى بوو و پتەوى كەردەو خىستويەتە
 ھەستىكەو ، وەيا ھەستىكى پىيەيدا كەردەو وەكو ھەستى ھۆنەرەكەى
 كەو تويەتى :

ئەگەر باغى من بى سەمەر بى سەمەر بى

بە من چى باغى عالم جوملە بەربى ؟ ..!

كەوابو باھى ئەوانىش ، ھى ئەندامانى كۆمۆنەكەشى ، وەكو ھى خۆى
 بى سەمەر بىت ..!

ھەر چۆنىك بىت ئەم كەردەو ناھەموارانە (شاذ) لەپرووى
 كۆمەلايەتەو شىكى ئاسايى و پەمەكە ، لەو ولاتانەدا ، كەدووچارى

ئىستىعمارو فرستاده كانى دەبن ۰۰، بە ناو لەژێر پەردەى كردو كۆشى
 پىرۆزدا (تابو) لە گەلێك شوپن دا پروو دەدات بە تايبەتى ، لەناوچە
 دوورەدەستە كانى ئەمەريكاي لاتىنى و ئەفەريقاو ئاسيادا ۰۰ هتد لەم
 پروووە ، تەنانەت كۆشتارى بە گەلەش قەوماو ، وەكو لەم سالانەى
 دوايەدا لە ئەمەريكادا پرووى دا : قەشەى (ئەبرەشى) يەك ، دىت شەرابى
 مەرگ دەرخواردى نزيكەى (۹۰۰) كەسى سەربە (ئەبرەشە) كەى خۆى
 دەدات و هەمويان بە جارێك دەمرن ۰۰۰! ئيتىر بۆچى دەبى (حمەسور) و
 كردهووە كانى بدریته پال (هەقە) لەكاتێكدا (هەقە) كان لە كردهووە كانى
 بەرى بن ۰۰۰!

دیسانهووە دوور نى یە سەبارەت بە نەناسراوى بن و بنەچەى
 (حمەسور) و پەنگ و پوخسارو سفەتە تايبەتیه كانى وەكو : (سوروسیتى و
 شىنى چاوى) بە بىچووە پرووس لەقەلەم نەدریت ۰۰ تا بە ئاسانى بدریته پال
 ئەو میللەتەى كە یە كەمجار لە میژووى تايبەتیه كانى وەكو : (سوروسیتى و
 لەولاتە كەیدا دامەزراندو ، هەروەكو (سوروسیتى و چاوشىنى)!! تەنها
 سفەت و پیناسى ئەو میللەتە یە كە پزىمى سۆشیا لیستى لە ولاتە كەیدا
 بنیات ناو ۰۰! خۆ میللەتانى (ئەنگلۆ سكسون) یش ، بە تايبەتى ئینگلیزه كان
 سوروسى و چاوشىن و لە یش هەمو میللەتێكى ترى ئەوروپادا هاتونەتە
 ئەم ولاتە و شارە زامان و پیمان قیربون ، وە بە سامانى سروشتمان تیر
 بون ۰۰! گەرچى تیرخواردنیا نى یە ، ئەمە هەموى لە پیناوى ئەو دایە ،
 كەوا بیروپاكانى مستر (سى ۰ جى ۰ ئەدموندز) و هاوکارانى بەرامبەر
 بە (هەقە) كان بە تايبەتى ، وەیان بە بۆنەى (هەقە) كانەو ، ئەو
 بیروپایانەى كە بلاویان دە كردهووە بەرامبەر بە سەردى سۆشیا لیستى
 بە گشتى بەراست بگەریت ۰۰! بە كورتى دەیانەوێت بڵین : (خەلکینه
 ئەمانەن نمونەى سۆشیا لیستى ، ئەمەیان ئەگەر واییت ، ئەوى تریان دەبیت

چی تری تیدا بیٽ ... هتد؟! بویه کورده واری خویمان به هئلهدا
 نه چون که وتویانه : (سه گی سپی بۆ بارخانهی لۆکه زه زه ره ! یه عسی
 توکی سپی سه گه که ، له لۆکه که ده چیٽ ، گهرچی لۆکه شی نی یه ،
 له ههمان کاتیدا لۆکه که گلاو ده کات ...!

ئیر ئه گهر (حه سور) و بهرنامه که ی به واتهی (ناحه زو نه شاره زا) و
 سه بارهت به ووی که تهنه له کردو کوشیاندایه ، له پرووی ئابوریه وه ، په نجی
 به گه له وه ره وه زه دوری تیدا ده بیٽ ، وه له دابه شکردنی به روبو و میشدا
 یه کسانیی و ته بایه کی تیدا بوو ... ئه گهر ههر تهنه له بهر ئه م لایه نه
 سۆشیالیست بوین ... هتد که له راستیدا سۆشیالیستی پرتیمیکی ،
 ههروه کو سه رمایه داری که چون هه مو که له قوژبنیکی ژیا نی ئابوری و
 کۆمه لایه تی و فیکری ئاده میزاد ده گریته وه ، ئه ویش ههروه هایه ، ده بیٽ
 هه مو لایه نیکی ژیا نی ئاده میزاد سه رومر بگریته وه ، خو ئه گهر تهنه هه
 له بهر ئه و لایه نه ی که با سمان (هه ره وه زکاری و یه کسانیی) سۆشیالیست
 بوین ... به لام به مندا ل نه بونه که ، سۆشیالیستیان وه جاخ کویر کردوه ...
 که وابو به حسابی سۆشیالیستی ئه مان ، ده بیٽ له ماوه ی ئه م (٦٧) ساله ی
 ته مه نی سۆشیالیستی گه ورده (به کیتی سو قیٽ) ، ژماره ی نفوس و وزه ی
 مرؤ قایه تیان (Human - Emergy) ، بهاتایه کزی و لاوازی ، له پینج
 وه یاشه ش ملیۆن که سیان زیاتر نه مایٽ ، چونکه ئه وانیش زاوژی یان
 نه کرده و ئه وی (مایٽ) تیش ، پیرو که فته کاره و سه ری له گوئی قه بر
 ده له رزیٽ ...! ئه و سا خو شی له کوړو کۆمه لانی به ئیستیمارو سه رمایه داری
 که وا دزره که یان ، و میا (هه وی) که یان هه ر بهروه نه مان و پو کانه وه
 ده چیٽ ...! ئایا ئه مه هیه فریکی به سه ر جیهانی واقیع و راستیه وه
 هه یه ...؟!

شتىكى تر ماوه لەم بارەيەو - لەبارەى منداڵ نەبۆنەو - كە دەبىت تۆزىك باسكى بکەين ، كارتى کردن (التأثير) لەمىشك و بىر کردنەو وى خەلکى و سنوردانان بۆ پەوشت و کردەو و بىر گۆرپىن • گەلێك لەچالاکیە کۆمەلایەتەکان کارى تى دەکات ، بەرەو لایەکی تايبەتى ، كە ئامانج و مەبەس بىت پراى دەکىشت و ئاراستەى دەکات، وەکو: (پروپاگەندەو ، بەگوێ دادان و دووپات کردنەو ، جوۆرەکانى هونەر و شتى ترى لەم بابەتە) بە مەبەسى ، چەسپاندن و ئىسپات کردنى فیکرەيەك ، یان دەرپەاندنى فیکرەيەكى تر و ، هینانى یەکیكى تر ، لەپىناوى گرتى رېبازىك و هەلوێستىكدا ••! چونکە ئادەمیزاد هەر بریتى نى یە لەکۆمەلێك کردارى بايۆلۆجى پرووتى بەلکو بىر کردنەو و فیکرە ، و پەوشت و کردەو وى کۆمەلایەتى و کردار و ئىش و فرمانىشە ••

گریمان (حمەسور) توانیویەتى بە هوێ پەپرەو کردنى هەرەو و لەفرمانداو یەکسانى و تەبايى لەئاموژگارى و پەرورەو گردنیاندا ، بارى زيانى تاقمەكەى خۆيى چاك کردبىت و پاراسبى لەنەبونى و هەژارى و ئاتاجى ، وە لەگەل هەندى پەوشتى کۆمەلایەتى تايبەتى خۆیدا چوبىتە دلى تاقمەكەى خۆيەو ، بەجوۆرێك شەيداو دلپەندى بوبن و كارى لەبىر کردنەو و یان کردووە كە منداڵیان نەبىت باشە (منداڵىش زیادە مەسرەفیکە ••) ! بەلام منداڵ بونەكە ، زاووزى کردن خۆى لە خۆیدا کردارىكى بايۆلۆجى كە لەبەيەك گەيشتى (نىرومى) لەناو هەموو هەموو زیندەو و رىكدا پێك دىت ، جگە لەبەرەيەكى نىزم نەبىت لەزیندەو وەران ، كەوا ئەندامى نىرومى یان هەر بەخۆیانەو و یە وەكو بەرەيەك (كرم) ••! هەربۆيەش پەيوەندايەتى ئىوان نىرومى لەناوبەرەى ئادەمیزاددا ، پەيوەندايەتىكى مرۆفایەتە ، دەبىت لەچوارچىوێ سنورى کۆمەلایەتى ، کۆمەلانى ئادەمیزاد بەدەر نەبىت ••! بەلام لەبارەى منداڵ

نەبۇنەۋە لەناو ئادەمىزاددا ، مەگەر يەككىيان ، بان ھەردوو كيان ئەۋا
 ئىرومىيە لەرۋى فسيۇلۇجىيەۋە بەكەللىكى زاۋىئى نەيەن و ناتەۋاۋىن ،
 بەكورتى (قىس) بن . . . ھەروەھا جىئى باۋەپنىيە ، ئەم كۆمەلەي
 « حمەسور » ، ئەم ئاقىمە تىكرا بەئىرومىيە يانەۋە ناتەۋاۋ ، ونەزۇلە بن . .
 تەننەت (حمەسور) خۆشى دانى بەۋەدا ناۋە و تويەتى : (خۆمان
 تاهىللىن مىندالمان بىت . . !) ۋەكو مامۇستا (رشيد محمد على)
 دەلىت .

ئاشكرايە بۇ مىندال نەبۇن چەند پىيازىكى پىزىشكىانە ھەيە (طبى)
 كەپەپرە و كىردىيان ، دەبىتە مايە مىندال نەبۇن ، گەرچى ئەنجامەكانىيان
 لەبەرگەللىك ھۇ، بەنسىبەت نەبۇنى مىندالەۋە لەصەدەسەدە مسۇگەرنىيە . .
 ھەروەھا گەللىك نىشانەيى لايەلەي نالەبارو ، مەيلەو نەخۇشى و ناساغى ،
 ئەۋتۇيان دەبىت كە ۋاز لى ھىنانى دەبىتە دەرمانىكى سەرەكى و تاكە
 چارەسەر بۇ پىزگار بون لەۋبارى ناساغى و نەخۇشىيە (۱) . سەرەپاي
 ئەمەش ئەۋ پىيازانە شارەزايە كيان دەۋىت ، كە بە پىئى بارى كۆمەلەيەتى
 ئاقىمەكەي (حمەسور) ئەم شارەزايەيان نىيە . . . ، تا ئىستا لە ۋلاى
 ئىمەدا نەبىستراۋە كەۋا (گروگيا) يەكى سىروشتى ناسراۋى ئەۋتۇ ھەبىت
 بۇ ئەم مەبەسە بەكار ھاتىت و ئەنجامىكى تەۋاۋى ، دابىت بەدەستەۋە . .
 ئىجا دەگونجىت ئەمان پىيازو ، زانىسارىەكى كىمىيايان بەكار
 ھىنابىت ، بۇ تىك دانى پىپرەۋى مىندال بون ، كە ئەمەش ھەمىسان لەركىفى
 ئەۋان و تۋاناي عىلمى (حمەسور) دا نىيە . . ۋەيا خوبرەۋشارەزايى
 (قارمۇكۆلۇجى) و دەرمانسازى كەسان ۋەيا (لايەكى) ترىيان ! فرىا
 كەۋتىت و لەخزمەت و پىناۋياندا بوبىت ، بۇيە ئەنجام گەياندن و جىئەجىئ

(۱) لەم باسەدا زۆر سوياسى پىزىشك دكتور كاك دلیر نوری دەكەم .

کردنی ئەم مەبەسەیان و ، بۆ ئیستات کردنی شیخیتی و ئیججازی
(حمەسور) .. وە کو ئیججازی شیخە کە ی (یالانقۆز) ..!

ئەوی شایانی باسە کاروباری کیمیاگەری ھەر لەدێر زەمانەو ،
وە کو تیکنۆلۆجیا یەك ..! بۆ چاوبەستی جەماوەری ساویلکە و
لەخستەبردن و برپواکردن بە « توانای نەھیتی » بە کارھاتو ..! ئەمە
ھەرگیز ئەو ناگە یەتیت کەوا (خراپە کە) لە کیمیاو کیمیاگەری دایە ..،
بە لکو لە چۆنیتی بە کارھێنانی ئەم زانیاریەو ، ئەنجامەکانی دایە بۆ بەرە
ئادە میرادو کۆمەلگە کە ی سەرچەم .

ئێتر لەبەر پرووناکی ئەم پێشەکیانە ، ھەرچۆنیک بزوتنەو
(حمەسور) ھەلسەنگین ، وە یا وە کو مامۆستای قوتابخانە کان دەلین
« نمرە ی » بۆ داتین .. ناتوانین لەو زیاتر بلین کە : (حمەسور) و
بزوتنەو کە ی لەناو (ھەقە) کاند ، لە کەرت و پەرت و جیا بونە یەکی
وێرانکاری کە پێشتر بە تەمای بوو و سور بوو لەسەری (مع سبق
الاصرار) ..! لەمە بە و لاو زیاتر هیچی تر نەبوو بۆ (ھەقە) و
(ھەقە یەتی) ..! ئنجا کێ ..، چ لایسەك لە پشت ئەم چالاکیە
(حمەسور) وە بوو ؟ ..!

لەمە شدا باھەر بچینەو سەرەو کاری ئەو نو سینانە ی کە مۆستا
(مصطفى عسکری) لە کتیبە کەیداو مامۆستا (رشید محمد علی)
لە گو قاری (کاروان) ی ژمارە (۱۵) سالی ۱۹۸۳ بە ناو و نیشانی
(مەسەلە یەکی مەزن و ھەولێکی کەم) .. بڵاویان کردۆتەو ، لەوانە یە
لە توئی نو سینە کانیاندا ، شتیکمان دەست کەوئیت و ، وە لامیک بیت بۆ
برسیارە کانمان ، وە یا پرووناکیەك بۆ پێ بەدی کردن و گەشتن بە
وە لامە کە ..

مامۆستا (رشید محمد علی) ده‌لټ : (حمه‌سور ، خۆی دواى
 شیخ عبدالکریم به‌خاوه‌ن حه‌ق‌ئه‌زانى له‌پابه‌رایه‌تى بزوتنه‌وه‌که‌دا ، وه
 خۆی زۆر جارو تویه‌تى : « که‌سو و کارى شیخ » غه‌دریان لټی کردم من
 بټی که‌سو بوم ، ئه‌وان داگیریان کرد بو خۆیان ئه‌گینه‌ دواى شیخ بۆمن
 دانرابو (٠٠) - « ته‌واو » -

ئایا چه‌ه‌قیك كه‌ ئهم خۆی به‌خاوه‌نى زانیوه ؟! بۆچی
 له‌کاروباریكى کۆمه‌لایه‌تیدا هه‌رچه‌نده‌ باسى ئازادى و سه‌ربه‌ستى و
 دیموکراتیه‌تى تیدا بکریت ، ته‌نانه‌ت ئهم بایه‌خ و مانایانه‌ کرایت به‌ماڤیک ،
 وه‌بو هه‌مو که‌سیك به‌یاسایه‌ك مسۆگه‌ر کرایت . . . ، ئایا ئهم حه‌قه‌ ، ئهم
 مافه‌ نابیت به‌پټى دابو ده‌ستوریكى هه‌بیت وه‌یا هه‌ل و مه‌رجیكى
 تیدا بټ . . . ! به‌تایبه‌تى له‌کاروباریكى وه‌کو (ارشاد) دا ، كه‌ ئهم مرخى
 له‌سه‌رو کایه‌تى و پابه‌رایه‌تیه‌که‌ى خۆش کردبو . . . ، له‌کاتیکدا كه‌ ئهم
 به‌کیش و ته‌رازووى ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ ، وه‌کو مامۆستا (محمدى ملاکریم)
 له‌ کتیه‌که‌ى مامۆستا (مصطفى عسکرى) - ئاوڤدانه‌وه‌یه‌ك له‌بزوتنه‌وه‌ى
 هه‌قه‌دا - ده‌لټ : كه‌ ئه‌و ، واته‌ (حمه‌سور) ، زه‌مینه‌یه‌كى پته‌وى
 نه‌بوه . . . ! له‌پیش هه‌موشتیکه‌وه‌ ، ئه‌و ئیسیاتى وه‌راسه‌ته‌و ، بر‌وانامه‌یه‌ى
 كه‌ پټتر باس‌مان کرد . . . بۆیه‌ به‌زه‌یى به‌خۆیدا ها‌تۆته‌وه‌و خۆی
 به‌بټی که‌سو ، قه‌له‌نده‌ر زانیوه‌ له‌ناویاندا . . . ! ئنجا بۆگه‌یشتن به‌ ئامانه‌جى
 خۆی ، له‌ناو ئه‌و کۆمه‌له‌دا - کۆمه‌له‌ى هه‌قه‌ - پټگه‌ى نا‌هه‌موارو
 خوارو خټجى گرتبوه‌ به‌رو که‌لکه‌له‌ى که‌رت‌کردن و جیابونه‌وه‌ى
 (الانشقاق) که‌وتبوه‌ که‌له‌وه‌و به‌م پټبازمه‌دا رویشته‌ . . . هتد ، ئیتر
 بۆ به‌شه‌که‌ى خۆیشى ، بۆ تاقمه‌که‌ى له‌مه‌ر خۆی ، له‌ پچه‌له‌ك بر‌پینه‌وه‌یان
 به‌ (منداڵ نه‌بون) له‌مه‌ به‌و لاوه‌ ، هه‌یجى تری پټ نه‌بو تاكو (هه‌قه‌) کانى
 تری پټ راکیشت بۆ لای خۆی و بیته‌ به‌زوربه‌ (الاکثریة) له‌ناویاندا . . . !

بەم بۆنەيەو ، فەرمودەيەکی بەنرخى (شىخى سعدى) م ، بىرکەوتەو
کەبەراستى فەرمودەکانى لەپرووى کۆمەلایەتيەو زۆر گرنگن ،
ئىستایش ، لەکۆپى کۆمەلایەتیدا تام و بۆيان هەر تازەيە !! لەگولستانە
کەيدا ، فەرمويەتى :

کەس نايەد بزىر سايەى بوم
ور « هما » درجهان شود معدوم

واتە کەس نايەتە ژىر سىيەرى کوندەبەبوو ، با لەجيهانىشدا
(هما) کە بالندەيەکی پىروۆزە نەمايىت ، وا دەگەپەيىت ، ئەوەى بو
ژيان کەلکی نەيىت و شوم و بەريىت ، کەس توخونى ناکەويىت و
مەرقوزە !!

ئىتر ئەو مافەى کە (حمەسور) خۆي بەمافندى کراو (محروم)
دەزانىت لى ، وە بەو جوۆرە ، خۆي پىو ماندوو ، شەکەت کردبو ،
ئەگەر بەهەلبژاردنىش بوایە ، - هەرچەندە ئەم پىشەوايى و پابەرايەتيە
لەناو (هەقە) کاندا بەهەلبژاردنە - لەدەنگ دانىشدا لەوانە بو (ئەم)
ئەو پازەيەى (نەبوايە) کەبى گەياندايە ئامانجەکەى خۆى چونکە
مونافىسى لەم لەپىشتەر هەبو ، کە وەهل و مەرجى ئەم پىشەوايەتى و
پابەرايەتيەى تیدا يىت ! (حمەسور) خۆى پى ناگيرىت و دەى درکىيىت
و دەليىت : (ئەگىنە دواى شىخ بو من دانرا بو) !! سەرچاوە پىشو ،
(کاروان) ١٥ سالى ١٩٨٣ •

لەم پرستەسکالا ئامىزەدا کە لە دەمى (حمەسور) دەو ، وەرگىراو ،
بۆمان هەيە کە بلىن : کى ؟ چ لايەك ؟ دەستى داو بەشتيدا بو
ئەم پابەرايەتى و پىشەوايەتيە هانى داو و پىشەکى ئەم کۆلەبالەى لەبەر
کردو ، !! ؟ ئەمە ئەگەر پىلانیک نەبويىت !! هەلبەتە شىخانى سەربە

(ههقه) دهیان زانی و له شه ده له ده ریان نه ده کرد ، به لکو ده هاتن ، به ده ستي خویان (جبه و میز ده ده کهي شیخیان) له سه ر ده نا . . . هتد گریمان ئه م شیخانesh ئاگادار نه بو بن ، به لام خو ده بو خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی شه ده له ، له م پرووه وه لای یه کیك شیکي هه ر بدر کاندایه ، که گوا یا (حمه سور) ی به ده له . . . و بوجیگه که ی خوی ده شی و لی ی دیت . . . ! به لام هیچ شوینه واریکی دیاردی و ئاشکرا ، بو ئه م که ی نوبه ی نه نی یه . . . ، له قسه ی (حمه سور) خوی به و لاوه . . . !

له پربازی کردو کوشی (حمه سور) دا ، وا ده رده که ویت ، که له ناو بزوتنه وه ی (ههقه) دا له قه باره ی خویی زیاتر ، وه جو ره نازیکی درایتی بو ئه وه ی ئه م (که ته) ی ! پی بکه ن - که تی و شه ق و په ق کردنی بزوتنه وه ی (ههقه) ، وه یا بی خه نه وه زع و باریکه وه : ئه گه ر (ههقه) یه تی دوستی وای هه بیت ئیتر دوژمنی بو چی یه . . . !؟ ئنجا هاتون کردوویانه به نیچیریکی په ل و پۆشکاوی (ستایش و هه لدان !!) ، دوور نی یه له م پربازه دا مه رگی خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) ی به ئاوات نه خوا سبی و به سه عات و ده قیقه نه ژمار دبیته و له مردنی به په له نه بو بیت . . . ! ئه م هه ر ئه و مریده نه بوه ، له باره ی چانه خواردنه وه ، له مه جلیسی سو فی و شیخه کاندایه سه ر شیخه که یدا (ئوستاده) که یدا خوی داده شرنیگیت ! هه ر ئه و مریده نه بوه که خوالی خوشبو (شیخ عبدالکریم) زووده ست نیشانی کردوه ، و به شیتی یه که ی ، به سو فیتی یه که ی پازی نه بوه . . . !؟ لیره دا پر سیار لک خوی فه رز ده کات و دیته پشه وه . . . ئایا ئه م ده ماره ی (حمه سور) له کوئی وه ، له چ لایه که وه گیراوه ، وکی هه لی داوه . . . ، وه بو ئه م رابه رایه تی و پشه وایه تی ، به لێن و گره نتی داوه تی . . . !؟

ماموستا (حمزه عبدالله) له کتیی ئاو پدانه وه یه ک له بزوتنه وه ی ههقه -

دانهري ماموستانا (مصطفی عسکری) لاپهړه (۳۱) دا ده لیت :- [حمه سور
 پاش مردنی شیخ عبدالکریم میزوره کهي له سهو خوی نه نی و جبه کهي
 له بهر نه کاو ئیدعای شیختی نه کات ، به لام شیخه کان ملی بو که چ ناکهن ،
 له شه ده له دهری نه کهن ، نه ویش نه چی بو ناو شوان ، پاشان نه چی بو
 کرکوک بو لای سهید نه حمه دی خانه قا ، نه ویش هه روا ، نای گریته خوی
 گوناھی (بیدعت داهینانی) نه داته پال و دهری نه کا ، ئیتر نه ویش له گهل
 دهسته و دایه ره کهي خوی نه چیته « کلاوقوت » ولهوی سه قام گیر نه بی . . .]
 - ته واو -

نه وی له مانای هم و ته یه وه دیاره : - ۱ - حمه سور به توراوی
 به نامرادی پشت ده کاته شه ده له و به چی ده هیلیت . . . ۲ - ده چیت بو ناو
 شوان ، لیرهش ئوقره نا گریت . . . ۳ به هه ناسهی - سارده وه ده چیت
 بو کرکوک . . . ۴ - وه کو ماله باوان پروو ده کاته مالی سهید نه حمه دی
 خانه قاو زوخاوی خوی لای نه وان هه لده پریتریت . . . !! به لام هه لوستی
 نه مان به رامبه ر (حمه سور) نه وه بوه که وا ده ریان کردوه و گوناھی
 (بیدعت) داهینانیان داوه ته پال کورده واری خو مان و تویانه پرسیار عیب
 نی یه - ئیمهش بیا له سه ره هم په ندو حیکمه ته جه ند پرسیاریک
 ده که ی . . . !

بو چی (حمه سور) له م باره ناسکه ی که تی که وتوه و شیخانی
 سه ربه (هه قه) له شه ده له دهریان کردوه ، که چی پروو ده کاته وه کرکوک و
 په نا (حه جه) که و بیره (نه وته) کان . . . ؟ به تایبه تی مالی سهید نه حمه دی
 خانه قا . . . ، خو نه مان به خزمایه تیش بیت له شیخانی (هه قه) وه نریکن . . . !
 نه مه دوا ی نه وه ی که (حمه سور) له ناوچه ی « شوان » یشدا خوی
 تاقی ده کاته وه . . . نه گهر (حمه سور) بیدعت گونه بوايه ، نه و ئیسیاتی

وەرەسەت و برۋانامەيە - واتە (شجرة الانساب) ى سەيدىتى كەبۇ (ارشاد)
 يۈيىستە ، ھەيۋايە ، ئايا بىدەت گۆيەكەي لى نەدەبو بەنەخش و . . بە
 لەم حالەتەيدا ئەو مائە دەستيان دەنا بە پروويەو ، يان ھەلۈيىستىكى
 (خەۋارىقى) نەھىنى پىشمەكە (ارشاد) بۇي لەقەلەم نەدەدرا . . ؟ ئايا
 باشتريان لەگەلدا دەبو . . ؟ بۇچى (حمەسور) لەم تەنگانەيەيدا ئەمانى
 بىر دەكەۋىتەو ، وسەريان پۈۋ دەنى و بەسەريان دەكاتەو . . ؟ وەلامى
 ئەم پىرسيارانە ھەرچۆنىك بىت ، كۆمەك كىردن بەشەق و پەق كىردنى
 كىردنى بىرۋتەو (ھەقە) ، لەگەل ھەول و تىكۆشانى مشور خۇران و
 ئاشنايانى گەلە كۆمپانەكانى (نەوت) و كىردو كۆشى مستر (سى . جى .
 ئەدموندز) دا ، بۇ سرەۋاندنە (ھەقە) كان و دەست اى وەشاندىيان بە
 (داخەو يەك دەگرىتەو) . . ! ئىتر با (حمەسور) بەچاۋەشىنەكانىدا
 بىچۈە ئىنگلىز نەبىت بىچۈە پرووس بىت . . با خەلكى ئالان و سىۋەيل ،
 وەيا دەۋرۋەرى ماۋەت بىت يانەبىت . . ، پەنگ و پوخسارى ئەم ھىچ
 لەبابەتەكەو پەگ و پىشەي كۆمەلەيەتى بابەتەكە ناگۆرپىت ! بەلى
 خۇپاراستن و بەرگى لەخۆ كىردن كارىكى پەۋاۋ دروست و بەجىيە . .
 بەلام لەپىرەۋى ئەم زۇرانباريەدا ، بون بە پردو بەردەباز ، وەيا شىۋازى
 خواروخچ گرتن و بون بەدۆستى دوژمن ، بەكورتى ناپاك و دەغەل بە
 دۆست ناسىن . . . (فەرمودەكەي خۋالىخۆشبو (شىخ عمرى ضياءالدين
 - ازيار بە اغيار گرويدت چ قاعدە . . !) يادى مەردان بەرگى دوۋەم -
 دانەرى مامۇستا (ملا عبدالكریم مدرس) . . ، ئەمەيان لە پروۋى پەۋشت و
 خۋوى كۆمەلەيەتەو ، ئىشىكى ئاشىرىن و ئابەجىيەو ھەرگىز نابىتە
 مايە شىنانازى بۇ خاۋەنەكەي !

دڻي گه لک سهاق
نيسته جيئي خوالي خوشبو (ماهه رها)

(۱۵)

له سالی ۱۹۴۲ دا خوا لڼی خوښبو (شیخ عبدالکریم) ی شهده لــه
کوچی دوايي ده کات ، بهه لېژاردن (مامه پره زای) برای جی ی ئه و
ده گریته وه . . . تا کو بتوانین ده ست نیشانیکی (تشخیص) پاست و دروستی
خوالی خوښبو (مامه پره زای) بکه ین ده بیت ئه و باره دوخه مان له بیر نه چي
که ئه م زاته پېشه وایه تی و سهر کر دایه تی کو مه لــه ی (هقه)
تیدا کردوه . . . ، ئه مه سهره پای تواناو چالاکی تایبه تی خویشی . . . ، که
تیکرا گورپکیان دا به و دابو ده ستوره ی ، که کو مه لــه (هقه)
په پره و یان ده کرد ، ئه و دابو ده ستوره ی که زووتر مستر (سی . جی .
ئهدموندز) له سهره تی چاوپي که و تنه که ی به خوالی خوښبو (شیخ
عبدالکریم) دا بونی کردبو ! وه (حکمه یکی دنیایی) له قسه کانی
(شیخ) دا به دی ده کات . . . ! - کتیی (کرد ، ترک و عرب) لاپه ره
(۱۸۷) - دانه ری مستر (سی . جی . ئهدموندز) ئه و حکمه ته
دنیایانه ی که بو (دنیای ته وان !) وه زنگی هیه . . . بویه به پاست و چه پدا
تو مه ت و بوختان و پیلانیان بو سازه کردن ، به کورتی ئه و هه مو گفتاره
ناره وایانه ی که دوا ی (هقه) کان خرابو ، وه درابوه پالیان په لی (ته وان) بو
به ناوشانیانه وه . . . !

سالانی پېشه وایه نی (هه قه) کان له لایه ن (مامه پزه) وه ، پیکه وتی
 نه و سالانه ی کردوه ، که جیهان له جهنگی کی خوئین دابو دژی (نازی تی و
 فاشیستی) هم جوو ته پزیمه ی که له پیره ویاندا ، سره و به بازاری
 زوره ملی و ستم دده ن . . ! له م پرووه وه له سهرتاوه و له پېشه وه ده ستیان
 به میلله ت و نه ته وه که ی خو یان پادین و دهنه ملوژمی کی چه تون و نه گریس
 به سهریه وه ، تا ته و او که نفت و کو له وار ده بیت ، نه و سا دهنه دوژمی کی
 سهرسهختی گهلانی تریش . . ! ئیر به شکاندن و به زینی هم دوو ملوژمه -
 نازی تی و فاشیستی - وته فروتوناو ، ئاوابونیان له سهر شانوی به ربهره کانی و
 زورانبازی نیو ده وله تان ، وه کو هیزکی ده وله تی سهر به خو ، به م
 ئاوابونه یان کو مه لانی خه لک ئاهیکیان هاته وه بهر ، گوړو ته وژمی کیشی
 دا به وشه ی ئازادی و دیمو کراتیه ت له هه مو جیهاندا . . . هتد ، گهرچی
 بوونی دیمو کراتیه ت و ئازادی به فراوانی له بهر ژه وندی و سودی نه و
 پزیمانه نی یه ، که له سهر چاوه وه ، له سهر چه وساندنه وه به نده
 - چه وساندنه وه ئادمیزاد له لایه ن ئادمیزادی برایه وه - ئنجا له که فو
 کولی هم کاره ساتانه ی دوا ی جهنگه که دا ، خوالی خوشبو (مامه پزه)
 پېشه وایه تی کو مه له ی (هه قه) ی کردوه .

هم بارو دوخه تازه یه ، کاریان له کو مه لانی خه لک کردبو . .
 ته نانه ت نه وانه ی که له سرمی پېشه وه ی هندی کوړو کو مه لدا بون و
 خو یان به پېشه وای بهر و تاقمیک ده زانی ، به پیی نه ریتی پیاژه
 کلاسیکیه کونه کان ، له ناو کو مه لگه که یاندا ، نه مانیش ده میان له وشه ی
 وه کو : ئازادی و دیمو کراتی و سهر به ستیه وه ده داو گرو گالیان پیوه
 ده کرد . . ، ویا نان و پیازیان پیوه ده خوارد . . . ! ئیر خوالی خوشبو
 (مامه پزه) یش هه روه کو خه لکی و کهسانی سهرده می خو ی ، نه و
 شه پوله ، نه و ته وژمه به باریکی باشدا بردی .

له سه ره تاوه وتم : له بهر نه وهی له کاتی خویدا باو کم ماموستای
قوتابخانهی سهر گه لو بو ، وه هندی له کورپه شیخانی سهر به ! (ههقه) ش
لهوئی قوتابی بون وه کو خوالی خوشبو (شیخ مصطفی کوری
مامه پزه) ، بهم بونه یه وه ، وا دهرده کهوت که دۆستاپه تیه که له نیوان
(مامه پزه) و باو کمدا هه بوبیت ، له کاتیکدا که (مامه پزه) دور
خرا بوه وه بو هه له بجه ، گه لیک جار بۆدیده نی و پیل او به دروست کردن
ده هاته دوکانی (عبدالله زهدی) برام ، دوا ی هه وال پر سین ده یفه رمو
ئیوه برا زامن ، که ئه مه نیشانه یه کی به وه فایه ، به راستی منیش
بهش به حالی خۆم پر به دل تاسه ی بین و به خزمهت گه یشتم ده کرد .

زۆر جار له بابته (ههقه) وه گهت و گومان ده کرد ، با له توئی
(بی لایه نیدا) ! راستی و دروستی و نه شارمه وه ، چونکه
حه قیقهت و ، واقع هه ر لایه نیکی هه یه و بهس ، ! ئه ویش لایه نه که ی
خۆیه تی ، بو حه قیقهت و میژوو هه ندی فهرمایشه کانی له گه ل ئه و
وشانه دا که خوالی خوشبو (مامه پزه) خۆی به کاری ده هیان له ناو دوو
که وانه دا کوتومت تو مار ده که م و ده نوسمه وه .

له باره ی ریبازه که یانه وه پر سیارم لی ده کرد ، خوالی خوشبوش به
زه رده خه نه یه که وه وه کو موجه له یه کی به نه زا کهت و به سوژ ، تا کو
چونه ناومه سه له که وه ، لای منیش ئاسان بیت و پشه کیه کی هه بیت ،
ده یفه رمو : (تو نه سو فیت و نه ده رویش ، به لام ئه وه نده بزانه په کی که له
« سفته ته » گرنگه کانی « ئه هلی ته سه وق قه ناعه ته » ، !) وتم پرسته و
گومانی تیدانی یه ، وایه ، ، ئه و قه ناعه ته ی ده فهرمو که خوالی خوشبو
(شیخ ضیاء الدین) ی نه قشبه ندی ، نه ی وسته و پر اسواو شه رمه زاری
کات ! وه کو له پشه وه باسکرا ، دیسانه وه فهرمو ی : [ئمه چۆن

ده توانين هم « قه ناعه ته » له ناو مريده كانماندا پهره ي پي بدمين ... هه
 تنها به « وه عظو نه سيحت ، وارشاد » و ثاموژگاري و بهس ... ئيتر
 سنورلك بو چاوچنو كي و (ته ماع) دا نه نيسن ... ! ويا هيچ ده ستيكي
 بونه هينين ؟! كه له م (حاله) ته دا ده بينه يارمه تده ريكي باشي چاوچنوك و
 (ته ماعكاران) چونكه لي يان بي ده نك دمين ... ويا به تين ترين زه برو
 زه نكدا به رامبه ريان ، « چه واله » ي خوايان ده كه مين ... ، كه به مه هيچ
 باكيان ني يه ، چونكه له (ته ماعكاريان) خوار دوه و (له زه تيان لي ديوه ...
 بهم پي يه ئيمه ش دين به ناوي قه ناعه ته وه ، ده بينه يارمه تده ري (ته ماع و
 ته ماعكاري) به دم كوت كردني مريده كانمان ، چونكه قوروقه بيان پي
 ده كه مين كه ناوي كهس نه هين ... !

ديسانه وه چون ده توانين (ته ماعكاري) به بر كه مين نه گهر ده ست
 نه به بن بو په گ و پيشه ثابوريه كه ي (اقتصاد) ، كه « ملكيه تي فدرديه »
 واته خاوه ندايه تي تاكيه ... كه وا خوراكو هانده ري يه كه مه بو (ته ماع و
 ته ماعكاري) و ! نه به مين نه ي گوپرين و نه ي كه مين به (ملكيه تي گشتي) ... !
 نه گهر وانه كه مين نه (قه ناعه ت) له ناوماندا گه شه ده كات وه نه
 ده سه لاتيشمان به سهر (تماع و ته ماعكاريدا) ده شكيت ... !] - ته واو -

به راستي له م پروون كردنه وه ساده يه و پرمانايه ي نه و زاته ،
 له گوشه ي ريبازه كه ي خويه وه واته له (گوشه ي ته سه وفه) وه ، له م
 حيكمه ته دنيايه ي هم !! مينش سه رسام بوم + هه روه ها فهرمووي : -
 [ئيمه - (هه قه) كان - هيچي و امان پي يه كه له خه لك ي بشارينه وه ،
 مه گهر ناحه ز شتي ناپه و امان بدمه نه پال ! ئيتر وه كو ده لين : مه نزل هه رپاك
 ده ي برپيت ... !] له پاشا وتم : تايا ده زانن هم ده ست دريژ كردنه (ملكيه ت) و
 خاوه ندايه تي توشي گيره و كيشه يه كي فه لسه فيتان ده كات ، كه له وزه ي

ټپوه دا نى يه . . !؟ فهرمووى به لى د زمانم . . ، ټم هه مو بوختان و درؤو
 ده له سانه كه دواى ټيمه خراوه ، ټو هه مو ته قو توقه ي كه وا له ټيمه
 ده گريټ . . ! له ټه نجامى ټم نياز و پړيازه مانه وويه ، ټه مانه هه مووى به شيكن
 له هونه رو ، ويژره ي ! ټو گيره و فله سه فيه . . ، بو زيده پروون كړدنه وه
 فهرمووى : بوچى لهم (دنيا يه ماندا . . خواوندايه تى له (خواوندېتى)
 جيا نه كړيټه وه . . ! يه غنى خواوندېتى له لايه ن ټاده ميزاده وه . . هتد ، كه
 له پړپړه و ، ټه نجامى ټم ټيكل كړدنه دا هه رچى ناپړه وايي و خرايه كى
 خواوندايه تى هه يه ، لهم (دنيا) يه ماندا . . ، له ناو كوومه لگه دا ټاوقاى
 (خواوندېتى) ده بېت و يه خه ي ټم ده گريټه وه . . ټه ي ټمه بو باوه پرو
 بپروا زه رهرى نى يه . . !؟ منيش وتم گومانم نى يه وايه . . چونكه
 فهرمايشه كاتى ټه وند د پړك و به جى بو ، بواري نه سه لماندى نه بو . . !

هه ر بو نمونه و پالېشتى ټم پراو بوچون و فهرمايشه ي خوالى خوشبو
 (مامه پرزا) ده لېين : ټه گهر سه رزه نشتى ، كه سائيكى - به پروالته
 ټاين په روه ركرا - له سه ر هه ندى كرده وه ، كه په يوه ندى به ژيان و
 گوزهرانى كوومه لايه تيه وه هه يه . . كه وا ټه نجامه كه ي به دزى و گزى و ،
 دروژنى و حوقه بازى به كورنى به خراپه و ټازارى ټاده ميزادو (خه لقنده ي
 خوا) ده شكېته وه . . ! هاتو له گه ل ټم كرده وه ناهه موارانده دا به روه
 كرانه وه و كه و تنه بهر پرسيارى : په پړه وي ټاينى و ټم كرده وانه كوچا
 مه رحه با . . ؟ بى گومان ټه گهر له ټاستى راستى و حقه رقه كه ، ده ميان گو
 بكات و لال نه بن ، كوتوپر ده لېين : (ټه ميان جيايه و ټه ويان جيا . . ،
 هه ريه كه يان جى خوى ده گريټ . . !) ټمه واده گه يه نيت كه ټه مانيش
 بو به رژه وندى خودى خويان ، بو پاكانه له پيناوى هه لوېستېكدا ،
 كه كېشه يه كى ويژدانى ټيدايه ، هاتون مه سه له كه و كېشه كه يان جيا
 كړدوټه وه . . ! ټه ي ټه گهر بو به رژه وندى گشتى ، له پيناوى ژيان و

گوزهرانی کۆمه لگه و ئاسوده یی و یژدانی گشتیدا ..، مه سه له که و
کیشه کانی جیا کرانه وه ! ئایا ئه مه یان هیچ یی با وه پری و سه ریچی یه کی
تیدا یه ؟..!

له پریازی وت و ، و یژدا له خزمهت خوالی خوشبو (مامه پره زا) دا
وتم : خو پریازه کانی تری (ته سه وف) یش ، ته کیه و خانه قا به دامه زراویک
ده زانن (المؤسسة) که و ابو مریده کانیان و ده ست و پوه ندیان ، هه مان
ده وری یه کسان و هاو به شیتی یه که ی له مه پ ئیوه ده بیتی .. هتد ، لیره دا
خوالی خوشبو (مامه پره زا) خوی پی نه گیراو ده ستی کرد به پیکه نین ،
به لاقرتیه که وه فهرموی : (پۆله : ده ره به گه کانش ، دیوه خانه کانیان
به دامه زراویکی گشتی ده زانن ، که هه مو که سیک بوی هه یه پرووی تی
بکات و په نای بو بیتی ..، به لام ئایا جی هه مو که سیک تیدا
ده بته وه .. و هیا هه مو که سیک بوی هه یه که و ا ئه رک و مه سه رفی خانه قا و
نه کیه و دیو خان پرسیت و بکۆلته وه ..؟! خو ئه گه ر یه کیک پر کیشی
بکات و له سه ری بروات ، و لامه که ی له : پر قیکه و خوا ناردویه تی !
به و لاوه زیاتر نی یه ، ئه مه ئه گه ر خاوه ن پر سیار جیگه یه کی تایه تی
هه بیت له لایان ..، ئه گینه وه لامه که ی به دل نابیت ! ئیتر پله ی دلسوزی
بو دامه زراوه یه کسان و هاو به شیتی یه کان به نده به ئه ندازه ی ئازادی له
لی پر سیه وه و لیکۆلینه وه یاندا ، ورپگه دان له م پرووه وه به و که سانه ی
که گوا یا ئه م دامه زراوانه ، به هی خویان ده زانن و گوا یا بو ئه وانه ..!
ئه گینه هه چ گفتم و گۆیه ک له م باره یه وه بته ئاراوه ، له وته یه کی پرووت
به و لاوه ، هیچی تر نی یه ، وته ی پرووتیش که س تیر ناکات ..!)
- ته و او -

له فهرمایشه کهیدا به رده وام بو ، فهرموی : - له ناو ئیمه دا چ پساو چ

ئافرىت بۆي ھەيە لەھەموشتىكى گەورەو بېچوك بېرسىتەو ، ھەمو
 مريدە كانمان دەتوانن ، بەوپەرى ئازادىەو ، لەھەمو شتىك بدوین و ،
 پەخنە بگرن ، بالى دوانەكەشيان پەيوەندى بە شەخسى (شىخە)و
 ھەيت و ئەم بگرتەو . . ھەمو گەسىگمان بەش بەحالى خۆمان بۆمان
 ھەيە پەنجە بکات بەچاوى گەمتەرخەم ، وەيا ئەو گەوا لە پەوشت
 لادەدات و درىغى دەکات . . ! لەناو ئىمەدا گەس بۆي نىيە سەبارەت
 بەوۋەي گە دوو پکاعەت نوژى سوننەت زياتر دەکات ! ئىتر خۆي
 بەفرىشتە بزائىت و خۆي بەسەر براکانى و ئەوانى تردا (با) بدات و لەخۆي
 بگۆرپىت . . ! ئىمە چون يەك بايەخ بەمريدە كانمان دەدەين ، بەيەك چاو
 سەيربان دەگەين ، جەماوەرە گەمان دەگەين بەچاودىر (رقيب) بەسەر
 خۆمانەو . . ! لەتەنگانەشدا ھەر پشت بەوان دەبەستىن و ئەوان دىنە
 مەيدانەو ھەر ئەوان پشتىوانمانن . . ! ئەگەر وا نەگەين ، ئەم چاودىرىە
 گشتىيە نەيت ، زوو گەسانى موقتەخۆرو ھەلمەتەكاسە لەناوماندا پەيدا
 دەيت ، بە پەيدا بوونىشيان ، ماناي وايە ھىچمان نەکردو ، چ بەنيسبەت
 (تەماەكارى) يەو گە دوژمتى قەناعەتە ، چ بەنيسبەت قەناعەتیشەو ،
 ئەو (قەناعەتە) ي گە (صفەتتىكى گرنگى ئەھلى تەسەوفە) . . !

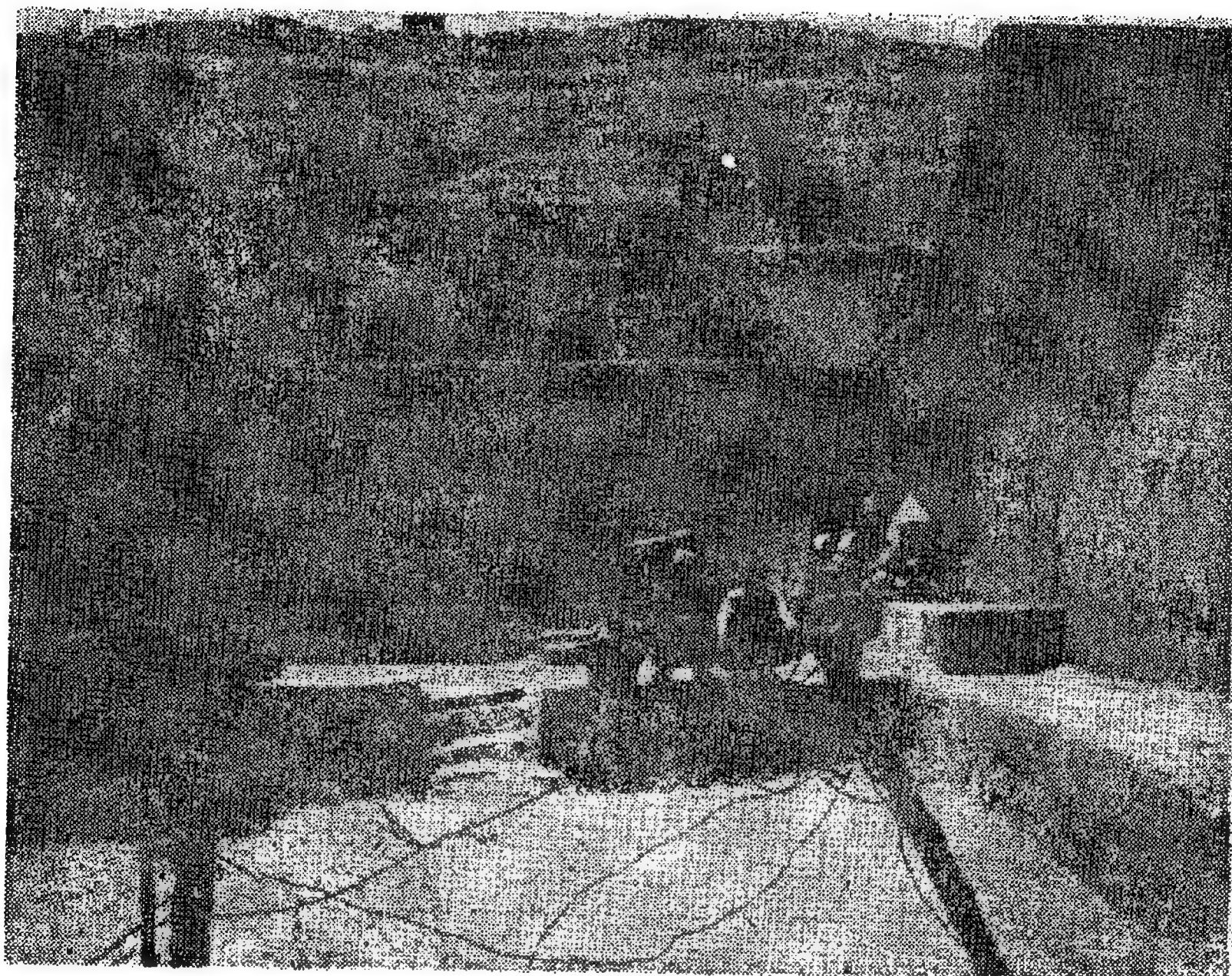
بە راستى قەرمائىشەكانى لەرووى كۆمەلايەتيەو ، شايانى بايەخ
 پىدائىكى تايبەتيە چونكە لەدەروونىكى راست و پەوان و پاكەو دەھاتە
 دەرەو . . ئىتر بە داخەو ، قەرمانى پىداويستى مامۆستايەتى ، لەم پياو
 چاكە لەم زاتە پاكە - پاك و خاوينى حەقىقەت و راستى - دوورى
 خستەو . . دواي ئەم ووچانە لەخزمەت خوالى خوشبو (مامەپەزا) دا ،
 بابگەپىنەو بۆ كىيەكەي (مامۆستا مصطفى عسكرى) - ئاوردانەو يەك
 لە بزوتنەوۋەي ھەقە .

دياره دواي ئەم پېشەكيانەو كارامەيى و لى ھاتويى خوالى خوشبو
 (مامەپەزا) شتىكى سەير نىيە كە مامۇستا (مصطفى عسكرى)
 لەكتىبەكەيدا بلىت : [« مامەپەزا » گە يىشتىبەو ئەو باوەرە ، كە ئەبى
 كۆمەلى (ھەقە) بە شىۋەيەكى نوئى پىك بخرىتەو شىۋەي خەباتى
 كۆمەلەيتى بە بزوتەو كەيان بدرىت و لەچارچىۋەي تەسكى
 سوۋى گەرى بىرىتە دەرەو . .] - تەواو -

گومانى تېدانىيە ، كە گواستەو كۆمەلەيەك - ھەر كۆمەلەيەك
 بىت - لەبارىكەو بۇ بارىكى تر ، كارىكى ئەو نە ئاسان نىيە ، چ بە
 نىسبەت كۆمەلەكە خۆيەو . . ، چ بە نىسبەت ، ئەو كۆمەلگە فراوانەي
 كەوا كۆمەلەي باسكراو بەشىكە لى . . . چونكە گواستەو كە ،
 وازەينانىكى تېدايە لە ھەندى لەو بىرو باوەرە كاروبارانە كە وا كەسانى
 سەربە كۆمەلەكەو ئەندامانى دەقيان پىۋە گرتەو بوە بە پىناسىكى تايبەتيان ،
 كەوا پراھاتن و پەرۋەردەو قىربون دەورىان ئىدا بىنىۋە ، بە كورتى
 گواستەو كە گۆپراتىكە . . ! ئەمە ئەگەر بىنەتۋىكى ھاوبەش وەيا ناو
 كۆيەكى (قاسم مشترك) كۆمەلەيەتى ئەوتۇ نەبىت ، لەتيوان بزوتەو كەو
 ھەنگاۋى ئايندەو قۇناغى گواستەو كەيدا . . !

بۇ پروون كەردنەو ئەم لايەنە نمونەيەك لەم جۆرە ھەول و
 كۆششە دەگىر مەو كەوا دواي جەنگى بەكەمى جىھانى پرووى داو :

كە ئىنگلىزەكان (عراق) يان داكىر كەرد ، تىراۋىكى (بعثە)
 ئاينى مەسىھى پرووى كەردە دىيەكى خوارووى عراق ، پاش ھەول و
 تەقەلايەكى زۆر ، چەند كەسىكىان دەست كەوت و كۆكردەو ،
 تا بيان كەن بە مەسىھى و بيان ھىيتە سەر ئاينى ھەزرەتى (عيسى) ، دواي
 چەند مانگىك ، لەكۆبونەو ئامۇزگارى و دلخۆشى دانەو (لوتف و

خانه قای دئی که تکه سماق

مەرحەمەت) ! ئىنجا دوا قۇنانى بوونى ئەو كەسانە مەسىھى (تعمىد)
 ھاتە پشەوۋە بۇ ئەم مەبەسە سەرۆك قەشە وتارى كۆتايى و دوا (قداس)
 پىشكەش دەكات .. قيايدا باسى موعجىزە كسانى ھەزرەتى (عيسى)
 دەكات ! ئەوانىش لە كەردەوۋە كانى ھەزرەتى (عيسى) سەلامى خوائى
 لى بىت ، سەرسام دەبن .. ھەمو بە يەك دەنگ ، بە جارىك سەلاوات
 لە ديارى (محمد) نازداريان (د . خ) دەدەن و دەلن : (اللهم صلي
 على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد ..) ئىتر دوائى ئەم ئەنجامە
 دل تەزىنە و ئەم نامرادىيە ، دىن ھەمويان بە شىۋە يەكى ناشىرىن و پشەملەو
 پالە پەستۇ دەر دە كەن .. !

بەلام لە بزوتنەوۋە (ھەقە) دا ئەو بىنەتۋە كۆمەلايەتەي كە
 برىتى بو : لە يەكسانى و تەبايى و ھاوبەشىتى ، ئەمانە ناو كۆيەك بون ، كەوا
 گواستەوۋە كەيان ئاسان كەردبو .. ھەروەھا چالاكى و لى ھاتوۋى
 خوائى خۆشبو (مامەپەزا) ش كاريگەر بو لە پەرەپىدانى ئەو بىنەتۋەو
 گەشە كەردىدا ، سەرەپاي ئەمەش ، وەكو پىشتر وترا كارەساتە كانى
 دوائى جەنگى دوۋەمى جىھانى يارمەت دەرىك بون ، بۇ كەردو كۆشى
 خوائى خۆشبو (مامەپەزا) و دەمەزەرد كەردنەوۋە مشت و مال كەردن و بىردنى
 مەسەلە كە بەبارىكى تردا ، بەبارى كۆمەلايەتەداو زال كەردنى ئەم لايەنە ،
 بەسەر لايەنى وشكەسۇقتىدا .. !

بۇ ناسىن و زانىنى ئەم لايەنە كۆمەلايەتەيە ، چەند بىر گەيەك
 لەنوسىنە كانى كىيەكەي مامۇستا (مصطفى عسكرى) ، ئاوردانەوۋە يەك لە
 بزوتنەوۋە ھەقە ، پىشكەش بە خوينەرى بەرپىز دەكەين ، بەتايەتى
 لەبارەي بەرنامەكەي خوائى خۆشبو (مامەپەزا) وە بۇ پىكىستەوۋەي
 كۆمەلەي (ھەقە) ، كە بەپراستى چالاكى و مرقا يەتى ئەم زاتەو ، پاك و

خاوينى پرياره كه يان به جورىكى دياردى و ئاشكرا خويى تيدا ده نوڤيت -
 نه گهر به ندى يه كه م و دووه مى بهرنامه كه لى دهر كه ين ، كه برتيسه
 له چهنه شتيكى گشتى كه له همويز و تنه وه يه كدا ئاسايى و پرده كه هه يه ،
 به جورىك بونيان وه يا سهر پيچى لى كردنيان له پرووى كومه لايه تيه وه ، وای
 لى هاتوه كه وا سهرنج پرانا كيشيت ، چونكه له كاروبارى ناپره وادا - نهك
 له لايهن (هه قه) كانه وه - به لكو له همو لايه كه وه ، نه وه نده بو ئيشى
 نابهجى له كاردا بو ، سواوه ، وه يا پىزى نه ماوه . . ! به لام به ندى
 سى يه ميان كه باسى گيانى : هاوبه شى و دارايى و سامان ده كات ، نه مه يان
 بايه خيكي تايبه تى هه يه ، چونكه به نه نجام گهيانديكى به كردار
 به كردار (تطبيق عملى) بو فهرمايشه كانى خوالى خوشبو (مامه پرزا) كه
 له پيشه وه باسمان كرد .

ماموستا (مصطفى عسكرى) له لاپه ره (٣٩) ي كتيه كهيدا ده لىت :
 (به پى ي نه م په پر وه هيج كه سىكى (هه قه) خوى له ئاستى كومه له كهيدا
 به خاوه ن مال و سامان و زهوى نه زانيوه و ههر ماللىكى بووڤيت ، وا دانراوه
 هى كومه له كه يه ، نهك ته نها هى نه و ، به واته يه كى تر نه و مال به نه مانه ت
 دانراوه له بهر ده ستى خاوه نه كهيدا ، شيوه ي ژيانى هاوبه شى و هه ستى
 يه كيتى و بى ته ماعى ناو هه قه كان ، وای دهر نه خست كه باوه پريان به جور
 سو شياليزمىك بو بى . .) ته واو

له بابته سهر به ستى ئافره ته وه له شه شه مين به ندى بهرنامه كه دا
 ده لىت :- (هه قه كان باوه پريان وا بو كه جياوازي له تىوان پىاوو
 ئافره تدا نى يه . . هتد) بى چه ندو چون نه م باوه پر وپرايه شتيكى باشه ،
 شايانى بايه خ پيدان و لى دوانتيكى زياتره . . . . به تايبه تى له
 كومه لگه يه كى دوا كه وتوى وه كو كومه لگه ي ئيمه ، كه به گه لىك

شېواز ئابلوقەي سەربەستى و ئازادى ئافرىتى ئىدا دراوۋ ، خۇ ئەگەر
 چەردەيە كىش سەربەستى ھەيىت ، سەبارەت بەۋەي كە لە ھەمو
 پروۋىيە كەۋە (چەوساندەۋە) (الاستغلال) ھەيە ، ئابلوقە دانە كەش
 سىيەرىكى سىروشتى چەوساندەۋە كەيە . . . ! ئىتر دىمەنىكى سەيرىيە
 كە بىيىن ئازادى و سەربەستى يە كەي لەمەر ئافرىت ، لەناو ئەم جىۋرە
 كۆمەلگەيانەدا ، بە چەشنىكە ، كە ئادەمىزادىتە كەي نوغرو
 كىردۈ . . . ! ئىجا لە كۆمەلگەيە كىدا (ئىرىنە) ، پىاو ! چەوساۋە بىت . . . ،
 بىگومان چەوساندەۋەي ئافرىت ، (مىنىنە) دووجار برژاۋو
 خراپترە . . . ! ھەروەھا مامۇستا (مصطفى عسكرى) بە ھەلەدا نەچۋە ،
 لەھەمان باسدا - لاپەرە (۴۲) ي كىتەپ كەيدا ، بەۋ پەرى پەۋانىيىرەۋە
 (الصراحة) پەچە لە پروۋى سەروسە كوتى ئەۋ بىرو پارەشەنە ، لا دەبات
 كە ئازادى و سەربەستى ئافرىت بەشتىكى نەنگ و ناشىرىن دەداتە قەلەم !
 ۋە ئەم ئازادى و سەربەستىيە ، بە جۇرىك لىك دەداتەۋە كە لە گەل
 لەرزۇتاي دەروۋنى نەخۇش و پەۋشەت و خۋى ناسازى خاۋەنە كەيدا
 بسازىت . . . ! كە دەلىت : (. . . ئىتر بۇ ئەبى ئەۋ سەربەستەيەي ھەقە
 بۇ ئافرىتىان دانوۋا بىرى بەھەرەۋ پىۋپاگەندەي لەدژ بىرىت ؟ بەلام
 پاستىيە كەي ئەۋەيە ، ھەقە لەناۋ كۆمەللىكى دوا كەۋتودا ، دانيان
 بەسەربەستى ئافرىتەدا نابو كە خەللى ئەۋەيان بەئاسانى بۇ قوت
 نەئەچۋ . . .) - تەۋاۋ - واتە ئەۋ سەربەستىيە ، لەگەل قۇناغى پىشكەۋتويى
 كۆمەلگە فراۋانە كەي ، كە (ھەقە) كان تىايدا دەژيان پىك نەدە كەۋت و
 ديارە ۋەدە گونجا ، بۇيە تىي نەدە گەشتىن بە جۇرىكى تىيان لىك
 دەدايەۋە . . . ! يەغنى (ھەقە) كان لەم پروۋەۋە گەللىك پىشكەۋتوتربون
 لە كۆمەلگە فراۋانە كەي كەتيايدا بون ، ۋەبو پىۋپاگەندە دژيان ناحەزانى
 پىيازە كەيان ، چ لەدەرەۋىدا خواخۋاى شىكىۋابون ۋە ھەمىشە لەسەرىپى

لېرەدا پرسىيارلىك دېتە پېشمەوۈ : باۋەپرى (ھەقە) كان بەنەبونىسى
جىساۋازى لى نىۋان پىاۋو ئافرىتدا لەچى يەۋە ھاتوۋە !!؟ بىگوماز
لەو (يەكسانىيە تەبائىيە ھەۋە بەشىتتى يەۋە) ھاتوۋە ، كە لەزىيانىسى
كۆمەلەيەتەندە ، پەپىرەۋىيان دەكرد بە تاپەتەي لەبابەت : ئېش و فرمان و
بەرھەم ھېنەنەۋە (العمل والانتاج) كەۋا ھەرەۋەزكارى و پەنجى بەگەلە
دەۋرى تېدا دەبىتى ، ۋە لەدەبەش كەردنى بەزوبومىشدا (التوزيع)
يەكسانىيە تەبائىيە ھەۋە بەشىتتى بالى بەسەر كۆمەلگەكە ياندا كېشاپو . .
لەم ھالەتەدا ، تەنھە لەم جۆرە كۆمەلگە يانەدا ، دەتوانىن ، پىر بەمانىسى
ۋەشەكە بلىن ئافرىت سەربەست و ئازادە . . . چۈنكە ھەرەۋەزكارى و
پەنجى بەگەلە ، چالاكى و لى ھاتوۋى (ئىرومى) ۋەيا ئافرىت و پىاۋ
دەردەخات ، بايەخ و نرخ دەدات بە ھەردوۋ لايان چۈن يەك . . سەبارەت
بەۋەي كە لەزىيانى كۆمەلەيەتەي ئەۋ كۆمەلگە يەدا ، جى دەستيان ديارە . .
جگە لەمەش لەم بارو ، دۆخەدا ئافرىت ئەركى ئېش و كار لەسەرشانى پىاۋ
سوك دەكات ، كە ئەمە دەبىتە مايەي پىزو بەرزبونەۋەي جى ۋەشۋىنىسى
ئافرىت و ھەست كەردنى بە ئادەمىزادىتى خۇي . . بۆيە زانايانى بايۇلۇجىيا
باشى بۆچۈن كە وتوۋانە ، بە ھۆي « ئېش و فرمانەۋە » بوۋە ، كەۋا مەيمون
گۆرپاۋەۋ بوۋە بە ئادەمىزاد !!

ۋا ديارە ئەۋ ھەۋە بەشىتتى يەكسانىيەي كە لەناۋ (ھەقە) كاندا ھەيە ،
بگەرئەۋە بۆ ئەۋ ھەۋە بەشىتتى (الاشتراكية) سادەيەي ، كە زۆر لەپېش
پەيداۋونى ئىسلامداۋ ھاتى بۆ كوردوستان ، لەناۋ كۆمەلگەي
كوردەۋارىدا ، پەپىرەۋ كراۋەۋ ھو كۆم فەرما بوۋە ، ئەم ھەۋە بەشىتتى و
يەكسانىيەي لەمەر (ھەقە) كانىش بەئەنجام گەياندنىك (تطبيق) بوۋە بۆ

ئەو يەكسانى و تەبايىپەي كە لەناو كۆمەلگەي گوردەوارى ئەوسادا ھەبۇە
 كەوا لەشیوێ نەرىت و داب و دەستوردا ، ئىستایش شوینە واریكى ھەرماو،
 كەلە ھاوبەشیى و تىكرا سودمەند بون لەبەكارھێنانى بەرھەمی داری
 كیوێ كانی كوردوستاندا خۆی دەردەخات ، وەكو تىكرا سودمەند بون
 لەبەرھەمی (دارەبەن و ھەرمى كیویلە و دارمازوو و گوێزی كیوی !!
 ھتد) ئەمە لەبارەى دابەش كردن و بەكارھێنانەو (التوزیع والاستعمال) ،
 بەلام لەبارەى ئیش و كارەو (العمل) وشەى (ھەرەوێز) یەغنى پەنجى
 بەكۆمەل و بەگەلە ، ئەم وشەى چاكترین بەلگە و نوێنەرى ئەو
 ھاوبەشییە دێرینەى ، كە (ھەقە) كان وىستویانە ، بەناوى (تەسەوفە) وەو
 لەپەنا ئەمدا لە ناویاندا پەپرە و بكریت ، وەیا (تەسەوفە) كەیان
 بگونجین لەگەل ئەو نەرىتە دێرینە میژووپیەى كە لە كوردوستاندا
 ھەبۇە ، وەتا ئەمرۆش وشەى (دەستیاو) مافى ئەو (ھەرەوێز) ی
 پاراستوہ !!

بۆ نمونە : لەسەرەتای پەیدا بوون و خۆداكوتانى پزىمى
 سەرمايەدارى و دەسەلاتى لە ئەوروپادا و ژۆرانبازى لەگەل دەسەلاتى
 (كەنيسە) دا ، گەلێك ھەول و تەقەلا دراوہ بۆ گونجاندنى پەپرەو كانى
 (كەنيسە) لەگەل ئەو بارە تازەىو لەگەل سەفەتە تايبەتە كۆمەلاتیەكانى
 (Socoal - Characteristics) میللەتەكاندا ، ئەو بارە تازەى كە
 لەكیشى (كەنيسە) دا نەبو ، كەوا سەرۆمپو و پوو بەپروو بەرەنگارى ئەو
 گۆرانكارىانە بوەستتەو كەلە كۆمەلگەكانى ئەوروپادا بارە تازە كە
 ھینابوێ كایەوہ !! بۆیە گەلێك بزوتنەوێ فیکرى – ئاینى ، لەملاو ،
 لەلاو ، ولاتەكانى ئەوروپادا بەرپا بو ، وەكو : (پروتستانتى ، وكلفنى ،
 ھتد) ، تەنانەت میللەتى ئینگلیز گەرچى زوربەیان ھەر بەناو (كاتۆلیك) ن
 ھاتن كەنيسە كەى خۆیانیان ، بەناوى كەنيسەى (ئەنگلیكان) یەوہ جیا

کرده وه له كه نيسه (كاتۆليك) يه سه ره كه كه ي پۆما ..، ئهم
جيا كردنه وه يه ، جيا كردنه وه يه كه ، كه له گهل جياوازيه تايبه تيسه
كۆمه لايه تيه كانى ئنگليزدا بگونجيت ...! ئيتر په يدا بونى مه زه بو
په يره وه جوړ به جوړه كانيش، له هر ئاينيك دا بيت، ده ربرين و گومان جاتيكي
تيدا يه ، له گهل بارى سفته ته تايبه تيه كۆمه لايه تيه كاندا كه له ديږ زه مانه وه ،
له ميږه وه ئه و ميلله ته ي پى پرا هاتوه ، ئاشكرا يه هيج كۆمه لگه يه كي
ئاده ميزاديش پى ميږو و نى يه ..!

كورد ده لیت : گيا له سه ر بنجي خوى ده پروتسه وه .. ئه و بنچينه
پته وه ي كه له باره ي يه كسانى و ته بايى و هاوبه شيته وه له ناو كۆمه لگه ي
(هه قه) دا هه بو ، له گهل لى ها تو بى و كارامه يى خوالى خوشبو (مامه پزه) دا
به جوت گورپكيان دايه وه به بزوتنه وه كه يان ئه مه سه ره پراي كاره ساتى ترى
كۆمه لايه تى و بگره سياسيش كه له ناوچه كه دا پرووى دا ، كه وا بون به
هيزيكى پال پوه نه رو پشتيوان ، بو به ره و پيش چونى كۆمه له كه يان له بابته
يه كسانى و هاوبه شيته يه وه ..! به لام به داخه وه ته مه نى كورتى
خوالى خوشبو (مامه پزه) سه كه يه ك بو بو بزوتنه وه ي (هه قه) .

گهرچى خوالى خوشبو (مامه پزه) پيشه واى رپيازيكى ئاينى
و « ته سه وف » بو به لام له كاروبارى پيشكه و تنخوازاندا ، كه ئه و
سه رده مه له ئارادا بو ، زوړ به په رۆشه وه ، به پيرى يه وه ده چو ، وه
ئازا يانه به شدارى ده كرد .

ئىستيعمار گهران ، به تايبه تيه تى ئىستيعمارى ته مه ريكي له هه ردو و
جهنگه جيهانيه كه دا سالانى (١٩١٤ تا ١٩١٨) و (١٩٣٩ تا ١٩٥٤)
له ئه نجامى هه ردو و جهنگه كه يان خوار دبو ته واو ده و له مه ندو مړ بو بون !
چونكه له هه ردو و جهنگه كه و هه ردو و تاوانه كه دا كه سابه ت و بازرگانان

به کویره ووری مهینه تی خه لکیه وه ده کرد ! بئی ئەوهی له مهلبه ندو ،
 ولاتیاندا فیشه کیك پته قیت ، وه یا گرمه ی بۆمبايه ك بیستن له ههردوو
 جهنگه كهدا ، جاف واته نی : (شهقه ی قه لماسنگیان نه بیستبو) ! - قه لماسنگ
 یه عنی قوچه قانی - . . سهره پای ئەمهش سه بارهت به دۆزینه وهی وزه ی
 ئەتۆم (الطاقة الذرية) و به کارهینانی وه کو بۆمبايه ك و هیزیککی ویرانکار
 به رامبه ر به شاری (هیرۆشیما و ناگازاکی) له ژاپۆن . . هه ر له وسایه
 هه لێژاردن و په سند کردنی ئەم پڕیازه - پڕیازی ته می و هه پره شه کردن به
 ئەتۆم . . ! کردنی به بهرنامه و شیوازیك له لایه ن کۆپو کۆمه لانی ره سمی
 ولاته یه کگرتوه کانی ئەمه ریکاوه ، ئەو کۆپو کۆمه لانه ی که له ئەنجامی
 ههردوو جهنگه كهدا ده میان چه ور بو بو . ! ئەم ئەنجامانه زیاتر ئەو
 کۆپو کۆمه لانه ی شیت گیر کرد ، گریان بهردایه گیانی دپنده یی و
 چاو چنۆکی ئیستیمار و ده ست و پێوه نده کانی ، دانیان له جهنگیککی تری
 جیهاتی تیز کرد . . ، به وزه ی ئەتۆمه وه کهوتته هه پره شه و گۆپه شه له ژیا نی
 به ره ی ئاده میزاد و چاره نووس و پاشه پڕۆژی . . !!

به لام به ره ی پێشکه و تنخوازان لی یان پاپه رین له شاری (استکهولم) دا
 له سوید ماف پهروه رانی دیمو کراتی جیهاتی ، مانیفیستی ئاشتی و پاراستنی
 ئاشتی جیهانیان ئیمزا و بلاو کرده وه . . ، کۆمه لانی خه لك له پڕۆشنیران و
 هونه رمه ندان و زانایان و پیاو هاقولان له ئەوروپا و ئاسیا و ئەفه ریقا و ،
 ئەمه ریکا و ئاوسترالیا دا ، به گه رمی پێشوازی ئەو به یاننامه یه ی ئاشتی به یان
 کردو بناغه ی ئاشتی ئیو ده وله تانبان دا پرشت . . . هتد خوالی خوشبو
 (مامه پره زا) ش ، یه کیك بو له وانیه ی که به و په ری سۆزه وه به پیر ئەم
 مانیفیست و به یاننامه یه وه ، چوه ، وه به و په ری دلسۆزیشه وه ، له م پڕیازه دا
 (پڕیازی ئاشتی و پاراستنی ئاشتی جیهانی) وه کو شه خسیه تیککی
 کۆمه لایه تی ئاغرو دوور ئەندیش به شدار بو وه تیکۆشا وه . . ته نانه ت بو

ئەم مەبەسە لەتاقمەكەى خۆيى بۆتەرخان كوردبو ، وەكو خوالى خوشبو
(مەلا صابرى سۆفى محمد) - لاپەرە (۴۹) ئاوردانەوئەيەك لەبزوئەوئەى
هەقە - مصطفى عسكرى •

بۆ ئەوئەى بەچاكى لەپىيازى (هەقە) و شەخسىەتى خوالى خوشبو
(مارەزا) تىبگەين با لەئاستى ئەم دوو پرووداوەدا ، كە لەشيوازدا لەيەك
دەچوو لەنيەت و نيازدا لەيەك جيا دەبنەو ••• ، تۆزىك بوەستين ، وەبە
چاويكى پەختەگرى و هەلسەنگاندن و بەراورد كردن بە وردى سەيرىكيان
بگەين ••• ئەوسا پەوشتى راستەقىنەى پىر لەمەردايەتى و مرؤفايەتى
خوالى خوشبو (مامەرەزا) ي پىشەواى (هەقە) كانمان بۆ دەردەكەوئەى ••
تا لە شوئىنى شايستەى خويدا داي ئىن و غەدرى لى نەكەين ••• هتە

۱ - لەدىئى (س ••) دا جارى (اعلان) تەسويە دەدرئەى •••
ئاغاي دى بە تەماى دىبەر و بەراوى فەلاحىك دەيئە كەلەسەر خۆيى
تەسويە و تاپۆ كات ••! كابرارى خاوەن دىبەر و بەراوى مىلى بۆ نادات ••
چونكە لەباوك و باپىر يەوئە ئەو زەويەى بە دەستەوئە بوە بەكارى هئناوئە ،
پىئى ئەغز بوە بىدات بە دەستەوئە ••! ئىجا ئاغا پىلانى شايەت و شايەتكارى
دىئىتە پىشەوئە بۆ ئەوئەى بەئاواتى خۆى بگات •••! دواى چەند
كوئونەوئەيەكى نەهئىنى لە (ديوەخان) دا ••! دوو كەس پەيدا دەكات
كەوا بە (پارەيەك)! شايەتى بۆ بدەن و دىبەر و ، بەراوئەكەى بۆ ساغ
بگەنەوئە ••• ، بەلام بۆ پۆژى تەسويە و سويندخواردن لەسەر (تەسەرپوف) و
خاوەندىتى دىبەر و بەراوئەكە كە گوايا هى ئاغاىە ، چى بگەن ••!؟ دواى
وت و وئىرو چەند دانىشتىكى نەهئىنى تر ، دەگەنە ئەوئەى ، كە پىلاوئە كانسى
ئەم دوو شايەتە ، هەندى لەگلى ، زەويەكى ئاغاي تى بگەن •••• ، پۆژى
تەسويە بەو پىلاوانەوئە كە لە گلى زەويەكەى ئاغاي تىدايە ، بچنە ناو زەوى

ناو براوه وه ، سویند بخۆن که : (ئەو خاکەى لەژێر پێی یاندایه ، هەى
 ئاغاىه و مافى کەسى پێوه نى یه و ئاغا به کارى هیناوه و تهسه پروفى
 کردوه !!) بهم چهشنه زهوى ناوبراو بو ئاغا تهسویه کراو ، ساغ
 بوه وه هەر بهم سوینده (توریه) یه ، ئەم دوو شایه ته ساخته چیه له تهنگ و
 چه له مهیه کى وێژدان و (اخلاق) دەر بازبون !! وه بو سالى ئایندهش
 ته داره کيان بو وه زى (حه ج) پیکخست ، که پیش ئەم سوینده خیریان
 پێ دهشیاو ماری پرەش یه قى بو ده کردنه وه !!

۲ - له دى (گه لئىرى) دا جارى تهسویه ده دریت ، ئاگا کانی ئەم
 ناوچه یه ، ده یانویست زهوى و زارى ئەم دى یه له سه ر خۆیان تهسویه و تاپو
 بکه ن ، فه لاهه کان و خاوه نى ئەسلى زهویه کانی لى به رى و مافدى که ن -
 لا په ره (۳۷) ئاو پر دانه وه یه که له بزوتنه وه ی هه قه - مصطفى عسکرى -
 فه لاهه کانی ئەم دى یه تین یان بو دیت ، هانا بو خوالی خوشبو (مامه پرەزا)
 دین ، که فریا یان که ویت ! له کوششی پرەشی ئەو سته مکارانه پرزگاریان
 کات ، خوالی خوشبو (مامه پرەزا) دیت دى (گه لئىرى) له سه ر خوی
 تهسهویه ده کات ، ئەو ئاغا یانهش به ربه ره کانی (مامه پرەزا) ناکه ن !
 سه باره ت :

أ - به جى و شوینی خوالی خوشبو (مامه پرەزا) له و ناوچه یه دا •
 ب - تا ده مى شیرین که ن و قیری ده ست درێژى بکه ن • ح - له به رچاوى
 فه لاهه کان و ناوچه یه پرەشی که ن و له که له پوورى کۆمه لایه تى ئەم زاته ،
 لای ئەوان که م که نه وه • ع - دوا جارو سه ره ئه نجام بییت به یه کیك له وان و
 بیته پرێز یانه وه !!

به لام خوالی خوشبو (مامه پرەزا) دواى ته کاندنه وه ی ئەو ئاغا یانه
 له خاوه ندایه تى زهوى و زارى دى (گه لئىرى) • • ئنجا دیت زهوى و

جی نشینی مامہرہزا - شیخ کاکہ حمہی کوپی

زاری ئەمدىيەو كىلگەكانى ھەموى بە ناوى خاوەنەكانىەو ، لەتەسويەدا
بەشيۆەيە كى پەسمى دەداتەو بەخاوەنەكانى !! لەپاستيدا ئەم
كردەوەيە ، لەھەمو كەسك ناوەشيۆەو ، گەئەگەر خاوەنى ھەست و بىرو
باوەرپكى پتەوى پشكەوتنخوازى كۆمەلايەتى نەيت !!

ئىتر بۆچى دەيت (ھەقە) و (ھەقە) يەتى لەناو كۆمەلگە
فراوانەكەدا ، كە تاييدا دەژين بەچاويكى سەير تەماشايەكرين !!؟
بزوتنەوەيەك ، كە بەش بەحالى خويان و ئەندامانيان ، بە ھوى يەكسانى و
ھاوبەشيۆەكەيانەو ، توانييتى پرزەى دزى و درۆزنى و خراپەو بەدكارى
بپرئىت و پى پەوشت نرمى بپرئەو !! ومانايەكى تازە بدات بەرپيازى
(تەسەوفە) كەيان !!؟ وەيا بۆچى دەيت پرۆشنيرانمان - ھەرچۆنك
يت پلەى پرۆشنيريتيان - واتەى داگيركەرى يىگانەى گيرەشيۆين
بەلمين و بىلئەو ، بى ئەوەى كەوا تۆزك خويان ماندوو كەن و بۆ
بەلگەيەكى دياردى و ئاشكرا بگەرپن ، تا بىكەن بەپالشت بۆ دەرختن و
پروون كردنەوەى حەقىقەت ك وەيا بۆ بەپرچدانەوەى بوختان و ئۆمەت ك
كەلە بنەپەتداو لەپەناو ، لەكوپرو مەلبەندە ئاشكراو نەھتيەكانى ،
داگيركەرو (جەردەى نەوتە) وە ! وەفەرمانى ئەوان بەرامبەر بە (ھەقە)
ھاوئيشتمانيەكانيان دەھاتە دەرەو و جى پەنجەومۆرى ئەوانى پۆوەيە !!؟
بەكورتى لەھەلبەست و ئاوازى ئەوانە !!

ھەرچەندە بزوتنەوەى (ھەقە) لەسەرچاوە فەلسەفەكەيەو ،
جياوازە لەم پروو داووى ، كەوا كۆتايى باسەكەيانى پى دىتم ، بەلام لەسەر
ئەنجامدا ، لەكاتىكدا كە ئادەمىزاد بەرەوپرووى ئازارو ئەشكنج و تەنگانە
دەيتەو . واتە لەكاتىكدا بەتاقى كردنەوەدا دەپروات . . . لە بوارەدا
مەردايەتى و ئازايەتى دەرەكەويت ، كەوا لە شيۆەى بەرگرى و قاراستى

ئەو بايەخە مرقايەتيانەدا خۆي دەنوتىنىت و شەوق دەداتەو ، ئەو نرخ و بايەخانە كە ئەو ئادەمىزادە خۆيى بۇ تەرخان كىردى ، وەبۇبو ، بەبەشيك لەزيانى . . . ! وەيا يى كۆش كراو .

ھەر وەھا بەنسىبەت دوزمانى مرقايەتى و ئادەمىزادىتىشەو ، بەلەي ئەوانەو كەپشەيان بوختان و جىئۆ فروشتە بە : نەقىد (كاش) يان بەقەرز و قىست . . . ! كەرچى لە شىوازىاندا ، جىاوازيە كىشيان ھەيت . . . ئەمانىش مەبەسى خۆيانيان پى ناساردىتەو دەمى دركىن : كەوا ئامانجيان تاساندن و تىك شكان و پى شىل كىردنى ئەو مرقايەتيەو ھەمو بايەخىكى ئادەمىزادىتيە . . . ! ئىتر لىرە ناحەزى (ھەقە) كان ، لەوئى دادگاو داواكارى كشتى (المدعي العام) ئىتاليا .

(ئەنرىكو مالايسىتا) ناو بەتۆمەت و تاوانى ئاشوب و ئازاوەنەو و تىكدانى ئاسايش . . . . ھتد دەدرىت بەدادگايەكى ئىتاليا : داواكارى كشتى ، لەدادگا دەخوازىت كە ئەم كابرەيە بەتوندى سزا بدرىت ، چونكە گەلىك كارى لەپەشت و خوى كرىكاران كىردو ، بەجۆرىك كە دزى و خراپەو تاوانيان لەناودا نەماو لەپاشا دەلىت : ئەگەر خراپەو تاوان ، نەمىنىت ، ئىمەمانان و دادگا ئىشمان چىيە . . . ! ؟

ئىتر ئەگەر بزوتەو و (ھەقە) ، تەنات بەش بەحالى خويشيان بەيەكسانى و تەبايى و ھاوبەشيتىەكەيان برەو و بايەخىكيان داو بە (چاكە) ، بەم پىيە دەيت ناحەزانيان ، بۇ مەرگى (خراپەو خراپەكارى) و بۇچارەنوسى (دادوشىن و چەوسانەو و موفتەخورى و قۇل بىرىن . . .) غەم پەزارە دايان گرىت . . . ! ھەر وەھا دەبى بۇ پاشەپوژى تارىك و نوتەكى (ھەزارى و ئاتاجى و پەجالى و بەندايەتى . . .) قورپىن و بىكەن بە گابور ! ئەگىنە بۇ بەردەوام بون و مانەو و ئەم كۆپرەو و مەينەتيانە نەيت ئەم

ناحه زانه ئەم جانە وەرانه ئیشیان چی یە !!؟

خۆ ئەگەر وە کو کورد دەلیت : مەر بە پی خۆی و بزە بە پی خۆی
لە بازاردا هەلواسریت ! هەمو کەسیک ، هەمو بەرە یەک بە شیواز (اسلوب) و
کردە وە ی خۆ یە وە دە چیتە ئە و بازار پە وە و دە چیتە میژوو وە !! (هەقە)
گانیش بە یە کسانێ و تە بایی و هاو بە شیتێ کە یان و ئە نجامی ئە مانە
بە سەر کردە وە و پە و شت و شیواز یانە وە ، چونە تە میژوو وە وە !! هەروە ها
ناحه زانیان و ئە وانە ی کە مستەر (سیسل • جون • ئە دە مۆندز) و میرو کزیرز
جە ردە کانی (نەوت) و کۆل هەلگرا نیان !! تھیان کردۆتە دە میانە وە ،
ئامانیش پی بە ش نابن ، دە چنە میژوو وە !! بە لام میژوو یە ک ، کە
میژوو ی بەرە ی ئادە میزاد بیزی لی دە کاتە وە و نە فرە تی لی دە کات !!

تىپىنى :

۱ - لە پرووى يارمەتى دانەوۋە زۆرسو پاسى - قوتابىسى پەيمانگەسى
تېكنولوگىيا شىخ دانائى كوپرى حاجى شىخ كاكا ھەمەى كوپرى شىخ
عبدالكرىمى شەدەلە دەكەم •

۲ - تىكايە ئەوى وئەنى خوالى خوشبو (مامەپەزا) ى لا دەست ئەكەوئىت
- بەھىمەت يان بەھىمەت نوسخەيە كمان بۆ بىئىرىت پىشەكى سوپاسى
ئەكەين ••

سەرچاوه کانی باسه که :

- ۱ - معجم مصطلحات العلوم الاجتماعية - الدكتور احمد زکی بدوي
- ۲ - (کرد ، ترك ، و عرب) دانهری (سی • جی • ئه دمو ندر) تعریب المحامي : جرجیس فتح الله - من منشورات (التأخي) •
- ۳ - ئاوردانه وه یه كه له بزوتنه وهی هه قه - مصطفى عسکری
- ۴ - پروژنامه ی (العراق) ژماره (۲۳۳۴) پۆژی ۵/۱۰/۹۸۳
- ۵ - مجله (کاروان) ژماره (۱۵) - کانونی یه که می سالی ۱۹۸۳
- ۶ - ئافره تی کورد - دانهری مسز (هیتی هارولدهانسن) - ته رجومه ی مامۆستا عزیز گهردی •
- ۷ - یادی مهردان - بهرگی دووهم - دانهری مامۆستا (ملا عبدالکریمی مدرس)
- ۸ - احیاء علوم الدین - للامام الغزالي
- ۹ - کۆمه له پروژنامه ی - چه مچه مال مامۆستا شا کر فتاح
- ۱۰ - لمحات من تاریخ العالم (جواهر لال نهروو)

فرخی (۱۷۵۰) فلسفه

له کتبخانه‌ی فیثماتی به‌غداد
ژماره (۹۴۳) ی سالی ۱۹۸۵ دراوه‌تی